

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ**

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ТКАЧУК ГАННА ЕДУАРДІВНА

УДК 377.091.31.042(043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ

**РОЗВИТОК ГОТОВНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ СПЕЦІАЛЬНИХ
ДИСЦИПЛІН ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДО
ВИКОРИСТАННЯ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ**

13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти»

01 «Освіта / Педагогіка»

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Г.Е.Ткачук

Науковий керівник: **Романова Ганна Миколаївна**, доктор педагогічних наук, професор

Київ – 2021

АНОТАЦІЯ

Ткачук Г.Е. Розвиток готовності викладачів спеціальних дисциплін професійно-технічних навчальних закладів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» (015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями). – Інститут професійно-технічної освіти НАПН України, Київ, 2021.

Зміст анотації

У дисертації здійснено розв'язання актуального наукового завдання – теоретичного обґрунтування педагогічних умов розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін професійно-технічних навчальних закладів (далі – відповідно до Закону України «Про освіту», заклади професійної (професійно-технічної) освіти) до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

Конкретизовано суть поняття «готовність викладачів спеціальних дисциплін закладів професійної (професійно-технічної) освіти до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій» як складного інтегрального утворення, яке визначає здатність педагога до толерантної суб'єкт-суб'єктної взаємодії на основі стійких потреб і мотивів активізації педагогічної діяльності, ґрунтового володіння комплексом спеціальних і методичних знань, умінь розробляти продуктивні алгоритми опанування здобувачами професійної освіти майбутньою професійною діяльністю у синтезі зі сформованими установками на інноваційну організацію освітнього процесу.

Структура готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів професійної (професійно-технічної) освіти до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій включає взаємозумовлені компоненти: ціннісно-мотиваційний – сформованість системи ціннісного ставлення, наявність пізнавального інтересу до особистісно-орієнтованих педагогічних технологій та

вмотивованість до професійного самовдосконалення і саморозвитку в даному напрямі; когнітивний – володіння комплексом знань про сучасні вимоги до результатів професійної освіти в контексті особистісно-орієнтованих технологій навчання; діяльнісний – здатність використовувати на практиці особистісно-орієнтовані педагогічні технології; рефлексивний – здатність до осмислення результатів, упровадження особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що вперше теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів професійної (професійно-технічної) освіти до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій: підвищення мотивації педагогів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій; запровадження спецкурсу «Особистісно-орієнтований підхід у професійній освіті»; застосування дистанційної системи методичної підтримки професійного розвитку викладачів спеціальних дисциплін закладів професійної (професійно-технічної) освіти у міжкурсовий період підвищення кваліфікації.

Обґрунтовано, що підвищення позитивної мотивації викладачів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій проявляється в одночасному прагненні до професійного та особистісного самовдосконалення, оволодіння особистісно-орієнтованими педагогічними технологіями, перебудові системи взаємин з учнями, подоланні стереотипів увласній діяльності. З'ясовано, що запровадження спецкурсу «Особистісно-орієнтований підхід у професійній освіті» з подальшою імплементацією набутих знань у практику власної педагогічної діяльності уможливило змістову цілісність розвитку готовності педагогів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій. Упровадження дистанційної системи методичної підтримки професійного розвитку викладачів спеціальних дисциплін закладів професійної (професійно-технічної) освіти у міжкурсовий період підвищення кваліфікації забезпечує розвиток у них готовності до використання особистісно-орієнтованих

педагогічних технологій шляхом постійної методичної підтримки та залученням додаткових електронних інформаційних освітніх ресурсів.

Спроектовано модель, яка цілісно відображає систему розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів професійної (професійно-технічної) освіти до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій і містить п'ять блоків: цільовий, методологічний, змістовий, діяльнісний та результативний. Цільовий блок містить мету і завдання розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів професійної (професійно-технічної) освіти до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій. Методологічний блок – охоплює методологічні підходи (системний, акмеологічний, аксіологічний, андрагогічний, особистісно-орієнтований, синергетичний) і дидактичні принципи (науковості, свідомості, систематичності й послідовності, активності, детермінізму, інтегративності, диференціації, зв'язку теорії з практикою). До змістового блоку віднесено зміст, структуру готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів професійної (професійно-технічної) освіти до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій. Діяльнісний блок представлено методикою розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів професійної (професійно-технічної) освіти до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, що охоплює етапи, форми, методи та засоби. Результативний – відображає критерії, показники, рівні готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів професійної (професійно-технічної) освіти до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій. У змодельованому процесі передбачено аналіз отриманих результатів та їх коригування за необхідності.

Удосконалено діагностичний інструментарій оцінювання рівнів розвиненості готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів професійної (професійно-технічної) освіти до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій за такими критеріями та показниками: ціннісно-мотиваційного (наявність інтересу до особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, систему ціннісних орієнтацій, що характеризують ставлення до

використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, а також суб'єктних якостей, які зумовлюють вибір педагогічної діяльності, мотивацію до професійного самовдосконалення та саморозвитку); когнітивного (комплекс знань про сучасні вимоги до результатів професійної освіти в контексті сучасних вимог, особистісно-орієнтованих технологій навчання, пошуку необхідної інформації для отримання нових знань); діяльнісного (використання на практиці сукупності знань і способів вирішення професійних завдань, які опановує педагог; уміння працювати в творчих (проектних) групах; аналізувати й оцінювати себе як суб'єкта процесу вдосконалення професійної діяльності); рефлексивного (осмислення отриманої інформації з урахуванням реальних умов діяльності педагога та впроваджуваних у власну практику особистісно-орієнтованих педагогічних технологій).

Представлено методику розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів професійної (професійно-технічної) освіти до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, яка охоплює три етапи: підготовчий (аналіз власного досвіду використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, його переосмислення; виявлення «слабких» і «сильних» сторін у власній діяльності); когнітивний (опанування викладачами спеціальних дисциплін закладів професійної (професійно-технічної) освіти спецкурсу «Особистісно-орієнтований підхід у професійній освіті» в межах курсів підвищення кваліфікації); технологічний (навчання у міжкурсовий період на майстер-класах; мережева взаємодія у дистанційній системі методичної підтримки викладачів спеціальних дисциплін закладів професійної (професійно-технічної) освіти у міжкурсовий період); оцінювальний (презентація власного проекту, що складається із серії уроків з використанням особистісно-орієнтованих педагогічних технологій в межах навчальної теми або модуля; вдосконалення власної діяльності на основі зроблених висновків). Методика поєднує організаційні форми (лекція, семінар, вебінар, тренінг, майстер-клас, онлайн-консультація, конференція тощо), методи (метод проектів, моделювання педагогічних ситуацій, дискусія, мозковий штурм, ділові та імітаційні ігри),

дидактичні засоби (електронні, друковані, фахові видання, інтернет-ресурси), технології навчання (проектна, тренінгова технологія, педагогічний коучинг, бенчмаркінг), а також інструментарій для оцінювання рівнів розвиненості готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів професійної (професійно-технічної) освіти до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій (анкети, опитувальники, тести, оцінювальні листи).

Практичне значення отриманих результатів полягає в розробленні й упровадженні в практику роботи навчально-методичних центрів професійно-технічної освіти та закладів професійної (професійно-технічної) освіти методичних рекомендацій щодо розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів професійної (професійно-технічної) освіти до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій; спецкурсу «Особистісно-орієнтований підхід у професійній освіті» для викладачів спеціальних дисциплін закладів професійної (професійно-технічної) освіти; дистанційної системи методичної підтримки професійного розвитку викладачів спеціальних дисциплін у міжкурсний період «Центр сучасних освітніх технологій»; майстер-класів з проектування особистісно-орієнтованих педагогічних технологій з дистанційною підтримкою.

Матеріали дисертаційного дослідження використовувалися під час розроблення професійного стандарту «Педагог професійного навчання» (код КП 3340), затвердженого наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 20.06.2020 №1181.

Матеріали і результати дисертаційного дослідження можуть бути використані для подальшого наукового пошуку методичних положень ефективної організації освітнього процесу в закладах професійної (професійно-технічної) освіти, навчально-методичних (науково-методичних) центрах (кабінетах) професійно-технічної освіти, установах післядипломної освіти та підвищення кваліфікації педагогічних працівників, розроблення навчально-методичних матеріалів а також у самоосвітній діяльності означеної категорії педагогічних працівників.

Ключові слова: готовність, особистісно-орієнтовані педагогічні технології, викладач спеціальних дисциплін, педагогічні умови, модель, методика, заклад професійної (професійно-технічної) освіти, навчально-методичний центр професійно-технічної освіти.

ABSTRACT

Tkachuk G.E. Development of readiness of teachers of special disciplines of vocational schools to use personality-oriented pedagogical technologies.

Thesis for a Candidate's Degree in Pedagogic Sciences. Specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – The Institute of Vocational Education and Training of the NAES of Ukraine, Kyiv, 2021.

Content of abstract

In the dissertation the decision of an actual scientific task - the theoretical substantiation of pedagogical conditions of development of readiness of teachers of special disciplines of vocational schools (further - according to the Law of Ukraine "About education", establishments of vocational (vocational) education to use personality-oriented pedagogical technologies.

The essence of the concept "readiness of teachers of special disciplines of vocational (technical) education to use personality-oriented pedagogical technologies" as a complex integrated education, which determines the ability of the teacher to tolerant subject-subject interaction based on sustainable needs and motives for activation pedagogical activity, thorough mastery of a set of special and methodical knowledge, ability to develop productive algorithms for mastering by students of professional education future professional activity in synthesis with the formed attitudes to the innovative organization of the educational process.

The structure of readiness of teachers of special disciplines of vocational (vocational) education to use personality-oriented pedagogical technologies includes interdependent components: value-motivational - the formation of a system of values, the presence of cognitive interest in personality-oriented pedagogical technologies and self-motivation in professional development. in this direction; cognitive - possession of a set of knowledge about modern requirements for the results of vocational education in the context of personality-oriented learning technologies; activity - the ability to use in practice personality-oriented pedagogical technologies; reflexive - the ability to comprehend the results, the introduction of personality-oriented pedagogical technologies.

The scientific novelty of the obtained results is that for the first time theoretically substantiated and experimentally tested pedagogical conditions for the development of readiness of teachers of special disciplines of vocational (vocational) education to use personality-oriented pedagogical technologies: increase motivation of teachers to use personality-oriented pedagogical technologies; introduction of a special course "Personality-oriented approach in vocational education"; application of the remote system of methodical support of professional development of teachers of special disciplines of institutions of professional (vocational and technical) education in the intercourse period of advanced training.

It is substantiated that the increase of positive motivation of teachers to use personality-oriented pedagogical technologies is manifested in the simultaneous pursuit of professional and personal self-improvement, mastery of personality-oriented pedagogical technologies, restructuring the system of relationships with students, overcoming stereotypes in their own activities. It was found that the introduction of a special course "Personality-oriented approach in vocational education" with the subsequent implementation of the acquired knowledge in the practice of their own pedagogical activities allows the semantic integrity of teachers' readiness to use personality-oriented pedagogical technologies. Introduction of remote system of methodical support of professional development of teachers of special disciplines of vocational (vocational) education institutions in the intercourse period of advanced training provides development of their readiness to use personality-oriented pedagogical technologies through constant methodical support and involvement of additional electronic information educational resources.

A model has been designed that holistically reflects the system of development of readiness of teachers of special disciplines of vocational (vocational) education institutions to use personality-oriented pedagogical technologies and contains five blocks: target, methodological, content, activity and effectiveness. The target block contains the purpose and tasks of development of readiness of teachers of special disciplines of establishments of professional (vocational and technical) education to use of personality-oriented pedagogical technologies. Methodological block - covers

methodological approaches (systemic, acmeological, axiological, andragogical, personality-oriented, synergetic) and didactic principles (scientific, consciousness, systematic and consistent, activity, determinism, integrativeness, differentiation, practice, communication). The content block includes the content, the structure of readiness of teachers of special disciplines of vocational (professional and technical) education to use personality-oriented pedagogical technologies. The activity block is presented by a technique of development of readiness of teachers of special disciplines of establishments of professional (vocational and technical) education to use of personality-oriented pedagogical technologies, covering stages, forms, methods and means. Effective - reflects the criteria, indicators, levels of readiness of teachers of special disciplines of vocational (vocational) education to use personality-oriented pedagogical technologies. The simulated process provides for the analysis of the obtained results and their adjustment if necessary.

Improved diagnostic tools for assessing the levels of readiness of teachers of special disciplines of vocational (vocational) education to use personality-oriented pedagogical technologies according to the following criteria and indicators: value-motivational (interest in personality-oriented pedagogical technologies, the system of value orientations that characterize attitude to the use of personality-oriented pedagogical technologies, as well as subjective qualities that determine the choice of pedagogical activities, motivation for professional self-improvement and self-development); cognitive (a set of knowledge about modern requirements for the results of vocational education in the context of modern requirements, personality-oriented learning technologies, the search for the necessary information to obtain new knowledge); activity (use in practice of a set of knowledge and ways to solve professional problems mastered by the teacher; the ability to work in creative (project) groups; analyze and evaluate themselves as a subject of the process of improving professional activity); reflexive (comprehension of the received information taking into account real conditions of activity of the teacher and the personally-oriented pedagogical technologies introduced in own practice).

The method of developing the readiness of teachers of special disciplines of

vocational (vocational) education to use personality-oriented pedagogical technologies is presented, which includes three stages: preparatory (analysis of personal experience of using personality-oriented pedagogical technologies, its rethinking; identification of "weak" and "strong" Parties in their own activities); cognitive (mastering by teachers of special disciplines of institutions of professional (vocational) education of the special course "Personality-oriented approach in vocational education" within the framework of advanced training courses); technological (training in the intercourse period in master classes; network interaction in the remote system of methodical support of teachers of special disciplines of vocational (vocational) education institutions in the intercourse period); evaluation (presentation of own project, consisting of a series of lessons with the use of personality-oriented pedagogical technologies within the educational topic or module; improvement of own activity on the basis of the made conclusions). The methodology combines organizational forms (lecture, seminar, webinar, training, master class, online consultation, conference, etc.), methods (project method, modeling of pedagogical situations, discussion, brainstorming, business and simulation games), didactic tools (electronic, printed, professional publications, Internet resources), learning technologies (design, training technology, pedagogical coaching, benchmarking), as well as tools for assessing the levels of readiness of teachers of special disciplines of vocational (vocational) education to use personality-oriented pedagogical technologies (questionnaires, questionnaires, tests, evaluation letters).

The practical significance of the obtained results lies in the development and implementation in practice of educational and methodical centers of vocational education and vocational (vocational) education methodological recommendations for the development of readiness of teachers of special disciplines of vocational (vocational) education to use personality-oriented pedagogical technologies; special course "Personality-oriented approach in vocational education" for teachers of special disciplines of vocational (vocational) education; remote system of methodical support of professional development of teachers of special disciplines in the intercourse period "Center of modern educational technologies"; master classes on designing personality-oriented pedagogical technologies with remote support.

The materials of the dissertation research were used during the development of the professional standard "Teacher of Vocational Training" (code KP 3340), approved by the order of the Ministry of Economy, Trade and Agriculture of Ukraine from 20.06.2020 №1181.

Materials and results of dissertation research can be used for further scientific search of methodical provisions of effective organization of educational process in establishments of professional (vocational and technical) education, educational and methodical (scientific and methodical) centers (offices) of vocational and technical education, establishments of postgraduate education and increase. qualifications of pedagogical workers, development of educational and methodical materials and also in self-educational activity of the specified category of pedagogical workers.

Key words: readiness, personality-oriented pedagogical technologies, teacher of special disciplines, pedagogical conditions, model, methods, institution of professional (vocational) education, educational and methodical center of vocational education.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Ткачук Г. Е. Розвиток ІКТ-компетентності педагогів у системі методичної роботи професійно-технічного навчального закладу. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*: зб. наук. праць. 2015. Вип. 10. С.104-109 (наукометрична база *Ulrich's Periodicals Directory*).
2. Ткачук Г. Е. Центр сучасних освітніх технологій у професійно-технічному училищі. *Професійно-технічна освіта*. 2015. №1. С. 20-22.
3. Ткачук Г. Е. Теоретичні аспекти розвитку готовності педагогів професійно-технічних навчальних закладів до реалізації особистісно зорієнтованого підходу. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка*. 2016. № 2. С. 27-31 (наукометричні бази *PIHЦ, Cite Factor, Eurasian Scientific Journal Index, Google Scholar, Index Copernicus, The Journals Impact Factor (JIF), Open Academic Journals Index, OpenAIRE, Polska Bibliografia Naukowa, Researchbib Journal Index and Archive, Scientific Indexing Services, Universal Impact Factor*).
4. Ткачук Г. Е. Методика розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін професійно-технічних навчальних закладів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій. *Теорія і методика професійної освіти*: електронне наукове фахове видання. 2018. Вип. 15. URL: <https://jrnls.ivet.edu.ua/index.php/3/issue/view/71> (дата звернення: 18.10.2020).
5. Ткачук Г. Е. Розвиток готовності викладачів спеціальних дисциплін професійно-технічних навчальних закладів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій: результати експерименту. *The Scientific Heritage: Pedagogical Sciences*. 2021. № 59. Р. 34-40. DOI: 10.24412/9215-0365-2021-59-3-34-39 (наукометричні бази *PIHЦ, GoogleScholar, Index Copernicus*).
6. Tkachuk G. Pedagogical conditions for the development of readiness of teachers of special disciplines of vocational schools to use personality-oriented pedagogical technologies. *Colloquium-journal: Pedagogical Sciences*. 2021. № 4 (91).

P. 43-45. DOI: 10.24412/2520-6990-2021-491-43-45 (*наукометричні бази РІНЦ, Google Scholar, Index Copernicus*).

7. Ткачук Г. Е. Модель розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін професійно-технічних навчальних закладів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій. *Colloquium-journal: Pedagogical Sciences*. 2021. №5 (91). Рр. 27-31. DOI: 10.24412/2520-6990- 2021-592-27-31 (*наукометричні бази РІНЦ, Google Scholar, Index Copernicus*).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

8. Ткачук Г. Е. Системно-комплексна діагностика готовності викладачів до реалізації особистісно-орієнтованого підходу в культурно-освітньому середовищі професійно-технічного навчального закладу. *Розвиток професійної культури майбутніх фахівців: виклики, досвід, стратегії і перспективи*: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ- Ірпінь, 21 червня 2016 р.); за заг. ред. В. О. Радкевич, Л. М. Петренко; Павлоград: ІМА-прес, 2016. С.76-79.

9. Ткачук Г. Е. Підвищення інформаційно-комунікаційної компетентності педагогічних працівників на базі Центру сучасних освітніх технологій Вінницького міжрегіонального вищого професійного училища. *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання*: матеріали звітної наук.-практ. конф. за 2014 рік (м. Київ, 24-25 березня 2014 р.). Т. 2. / Інститут професійно-технічної освіти НАПН України; за заг. ред. В.О. Радкевич. Київ: ІПТО НАПН України, 2014. С.153-154.

10. Ткачук Г. Е. Особистісно-орієнтований підхід до підготовки кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах. *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання*: матеріали звітної наук.-практ. конф. за 2014 рік (м. Київ, 26 березня 2015 р.). Т. 1. / Інститут професійно-технічної освіти НАПН України; за заг. ред. В.О. Радкевич. Київ: ІПТО НАПН України, 2015. С. 195-197.

11. Ткачук Г. Е. Система інформаційного забезпечення проектного

навчання у ПТНЗ. *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання*: зб. матеріалів XI Всеукр. наук.-практ. конференції (звітної), присвяченої 25-річчю НАПН України (м. Київ, 29 березня - 13 квітня 2017 р.) / Інститут професійно-технічної освіти НАПН України; за заг. ред. В.О. Радкевич. К.: ІПТО НАПН України, 2017. С. 186-187.

12. Ткачук Г.Е. Організація неперервної освіти педагогічних працівників на базі центру сучасних освітніх технологій ДПТНЗ «Вінницьке міжрегіональне вище професійне училище». *Неперервна освіта нового сторіччя: досягнення та перспективи*: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції: електронне видання. URL: http://konferenciazoiippo2017nap1.blogspot.com/p/blog-page_14.html (дата звернення 13.09.2020)

13. Ткачук Г. Е. Використання інформаційно-комунікаційних технологій як дієвого інструменту розвитку методичної компетентності педагогів *Методичні засади підвищення кваліфікації педагогічних працівників системи професійної освіти*: зб. матеріалів Всеукр. Інтернет-конференції / за заг. ред. Л. І. Шевчук. Хмельницький: НМЦ ПТО ПК; ФОП Мельник А.А., 2016. С. 209-213.

14. Ткачук Г.Е. Готовність викладачів ПТНЗ до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій як науково-педагогічна проблема *Актуальні проблеми та перспективи технологічної і професійної освіти*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 23-24 вересня 2016 року). Тернопіль:ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 2016. С. 91-92.

15. Ткачук Г.Е. Розвиток готовності викладачів спеціальних дисциплін до застосування особистісно-орієнтованих педагогічних технологій як важливий чинник у забезпеченні якості професійно-технічної освіти. *Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи*: тези доп. IX міжнар. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 9-10 листоп. 2017 р.) / ред. кол.: Н.Г. Ничкало, М.Є. Скиба, В.О. Радкевич та ін. Хмельницький: ХНУ, 2017. С. 190-191.

16. Ткачук Г. Мережеві педагогічні спільноти як форма професійного розвитку викладачів спеціальних дисциплін професійно-технічних навчальних закладів. *Професійна освіта в умовах сталого розвитку*: збірник Матеріалів I

Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 1 грудня 2016 р. /за заг.ред. В. О. Радкевич, Г. М. Романової; Інститут професійно-технічної освіти НАПН України. Павлоград: ІМА-прес, 2016. С. 257-259.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

17. Ткачук Г. Е., Воронюк О. М. Інформаційна система управління професійно-технічним навчальним закладом. *Професійно-технічна освіта*. №2. 2015. С. 20-22.

18. Ткачук Г. Е. Технологія використання мобільних пристроїв в інформаційному освітньому середовищі ПТНЗ. *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 7, 19 квітня 2016 р.), Т. 1. / Інститут професійно-технічної освіти НАПН України / за заг. ред. В. О. Радкевич. Київ: ІПТО НАПН України, 2016. С.115-116.

19. Ткачук Г. Е. Моніторинг гармонійного розвитку особистості майбутнього кваліфікованого робітника засобами комп'ютерних технологій. *Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи*: зб. наук. праць. Львів: ЛДУ БЖД, 2015. Ч. 2. С.155-158.

20. Ткачук Г. Е. Розвиток готовності викладачів спеціальних дисциплін професійно-технічних навчальних закладів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій: методичні рекомендації. Вінниця. 2019. 98 с.

21. Ткачук Г. Е. Інформаційно-освітнє середовище професійно-технічних навчальних закладів [Електронний ресурс] / Лузан П. Г., Гуменний О. Д., Липська Л. В., Гуменна Л. С., Зуєва А. Б., Кононенко А. Г., Белан В. Ю. Київ: 2017. URL: <http://pto.org.ua/> (дата звернення: 12.02.2019)

22. Ткачук Г. Е. Електротехніка: електронний посібник для професії «Електромеханік з ремонту та обслуговування лічильно-обчислювальних машин» (*Гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України». Наказ № 1/11-9130 від 30.09.2010*).

23. Ткачук Г. Е. Методичні рекомендації щодо застосування технології проектного навчання у практиці підготовки кваліфікованих робітників

автотранспортної галузі. / Д. В. Гоменюк, Н. В. Кулалаєва, Л. А. Романов, Г. М. Романова; за заг. ред. Г. М. Романової. Київ: Ін-т проф.-тех. освіти НАПН України, 2017. 97 с.

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	2
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	20
ВСТУП.....	21
РОЗДІЛ 1	
ГОТОВНІСТЬ ВИКЛАДАЧІВ СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ.....	31
1.1 Аналіз рівня розробленості проблеми розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів професійної (професійно-технічної) освіти до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій	31
1.2 Суть і структура готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів професійної (професійно-технічної) освіти до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій	47
1.3 Стан готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів професійної (професійно-технічної) освіти до використання особистісно-розвивальних педагогічних технологій	69
Висновки до першого розділу.....	78
РОЗДІЛ 2	
НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ РОЗВИТКУ ГОТОВНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	82
2.1 Методика і логіка дослідження.....	82
2.2 Педагогічні умови розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів професійної (професійно-технічної) освіти до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій	88

2.3 Модель розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів професійної (професійно-технічної) освіти до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій	114
2.4 Методика розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів професійної (професійно-технічної) освіти до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій	126
Висновки до другого розділу	141
РОЗДІЛ 3	
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ РОЗВИТКУ ГОТОВНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	144
3.1 Програма і хід експериментального дослідження	144
3.2 Аналіз результатів експериментального дослідження.....	156
Висновки до третього розділу.....	196
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	199
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	203
ДОДАТКИ.....	231

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ЕГ – експериментальна група

П(ПТ)О – професійна (професійно-технічна) освіта

ІКТ – інформаційно-комунікаційні технології

ІОС – інформаційно-освітнє середовище

КГ – контрольна група

НМЦ ПТО – навчально-методичний центр професійно-технічної освіти

ПТО – професійно-технічна освіта

ДПТНЗ – державний професійно-технічний навчальний заклад

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Модернізація професійної (професійно-технічної) освіти (далі – П(ПТ)О) передбачає підготовку кваліфікованих робітників інноваційного типу до сучасних вимог ринку праці, зміни парадигми педагогічного мислення в сторону суб'єкт-суб'єктних відносин і зумовлює необхідність використання особистісно-орієнтованого підходу. Відповідно, актуалізується потреба в педагогах, зокрема викладачах спеціальних дисциплін професійно-технічних навчальних закладів (далі – відповідно до Закону України «Про освіту», заклади професійної (професійно-технічної) освіти (заклади П(ПТ)О) з новим типом мислення, готових до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій. З огляду на це, постає об'єктивна потреба у внесенні істотних змін в існуючу практику розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О в міжкурсовий період підвищення кваліфікації.

Основні вектори переорієнтації освітнього процесу на особистісно-орієнтовану взаємодію відображені в Законах України «Про освіту» (2017) [77], «Про професійно-технічну освіту» (1998) [78], «Про професійний розвиток працівників» (2012) [179], Національній стратегії розвитку освіти на період до 2021 року (2013) [136], галузевій «Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти» (2013) [176], Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року (2019) [178], Стратегії розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на період до 2023 року (2020) [180], Цілях сталого розвитку України на період до 2030 року (2019) [253], матеріалах Туринського процесу (2019) а також у матеріалах «Брюггського комюніке прозміцнення європейського співробітництва у сфері професійної освіти і навчання на період 2011 – 2020 рр.» («The Bruges Communiqué on enhanced European Cooperation in Vocational Education and Training for the period 2011– 2020») (2010) та ін.

Однак досягнення відповідного рівня готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій гальмується недостатньою розробленістю науково обгрунтованої системи, що забезпечить узгодження цілей, змісту, методів, форм, засобів і технологій означеного розвитку. Це негативно позначається на якості їхньої професійно-педагогічної діяльності щодо підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. У зв'язку з цим виникла необхідність в удосконаленні методики розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій у міжкурсовий період підвищення кваліфікації.

У ході дослідження наукової проблеми розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій ми звернулися до праць вітчизняних та зарубіжних учених, предметом наукового пошуку яких є: філософські аспекти освіти (В. Андрущенко [9], В. Кремень [104], В. Лутай [123], В. Огнев'юк [142] та ін.); психологічні аспекти освіти (І. Бех [23], Л. Виготський [43], Г. Костюк [102], В. Моляко [132], , В. Ягупов [270] та ін.); теоретичні положення особистісної орієнтації освітнього процесу (І. Зязюн [82], С. Подмазін [169], С. Сисоева [208], Н. Тализіна [225] та ін.); сучасні науково-методичні положення про технології навчання й інноваційні педагогічні технології (Л. Базиль [18], В. Беспалько [20], Л. Герганов [46], М. Кларін [92], В. Кручек [106], І. Прокопенко [181] та ін.); використання інформаційних технологій (В. Биков [24], Р. Гуревич [54], Л. Коношевський [98], А. Олійник [144] та ін.); безперервна професійна освіта (П. Лузан [122], Н. Ничкало [138], В. Орлов [148], В. Радкевич [190], О. Щербак [266] та ін.); розвиток професійних компетентностей фахівців (Т. Десятов [62], Л. Єршова [69], А. Каленський [88], В. Луговий [120], М. Теловата [226] та ін.); зарубіжний досвід підготовки фахівців (Н. Авшенюк, О. Бородієнко [30], Л. Пуховська [187], О. Радкевич [191] та ін.); підвищення кваліфікації педагогів (Т. Браже [32], Л. Гранюк [52], В. Купрієвич [111], В. Пуцов [188], Л. Шевчук [264] та ін.); готовність педагогів до використання особистісно-орієнтованого

підходу на технологічних засадах (В. Петровський [160], В. Серіков [213], М. Чобітько [255] та ін.); психолого-педагогічні аспекти запровадження особистісно-орієнтованих педагогічних технологій у професійній освіті (М. Артюшина [11], Н. Кулалаєва [110], Г. Романова [195] та ін.).

Незважаючи на вагомість даних досліджень, нами не виявлено праць, в яких би досліджувалася та дістала розв'язання проблема розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій у міжкурсовий період підвищення кваліфікації.

Зазначене ускладнюється низкою *суперечностей*, що потребують розв'язання, зокрема між:

- об'єктивною потребою суспільства у викладачах спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О, здатних до продуктивної суб'єкт-суб'єктної взаємодії, та недостатністю досліджень, в яких розкрито педагогічні умови, що уможливають внесення змін в існуючу практику їхнього безперервного професійного розвитку;

- необхідністю цілеспрямованого розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій та невідповідністю існуючих методик, які б забезпечували цей процес у період міжкурсового підвищення кваліфікації;

- потребою викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О в безперервному розвитку готовності до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій та нерозробленістю методичних рекомендацій, які би цьому сприяли.

Актуальність досліджуваної наукової проблеми й недостатнє її розв'язання в сучасній педагогічній теорії та практиці, а також необхідність вирішення визначених суперечностей зумовили вибір теми дисертаційного дослідження – ***«Розвиток готовності викладачів спеціальних дисциплін професійно-технічних навчальних закладів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій».***

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи Інституту професійно-технічної освіти НАПН України з тем: «Удосконалення особистісно-розвивальних педагогічних технологій у професійно-технічній освіті» (РК №0113U003045), «Методичні засади розроблення проектних технологій для професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників аграрної, будівельної та автотранспортної галузей» (РК № 0116U004143).

Тема дисертації затверджена вченою радою Інституту професійно-технічної освіти НАПН України (протокол № 10 від 24.11.2014) та узгоджена Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 9 від 23.12.2014).

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

Відповідно до поставленої мети визначено такі **завдання дослідження:**

1. На основі аналізу наукової літератури та нормативно-правових документів з'ясувати стан розробленості досліджуваної проблеми, конкретизувати суть та визначити структуру розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

2. Визначити й теоретично обґрунтувати педагогічні умови розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

3. Спроекувати модель розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

4. Розробити методику поетапного розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-

орієнтованих педагогічних технологій та через її апробацію експериментально перевірити результативність педагогічних умов.

5. Розробити методичні рекомендації щодо розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

Об'єкт дослідження: професійний розвиток викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О.

Предмет дослідження: педагогічні умови розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

Для вирішення поставлених завдань і перевірки вихідних положень було використано такі **методи дослідження:**

– *теоретичні:* аналіз психолого-педагогічних досліджень та науково-методичної літератури з проблеми дослідження – для визначення суті, змісту і структури готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій; синтез – для обґрунтування поняттєво-термінологічного апарату; моделювання – для розроблення моделі розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій; узагальнення – для формулювання висновків і рекомендацій щодо результативності педагогічних умов розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій;

– *емпіричні:* праксиметричні (вивчення та аналіз педагогічного досвіду викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О); діагностичні (анкетування, бесіда, тестування) – для виявлення стану розвиненості/готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій; обсерваційні (пряме і непряме спостереження) – для виявлення та збагачення досвіду використання арсеналу методів професійно-педагогічного вдосконалення, самовдосконалення і

саморозвитку викладачів; експериментальні (педагогічний експеримент) – для перевірки результативності педагогічних умов розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій;

– *статистичні*: розрахунок статистичних показників, шкалювання – для оцінювання рівнів готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій; критерії перевірки статистичних гіпотез (t-критерій Стьюдента, критерій χ^2 Пірсона, коефіцієнт конкордації Кендалла, U-критерій Манна-Уїтні) – для встановлення надійності та валідності інструментарію дослідження, виявлення узгодженості думок експертів, отримання даних про достовірність відмінностей між показниками розвиненості готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій контрольної (КГ) й експериментальної (ЕГ) груп, визначення статистичної достовірності експериментального впливу комплексу педагогічних умов на розвиток готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій; табличне представлення, графічне зображення результатів – для наочного представлення і візуального аналізу результатів вимірювання характеристик КГ і ЕГ.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що:

вперше: теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій (підвищення мотивації педагогів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій; запровадження спецкурсу «Особистісно-орієнтований підхід у професійній освіті»; застосування дистанційної системи методичної підтримки професійного розвитку викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О у міжкурсовий період підвищення кваліфікації); концептуальною основою їх забезпечення є суб'єктно-діяльнісний, компетентнісний, технологічний, контекстний підходи; спроектовано модель розвитку готовності

викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, яка відтворює складний взаємозв'язок методологічних підходів, принципів, педагогічних умов, методики, критеріїв, показників та рівнів готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій; виконує ілюстративну, трансляційну, пояснювальну, прогностичну функції і дає змогу виявляти можливі механізми підвищення якості їхнього професійного розвитку;

удосконалено:

– методику поетапного розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, яка забезпечує поетапне набуття знань та вмій використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій; удосконалення полягає в розробленні спецкурсу «Особистісно-орієнтований підхід у професійній освіті» та методичних рекомендацій щодо розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій;

– діагностичний інструментарій оцінювання рівнів розвиненості готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій; удосконалення полягає у виокремленні критеріїв та показників: ціннісно-мотиваційного (наявність інтересу до особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, систему ціннісних орієнтацій, що характеризують ставлення до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, а також суб'єктних якостей, які зумовлюють вибір педагогічної діяльності, мотивацію до професійного самовдосконалення та саморозвитку); когнітивного (комплекс знань про сучасні вимоги до результатів професійної освіти в контексті сучасних вимог, особистісно-орієнтованих технологій навчання, пошуку необхідної інформації для отримання нових знань); діяльнісного (використання на практиці сукупності знань і способів вирішення професійних завдань, які опановує педагог; уміння

працювати в творчих (проектних) групах; аналізувати й оцінювати себе як суб'єкта процесу вдосконалення професійної діяльності); рефлексивного (осмислення отриманої інформації з урахуванням реальних умов діяльності педагога та впроваджуваних у власну практику особистісно-орієнтованих педагогічних технологій);

набув подальшого розвитку: зміст поняття «готовність викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій»; розвиток полягає в конкретизації інтегрального утворення особистості, яке визначає здатність педагога до толерантної суб'єкт-суб'єктної взаємодії на основі стійких потреб і мотивів активізації педагогічної діяльності, ґрунтовного володіння комплексом спеціальних і методичних знань, умінь розробляти продуктивні алгоритми опанування здобувачами професійної освіти майбутньою професійною діяльністю у синтезі зі сформованими установками на інноваційну організацію освітнього процесу.

Практичне значення отриманих результатів полягає в розробленні й упровадженні в практику роботи навчально-методичних центрів професійно-технічної освіти (далі – НМЦ ПТО) та закладів П(ПТ)О методичних рекомендацій щодо розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій; спецкурсу «Особистісно-орієнтований підхід у професійній освіті» для викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О; дистанційної системи методичної підтримки професійного розвитку викладачів спеціальних дисциплін у міжкурсний період «Центр сучасних освітніх технологій»; майстер-класів з проектування особистісно-орієнтованих педагогічних технологій з дистанційною підтримкою.

Матеріали дисертаційного дослідження використовувалися під час розроблення професійного стандарту «Педагог професійного навчання» (код КП 3340), затвердженого наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 20.06.2020 №1181.

Результати дослідження **впроваджено** у практику роботи: Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Вінницькій області (довідка № 01-17/397 від 23.12.2020 р.), Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Закарпатській області (довідка № 237/01-16 від 19.10.2019 р.), Науково-методичного центру професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області (довідка № 01-39/438-1 від 18.12.2020 р.), Вінницького міжрегіонального вищого професійного училища (довідка № 01-18/378 від 27.11.2020 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження доповідалися на таких науково-практичних та науково-методичних конференціях:

– *міжнародних*: «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців» (Україна, м. Вінниця, 2016), «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи» (Україна, м. Хмельницький, 2017, 2019), «Актуальні проблеми та перспективи технологічної і професійної освіти» (Україна, м. Тернопіль, 2016), «Професійна освіта в умовах сталого розвитку суспільства» (Україна, м. Київ, 2016);

– *всеукраїнських*: «Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання» (м. Київ, 2015 – 2019), «Розвиток професійної культури майбутніх фахівців: виклики, досвід, стратегії і перспективи» (м. Ірпінь, 2016, 2017), «Методичні засади підвищення кваліфікації педагогічних працівників системи професійної освіти» (м. Хмельницький, 2016).

Результати дослідження обговорювались на:

– *науково-практичному семінарі* «Навчально-методичний супровід запровадження особистісно-розвивальних технологій у професійну освіту» (м. Київ, 2014);

– *всеукраїнському науково-методичному семінарі* «Інноваційні методики професійної підготовки кваліфікованих робітників сфери автотранспорту» (м. Київ, 2015);

– *семінарі* «Інноваційна діяльність як головна умова розвитку сучасного

професійно-технічного навчального закладу» в межах Шостої Міжнародної виставки «Сучасні заклади освіти - 2016» (м. Київ, 2016);

– *семінарі-практикумі* «Інноваційні технології, методи викладання та навчання у системі професійно-технічної освіти» (м. Хмельницький, 2016);

– *засіданнях лабораторії технологій професійного навчання Інституту професійно-технічної освіти НАПН України* (м. Київ, 2015 – 2018).

Публікації. Основний зміст і результати дослідження висвітлено у 23 публікаціях, із них: 5 статей, опублікованих у провідних наукових фахових виданнях у галузі педагогіки (у т. ч. 1 – в електронному виданні, 1 – іноземною мовою, 3 – в наукометричних виданнях), 2 статті в зарубіжному періодичному науковому видання, 13 статей і тез – у збірниках наукових праць і матеріалів конференцій (у т. ч. 1 – в електронному, 1 – у співавторстві), 1 колективні методичні рекомендації, 1 одноосібний електронний посібник з грифом МОН та 1 колективний електронний ресурс.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотації українською та англійською мовами, переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (279 найменувань, з яких 5 – англійською мовою) та 20 додатків на 60 сторінках. Ілюстрований матеріал дисертації подано в 25 таблицях і 21 рисунку. Загальний обсяг роботи складає 11,5 авторських аркушів, з яких основного тексту – 7,5 авторських аркушів.

РОЗДІЛ 1

ГОТОВНІСТЬ ВИКЛАДАЧІВ СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Дослідження теоретичних основ розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій вимагає конкретизації визначення поняття «розвиток готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій» і розкриття сутнісних та структурних характеристик готовності педагогів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій. Розгляду даних питань присвячений перший розділ.

1.1 Аналіз рівня розробленості проблеми розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів професійної (професійно-технічної) освіти до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій

Модернізація професійної (професійно-технічної) освіти в Україні орієнтована на входження у світовий освітній простір, супроводжується істотними змінами в педагогічній теорії і практиці освітнього процесу. Зміна освітньої парадигми пропонує інший зміст, інші підходи, інший педагогічний менталітет. Зміст професійної освіти збагачується новими процесуальними вміннями, розвитком здібностей оперування інформацією, творчим рішенням проблем науки і ринкової практики з акцентом на індивідуалізацію освітніх програм. Найважливішою складовою педагогічного процесу стає особистісно-орієнтована взаємодія учнів та педагогів.

Особистісно-орієнтована парадигма завойовує все більше прихильників, і всі прогресивні освітні технології в більшій чи меншій мірі спрямовані на реалізацію її ідеї. Це багато в чому визначається ключовими подіями в науковому і суспільному житті, які докорінно вплинули на цей процес. Ці події означили проблему перед суспільством, державою і наукою, яка полягає в неможливості нового стрибка в розвитку професійної освіти без якісно нового рівня особистісно-орієнтованої взаємодії всіх учасників освітнього процесу.

Однак цю проблему не можна повноцінно вирішувати без аналізу провідних тенденцій розвитку сучасної освітньої практики і виникнення за останні роки суперечностей:

- об'єктивною потребою суспільства у викладачах спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О, здатних до продуктивної суб'єкт-суб'єктної взаємодії, та недостатністю досліджень, в яких розкрито педагогічні умови, що уможливають внесення змін в існуючу практику їхнього безперервного професійного розвитку;

- необхідністю цілеспрямованого розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій та невідповідністю існуючих методик, які б забезпечували цей процес у період міжкурсового підвищення кваліфікації;

- потребою викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О в безперервному розвитку готовності до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій та нерозробленістю методичних рекомендацій, які би цьому сприяли.

Розгляд сутності особистісно-орієнтованих педагогічних технологій пов'язаний з питанням технологізації педагогічного процесу.

На думку В. Сластьоніна, намітився ряд тенденцій, які виводять професійну освіту на технологічний рівень: зростання діагностичності (вимірності), інтенсивності, діалогічності, модульності, міжпредметності; перехід від екстенсивної до інтенсивної організації навчання, тобто до досягнення вищих результатів не за рахунок більшої кількості годин в начальних планах, а на основі використання сучасних досягнень дидактики, психології, інформатики;

збільшення наукоємності проектів і моделей навчальної діяльності, заснованих на моделюванні професійних ситуацій, на оволодінні професійним досвідом в умовах імітації ділової гри [220, с.67].

Технологічність стає домінуючою характеристикою педагогічної діяльності. Ідея технологічного підходу до навчання відображена в працях багатьох вчених Ю. Бабанського [16], В. Беспалько [21], С. Вітвіцька [41], І. Зязюн [81], М. Кларін [91], Г. Селевко [207], та ін. Сам переклад освітнього процесу на технологічний рівень викликав велику різноманітність трактувань самого поняття педагогічної технології.

У більшості тлумачних словників технологія визначається як сукупність прийомів, які застосовуються у якій-небудь справі, майстерності, мистецтві. Технологічність є домінуючою характеристикою діяльності сучасної людини і означає перехід на якісно новий рівень ефективності, оптимальності, наукоємності. Технологія – не данина моді, а стиль сучасного науково-практичного мислення, стверджує В. Сластьонін [219, с. 47].

Одним з основних напрямів модернізації П(ПТ)О в Україні є зміна методів і форм організації навчання, використання різноманітних технологій навчання, що забезпечують досягнення учнями освітніх стандартів і формують нові якості (ключові компетентності) як у випускників, так і у педагогів.

З огляду на це особлива роль відводиться використанню технологій в освітньому процесі та підвищенню професіоналізму педагогів на основі оволодіння ними новими технологіями.

Спроби внести технологію в освітній процес не припинялися протягом двадцятого сторіччя. До середини 50-х років вони були пов'язані із створенням технічного середовища, тобто застосуванням техніки в навчанні і привнесенням технології в навчальний процес.

З середини 50-х років технологічний підхід в освіті полягав у побудові самого навчального процесу або технології навчання. Передумовами технологізації навчання стали: стрімкий розвиток інформатики, кібернетики, соціології, психології – все це дало можливість не лише змінити основні

парадигми філософії свідомості, а й намітити шляхи їх технологічної актуалізації в педагогіці [164, с.112].

В. Сластьонін [218, с.47], називає причини, що породжують виникнення і практичне використання педагогічних технологій в сучасних умовах:

- необхідність впровадження в педагогіку системно-діяльнісного підходу, систематизація способів навчання;
- потреба в здійсненні особистісно-орієнтованого навчання в усіх ланках освітньої системи, заміни малоефективного вербального способу передачі знань;
- можливість експертного проектування технологічного ланцюжка процедур, методів, організаційних форм взаємодії учнів і педагога, які забезпечують гарантовані результати навчання.

Зародившись в США термін «педагогічна технологія» швидко увійшов в лексикон усіх розвинених країн. У зарубіжній педагогічній літературі поняття «педагогічна технологія» або «технологія навчання» спочатку співвідносилася з ідеєю технологізації освітнього процесу, прихильники якої бачили в якості основного способу підвищення ефективності навчального процесу широке використання технічних засобів навчання. Таке трактування зберігалася аж до середини 1970-х рр. У 70-і рр. ХХ ст. в педагогіці сформувалася ідея про керованість навчального процесу, яка привела до наступної установки в педагогічній практиці: рішення дидактичних проблем можливо через управління освітнім процесом з точно заданими цілями, досягнення яких має піддаватися чіткому опису і визначенню. У цей період у багатьох міжнародних виданнях з'являється нова інтерпретація сутності педагогічної технології: педагогічна технологія – це дослідження з метою виявлення принципів і розроблення прийомів оптимізації освітнього процесу шляхом аналізу факторів, що підвищують освітню ефективність, шляхом конструювання і застосування прийомів і матеріалів, а також за допомогою оцінювання застосовуваних методів.

Слід зазначити, що в даний час в зарубіжній літературі зустрічається як початкове розуміння сутності педагогічної технології (педагогічна технологія як максимальне використання в навчанні можливостей технічних засобів навчання),

так і розуміння педагогічної технології, пов'язане з ідеєю управління процесом навчання.

Розкриваючи сутність педагогічної технології, пов'язаної з ідеєю управління процесом навчання, японський вчений Т. Сакамото писав, що педагогічна технологія представляє собою впровадження в педагогіку системного способу мислення, який можна інакше назвати «систематизацією освіти».

Системний підхід до навчання як сутнісна характеристика поняття «педагогічна технологія» відображений у визначенні ЮНЕСКО, згідно з яким педагогічна технологія – це системний метод створення, застосування і визначення всього процесу викладання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, що передбачає модернізацію організаційних форм отримання освіти.

Цікавим є визначення педагогічної технології, яке офіційно було прийнято в 1979 р Асоціацією з педагогічних комунікацій і технологій в США: «Педагогічна технологія є комплексний, інтегративний процес, що включає людей, ідеї, засоби і способи організації діяльності для аналізу проблем і управління їх рішенням, що охоплюють усі аспекти засвоєння знань». Таким чином, педагогічна технологія – це суто наукове проектування і точне відтворення педагогічних дій, які гарантують досягнення успіху.

У сьогоденній системі професійної освіти вибір педагогічної технології здійснюється викладачем на основі його особистих переконань та складає індивідуальний стиль його педагогічної діяльності.

Розроблення або застосування педагогічної технології – це творчий процес, який складається з аналізу цілей, можливостей та виборі форм, методів і засобів навчання.

Разом з тим, в аспекті нових вимог до якості підготовки випускника закладу П(ПТ)О, не можна розраховувати лише на індивідуальну майстерність педагога. Технологізація освітнього процесу стає необхідною умовою, оскільки дозволяє гарантувати досягнення якості професійної освіти. Цим обумовлена актуальність педагогічної підготовки педагогів і розвиток у них готовності до використання

педагогічних технологій. Готовність педагогів до використання освітніх технологій залежить від педагогічного досвіду, бажання і можливості педагога працювати за інноваційними освітніми моделями, бажання перейти до нової стратегії освіти, стратегії особистісно-орієнтованого навчання.

На сьогоднішній день існує багато підходів до понять педагогічна та освітня технологія, розуміння яких автори трактують по-різному. Різні автори дають різні визначення (табл. 1).

Таблиця 1.1

Тлумачення поняття «Педагогічна технологія»

(укладено автором)

Визначення поняття	Автор
1	2
Сфера знання, яка включає методи, засоби і теорію їх використання для досягнення цілей освіти	І. Зязюн
Спільна галузь педагогічного знання, яка включає в себе дві групи питань, перша з яких пов'язана із застосуванням технічних засобів у навчальному процесі, друга - з його організацією	О. Пехота
Системний метод створення, застосування й визначення всього процесу викладання й засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, що ставить своїм завданням оптимізацію форм освіти	ЮНЕСКО
Система процедур, яка оновлює професійну діяльність вчителя і гарантує кінцевий запланований результат	С. Гончаренко
Система засобів навчання і способів їх застосування	І. Мархель
Проект певної педагогічної системи, яка реалізується практично	В. Беспалько
Сукупність способів (методів, прийомів, операцій) педагогічної взаємодії, послідовна реалізація яких створює умови для розвитку учасників педагогічного процесу і передбачає його певний результат	О. Пометун
Сукупність функціонування всіх особистісних, інструментальних і методичних засобів, що використовуються для досягнення мети	М. Кларін
Сукупність педагогічних прийомів, що забезпечують досягнення педагогічних цілей	В. Гузеєв
Впорядкована сукупність дій, операцій і процедур, які інструментально забезпечують досягнення прогнозованого результату	В. Сластьонін

Продовж. табл. 1.1

1	2
Опис процесу досягнення запланованих результатів навчання	І. Волков
Суворо наукове і точне відтворення гарантуючих успіх педагогічних дій	І. Прокопенко В. Євдокимов
Процес створення адекватної до потреб і можливостей особистості і суспільства теоретично обґрунтованої навчально-виховної системи соціалізації, особистісного і професійного розвитку і саморозвитку людини, яка, внаслідок упорядкованих професійних дій педагога при оптимальності ресурсів і зусиль усіх учасників освітнього процесу, гарантовано забезпечує ефективну реалізацію свідомо визначеної освітньої мети та можливість оптимального відтворення процесу на рівні, який відповідає рівню педагогічної майстерності педагога	С. Сисоєва
Законовідповідна педагогічна діяльність, що реалізує науково обґрунтований проект Дидактичного процесу і має більш високий ступінь ефективності, надійності й гарантованості результату, ніж традиційне навчання	В. Серіков
Систематичний, концептуальний, об'єктивований, інваріантний опис діяльності вчителя й учня, спрямований на досягнення освітньої цілі	Ф. Фрадкін
Змістовне узагальнення, яке вбирає в себе зміст існуючих визначень	Г. Селевко

Значне розходження в поглядах на дане поняття пояснюється неоднаковим баченням авторами сутнісного ядра, його складністю і недостатнім вивченням, значною відмінністю вихідних позицій у різних дослідників. Але майже всіх об'єднує визнання специфіки педагогічної технології, яка полягає в тому, що її використання гарантує досягнення поставлених цілей навчання.

Ми погоджуємося із запропонованими та обґрунтованими Г. Селевко [206, с.40] основними аспектами педагогічної технології:

- *науково-теоретичний*: обґрунтування, планування, проектування і розроблення педагогічного процесу;
- *процесуально-описовий*: опис (алгоритм) процесу, сукупність цілей, змісту, методів і засобів для досягнення планованих результатів навчання;
- *процесуально-дієвий*: здійснення технологічного (педагогічного) процесу, використання всіх особистісних, інструментальних і методичних педагогічних

засобів для досягнення бажаного результату.

Нам видається, що слід додати ще один аспект – рефлексивно-результативний. Його наявність можна пояснити з позиції розуміння технології, яка передбачає обов'язкове досягнення результату. Зміст цього аспекту включає контроль, діагностику, самоконтроль і подальшу рефлексію отриманого результату.

В ході дослідження було встановлено, що поняття «педагогічна технологія» в освітній практиці вживається на чотирьох ієрархічно супідрядних рівнях.

Перший рівень – загальнопедагогічний (загальнодидактичний), на якому технологія характеризує цілісний освітній процес, представлений в даному регіоні, навчальному закладі, на певному рівні навчання і виховання. При такому розгляді педагогічна технологія стає схожою з поняттям «педагогічна система».

Другий рівень – частковопедагогічний (методичний), що представляє сукупність методів, засобів, методів і прийомів для реалізації навчання та виховання в умовах конкретного освітнього закладу.

Третій рівень – частковометодичний (предметний), який включає сукупність методів, засобів, методів і прийомів для реалізації певного змісту навчання і виховання в межах одного предмета, навчальної групи, педагога (методика викладання предметів, методика компенсуючого навчання, методика роботи викладача, вихователя).

Четвертий рівень – локальний (модульний), який являє собою технологію окремих частин освітнього процесу, рішення окремих дидактичних і виховних завдань (технологія окремих видів діяльності, формування понять, виховання окремих якостей особистості, технологія уроку засвоєння нових знань, технологія повторення і контролю матеріалу, технологія самостійної роботи та ін.).

Поняття педагогічної технології частковометодичного (предметного) і локального рівнів є методикою. Слід зазначити, що в технології більш представлена процесуальна, кількісна та якісна складові, в методиці – цільова, змістовна, якісна та варіативно-орієнтовна сторони.

Технологія відрізняється від методики своєю відтворюваністю, стійкістю

отриманих результатів. Так, методика є більш рухомою в ієрархії виконання дій і операцій, чого не допускає технологія.

У сучасній педагогічній науці відомо безліч технологій, однією з підмножин яких є особистісно-орієнтовані технології, центральною ланкою яких є особистість дитини, учня, суб'єкта, його самобутність, самоцінність, досвід, а тільки потім обрана технологія узгоджується зі змістом освіти. На цьому будується індивідуальна траєкторія навчання і виховання конкретного учня. Звернемося до різноманітності особистісно-орієнтованих технологій, що застосовуються в освітньому процесі, основою яких виступає особистісно-орієнтований підхід: особистісно-орієнтоване навчання (І. Якиманська); технологія саморозвитку людини (К. Вазин); гуманно-особистісна технологія (Ш. Амонашвілі); технологія комунікативного навчання (Є. Пассова); технологія навчання на основі конспектів, опорних сигналів (В. Шаталов); технологія розвиваючого навчання (Л. Виготський); технології диференційованого навчання або рівневої диференціації (В. Фірсов, Н. Гузик); технології індивідуалізованого навчання (А. Граніцький, В. Шадріков); технології колективного та групового навчання (І.Д. Первін, В.К. Дьяченко); технологія діалогу культур (В.Біблер, С. Тарасова); технологія укрупнення дидактичних одиниць (П. Ердрієв); технологія вільної праці (С.Френе) і ін.

Також має місце застосування термінів-ярликів, які затвердилися за деякими технологіями (колективний спосіб навчання, метод Шаталова, система Палтишева, Вальдорфська педагогіка та ін.). Уникнути термінологічних неточностей, що заважають розумінню, не завжди вдається.

У зв'язку з подібним неоднозначним тлумаченням даного терміна з'являється необхідність більш точної термінології.

З точки зору семантики, словосполучення «педагогічна технологія» є неточним перекладом англійського *an educational technology* – «освітня технологія». Отже, термін «освітня технологія» більш точно відповідає змісту англійського оригіналу.

Таким чином, можна виділити два підходи до трактування поняття

«педагогічна технологія».

Методичний підхід виходить з тріади *дидактика – загальна методика – часткова методика*, другий елемент якої недостатньо визначений, а часткові методики нескінченно дублюють одна одну.

Технологічний підхід походить з іншої педагогічної культури: *філософія освіти – освітня політика – освітня технологія*. У цій тріаді предмет розмежований досить чітко: перша дисципліна з'ясовує «навіщо вчити», друга – «чому вчити», третя – «як вчити». У світлі нових вимог до організації освітнього процесу та якості підготовки випускників закладів П(ПТ)О слід очікувати, що друга тріада поступово витіснить першу і в українській педагогіці.

Якщо говорити про системний аспект, то на даний час є, щонайменше, три спроби побудови системної теорії освітньої технології в цілому. Хронологічно перша з них досить добре відома і належить В. Беспалько [22]. Ця теорія створювалася тоді, коли поняття гуманітарної системи тільки розвивалося, тому вона побудована на основах детерміністського розуміння освітнього процесу, в силу чого об'єкт її розгляду є вкрай алгоритмізованим. Сьогодні, коли в педагогіці перемагає парадигма особистісно-орієнтованої освіти, яка не визнає лінійного детермінізму, названа теорія втратила ознаки міждисциплінарної системності.

Інша спроба була зроблена Г. Селевко. Запропоноване ним системне уявлення містить опис конкретних освітніх технологій і характеристику багатьох наявних систем навчання, які співвідносяться з даним описом. Але обсяг поняття «освітня технологія» в цій роботі настільки широке, що зникає його зміст: в розряд технологій потрапляє практично будь-який більш-менш цілісний педагогічний досвід. При цьому перш за все порушується умова відтворюваності, як вважається обов'язковою для технології [207, с.25].

В роботі В. Юдіна не лише будується системна теорія освітньої технології, але і встановлюється відповідність між звичним термінологічним апаратом дидактики і мовою освітньої технології. Дана робота не є завершеною [267, с.32].

Отже, педагогічною технологією ми будемо називати *системну сукупність і порядок функціонування всіх особистісних, інструментальних і методологічних*

засобів, які використовуються для досягнення педагогічних цілей.

Найбільш поширеним є поділ педагогічних технологій на дві великі групи за їхньою стратегічною спрямованістю (реалізацією традиційної або гуманістичної стратегії освіти):

- предметно-орієнтовані технології, які забезпечують засвоєння учнями системи знань, умінь і навичок з предмету і формування соціально-адаптивної особистості;

- особистісно-орієнтовані технології, які реалізують гуманістичні цілі і принципи особистісно-орієнтованого навчання та виховання та забезпечують розвиток творчих здібностей особистості, набуття нею суб'єктивного (особистісного) досвіду, ціннісне самовизначення в різних сферах її життєдіяльності.

Педагогічні технології з погляду особистісного підходу в освіті досліджувалися такими науковцями як І. Бех [23], О. Пехота [149], С. Подмазін [168], С. Сисоєва [157], І. Якиманська [273] та інші. Під особистісно-орієнтованим підходом розуміють методологічну орієнтацію в педагогічній діяльності, яка забезпечує процеси самопізнання, самовдосконалення й самореалізації учня та розвитку його індивідуальності.

Умовно можна виділити три групи даних технологій:

- *ціннісно-орієнтовані* – спрямовані на розвиток самосвідомості особистості, її ціннісне (особистісне, життєве, моральне, професійне та ін.) самовизначення: соціально-психологічний тренінг, дискусія, рольові ігри;

- *адаптивні технології* – спрямовані на пристосування навчання до індивідуальних можливостей, потреб та інтересів учня, створення психологічно комфортних умов, що забезпечують самоствердження і самореалізацію учня в навчальній діяльності: технології індивідуалізації і диференціації навчання (технологія різнорівневого навчання, повного засвоєння, технологія модульного навчання, технології адаптивного навчання та ін.);

- *технології творчого розвитку особистості* – орієнтовані на розвиток особистісного потенціалу учнів, в тому числі на розвиток творчого мислення:

технологія навчання за системою Занкова, технологія навчання за системою Давидова і Ельконіна, технологія навчального проектування, технологія навчання як дослідження, технологія творчих майстерень та ін.

Особистісно-орієнтовані технології представляють собою певну систему діяльності, оскільки вони є категорією процесуальною Використання і поширення даних технологій означає зміну не лише самої діяльності і притаманних їй засобів та механізмів її реалізації, а й істотну перебудову цільових установок, ціннісних орієнтацій, конкретних знань, умінь і навичок.

Головною особливістю особистісно-орієнтованих педагогічних технологій є їх гуманістична спрямованість. Саме з розробленням ідей особистісно-орієнтованого підходу пов'язується в освітній політиці перехід від педагогіки знання до педагогіки розвитку. Такі освітні технології враховують особистісні стратегії в роботі з інформацією, те, як учень структурує отриману інформацію і які логічні операції мислення підключає. Активізація особистісних функцій забезпечується таким змістом, який не порушує статус «Я», передбачає зіставлення попередніх і нових цінностей, їх критичне переосмислення.

Основним процесуальним компонентом особистісно-орієнтованих педагогічних технологій є навчальна ситуація, яка актуалізує суб'єктні функції учнів. Ця ситуація встановлюються на основі трьох базових технологій: 1) «технології задачного підходу», пов'язаної з поданням елементів змісту освіти у вигляді різнорівневих особистісно-орієнтованих завдань; 2) «технології навчального діалогу», пов'язаної зі створенням дидактико-комунікативного середовища, що забезпечує особистісно-орієнтоване спілкування, рефлексію, самореалізацію особистості; 3) «технології імітаційної навчальної гри», що забезпечує імітацію майбутньої професійної діяльності учнів. Тріада «завдання-діалог-гра», на думку Л. Сабурової [200, с.35], становить базовий методичний комплекс особистісно-орієнтованого навчання.

У закладах П(ПТ)О використовуються різні види особистісно-орієнтованих педагогічних технологій. Назвемо деякі з них.

Ігрові технології представляють собою дидактичні системи застосування

різних ігор, які формують вміння вирішувати завдання на основі компетентного вибору альтернативних варіантів: ділові, рольові ігри, імітаційні вправи, ігрове проектування, індивідуальний тренінг, вирішення виробничих ситуацій і завдань та ін. Ігрові технології мають важливе значення для зняття психологічних бар'єрів, оскільки вони створюють невимушену робочу атмосферу, сприяють розвитку суб'єкт-суб'єктної комунікації. Спочатку більшість завдань і вправ можуть бути безпосередньо не пов'язані з професійною діяльністю, а спрямовані на розвиток загальних здібностей, навичок і умінь, але поступово завдання повинні ускладнюватися і наповнюватися змістом, пов'язаним з майбутньою професійною діяльністю учнів. Будь-яка гра обов'язково передбачає активність її учасників. До характерних ознак ігрових особистісно-орієнтованих технологій відносяться: варіативність і альтернативність рішень, з яких вибираються найбільш раціональні; різноманіття умов гри, що відрізняються від стандартних, поява яких можливо в майбутній практичній діяльності учня; наочність наслідків прийнятих рішень; широкі можливості індивідуалізації навчання.

Ми згодні з думкою А. Панфілової [151, с.198], яка вважає, що ігрові заняття цінні тим, що допомагають кожному учню навчитися аргументовано відстоювати свою точку зору, давати критичний аналіз висловлювань інших. У рольовій грі учні знайомляться з виробничими ситуаціями, які в подальшому зустрічатимуться їм в майбутній професійній діяльності. При цьому основне місце в навчанні займає не продукт, представлений в якості конкретного навичка або знання конкретного змісту, а розвиток особистості в певному напрямі.

Тренінгові технології – це система діяльності учнів з відпрацювання певних алгоритмів вирішення типових практичних задач. До них відносяться і психологічні тренінги інтелектуального розвитку, спілкування та ін.

Діалогові технології – це форми організації і методи навчання, засновані на діалоговому мисленні у взаємодіючих дидактичних системах суб'єкт-суб'єктного рівня: «учень-педагог», «педагог-автор», «учень-автор» і т.п.

Найбільш точну характеристику особистісно-орієнтованих педагогічних технологій дав академік В. Сластьонін, який визначив, що в процесі їх реалізації

враховуються психофізіологічні параметри, особливості соціального і культурного контексту, складність і неоднозначність внутрішнього світу особистості. Унікальність особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, на думку вченого, полягає в тому, що вони дозволяють органічно поєднати соціальні і особистісні елементи при чільній ролі останнього [221, с.258]. Зміст особистісно-орієнтованих педагогічних технологій так або інакше пов'язаний з суб'єктною педагогікою. Визначаючи сутність особистісно-орієнтованого підходу в педагогічній освіті, дослідники висвітлюють різні аспекти проблеми.

У своїй концепції підготовки педагога до інноваційної діяльності Л. Подимова [170], звертає увагу на те, що для розвитку уявлень про себе як суб'єкта педагогічної діяльності, необхідне якомога більше занурення в професійний простір.

С. Яценко дає наступне визначення: особистісно-орієнтоване навчання – це педагогічно спрямований процес суб'єкт-суб'єктної взаємодії учня й вчителя, що має на меті реалізацію індивідуального творчого потенціалу учня у поєднанні з розвитком професійних, фахових, особистісних якостей вчителя, врахуванням їх природних нахилів, здібностей, індивідуальних відмінностей, суб'єктного досвіду, що визначають унікальність кожної особистості, шляхів її самореалізації з метою становлення соціально компетентної особистості [274, с.95].

Аналіз наукових праць дозволяє нам виділити основні визначення поняття «особистісно-орієнтовані технології» такими авторами, як М. Алексєєв [6], Л. Благодаренко [25], Н. Борисова [29], Л. Гребенюк [159], Е. Зеєр [79], Г. Лаврентєв [112], Н. Лаврентєва [112], В. Моторіна [133], О. Норкіна [141], Н. Руденко [18], Л. Семушина [212], Г. Сєлєвко [207], С. Сисоєва [157], І. Якиманська [273] (Додаток А). Для формулювання визначення «особистісно-орієнтованих технологій» нами були виділені категорійні ознаки з допомогою методу контент-аналізу і подані в таблиці 1.1.

Проаналізувавши ці ознаки, також можна відзначити, що автори надають поняттю особистісно-орієнтованих технологій таких значень, як:

– організація взаємодії між учасниками освітнього процесу, в якій в повній

мірі враховуються індивідуальні особливості особистості;

– різновид педагогічної діяльності, процес і результат створення (проектування), адекватної до потреб і можливостей особистості й суспільства системи соціалізації, особистісного й професійного розвитку людини;

– упорядкована сукупність дій, операцій та процедур, спрямованих на розвиток особистості;

– персоналізація педагогічної взаємодії, яка вимагає адекватного залучення до цього процесу особистісного досвіду;

– специфічна індивідуальна (авторська) діяльність педагога з проектування навчальної діяльності та її практичної організації в межах певної предметної області з орієнтацією на тип психічного розвитку учнів, й врахування особистих можливостей педагога;

– сумісна діяльність рівноправних суб'єктів освітнього процесу – педагога й учня, яка спрямована на комплексне вирішення сучасних освітніх завдань.

Таблиця 1.2

Основні ознаки поняття «особистісно-орієнтовані технології»

(укладено автором)

№	Категорійні ознаки	Кількість авторів у %
1	Проектування навчальної діяльності з орієнтацією на тип психічного розвитку особистості	4
2	Адаптація освітнього процесу до особистісних можливостей учнів	13
3	Врахування індивідуальних особливостей особистості	21
4	Формування механізму самореалізації особистості	10
7	Розвиток різних сфер особистості	4
8	Вирішення сучасних освітніх завдань на засадах гуманізації, гуманітаризації і демократизації	5
9	Створення суб'єкт-суб'єктної взаємодії	42
10	Розвиток активності особистості в освітньому процесі	1

У результаті проведеної наукової розвідки та наявного досвіду й експериментальних досліджень, нами з'ясовано, що результатом ефективного

впровадження особистісно-орієнтованих педагогічних технологій в освітній процес закладів П(ПТ)О ми вважаємо готовність особистості викладача, відкритої для сприйняття нового досвіду, здатної зробити усвідомлений вибір у різноманітних не тільки освітніх, а й життєвих ситуаціях в умовах швидких суспільно-політичних та науково-технологічних змін у сучасному світі.

Отже, проаналізувавши визначення особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, провівши контент-аналіз поняття «особистісно-орієнтовані технології», вимоги до них різних науковців і педагогів, ми схильні до визначення особистісно-орієнтованих педагогічних технологій як *цілеспрямованої взаємодії суб'єктів навчального процесу, з метою формування творчої особистості як учня, так і викладача, відкритої для сприйняття нового досвіду, здатної до адаптації, самовдосконалення й самореалізації у різноманітних освітніх і життєвих ситуаціях.*

Погоджуємося з думкою більшості вчених, які визнають необхідність розвитку ціннісно-цільових прагнень особистості педагога через особистісно-орієнтовану освітню парадигму, що виражається в повазі до особистості, в здійсненні суб'єктної педагогіки, у встановленні суб'єктних взаємин між учасниками освітнього процесу, орієнтацію на особистісну і професійну індивідуальність кожного учня, забезпечення диференційного та індивідуально-творчого підходу; посилення суб'єктних потенціалів особистості кожного учня; відкритість, варіативність, динамічність змін у змісті, формах і методах професійної підготовки; фундаменталізації педагогічного освіти в поєднанні з її поглибленою професіоналізацією; діалогізацію освітнього процесу та його проблематизації; полісуб'єктність педагогічного процесу, що передбачає активність, ініціативу і відповідальність всіх його учасників.

Отже, в межах подальшого дослідження нам необхідно розглянути сутнісні і структурно-змістовні характеристики готовності викладачів спеціальних дисциплін до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

1.2 Суть і структура готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів професійної (професійно-технічної) освіти до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій

Інтегруючись в Європейський освітній простір професійна (професійно-технічна) освіта зіткнулася з комплексом проблем, пов'язаних з розвитком особистості. До цього комплексу входить і проблема формування педагога професійної школи нового типу з принципово іншим типом міжособистісної взаємодії, націленої на розвиток індивідуального потенціалу учня у поєднанні з розвитком його професійних компетентностей.

На думку М. Пальчук, розв'язання всіх цих проблем об'єктивно зумовлює необхідність глибокого осмислення і впровадження на науково обґрунтованих засадах професійно орієнтованої освіти, яка має на меті підготовку та перепідготовку нової генерації педагогів із достатньо розвиненим особистісним творчим потенціалом, формування певних компетентностей педагогічних кадрів професійної школи, які пов'язані із загальним ставленням до сучасного соціокультурного розвитку [150, с.300].

Як слушно зазначає Л. Шевчук, перехід до ступеневої системи професійної освіти поставив перед викладачами спеціальних дисциплін проблему вибору таких систем, технологій, методик навчання і виховання, які є адекватними сучасним досягненням психолого-педагогічних наук та можливостям навчального закладу [264, с.205].

Зважаючи на це активізуються наукові пошуки в галузі теорії і практики підготовки викладачів професійної освіти, підвищення рівня їхньої професійної майстерності, розвитку готовності до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

Обґрунтування змісту і структури готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій потребує виокремлення поняття «готовність».

Розгляд готовності до професійної (педагогічної) діяльності викладачів спеціальних дисциплін необхідно випередити уточненням поняття готовності в найзагальнішому вигляді.

Звернувшись до словника української мови [222, с. 23], ми отримаємо трактування готовності, як бажання зробити що-небудь, підготовленість. У філософському енциклопедичному словнику професійна готовність розглядається як цілісна інтегральна характеристика суб'єкта діяльності, прояви якої пов'язані з широким спектром «суб'єктивних сил» [249, с.33].

У психолого-педагогічних дослідженнях «готовність» розглядається як особливий психічний стан, цілісний прояв особистості, що займає проміжне положення між психічними процесами і властивостями особистості [166, с.70] (Ю. Поваренков); як синтез властивостей особистості, що визначають її придатність до діяльності [59, с.87] (А. Деркач); як багаторівнева структура особистісних якостей, що дозволяють здійснювати певну діяльність [67, с.50] (М. Дьяченко, Л. Кандилович).

Поняття «готовність» у педагогічній науковій літературі розглядається в таких аспектах, як: категорія теорії діяльності, тобто певний стан особистості, підготовленої до діяльності [28, 196] (О. Бондарчук, О. Ростунов); результат процесу професійної підготовки фахівця у вищому навчальному закладі [165], (Н. Пов'якель); активний стан особистості в діяльності [256] (П. Шавір); певний стан свідомості майбутнього фахівця в ситуації відповідальних професійних дій чи підготовки до них [201, 192] (В. Семиченко, З. Решетова); цілісне поєднання всіх сторін особистості – пізнавальної, емоційної, мотиваційної [10, 58] (Н. Антонова, А. Деркач); суб'єктивний стан особистості, котра вважає себе здатною й підготовленою до певного виду діяльності [223, 252] (Л. Суботіна, О. Хрущ-Ріпська); мета і результат професійної підготовки [64] (О. Дуплійчук).

На думку О. Абдуллої [1] та А. Серих [214], поняття «підготовка» й «готовність» взаємопов'язані та взаємозумовлені. Н. Руденко у своєму дисертаційному дослідженні зазначає, що ці поняття диференціюються [198, с.94].

Дослідники при розгляді характеристики готовності роблять акценти на різні її аспекти і виділяють наступні її види:

- психологічну і практичну готовність виділяє Ф. Гоноболин [47];
- загальну і спеціальну готовність – А. Вербицький [38];
- моральну і професійну – Т. Гармаєва [45];
- тимчасову і довготривалу – К. Дурай-Новакова [65].

Ми бачимо, що поняття «готовність» визначається поєднанням факторів, що відображають її різні сторони і рівні – фізична підготовленість, нейродинамічна забезпеченість дії, психологічні умови готовності. Причому провідною може стати одна зі сторін в залежності від умов виконання дії.

У багатьох роботах відзначається, що, крім готовності як психічного стану, у людини часто проявляється готовність як стійка характеристика особистості. Така готовність – суттєва передумова успішної діяльності і відноситься до тривалої або стійкої готовності, має певну структуру: позитивне ставлення до виду діяльності, в тому числі професійної; адекватні вимоги до професійної діяльності, риси характеру, здібності, темперамент, мотивація, а також необхідні знання, вміння, навички [129, с.101].

Загальним в дослідженнях, присвячених проблемі готовності є розуміння готовності як інтегративної якості (М. Дьяченко, Л. Кандилович), яка представляє собою сукупність взаємопов'язаних компонентів, і як результату спеціальної підготовки та активно-дієвого стану особистості [67, с.52].

Поняття готовності в педагогічній науці розкривається в контексті конкретного виду, форми або якості діяльності, зокрема, як готовність до самоосвіти, готовність до самостійної діяльності, готовність до творчої діяльності, готовність до професійної діяльності. Так, на думку М. Скаткіна і Б. Райського, готовність до самоосвіти визначається не лише конкретними вміннями, а й, більшою мірою, внутрішнім станом людини, яке дозволяє успішно здійснювати самоосвітню діяльність. Даний стан передбачає наявність у людини глибоких знань як основи самостійної пізнавальної діяльності; дієвих мотивів до

безперервної освіти; розвинених навичок самостійного оволодіння знаннями; умінь самоорганізації пізнавальної діяльності.

Думки вчених про становлення готовності до самоосвітньої та самостійної діяльності представляються досить важливими для нашого дослідження.

Необхідно зауважити, що, в основному, викладачі спеціальних дисциплін не отримують педагогічної підготовки до початку своєї професійно-педагогічної діяльності. Вони освоюють професійну діяльність викладача спеціальних дисциплін емпірично, в навчальному процесі, у процесі спілкування із учнями та іншими викладачами, самоосвітньою діяльністю і т. д. Такий емпіричний підхід призводить до різного роду проблем проектування і конструювання педагогічного процесу. Найчастіше вони сліпо копіюють досвід інших колег, що сприяє поширенню типових, шаблонних підходів до навчання.

Проблемою психологічної готовності до різних видів діяльності психологи почали займатися в 60-х роках ХХ століття. Першими актуальність дослідження проблеми готовності до діяльності усвідомили спортивні та військові психологи, а також вчені, які займалися вивченням взаємодії людини і складних технічних систем [129, с.79].

Спочатку феномен готовності співвідносився з діяльністю в змінених, складних, екстремальних умовах. Це виразилося в тому, що готовність до діяльності представлялася через поняття «пильність» та «боездатність» і розглядалася тільки як короткочасний стан. Однак в подальшому дослідження показали, що готовність слід співвідносити з такими характеристиками людини, як спрямованість, здібності, компетентність, професіоналізм.

Аналіз науково-педагогічної літератури показав, що в сучасній науці явище готовності до професійної діяльності досліджується на наступних рівнях:

- особистісному, який розглядає готовність як прояв індивідуально-особистісних якостей, які обумовлені характером майбутньої діяльності [114];
- функціональному, представляє її як тимчасову готовність і працездатність, передстартову активізацію психічних функцій, вміння мобілізувати необхідні фізичні і психічні ресурси для реалізації діяльності [84];

– особистісно-діяльнісному, який визначає готовність як цілісний прояв всіх сторін особистості, що дає можливість ефективно виконувати свої функції [60], [67].

У повсякденному розумінні готовність до будь-якої діяльності означає згоду виконати цю діяльність, а також стан, при якому діяльність може бути виконана ефективно. О. Леонтьєв розглядає готовність до будь-чого як процес формування певних умінь, становлення яких здійснюється через етапи спостереження із зовні, оволодіння способами діяльності та самостійного здійснення діяльності [114, с.81]. Таким чином, автор пов'язує поняття готовності з самостійним виконанням цієї діяльності, не розкриваючи, однак, зміст самого поняття.

Як зазначається в психологічному словнику, головною особливістю готовності до професійної діяльності є її інтеграційний характер, що виявляється в упорядкованості внутрішніх структур, узгодженості основних компонентів особистості професіонала, в стійкості, стабільності і наступності їх функціонування, тобто професійна готовність має ознаки, що свідчать про цілісність особистості професіонала, які сприяють продуктивності діяльності [27, с.54].

Педагогічна діяльність характеризується як вид соціальної діяльності, спрямованої на передачу від старших поколінь молодшим накопичених людством культури і досвіду, підготовку вихованців до виконання певних соціальних ролей у суспільстві, створення умов для розвитку і саморозвитку їх особистості і вибору можливостей вільного і творчого самовираження [155, с. 186].

Готовність до педагогічної діяльності – це рівень професійної майстерності педагога, що включає в себе оволодіння стандартами професійно-педагогічної освіти [155, с. 29].

А. Деркач визначає ступінь готовності до діяльності вчителя озброєністю педагога арсеналом загальних і педагогічних знань і засобів, а також вдосконаленням психічних процесів, станів і властивостей особистості [59, с. 56].

У дослідженнях школи Я. Коломинського дається визначення поняття соціально-психологічної готовності педагога до професійної діяльності як

розуміння важливості спільної праці, знання і вміння її організації, що сприяє позитивному відношенню до тих чи інших форм співпраці, інтересу до спільної роботи і емоційному задоволенню від її результатів. Даний вид готовності включає в себе певні практичні вміння та навички комунікативного характеру.

В. Сластьонін визначає професійну готовність педагога до діяльності як сукупність професійно обумовлених вимог до нього, виділяючи при цьому три комплекси: загальногромадянські якості; якості, які визначають специфіку педагогічної професії; спеціальні знання, вміння та навички з предмету, який він викладає [216, с.80]. У професійної готовності до педагогічної діяльності і М. Віленський виділив такі види готовності: науково-теоретичну, практичну, психолого-фізіологічну, фізичну [40, с.35].

Ми погоджуємося з Л. Кондрашовою [97, с. 36], що готовність до педагогічної діяльності не можна зводити лише до забезпечення певного настрою особистості працювати в обраній сфері діяльності або до виховання окремих якостей і властивостей, до простої їх суми. Готовність до педагогічної діяльності передбачає утворення таких необхідних установок, відносин, професіоналізму, властивостей і якостей особистості, які забезпечують можливість майбутньому фахівцю свідомо і сумлінно, зі знанням справи і творчо виконувати свої професійні функції та обов'язки.

У процесі дослідження ми зіткнулися з досить частим вживанням поняття «готовність» в контексті обговорення проблем професійної компетентності педагога. Теоретико-методологічний аналіз досліджуваної проблеми ставить нас перед необхідністю розглянути готовність в понятійному полі категорії «компетентність» і виявити реальне співвідношення між названими дефініціями.

На взаємозв'язок понять «готовність» і «компетентність» вказують І. Ісаєв, А. Міщенко, В. Сластенин, Е. Шиянов [154, с.40] означивши поняття готовності до здійснення педагогічної діяльності як вираження професійної компетентності педагога і комплексної характеристики його професіоналізму. Модель професійної компетентності педагога представлена авторами як єдність його теоретичної і практичної готовності та розкривається через педагогічні уміння.

Дослідження професійної компетентності педагога – один із провідних напрямів дослідницької діяльності цілого ряду вчених: В. Введенський [36], І. Зязюн [156], Дж. Равен [189], В. Лозовецька [117], Н. Ничкало [139], В. Олійник [146], В. Радкевич [190], Г. Романова [194], О. Савченко [201], Л. Петренко [183], Л. Пуховська [187], С. Скворцова [215], Л. Шевчук [264], О. Юртаєва [268] та ін.

І. Зязюн зазначає, що зміст професійної компетентності – це знання предмета, методики його викладання, педагогіки і психології [156, с. 32]. У свою чергу, Н. Ничкало у словнику з професійної освіти професійна компетентність пояснює як сукупність знань, умінь, необхідних для ефективної професійної діяльності, уміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію [184, с. 78]. Контекст нашого дослідження дозволяє розглядати компетентність як важливий індикатор готовності педагога до особистісно-орієнтованої взаємодії.

У дослідженнях професійна компетентність розглядається як складна, динамічна характеристика особистості, яка проявляється в педагогічній діяльності та дозволяє педагогу приймати ефективні рішення. Аналіз робіт в області професійної компетентності дає підстави вважати, що розвиток компетентності спирається, перш за все, на рефлексивність позиції фахівця і мотиваційні основи саморозвитку. Компетентність передбачає поєднання здатності до творчого вирішення проблем і наявності професійних умінь. На рівні професіоналізму великою мірою проявляється індивідуальність педагога. Прояв творчості та індивідуальності вказує на високий рівень розвитку професійної компетентності, який характеризується інтелектуальною творчою ініціативою, схильністю до рефлексії, почуттям новизни, прагненням до засвоєння нових знань, самовираженням особистості в професії.

Аналіз теоретичних підходів до опису компетентності і готовності до педагогічної діяльності дозволяє вважати, що рівень сформованості готовності може бути поєднана з рівнем компетентності педагога, а їх змістовні характеристики завжди конкретизують різні аспекти педагогічної діяльності та можливості викладача їх реалізації, завжди вказують на їх взаємозумовленість і

взаємозв'язок. При цьому рівень професійної готовності кожного конкретного педагога і рівень його професійної компетентності може бути поєднаний з більш широким професійно-діяльнісним контекстом, наприклад, рівнем готовності та компетентності педагогів певного освітнього закладу.

Вищезначені підходи відносяться саме до готовності педагогів до особистісно-орієнтованої взаємодії та до її сутнісної основи – психолого-педагогічної компетентності викладача. В силу цього готовність викладача до реалізації особистісно-орієнтованого підходу в педагогічній діяльності на відміну від професійної готовності в цілому більшою мірою передбачає якісну (а не стільки кількісну) визначеність, що вказує на наявність професійно-особистісної унікальності педагога.

Відповідно до цього в сучасних зарубіжних і вітчизняних дослідженнях визначилося декілька підходів до виділення тих особистісних структур, які забезпечують готовність і виступають механізмами процесу професійно-особистісного самовизначення педагога. Назвемо їх.

Мотиваційний підхід характеризується прагненням виявити внутрішні сили і властивості особистості, які спонукають її до професійно-особистісного самовизначення і саморозвитку: установки, мотиви, професійна спрямованість, особистісні центрації, позиція педагога. Мотивація виступає згідно даного підходу найважливішою умовою самовизначення, а самовизначення розглядається як розвинена форма мотивації.

Аксіологічний підхід розглядає в якості основних механізмів професійно-особистісного самовизначення педагога систему професійно значущих цінностей, закріплених у професійно-ціннісних орієнтаціях.

Зазначимо також на підхід, заснований на виділенні в якості основного механізму професійно-особистісного самовизначення педагога розвиток в єдності його особистісної та професійної Я-концепцій, становлення його професійної ідентичності.

Рефлексивний підхід орієнтований на розвиток здатності до самоаналізу і самооцінки як найважливіших інструментів професійно-особистісного самовизначення педагога.

Прагнення абсолютизувати лише одну з цих властивостей протирічить уявленню про професійно-особистісне самовизначення як процесу, в якому особистість проявляє і здійснює себе цілісно. Крім того, вважаємо за необхідне підкреслити, що готовність педагога до реалізації особистісно-орієнтованого підходу в педагогічній діяльності стає необхідною умовою його професійно-особистісного самовизначення в межах гуманістичної парадигми. Тому така готовність, як правило, порівнюється і співвідноситься не лише з конкретними ситуаціями його педагогічної взаємодії з учнями, а й в цілому з його професійною стратегією.

Оскільки ми досліджуємо розвиток готовності викладачів спеціальних дисциплін до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, то необхідно додатково уточнити поняття «розвиток».

У відповідності із словниковими даними, поняття «розвиток» походить від дієслова «розвивати», що означає «сприяти виникненню або посиленню чого-небудь; робити що-небудь кращим, досконалішим, піднімати його на вищий щабель; поглиблювати що-небудь, розширюючи його зміст або поліпшуючи, збагачуючи його. Поняття «розвиватися» означає досягати розумової, духовної зрілості, ставати розумово, духовно вище. Отже, поняття «розвиток» означає ступінь освіченості, культурності, розумової, духовної зрілості [37, с. 1043].

Враховуючи той факт, що об'єктом дослідження є професійний розвиток викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О освіти, надалі зосередимо свою увагу на дослідженні саме цієї дефініції.

В. Саюк під професійним розвитком педагога розуміє закономірний і цілеспрямований процес якісних змін у системі професійно важливих особистісних якостей та мотивів, психолого-педагогічних знань, умінь та навичок, що зумовлюють готовність педагога до виконання педагогічної діяльності та забезпечують високий рівень його самоорганізації [205, с. 11]. В. Гаргай зазначає,

що розвиток як основний спосіб існування особистості не може бути обмежений будь-яким відрізком часу, а здійснюється протягом усього життя індивіда. Чим вище рівень інтелектуального, морального розвитку, тим швидше зростає здатність особистості до самовдосконалення [44, с. 112].

Аналіз андрагогічних, аксіологічних, акмеологічних й особистісних аспектів педагогічної діяльності дає можливість нам розглянути професійний розвиток педагога як сукупність послідовних, цілеспрямованих дій упродовж педагогічної діяльності, внаслідок яких спостерігається позитивна динаміка змін у системі фахових знань, умінь та навичок, виникають нові якісні властивості в особистості педагога, нові мотиви діяльності, з огляду на що відбувається перехід до вищого якісного стану фахової діяльності й підвищується ступінь освіченості, культурності, розумової, духовної зрілості.

Розглянувши поняття «готовність», «розвиток» та «професійний розвиток» в різних аспектах, зупинимося на концепції готовності М. Дьяченко та Л. Кандилович [67], заснованої на особистісно-діяльнісному рівні і дозволяє визначити поняття готовності до різних видів діяльності, а також концепції Ф. Гоноболіна [47], який виділяє психологічну і практичну готовність педагогів.

Ф. Гоноболін, М. Дьяченко, Л. Кандилович відзначають, що в готовність включаються не тільки різного роду усвідомлені і неусвідомлені установки, а й усвідомлені завдання:

- визначення оптимального способу діяльності;
- оцінювання своїх можливостей відповідно до майбутніх труднощів;
- модель ймовірної поведінки, а також необхідність досягнення певного результату.

Отже, готовність є складним структурним утворенням та підлягає формуванню та вдосконаленню. Аналіз науково-педагогічних досліджень показав відсутність єдності щодо сутності поняття *«готовність викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих*

педагогічних технологій», тому зупинимо увагу на уточненні і конкретизації вказаної дефініції.

Нагадаємо, що поняття, зміст якого потрібно розкрити, називається означуваним (дефінієндум); поняття, що розкриває зміст визначуваного поняття – означуючим (дефінієнс). Вживаються скорочені позначення: Dfd (від латинського *definiendum* – означуване) і Dfn (від латинського *definiens* – означуюче).

Визначення поняття «готовність викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій» будемо виводити через рід і видову відмінність. Визначення через рід і видову відмінність включає в себе два етапи: 1) підведення визначуваного поняття під більш широке за обсягом родове поняття (рід) і 2) встановлення видової відмінності, тобто ознаки, що відрізняє визначуваний предмет (вид цього роду) від інших видів, що входять в даний рід.

До дефініцій пред'являються вимоги, дотримання яких гарантує коректність цієї логічної операції. Дефініція як логічна операція повинна відповідати чотирьом основним правилам:

1. *Правило пропорційності і узгодженості.* У коректної дефініції обсяги поняття, яке визначається і поняття, яке є визначальним повинні збігатися, тобто має виконуватися рівність: $dfd \leftrightarrow dfn$.

2. *Правило заборони кола.* Дефініція не повинна містити в собі кола, тобто поняття, яке визначається і поняття, яке є визначальним виражені однаковими термінами.

3. *Правило позитивності.* Дефініція не повинна містити у вираженні негативних ознак.

4. *Правило ясності і точності.* Дефініція повинна бути ясною, тобто вона повинна розкривати зміст за допомогою чітко мислимих ознак. При порушенні цього правила виникає помилка «визначення невідомого через невідоме».

Результати аналізу визначень готовності фахівців до професійної діяльності переконують, що найчастіше дослідники використовують такі родові поняття як: інтегративна якість особистості; активний стан особистості, який спонукає до дії;

наслідок діяльності; настанова на виконання професійних завдань; передумова до цілеспрямованої діяльності, її регуляції, ефективності; форма діяльності суб'єкта, яка входить у загальний потік його умов.

На сьогодні склалося кілька підходів щодо трактування готовності до професійної діяльності:

– функціональний, за яким готовність вважають психічним станом особистості, що визначає потенційну активізацію психічних функцій під час майбутньої професійної діяльності;

– особистісний, де готовність виступає цілісним особистісним утворенням, що інтегрує сукупність внутрішніх суб'єктивних чинників окремої діяльності та досліджується переважно в контексті професійної підготовки до неї;

– особистісно-діяльний, у межах якого готовність окреслюється як прояв усіх граней особистості, які забезпечують можливість ефективно виконувати професійні функції;

– результативно-діяльнісний, що визначає готовність як результат процесу підготовки;

– акмеологічний, згідно з яким поняття готовності до діяльності тлумачиться, виходячи із самосприйняття людиною діяльності та свого місця в ній.

Отже, головною особливістю готовності до професійної діяльності є її інтегративний характер, що виявляється в упорядкованості внутрішніх структур, погодженості основних компонентів особистості професіонала, у стійкості, стабільності та спадковості їх функціонування. Отже професійна готовність має ознаки, які свідчать про психологічну єдність, цілісність особистості професіонала, що сприяє продуктивності діяльності. Як інтегральне утворення, готовність відбиває цілісний стан особистості, що включає не тільки наявність здібностей та якостей, необхідних у майбутній діяльності, але й відношення до неї, що виявляється в потребах, бажаннях, мотивах. Професійну готовність можна представити як особистісну якість, що відображається в діяльності. Отже, важливою умовою формування готовності до будь-якої діяльності є наявність

відповідних якостей, і в першу чергу схильностей та здібностей особистості до професійної діяльності. Готовність до діяльності розвивається на основі засвоєння загальних і професійних знань, формування вмінь і навичок, удосконалення сформованих професійно важливих якостей особистості.

Отже, використовуючи правила визначення поняття в його родовидовій системі, сформулюємо найближчу родову ознаку *«утворення»*, для підкреслення того, що утворення структурує у собі елементи, об'єднані в єдине ціле, до складу основного родового поняття додаємо словосполучення *«складне інтегральне»*. Отже, *«складне інтегральне утворення»* вважатимемо найближчою родовою ознакою поняття *«готовність викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій»*. Визначимо суттєві видові ознаки, що достатньою мірою відрізняють це інтегральне утворення від подібних особистісних утворень.

Першою видовою ознакою є *здатність педагога до толерантної суб'єкт-суб'єктної взаємодії*. У педагогічних дослідженнях у якості провідного підходу розглядається гуманістична парадигма, що представляє людину як унікальну цілісну особистість, яка розвивається в процесі активної самореалізації свого творчого потенціалу в системі взаємодії з іншими людьми. Толерантність як здатність до такої взаємодії має особливе значення тому, що вона є ціннісною установкою, що дозволяє існувати суспільству. Проблема формування толерантності педагога набуває особливої актуальності, оскільки піднести освітній процес на якісно новий рівень неможливо без високого рівня професійної готовності тих, хто безпосередньо запроваджує в життя соціальне замовлення суспільства.

Наступна видова ознака готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій як складного інтегрального утворення має когнітивний характер, оскільки педагоги мають *грунтовно володіти комплексом спеціальних і методичних знань* з особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, які дозволяють їм здійснювати суб'єкт-суб'єктну взаємодію. Вона об'єднує сукупність

знань педагога про суть і специфіку особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, їх види та ознаки, а також комплекс умінь і навичок із використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій у структурі власної професійної діяльності. Ця ознака є результатом пізнавальної діяльності, яку характеризують обсяг знань (ширина, глибина, системність), стиль мислення, сформованість умінь і навичок педагога.

Видова ознака діяльнісного характеру стосується *уміння розробляти продуктивні алгоритми опанування здобувачами професійної освіти майбутньою професійною діяльністю*. Обґрунтовуючи теорію особистості, С. Рубінштейн [197] підкреслював, що сутність особистості виявляється в здатності займати певну позицію, тобто особистості характерний такий рівень психічного розвитку, який дає змогу їй свідомо керувати власною поведінкою та діяльністю. Ідея цієї концепції – створення умов для повноцінного прояву і розвитку таких функцій особистості: вибірковості, рефлексії, формування образу власного “Я”, відповідальності та автономності особистості. На нашу думку, в процесі використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій навчальний матеріал і освітній в цілому повинен бути персоналізованим. З цією метою в ході підготовки майбутніх фахівців потрібно використовувати такі форми, методи та способи його організації, які апелювали би до власного професійно-особистісного досвіду здобувача освіти, активізували його емоційну й інтелектуальну сфери, залучали їх до процесу пізнання.

Наступною ознакою є *установки педагога на інноваційну організацію освітнього процесу*, яка виражає усвідомлене ставлення педагога до інноваційних технологій та їх ролі у розв'язанні актуальних проблем педагогічної діяльності. Інновації є стрижнем, навколо якого конструюються основні якості педагога як професіонала, оскільки від того, чим мотивує педагог свою готовність до інноваційної організації освітнього процесу, залежать досягнуті результати здобувачів освіти.

В результаті під *готовністю викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій*

будемо розуміти складне інтегральне утворення, яке визначає здатність педагога до толерантної суб'єкт-суб'єктної взаємодії на основі стійких потреб і мотивів активізації педагогічної діяльності, ґрунтовного володіння комплексом спеціальних і методичних знань, умінь розробляти продуктивні алгоритми опанування здобувачами професійної освіти майбутньою професійною діяльністю у синтезі зі сформованими установками на інноваційну організацію освітнього процесу.

Узагальнюючи результати аналізу психолого-педагогічної літератури ми взяли за основу роботи, в яких розглядається структура готовності до особистісно-орієнтованої взаємодії, оскільки в нашому дослідженні процес розвитку готовності педагогів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій обумовлений інноваційними змінами пріоритетів професійної освіти на гуманістичні та особистісні цінності та виміри.

Так, К. Дурай-Новакова [65, с. 200] у структурі професійної готовності фахівця виділяє такі компоненти: мотиваційний (професійно значущі потреби, інтереси і мотиви педагогічної діяльності); орієнтаційно-пізнавально-оцінювальний (знання й уявлення про зміст професії, способи вирішення професійно-педагогічних завдань); емоційно-вольовий (почуття відповідальності за результати педагогічної діяльності, самоконтроль, уміння керувати діями, з яких складається виконання професійних обов'язків); операційно-дієвий (актуалізація професійних знань, умінь, навичок і професійно значущих якостей особистості, адаптація до вимог і до умов педагогічної діяльності); установчо-поведінковий (налаштування на сумлінну працю).

Б. Паригін [152, с. 91] розкриває структуру готовності і представляє її як сплав установки на дію і здатності до його здійснення: установка та здатність до повного включення в діяльність; установка і здатність до нестереотипної діяльності; установка і здатність до прийняття обґрунтованого рішення; установка і здатність витримати випробування. Н. Пономарьова [172] виділяє такі структурні компоненти готовності до педагогічної діяльності, як організаційно-управлінський, структурний, діяльнісний, змістовний і суб'єктний. О. Пехота

готовність до впровадження особистісно-орієнтованих технологій розглядає як єдність чотирьох компонентів: цілемотиваційного, змістового, операційного, інтеграційного [162, с. 49]. Ю. Шаповал [259] у своєму дисертаційному дослідженні готовність педагога до особистісно-орієнтованого навчання розуміє як інтегративну якість особистості, що являє собою єдність особистісних і функціональних компонентів та є умовою успішної професійної діяльності гуманістичного спрямування. Як її особистісні компоненти розглядає мотиваційну, інформаційну, процесуально-діяльнісну й рефлексивну складові, а як функціональні компоненти – здатність до виконання.

Т. Прищепа [175, с. 52] виділяє компоненти готовності до педагогічної діяльності: мотиваційно-цільовий, інформаційно-пізнавальний, рефлексивно-конструктивний, діяльнісно-комунікативний.

Т. Гармаєвою [45] структура готовності до інноваційної діяльності педагогів представляється трьома компонентами: мотиваційним, когнітивним (наявність комплексу знань), діяльнісних (здатність до розв'язання визначених завдань).

І. Дерновський [61, с. 73] розглядає структуру готовності до педагогічної діяльності як сукупність мотиваційного, когнітивного, креативного, рефлексивного компонентів, які взаємообумовлені.

В. Сластьонін, Л. Подимова [218] в структуру готовності до інноваційної діяльності включають мотиваційний, креативний, технологічний і рефлексивний компоненти.

У працях Г. Жукова [71], В. Загвязинського [75], Н. Кузьміної [107], В. Сластьоніна [219], А. Саннікової [203] доводиться, що готовність педагога до вдосконалення професійної педагогічної діяльності проявляється в професійному та особистісному плані.

Представлені різними авторами структури готовності педагога до педагогічної діяльності дозволяють зробити висновок: всі автори сходяться на тому, що виділяють ціннісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний компоненти; ми додаємо до структури готовності рефлексивний компонент, ґрунтуючись на позиції В. Сластьоніна, Л. Подимової, оскільки вважаємо, що

разом із виділеними компонентами важлива і рефлексія, яка передбачає оволодіння педагогом психологічним механізмом професійного самовдосконалення, що проявляється в здатності займати аналітичну позицію по відношенню до власної професійної педагогічної діяльності.

Узагальнення позицій вчених щодо готовності до професійної діяльності, дозволило нам зробити висновок, що вона характеризується наявністю необхідних педагогічних якостей і стилю спілкування, професійної позиції, володінням професійними знаннями, вміннями і компетентностями.

Характеризуючи особистісну готовність, дослідники відзначають наявність мотивів, особистісних якостей, що забезпечують успішність дій в освітньому середовищі в певних умовах. Отже, готовність педагогів закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій має складну структуру, включає взаємопов'язані і взаємообумовлені компоненти: ціннісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний. Структура готовності схематично представлена на рис 1.1.

Рис. 1.1 Структура готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій

Представимо характеристику кожного структурного компонента готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

Ціннісно-мотиваційний – структурний компонент визначає:

- систему ціннісних орієнтацій, що визначають ставлення до діяльності по застосуванню особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, а також суб'єктних якостей, які обумовлюють вибір педагогічної діяльності;
- наявність інтересу до особистісно-орієнтованих педагогічних технологій;
- мотивацію до професійного самовдосконалення та саморозвитку в даному напрямі.

Важливими для нас були погляди А. Шарова [60], який визначає професійні цінності як орієнтири, на основі котрих людина обирає, освоює і виконує свою професійну діяльність та В. Денисенко [56], яка розглядає професійні ціннісні орієнтації як систему професійної спрямованості та ставлення до професії педагога, до її різних сторін, що виступають у якості суспільно-соціальних цінностей, які є критерієм оцінювання будь-якого виду професійної діяльності та основою ставлення особистості до обраної професії.

В. Мясичев [135] в своїй концепції пропонує розглядати ціннісні орієнтації педагога як вибіркоче ставлення особистості до себе як до суб'єкта діяльності по реалізації особистісно-орієнтованих педагогічних технологій. Отже, ціннісні орієнтації є фактором регуляції активності особистості педагога в прояві пізнавального інтересу до проблеми використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій і в усвідомленні значущості оволодіння необхідними знаннями та вміннями для його здійснення.

Когнітивний – структурний компонент визначає:

- комплекс знань про особистісно-орієнтовані педагогічні технології, необхідних для успішного їх використання у професійній діяльності;
- потребу педагогів в актуалізації та реалізації свого особистісного потенціалу;

– здатність викладачів самостійно здобувати нові знання та вміння.

Діяльнісний – структурний компонент, який передбачає використання на практиці сукупності знань і способів вирішення професійних завдань, які освоює педагог; це також вміння працювати в творчих (проектних) групах, аналізувати і оцінювати себе як суб'єкта процесу вдосконалення професійної діяльності.

Рефлексивний компонент забезпечує осмислення як отриманої інформації з урахуванням реальних умов діяльності педагога, так і впроваджуваних у свою практику особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

Залежно від сформованості кожного компонента готовності викладачів спеціальних дисциплін до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій вважаємо, що акцент необхідно робити на більш слабкі компоненти готовності.

Для визначення особистісного рівня кожного педагога і динаміки процесу ми на основі теоретико-методологічних основ визначили критерії і показники готовності до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій в логіці особистісно-орієнтованого підходу.

При вивченні структурно-змістових характеристик готовності, при оцінюванні рівня її сформованості виникає необхідність виділення критеріїв її оцінювання.

Під критерієм (від грец. Criterion – «засіб для судження », «ознака») ми розуміємо ознаку, на підставі якої проводиться оцінювання чого-небудь; умовно прийняту міру, що дозволяє уможливити відбір проб предмета і на підставі цього дати йому оцінку.

Вирішення проблеми оцінювання результативності педагогічного дослідження, на думку Н. Боритко, залежить від того, які критерії до визначення динаміки педагогічного процесу покладено в її основу. Він виділяє дві групи критеріїв: критерії процесу (рівня), що орієнтують дослідника на перетворення самого процесу, його перехід в новий якісний стан, і критерії результату (факту), які передбачають оцінювання перетворення його суб'єктів, розвитку-особистісних

властивостей [31, с. 61 – 63]. Тому, для вимірювання і оцінювання ефективності розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій ми будемо застосовувати критерій результату.

Крім того, погоджуючись з І. Ісаєвим, при виділенні критеріїв ми врахували ряд вимог: критерії повинні відображати основні закономірності розвитку особистості; забезпечити вимір всіх вхідних в дане утворення компонентів і відображати існуючі між ними взаємозв'язки; критерії повинні бути розкриті через ряд якісних ознак (показників), у міру появи яких можна судити про більшу чи меншу міру вираженості даного критерію; якісні показники повинні виступати в єдності з кількісними; критерії повинні охоплювати основні види педагогічної діяльності та інші [86, с. 125-126].

На підставі проведеного нами аналізу наукової літератури ми вважаємо за доцільне виділити наступні критерії, що відображають вимір і оцінювання кожного структурного компонента готовності.

Для кожного компонента готовності педагога до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій в логіці особистісного підходу були визначені три рівні готовності (високий, середній, низький). Критерії і показники готовності представлені в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Критерії і показники готовності викладачів спеціальних дисциплін до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій

Критерії готовності	Показники	Рівні
Ціннісно-мотиваційний	Прагнення до виявлення проблем в своїй педагогічній діяльності та усвідомлення необхідності застосовувати особистісно-орієнтовані педагогічні технології; наявність емоційного ставлення до неї	Високий Достатній Середній Низький
Когнітивний	Наявність знань про особистісно-орієнтовані педагогічні технології, їх переваги при викладанні спеціальних дисциплін і способи використання в умовах реалізації особистісного і компетентнісного підходів в професійній освіті	Високий Достатній Середній Низький

Продовження табл.1.3

Діяльнісний	Практичні навички використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій в освітньому процесі закладів П(ПТ)О, володіння педагогами стратегіями, прийомами організації уроку за новою технологією	Високий Достатній Середній Низький
Рефлексивний	Наявність рефлексивного ставлення до професійної діяльності; уміння аналізувати та критично оцінювати особистий досвід використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій та визначати напрями ефективного саморозвитку	Високий Достатній Середній Низький

Охарактеризуємо рівні готовності педагога до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій в логіці особистісного підходу.

1) Ціннісно-мотиваційний компонент:

– *високий рівень*: постійно проявляється в прагненні виявляти проблеми в своїй педагогічній діяльності і знаходити особистісно-орієнтовані педагогічні технології для їх вирішення; мотивація, пов'язана з готовністю педагогів до освоєння і використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, носить стійкий характер;

– *середній рівень*: ситуативний прояв прагнення виявляти проблеми в своїй педагогічній діяльності та знаходити особистісно-орієнтовані педагогічні технології для їх вирішення; мотивація, пов'язана з готовністю педагогів до освоєння і використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, носить нестійкий характер;

– *низький рівень*: мінімальний прояв прагнення виявляти проблеми в своїй педагогічній діяльності і знаходити особистісно-орієнтовані педагогічні технології для їх вирішення; переважання супутніх мотивів, що впливають на готовність педагогів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

2) Когнітивний компонент:

– *високий рівень*: глибокі, стійкі, системні знання про особистісно-орієнтовані педагогічні технології, їх переваги і способи використання в умовах реалізації особистісного і компетентнісного підходів в професійній освіті;

– *середній рівень*: системні знання про особистісно-орієнтовані педагогічні технології, їх переваги і способи використання в умовах реалізації особистісного і компетентнісного підходів в професійній освіті, проте глибина проявляється педагогом іноді і по окремих аспектах;

– *низький рівень*: знання про особистісно-орієнтовані педагогічні технології і способи їх використання поверхневі, проявляються лише епізодично; недостатньо високе оцінювання переваг особистісно-орієнтованих педагогічних технологій в умовах реалізації особистісного і компетентнісного підходів в професійній освіті.

3) Діяльнісний компонент:

– *високий рівень*: регулярне використання джерел і каналів інформації про особистісно-орієнтовані педагогічні технології; суворе використання алгоритму технології; володіння основними прийомами і стратегіями організації різних видів діяльності учнів;

– *середній рівень*: ситуативне (за потребою) використання джерел і каналів інформації про особистісно-орієнтовані педагогічні технології; володіння окремими прийомами і стратегіями організації різних видів діяльності учнів;

– *низький рівень*: джерела і канали інформації про особистісно-орієнтовані педагогічні технології використовуються рідко; мінімальне володіння прийомами і стратегіями організації різних видів діяльності учнів.

4) Рефлексивний компонент:

– *високий рівень*: оцінює свої можливості і виявляє проблеми; вміє аналізувати ситуацію впровадження нововведення, прогнозувати дії і знаходити оптимальний вихід, аргументувати вибір;

– *середній рівень*: оцінює свої можливості і не виявляє проблеми; вміє аналізувати ситуацію впровадження нововведення, важко прогнозувати дії, знаходити оптимальний вихід і аргументувати вибір;

– *низький рівень*: не оцінює свої можливості і не виявляє проблеми; не вміє аналізувати ситуацію впровадження нововведення, прогнозувати дії і знаходити оптимальний вихід, аргументувати вибір.

Виділені нами критерії готовності і показники, які їх характеризують, звичайно, не можна вважати повними, однак їх узагальнений характер, в достатній мірі значущий для виявлення рівнів сформованості означеної готовності викладача спеціальних дисциплін.

1.3 Стан готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів професійної (професійно-технічної) освіти до використання особистісно-розвивальних педагогічних технологій

Економічна ситуація в країні на сьогодні свідчить про наявність ряду принципово важливих проблем і невирішених завдань в області відтворення конкурентоспроможних робітників і забезпечення ними сучасного ринку праці. Саме наявність конкурентоспроможних переваг робітників в умовах сучасного розвитку ринкової економіки дозволить ефективно розвиватися і функціонувати економіці країни в цілому. Вимоги ринку праці, які пред'являються до потенційних працівників, стають все більш специфічними, змушуючи молодих фахівців швидко адаптовуватися до мінливих умов: набувати нових компетентностей, перекваліфіковуватися, постійно вдосконалюватися в своїй професійній діяльності.

Успішне розв'язання поставлених перед закладами П(ПТ)О завдань значною мірою залежить від науково-творчого потенціалу педагогів, особливо тих, які здійснюють професійно-теоретичну та професійно-практичну підготовку. У зв'язку з цим у професійному становленні майбутніх кваліфікованих робітників зростає роль викладача спеціальних дисциплін, який має сприяти формуванню особистості майбутніх фахівців, бути професійно компетентним, постійно вдосконалюватися і творчо реалізуватися в педагогічній діяльності, досягаючи високого рівня педагогічної майстерності.

Сучасні вимоги до педагога професійного навчання закріплені на державному рівні. У Державному стандарті професійно-технічної освіти України [57] зазначено, що основним напрямом вирішення завдань П(ПТ)О є формування нового типу педагога професійної підготовки, який органічно поєднує функції викладача і майстра виробничого навчання. Вимоги до нього, визначені професійним стандартом «Педагог професійного навчання» (код КП 3340) [185], затвердженого Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України (наказ від 20.06.2020 № 1182) та розробленого робочою групою Інституту професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України, членом якої являлась й дисертантка. Стандарт містить перелік трудових функцій, які мають виконувати педагоги професійного навчання за конкретними видами трудової діяльності, предметів і засобів їх праці, а також – вимоги, які висуваються до знань, умінь і навичок фахівців, рівня їхніх кваліфікацій, освіти і досвіду роботи. Згідно даного документу педагог професійного навчання має володіти загальними й професійними компетентностями, з переліку яких варто виділити наступні: здатність добирати доцільні методи, форми, засоби, технології навчання, виховання і розвитку здобувачів освіти відповідно до визначених завдань та їх індивідуальних особливостей, здатність адаптуватися до умов освітнього середовища, здатність до комунікацій у межах професійної діяльності, здатність працювати в команді, здатність саморозвиватися і самовдосконалюватися.

Обов'язковою умовою формування висококласного фахівця є його постійний професійний розвиток, ключову роль в якому покликана зіграти система підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних кадрів

Оскільки більшість викладачів спеціальних дисциплін мають лише фахову освіту, то отримати психолого-педагогічну підготовку вони можуть у процесі підвищення кваліфікації.

Концептуальні положення щодо підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів П(ПТ)О викладені у Законах України «Про освіту» [76], «Про професійно-технічну освіту» [78], Національній стратегії

розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки [136], Постанові Верховної Ради України «Про стан і перспективи розвитку професійно-технічної освіти в Україні» [173], Концепції розвитку професійно-технічної (професійної) освіти в Україні [99], наказах Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Типового положення про атестацію педагогічних працівників» [177], «Про затвердження галузевої Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти» [176].

Проблему підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників, у тому числі закладів професійної освіти, досліджували вітчизняні дослідники: Н. Брюханова [34], Г. Васянович [35], О. Дубасенюк [63], Н. Журавська [7], О. Коваленко [95], Н. Кузьміна [108], Н. Ничкало [138], В. Олійник [145], О. Пехота [161], Л. Шевченко [262]; питання підвищення кваліфікації викладачів спеціальних дисциплін вивчали В. Ковальчук [96], О. Новіков [140], Ю. Торба [247], Л. Шевчук [263], О. Щербак [266].

Розглядаючи аспекти удосконалення професійної педагогічної діяльності педагогів професійного навчання та підвищення їх кваліфікації, дослідники сходяться на тому, що значна частина педагогів діє стереотипно в силу сформованих традицій і не прагне до вдосконалення своєї діяльності.

Аналіз наукової літератури та практики показав: в даний час значущою проблемою є недостатня готовність педагогів до удосконалення професійної педагогічної діяльності в логіці змін, пов'язаних з коригуванням соціального замовлення та розвитком педагогічної науки, що викликає певні труднощі при реалізації сучасних підходів у професійній освіті, зокрема, особистісно-орієнтованих.

Удосконалення професійної педагогічної діяльності являє собою процес безперервного поновлення педагогом своїх професійних знань і умінь, цілеспрямованого розвитку професійно значущих особистісних якостей [101]. На думку М. Томського, удосконалення професійної педагогічної діяльності педагогів коледжу, відповідної запитах сучасного життя, є необхідною умовою модернізації професійної освіти [246]. У Білій книзі національної освіти України зазначається, що, опановування нових освітніх технологій полягає передусім у

забезпеченні якості підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації педагогів професійного навчання для системи П(ПТ)О через оновлення структури і змісту відповідних державних стандартів, широке застосування сучасних освітніх технологій, розвиток інформаційно-комунікаційної культури як беззаперечної умови професійного зростання, підвищення вимог до рівня компетентності та особистісно-орієнтованої взаємодії педагогічних працівників. Провідне місце у цьому процесі належить системі післядипломної освіти і підвищення кваліфікації педагогів закладів П(ПТ)О.

У системі П(ПТ)О найбільш поширеними формами підвищення кваліфікації педагогічних працівників є: підвищення кваліфікації з професії, предмета, психолого-педагогічної та методичної підготовки шляхом індивідуального чи курсового навчання в закладах післядипломної освіти та НМЦ ПТО; підвищення кваліфікації для одержання відповідного кваліфікаційного рівня шляхом стажування в умовах виробництва, навчання в навчально-практичних центрах; підвищення кваліфікації для опанування новітніми технологіями виробництва (стажування).

Як зазнає Л. Шевчук, курсове підвищення кваліфікації – це системне оновлення та поглиблення професійних знань, умінь та навичок, безперервний розвиток професійної компетентності педагогічних працівників закладів П(ПТ)О, підвищення їх інтелектуального, соціального і культурного рівнів [264, с. 96]. Гнучкість, динамічність і варіативність курсового підвищення кваліфікації забезпечується завдяки функціонуванню різноманітних організаційних форм, а саме: очної, очно-заочної, очно-дистанційної.

Основними документами, що регламентують зміст і організацію процесу курсового підвищення кваліфікації, є нормативні та методичні документи Міністерства освіти і науки України. На сьогодні одним з таких документів є Порядок підвищення кваліфікації педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів, який затверджений наказом Міністерства освіти і науки України від 30.04.2014 №535 та зареєстрований в Міністерстві юстиції України 18 липня 2014 року за №840/25617.

Але, всі ці форми підвищення кваліфікації в повному обсязі не вирішують проблем удосконалення професійної педагогічної діяльності педагогів професійного навчання в напрямі розвитку їх готовності до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

Професійний розвиток у міжкурсовий період є важливою складовою безперервної освіти педагогів, саме в цей період зростає роль закладу освіти та різноманітних форм неформальної освіти. Саме освітнє середовище закладу П(ПТ)О може стати суб'єктом підвищення кваліфікації викладачів спеціальних дисциплін у напрямі опанування особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, оскільки процес професійного розвитку відбувається постійно на відміну від епізодичного курсового підвищення кваліфікації.

Відзначаємо, що в межах нашого дослідження значний інтерес викликає робота Т. Калугіної та О. Матвієнко [90, с.98], які розглядають процес вдосконалення професійної педагогічної діяльності педагогів коледжів і звертають увагу на використання власних ресурсів коледжу у цьому процесі. Отже, проблема організації внутрішньої системи підвищення кваліфікації педагогів актуальна не тільки в теоретичному, але і в практичному плані.

Заслуговує на увагу досвід внутрішньої системи інформального підвищення кваліфікації в напрямку використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій ДПТНЗ «Вінницьке міжрегіональне вище професійне училище», яке було експериментальною базою для даного дослідження [241, с. 20 – 22].

З метою розвитку готовності викладачів до проектування та використання педагогічних технологій у своїй професійній діяльності в закладі створено структурний підрозділ, до складу якого ввійшли наступні проектно-творчі лабораторії: лабораторія медіадидактики, лабораторія «хмарних» сервісів, лабораторія електронних підручників, лабораторія сервісів управління знаннями.

Лабораторія медіадидактики вирішує завдання інтеграції інформаційних та особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, створення електронних дидактичних матеріалів (інтерактивних плакатів, тестів, кросвордів, пазлів і т.д.). Лабораторія «хмарних» сервісів проводить адаптацію онлайн-платформ до

навчальних цілей, розроблення та використання інтерактивних онлайн-вправ і завдань, використання онлайн-сервісів для здійснення особистісно-орієнтованої взаємодії всіх учасників освітнього процесу. Лабораторія електронних підручників розробляє методику та технічні засоби створення електронних підручників. Лабораторія сервісів управління знаннями розробляє сервіси просторово-образного характеру, спрямованих на візуалізацію навчальної інформації (ментальні карти, інтерактивні схеми, інструкційні схеми та карти). Для функціонування лабораторій створена веб-сторінка, яка розміщена за адресою <http://webcnnot.blogspot.com/>.

На відміну від традиційного методичного об'єднання, яке є співтовариством викладачів «споріднених» предметів, проектно-творча лабораторія – це спільнота викладачів, які працюють в «споріднених» технологіях. Наприклад, проектна лабораторія медіадидактики об'єднала викладачів загальноосвітнього циклу, майстрів виробничого навчання та викладачів спеціальних дисциплін різного галузевого спрямування. У проектно-творчих лабораторіях відбувається зміщення акценту з традиційної на інноваційну діяльність педагогів, інтерес яких спрямований на вирішення актуальних проблем у сучасній методиці викладання предметів, що дозволяє підвищити їх професійну компетентність. В діяльності таких лабораторій на перший план виходить проектування нових змін освітньої практики, становлення та вдосконалення професійної компетентності педагога. Тобто робота спрямована «на майбутнє», а не на узагальнення минулого досвіду.

Взаємодія викладачів в межах проектно-творчих лабораторій є однією з найефективніших форм закріплення інноваційного досвіду. Переваги роботи таких лабораторій можна виділити наступні: єдина мета спільний інтерес, можливість для кожного учасника, за певних умов, виступати в ролі лідера, кожен учасник проблемно-творчої лабораторії може взаємодіяти з будь-яким його членом безпосередньо, свобода вибору і коригування завдань і відповідальність за них, гнучка структура співтовариства.

Взаємодія учасників проблемно-творчих лабораторій передбачає і широке застосування на практиці можливостей інформаційно-комунікаційних технологій

(далі – ІКТ) за наступними напрямками: організація проблемних семінарів та конференцій, обмін досвідом та ідеями, організація мережевих активностей, організація власного методичного банку цифрових ресурсів (Додаток Н), створення віртуальних бібліотек, колекцій цифрових освітніх ресурсів, проектна діяльність.

В межах роботи кожної проектної лабораторії створюється єдина колекція прийомів, методів педагогічної техніки в організації освітнього процесу, спрямованого на особистісно-орієнтовану взаємодію саме з використанням елементів інформаційних технологій. Постійно відбувається взаємообмін досвідом, викладачі діляться знахідками, при виникненні труднощів, звертаються один до одного за допомогою. При цьому до роботи залучаються і учні. Викладачі проводять консультації, семінари та майстер-класи. Під час цих заходів йде живе спілкування зацікавлених людей, накопичення досвіду, підвищення рівня самоосвіти педагогів.

Форми організації підвищення кваліфікації викладачів в межах закладу освіти: експрес-курси, семінари, майстер-класи, участь у науково-дослідних проектах, інформаційні повідомлення з проблем використання сучасних педагогічних технологій в П(ПТ)О на педрадах та методичних нарадах, конкурси, конференції різного рівня.

Зокрема, автором розроблено ряд майстер-класів, які стали особливим способом узагальнення та поширення педагогічного досвіду. Кожен майстер-клас представляє собою фундаментально розроблений оригінальний метод або авторську методику, що спирається на свої принципи і має певну структуру. З цієї точки зору майстер-клас відрізняється від інших форм трансляції досвіду, тим, що в процесі його проведення йде безпосереднє обговорення запропонованого методичного продукту і пошук творчого вирішення педагогічної проблеми. Кожен майстер-клас має електронну підтримку, яка представлена у вигляді блогу. Наприклад, блог майстер-класу «Динамічні презентації Prezi: теорія та практика» розміщений за адресою <http://masterprezi.blogspot.com>.

Однією з найефективніших форм закріплення інноваційного досвіду по використанню сучасних педагогічних технологій є взаємодія викладачів у межах Соціальної педагогічної мережі, яка дозволяє спілкуватися на професійні теми, будучи майданчиком для взаємодії, а також простором для організації спільної (у тому числі міжрегіональної) діяльності педагогів, учнів, батьків. В ДПТНЗ «Вінницьке міжрегіональне вище професійне училище» реалізована дана педагогічна спільнота на базі сайту навчального закладу та знаходиться за адресою <http://vmvpu.vn.ua/>.

В межах Соціальної педагогічної мережі вирішуються наступні завдання: створення єдиного інформаційного простору, обмін досвідом, підтримка та співпраця, поширення успішних педагогічних практик, організація формального і неформального спілкування на професійні теми, ініціація віртуальної взаємодії для подальшої взаємодії поза мережею, підвищення професійного рівня педагогів у сфері застосування сучасних педагогічних технологій, підтримка нових освітніх ініціатив. Соціальна педагогічна мережа пропонує нові форми комунікації, які дозволяють ділитися досвідом, коментувати і ставити питання, не зважаючи на відстані, спостерігати позитивний досвід інших педагогів на віртуальних майстер-класах, підвищувати свій кваліфікаційний рівень професійної майстерності в принципово новому інформаційному просторі.

Не зважаючи на цей позитивний досвід та велику кількість досліджень із впровадження особистісно-орієнтованих педагогічних технологій в освітній процес, розвитку готовності педагогів до удосконалення своєї діяльності, підвищення кваліфікації та саморозвитку педагогічних працівників можна констатувати, що теоретичних праць з питань розвитку готовності викладачів закладів П(ПТ)О, явно недостатньо.

Для з'ясування реального стану впровадження особистісно-орієнтованих педагогічних технологій в освітній процес закладів П(ПТ)О, нами проведено анкетування педагогів, які здійснюють професійно-теоретичну та професійно-практичну підготовку. За результатами анкетування викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О (Додаток Б), проведеного з метою вивчення їхніх

потреб в оновленні знань та умінь, удосконаленні професійних і особистісних якостей, з'ясовано, що 58% опитаних або ніколи на використовували, або намагалися використовувати, але не дуже успішно особистісно-орієнтовані педагогічні технології у своїй педагогічній діяльності. За результатами анкетування щодо застосування інформаційно-комунікаційних технологій визначено, що лише 25% опитаних систематично використовують їх у своїй практичній діяльності. Водночас, 30% респондентів зазначили про недостатнє матеріально-технічне оснащення кабінетів. На основі узагальнення результатів анкетування, з'ясовано, що більшість респондентів (75%) недостатньо володіють знаннями й уміннями проєктувати особистісно-орієнтовані педагогічні технології та використовувати їх у практиці своєї роботи. Водночас опитані педагоги показали високу зацікавленість в удосконаленні володінням даних технологій (85% опитаних). При з'ясуванні питання, які форми підвищення кваліфікації найбільш цікаві для педагогів, виявилось, що респонденти віддають перевагу майстер-класам (45%) та мережевій взаємодії (30%) та досить активно використовують мережу Інтернет (85%). Отже, що значна частина викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О не має достатнього розвинутого рівня готовності до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, але має мотивацію та технологічні можливості до опанування цих технологій.

Отже, ми маємо протиріччя, яке полягає, з одного боку, в необхідності використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій викладачами спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О, які здійснюють теоретично-практичну підготовку, а з іншого – у недостатній кількості теоретичних та науково-методичних та практичних розробок з означеної теми. Такі протиріччя можна вважати головною причиною неузгодженості між реальними і потенційними можливостями використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій в освітньому процесі ЗП(ПТ)О.

Результати дослідження сучасного стану готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій дають підстави зробити висновок про необхідність

визначення та теоретичного обґрунтування педагогічних умов, проектування моделі, розроблення та апробації методики готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

Висновки до першого розділу

1. Прогресивні освітні технології спрямовані на реалізацію ідеї особистісно-орієнтованої парадигми. Це визначається ключовими подіями в науковому і суспільному житті, які докорінно вплинули на цей процес та означили проблему перед суспільством, державою і наукою, яка полягає в неможливості нового стрибка в розвитку професійної освіти без якісно нового рівня суб'єкт-суб'єктної взаємодії всіх учасників освітнього процесу. Однак, дослідження встановило, що існують суперечності між: об'єктивною потребою суспільства у викладачах спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О, здатних до продуктивної суб'єкт-суб'єктної взаємодії, та недостатністю досліджень, в яких розкрито педагогічні умови, що уможливають внесення змін в існуючу практику їхнього безперервного професійного розвитку; необхідністю цілеспрямованого розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій та невідповідністю існуючих методик, які б забезпечували цей процес у період міжкурсowego підвищення кваліфікації; потребою викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О в безперервному розвитку готовності до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій та нерозробленістю методичних рекомендацій, які би цьому сприяли.

Результати опрацювання наукових джерел свідчать, що розвиток готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій є актуальною теоретичною проблемою педагогіки. Однак дана проблема не достатньо досліджена на теоретичному рівні

в освітньому процесі закладів П(ПТ)О, зокрема готовності викладачів спеціальних дисциплін до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

Педагогічні технології з погляду особистісного підходу в освіті розглядаються такими науковцями як І. Бех, О. Пехота, С. Подмазін, С. Сисоєва, І. Якиманська та інші. Під особистісно-орієнтованим підходом розуміють методологічну орієнтацію в педагогічній діяльності, яка забезпечує процеси самопізнання, самовдосконалення й самореалізації учня та розвитку його індивідуальності. Особистісно-орієнтованими педагогічними технологіями вважатимемо цілеспрямовану взаємодію суб'єктів навчального процесу, з метою формування творчої особистості як учня, так і викладача, відкритої для сприйняття нового досвіду, здатної до адаптації, самовдосконалення й самореалізації у різноманітних освітніх і життєвих ситуаціях.

2. На основі логічних правил визначення понять дефініцію «готовність викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій» по трактовано як *складне інтегральне утворення особистості, яке визначає здатність педагога до толерантної суб'єкт-суб'єктної взаємодії на основі стійких потреб і мотивів активізації педагогічної діяльності, ґрунтовного володіння комплексом спеціальних і методичних знань, умінь розробляти продуктивні алгоритми опанування здобувачами професійної освіти майбутньою професійною діяльністю у синтезі зі сформованими установками на інноваційну організацію освітнього процесу.*

Готовність викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій має складну структуру, включає взаємопов'язані і взаємообумовлені компоненти: *ціннісно-мотиваційний* – сформованість системи ціннісного ставлення, наявність пізнавального інтересу до особистісно-орієнтованих педагогічних технологій та вмотивованість до професійного самовдосконалення і саморозвитку в даному напрямі; *когнітивний* – володіння комплексом знань про сучасні вимоги до результатів професійної освіти в контексті особистісно-орієнтованих технологій

навчання; *діяльнісний* – здатність використовувати на практиці особистісно-орієнтовані педагогічні технології; *рефлексивний* – здатність до осмислення результатів, упровадження особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

3. Успішне розв'язання поставлених перед закладами П(ПТ)О завдань значною мірою залежить від науково-творчого потенціалу педагогів, особливо тих, які здійснюють професійно-теоретичну та професійно-практичну підготовку. У зв'язку з цим у професійному становленні майбутніх кваліфікованих робітників зростає роль викладача спеціальних дисциплін, який має сприяти формуванню особистості майбутніх фахівців, бути професійно компетентним, постійно вдосконалюватися і творчо реалізуватися в педагогічній діяльності, досягаючи високого рівня педагогічної майстерності.

Сучасні вимоги до педагога професійного навчання закріплені на державному рівні. У Державному стандарті професійно-технічної освіти України зазначено, що основним напрямом вирішення завдань П(ПТ)О є формування нового типу педагога професійної підготовки, який органічно поєднує функції викладача і майстра виробничого навчання. Вимоги до нього, визначені професійним стандартом «Педагог професійного навчання» (код КП 3340), затвердженого Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України (наказ від 20.06.2020 № 1182). Стандарт містить перелік трудових функцій, які мають виконувати педагоги професійного навчання за конкретними видами трудової діяльності, предметів і засобів їх праці, а також – вимоги, які висуваються до знань, умінь і навичок фахівців, рівня їхніх кваліфікацій, освіти і досвіду роботи. Згідно даного документу педагог професійного навчання має володіти загальними й професійними компетентностями, з переліку яких варто виділити наступні: здатність добирати доцільні методи, форми, засоби, технології навчання, виховання і розвитку здобувачів освіти відповідно до визначених завдань та їх індивідуальних особливостей, здатність адаптуватися до умов освітнього середовища, здатність до комунікацій у межах професійної діяльності, здатність працювати в команді, здатність саморозвиватися і самовдосконалюватися.

Обов'язковою умовою формування висококласного фахівця є його безперервний професійний розвиток, ключову роль в якому покликана зіграти система підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних кадрів.

Результати дослідження сучасного стану готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій дають підстави зробити висновок про необхідність визначення та теоретичного обґрунтування педагогічних умов, проектування моделі, розроблення та апробації методики готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

Основний зміст розділу опубліковано в роботах автора [233, 234,238, 239, 243, 244, 245].

НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ РОЗВИТКУ ГОТОВНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

2.1 Методика і логіка дослідження

Сучасні реалії вимагають від системи П(ПТ)О підготовки таких фахівців, які могли б якісно виконувати професійні обов'язки, легко адаптуватися до змін і швидко освоювати нову техніку і технологію сучасного наукомісткого виробництва, аналізувати складні ситуації, вирішувати виробничі проблеми і приймати відповідальні рішення. Провідна роль у забезпеченні цих вимог належить викладачу спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О, оскільки від його педагогічної майстерності залежить якість підготовки майбутнього робітника, як професіонала та фахівця, здатного виконувати соціально-виробничі завдання. Отже, готовність педагога професійного навчання до використання сучасних педагогічних технологій детермінує цей процес.

Загальною науковою метою нашого дослідження є теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка педагогічних умов розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій. Відповідно до поставленої мети визначено наступні завдання дослідження.

Перше завдання – на основі аналізу наукової літератури, нормативно-правових документів з'ясувати стан розробленості досліджуваної проблеми, конкретизувати суть, визначити зміст і структуру розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

У процесі вирішення даного завдання передбачалося:

– опрацювати нормативно-правові, філософські, психолого-педагогічні джерела інформації за темою дослідження, визначити протиріччя;

– проаналізувати поняття «технологія», «педагогічна технологія», «особистісно-орієнтовані педагогічні технології», «готовність», «розвиток», «розвиток готовності», уточнити поняття «готовність викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій»;

– конкретизувати зміст і визначити структуру розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій;

– виділити критерії, показники готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій та обґрунтувати рівні її сформованості.

Друге завдання – визначити й теоретично обґрунтувати педагогічні умови розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій. Для розв’язання даного завдання необхідно:

– визначити й теоретично обґрунтувати педагогічні умови, реалізація яких максимально забезпечить результативність розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

Третє завдання – спроектувати модель розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій. Дане завдання передбачає:

– визначення структурних компонентів моделі та взаємозв’язків між її елементами.

Четверте завдання – розробити авторську методiku поетапного розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій та через її апробацію

перевірити результативність педагогічних умов. Для виконання даного завдання необхідно:

- уточнити теоретичні та методичні аспекти розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій;

- визначити зміст і структурні складові методики розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій;

- обґрунтувати вибір методів розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій;

- шляхом апробації методики експериментально перевірити результативність педагогічних умов розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

П'яте завдання – розробити методичні рекомендації щодо розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

При розробленні методики дослідження проблеми розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій ми керувалися підходами, напрацьованими науковцями щодо проведення педагогічних досліджень: А. Ашерова [15], С. Батишева [19], С. Гончаренка [48], В. Загвязинського [74], П. Лузана [121], Ю. Сурміна [224] та ін.

Взаємозв'язок складових елементів дослідної роботи підпорядкований основним законам філософії – тотожності, несуперечності, виключеного третього, достатньої підстави.

За законом тотожності ми абстрагували процес розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій в модель. Зміст поняття «готовність

викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій» залишався незмінним, тобто тотожним сам собі, протягом всього дослідження.

Діагностичний інструментарій розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій для подолання протиріч добирався методом дедукції відповідно до закону несуперечності.

З метою виключення в дослідження двозначності у судженнях і трактуванні понять та при складанні анкет і опитувальників ми керувалися законом виключення третього, тобто з двох суперечних суджень лише одне є істинним.

Сутність ключових понять ми визначали керуючись законом достатньої підстави, згідно якого думки і судження повинні бути внутрішньо пов'язані один з одним.

Для вирішення **першого завдання** здійснено *аналіз* філософських, психолого-педагогічних, наукових джерел щодо готовності педагогів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, що дало нам можливість систематизувати дане питання та виявити недостатню увагу до розвитку готовності до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій саме викладачами спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О. Проаналізована нормативно-правова база, зокрема, Державний стандарт професійно-технічної освіти України та Професійний стандарт «Педагог професійного навчання» (код КП 3340), на основі яких визначені вимоги, які висуваються до знань, умінь і навичок викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О, рівня їхніх кваліфікації та освіти, серед яких нами виділено: здатність добирати доцільні методи, форми, засоби, технології навчання, виховання і розвитку здобувачів освіти відповідно до визначених завдань та їх індивідуальних особливостей, здатність адаптуватися до умов освітнього середовища, здатність до комунікацій у межах професійної діяльності, здатність працювати в команді, здатність саморозвиватися і самовдосконалюватися. Здійснено *прогнозування* очікуваних результатів. Проаналізовано поняття «технологія», «педагогічна

технологія», «особистісно-орієнтовані педагогічні технології», «готовність», «розвиток», «розвиток готовності». Використовуючи *методи контент-аналізу, абстрагування* уточнено поняття «готовність викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій». *Аналіз* наукових праць з теми дослідження дозволив конкретизувати зміст і визначити структуру розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій та вивести суперечності. *Аналіз* наукової літератури та практики дозволив з'ясувати, що значущою проблемою є недостатня готовність педагогів до удосконалення професійної педагогічної діяльності в логіці змін, пов'язаних з коригуванням соціального замовлення та розвитком педагогічної науки, що викликає певні труднощі при реалізації сучасних підходів у професійній освіті, зокрема, особистісно-орієнтованих.

Для вирішення **другого завдання** щодо визначення та теоретичного обґрунтування педагогічних умов, які б максимально забезпечили результативність розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій нами використано *метод експертного оцінювання*. За допомогою дедуктивних, індуктивних умовиводів ми теоретично обґрунтували визначені педагогічні умови.

Для вирішення **третього завдання** проектування моделі розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій та визначення її структурних компонентів нами використано метод педагогічного моделювання, який базується на аналогії, що дало нам можливість отримати інформацію про оригінал шляхом перенесення на нього знань, отриманих при вивченні відповідної моделі.

Для вирішення **четвертого завдання** – розроблення авторської методики поетапного розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, нами використано *методи систематизації та узагальнення, аналізу і синтезу*.

Добираючи методи готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, ми враховували визначені Ю. Сурміним критерії, зокрема ефективність, економність, простота, а також попередній досвід застосування методів для вирішення схожих завдань [224, с. 125]. *Моніторинг* на всіх етапах дослідження уможливив корекцію методики готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій. Для перевірки результативності визначених та теоретично обґрунтованих педагогічних умов розвитку готовності до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О, використано *метод узагальнення* початкових, проміжних і кінцевих результатів теоретичних досліджень та експериментальної роботи, *метод педагогічного експерименту*. Експеримент проводився впродовж 2014 – 2020 років у три етапи: *підготовчий етап* (за результатами був визначений необхідний комплекс педагогічних умов для ефективного розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій; основними методами на даному етапі були: вивчення та аналіз вітчизняних і зарубіжних джерел, спеціальної літератури, педагогічних видань, проведення анкетування та тестування викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О, вивчення діючих у закладів П(ПТ)О систем підвищення кваліфікації та особистісного професійного розвитку педагогів); *реалізаційний етап* (визначена тривалість експерименту та необхідна кількість експериментальних об'єктів, добір учасників експерименту до експериментальних та контрольних груп); *етап аналізу і узагальнення* (теоретичне осмислення та подальша інтерпретація експериментальних даних, перевірка отриманих результатів ефективності розробленої моделі, оформлення висновків експериментальної роботи; використовувалися такі методи: теоретичне узагальнення, аналіз, синтез, систематизація отриманих результатів). Для обчислення емпіричних даних використано *методи математичної статистики*. Проведено *формалізований аналіз* отриманих результатів. Результати

узагальнених числових характеристик емпіричних даних оформлено у вигляді *статистичних таблиць та діаграм*.

Для вирішення **п'ятого завдання** використано *метод синтезу* теоретичних даних, *аналізу* емпіричних даних, отриманих в результаті дослідження. Зроблено певні умовиводи, сформульовано висновки.

Терміни виконання запланованих заходів окреслено з урахуванням оптимально необхідного часу на їх проведення. Обсяг і зміст опрацьованих _____ літературних джерела забезпечує оволодіння понятійним апаратом наукових термінів і категорій відповідно до теми дослідження, дає змогу виявити вплив сучасних тенденцій щодо використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій на професійно-теоретичну підготовку в ЗП(ПТ)О.

2.2 Педагогічні умови розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів професійної (професійно-технічної) освіти до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій

Українські вчені у своїх дослідженнях виділяють наступні пріоритетні напрями розвитку системи П(ПТ)О: відповідність запитам ринку праці, підвищення інноваційної сприйнятливості, спрямованість на особистісно-орієнтовану взаємодію, модернізація навчальних програм і матеріалів, підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Проблема підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, в тому числі і викладачів спеціальних дисциплін, у контексті зміни самого освітнього процесу залежить від наявності цілеспрямованої методичної системи навчання всіх без виключення педагогів закладу освіти з переорієнтацією на розвиток готовності до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій у своїй професійній діяльності, освоєння нових методик, розвиток інтелектуального та творчого потенціалу. Для цього необхідно забезпечити викладачам необхідні умови та можливості, які дозволять їм вільно обирати методи, форми, засоби розвитку особистості учня, оптимальний зміст навчально-виховної діяльності.

Під час наукових пошуків ми з'ясували, що розвиток особистості відбувається за певних умов, які важливо враховувати у процесі професійного розвитку педагогів. Одним із першочергових завдань на шляху до організації безперервного навчання проектуванню та використанню особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, на нашу думку, є створення необхідних педагогічних умов, що сприятимуть розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

Як правило, поняття «умова» розглядають як філософську категорію, що виражає відношення предмета до навколишніх явищ, без яких він існувати не може.

На думку Д. Чернілевського, на відміну від причини, що породжує те чи інше явище або процес, безпосередньо умова створює таке середовище, в якому останні виникають і розвиваються [254, с. 164].

В. Андрєєв, розглядаючи поняття «умова» з педагогічної точки зору, визначає його як сукупність об'єктивних можливостей, обставин і заходів, які супроводжують освітній процес, певним чином структуровані і спрямовані на досягнення поставленої мети [8, с. 245].

На основі аналізу енциклопедичної і словникової літератури ми дійшли висновку, що поняття «умова» має різні тлумачення, але, як правило, мають багато спільного.

Для прикладу, тлумачення поняття «умова» у «Філософському енциклопедичному словнику» трактується як філософська категорія, в якій відображаються універсальні відношення речі до тих факторів, завдяки яким вона виникає та існує та стверджується, що завдяки наявності відповідних умов властивості речей переходять з можливості в дійсність [250, с. 196].

Багато дослідників під терміном «педагогічна умова» розуміють обставини, що сприяють розвитку або, навпаки, гальмуванню освітнього процесу, та визначають їх як комплекс засобів, наявних у навчального закладу для ефективного здійснення освітнього процесу. Ми погоджуємося з науковцями, які

спеціально визначають термін «педагогічна умова» як певну обставину чи обстановку, яка так чи інакше впливає на творення, формування та розвиток педагогічних явищ, процесів, систем, якостей особистості тощо.

О. Бражнич визначає педагогічні умови, як сукупність об'єктивних можливостей змісту, методів, організаційних форм і матеріальних можливостей здійснення педагогічного процесу, що забезпечує успішне досягнення поставленої мети [33, с. 100].

С. Ожегов поняття «умова» означає як обставину, від якої щось залежить; обстановку, в якій відбувається щось; дані, завдання, які слід виконувати [143, с.729].

Грунтовні дослідження щодо пошуку оптимальних педагогічних умов, які сприяють ефективній підготовці педагога до використання інформаційних комунікаційних технологій, здійснили такі науковці, як, Н. Дуранов [66], А. Литвин [116], А. Наїн [137], О. Новиков [140], Б. Чижевський [253], Н. Яковлєва [270] та ін.

Зокрема, М. Дуранов тлумачить педагогічні умови як умови, які забезпечують відбір специфічного змісту, форм, методів навчання і виховання учнів для вирішення конкретних педагогічних завдань. При цьому сукупність заходів, що забезпечують досягнення учнів більш високого рівня педагогічної діяльності, повинні бути взаємопов'язані [66, с. 87].

Досить подібне тлумачення знаходимо у наукових доробках А. Найна [137, с. 13], який під педагогічними умовами розуміє сукупність об'єктивних можливостей, змісту, форм, методів, педагогічних прийомів і матеріально-просторового середовища, спрямованих на вирішення поставлених у дослідженні завдань.

Педагогічні умови, за визначенням О. Новикова, забезпечують досягнення раніше поставлених педагогічних цілей. У дослідженні Н. Яковлєвої використовується функціональний підхід до визначення педагогічних умов як сукупності заходів, здатних забезпечити досягнення вчителями поставлених завдань.

За визначенням А. Литвина, педагогічні умови є комплексом спеціально спроектованих генеральних чинників впливу на зовнішні та внутрішні обставини освітнього процесу й особистісні параметри всіх його учасників; забезпечують цілісність навчання та виховання в інформаційно-освітньому середовищі навчального закладу відповідно до вимог суспільства та запитів ринку праці, сприяють всебічному гармонійному розвитку особистості, виявленню її задатків, урахуванню потреб і формуванню загальнолюдських, професійно важливих якостей, ключових кваліфікацій, загальних і професійних [116, с. 1201].

Педагогічні умови є різновидом умов, які залежать від особливостей організації освітнього процесу. Б. Чижевський наголошує на тому, що організаційно-педагогічні умови відображають «функціональну залежність суттєвих компонентів педагогічного явища від комплексу об'єктів (речей, їх станів, процесів, взаємодій) у різних проявах» [253, с. 82].

Заслуговує на увагу позиція М. Михнюк стосовно педагогічних умов розвитку професійної культури викладачів спеціальних дисциплін будівельного профілю: формування позитивної мотивації до професійно-педагогічного вдосконалення, самовдосконалення і саморозвитку; навчання в Школі розвитку професійної культури; розвиток суб'єкт-суб'єктної взаємодії в системі «наставництво–тьюторство–коучинг»; стажування у вищих навчальних закладах та на високотехнологічних будівельних об'єктах [130, с. 99].

На основі вивченої літератури, спираючись на позицію М. Саранцевої і В. Куровського [204, с. 60], виділимо змістовий, організаційний і мотиваційний: компоненти педагогічних умов, які зумовлюють процес розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій:

- в змістовному плані це виражається в тому, що педагоги будуть удосконалювати знання з особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, проектувати заняття відповідно до специфіки навчальної дисципліни;

- в організаційному плані це виражається в тому, щоб застосовувані методи і організаційні форми процесу розвитку готовності педагогів до

використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій створювали творчу атмосферу;

– в мотиваційному плані це виражається в стимулюванні педагогів на особистий професійний розвиток, створення можливостей самореалізації особистості і досягнення більш високих результатів навчальних досягнень учнів.

Враховуючи різні трактування поняття педагогічні умови відомих науковців, ми в своєму дослідженні під педагогічними умовами розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій будемо розуміти певні обставини, що сприяють підготовці викладачів до реалізації цього виду діяльності з урахуванням потреб, інтересів та можливостей педагогів.

Для визначення педагогічних умов розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій нами було використано метод експертного оцінювання. Експертне оцінювання (опитування) широко використовується в розвідувальних та пробних дослідженнях для отримання попередніх даних про об'єкт, предмет аналізу, для уточнення гіпотез та завдань основного дослідження, для розроблення прогнозу і доповнення та з'ясування певних процесів та явищ.

Респондентами в опитуванні стали 30 викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О, яким було запропоновано назвати три педагогічні умови розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

Із загальної кількості відповідей було обрано 10 варіантів, які найбільше повторюються (табл. 2.1).

З метою визначення педагогічних умов розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, групі експертів було запропоновано провести оцінювання ступеня значимості 10 педагогічних умов шляхом присвоєння їм рангового номера.

Таблиця 2.1

Перелік педагогічних умов розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій

Педагогічні умови	Порядковий номер
Запровадження спецкурсу «Особистісно-орієнтований підхід у професійній освіті»	1
Методичні консультації з питань використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій	2
Оновлення змісту курсового підвищення кваліфікації викладачів спеціальних дисциплін	3
Вдосконалення комплексної методики розвитку готовності педагогів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій	4
Застосування дистанційної системи методичної підтримки професійного розвитку викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О у міжкурсовий період підвищення кваліфікації	5
Підвищення мотивації педагогів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій	6
Проходження психолого-педагогічної підготовки викладачами спеціальних дисциплін	7
Вивчення кращих освітніх практик із використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій	8
Використання інформаційних технологій в процесі розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій	9
Педагогічне моделювання розвитку готовності педагогів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій	10

Рекомендації щодо вибору експертів переважно стосуються їх компетентності, під якою зазвичай розуміють: володіння певними знаннями, що дозволяє індивіду висловлювати судження з певного кола питань [134, с. 40]; ступінь кваліфікації експерта в певній галузі знань [89, с. 120]; всебічне знання експертом оцінюваного об'єкта і методів оцінювання його якості [5, с. 64].

Всеукраїнською експертною мережею висунуто такі критерії рівня компетентності експертів: високий рівень інтелекту; істотний досвід роботи; визнання колег; активна наукова діяльність; престижна освіта; високий особистий статус.

Відтак до складу експертів із 20 осіб ввійшли: 2 – науковці Інституту професійно-технічної освіти НАПН України з досвідом методичної роботи та викладання в системі П(ПТ)О, 10 – методистів НМЦ ПТО у Вінницькій області, 8 – викладачів кафедри педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами Вінницького Державного педагогічного університету імені М.Коцюбинського. Їм було запропоновано оцінити ступеня значимості педагогічних умов за такою методикою: умові, яка на думку експерта має найбільший вплив на розвиток готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, присвоюється перший ранг, а найменш впливовій – десятий. На основі результатів опитування експертів складено матрицю рангів (таблиця 2.2).

Формула для обчислення відхилення (d):

$$d = \sum x_{ij} - \sum \sum x_{ij} / n = \sum x_{ij} - 82,5 \quad (2.1)$$

Обчислюємо показники вагомості розглянутих педагогічних умов. Для цього матрицю опитування трансформуємо в матрицю перетворених рангів (таблиця 2.3) за формулою:

$$s_{ij} = x_{max} - x_{ij}, \quad \text{де } x_{max} = 10$$

Значимість окремих факторів у забезпеченні результативності процесу розвитку готовності визначається шляхом їх ранжування за коефіцієнтом вагомості.

Ті фактори, які мають вищий показник означеного коефіцієнта, є найбільш важливими, тобто вони можуть забезпечити суттєвий вплив на розвиток готовності викладачів спеціальних дисциплін до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

Таблиця 2.2

**Матриця результатів ранжування педагогічних умов розвитку
готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до
використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій**

Експерти (m)	Педагогічні умови (n)										Сума, $\sum_{j=1}^n x_{ij}$
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
1	1	9	8	4	3	2	5	7	6	10	55
2	4	9	5	8	3	1	2	7	6	10	55
3	1	5	6	9	4	3	5	7	2	8	55
4	3	5	7	8	1	2	6	5	4	9	55
5	4	4	5	8	2	3	7	6	1	9	55
6	5	6	8	7	1	4	3	2	6	9	55
7	2	6	5	8	4	1	6	7	3	9	55
8	4	8	1	8	3	5	2	10	6	7	55
9	1	7	2	6	3	4	7	8	5	10	55
10	4	6	5	7	2	1	6	8	3	9	55
11	2	8	5	6	4	7	1	10	3	9	55
12	3	9	7	5	4	2	6	8	1	10	55
13	2	7	5	9	4	1	7	6	3	8	55
14	1	9	4	8	2	3	7	6	5	10	55
15	2	7	5	8	3	1	6	7	4	9	55
Сума, $\sum_{i=1}^m x_{ij}$	39	105	78	109	43	40	75	114	58	118	816
Квад- рат суми	1521	11025	6084	11881	1849	1600	5625	228	3364	13924	66240
Відхи- лення, d	-42,9	22,5	-4,5	39,5	-39,5	-42,5	-7,5	31,5	-24,5	35,5	
d ²	1840,4	506,3	20,3	1560,3	1560,3	1806,3	56,3	992,3	600,3	1260,3	13289

Таблиця 2.3

Матриця перетворених рангів

Експерти (m)	Педагогічні умови (n)										Сума, $\sum_{j=1}^n x_{ij}$
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
1	9	1	2	6	7	8	5	2	4	0	45
2	6	1	5	2	7	9	8	3	4	0	45
3	9	0	4	1	6	7	5	3	8	2	45
4	7	0	3	2	9	8	4	5	5	1	45
5	6	0	5	2	8	7	3	4	9	1	45
6	5	0	2	3	9	6	7	8	4	1	45
7	8	0	5	2	6	9	4	3	7	1	45
8	5	1	9	2	7	5	8	0	4	3	45
9	9	1	8	4	7	6	3	2	5	0	45
10	6	0	5	3	8	9	4	2	7	1	45
11	8	2	5	4	6	3	9	0	7	1	45
12	7	1	3	5	6	8	4	2	9	0	45
13	8	0	5	1	6	9	3	4	7	2	45
14	9	1	6	2	8	7	3	4	5	0	45
15	8	0	5	2	7	9	4	3	6	1	45
Сума, $\sum_{i=1}^m x_{ij}$	110	8	72	41	107	114	74	45	91	14	676
Вага, λ	0,163	0,012	0,107	0,06	0,158	0,167	0,109	0,067	0,135	0,021	1

На основі даних таблиці 2.3 з'ясовано, що найбільший коефіцієнт вагомості, який дорівнює 0,167, має педагогічна умова «Підвищення мотивації педагогів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій». Наступною за значимістю йде педагогічна умова «Запровадження спецкурсу «Особистісно-орієнтований підхід у професійній освіті», коефіцієнт вагомості якої становить 0,163. Педагогічна умова «Застосування дистанційної системи методичної підтримки професійного розвитку викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О у міжкурсовий період підвищення кваліфікації» з коефіцієнтом вагомості 0,158 – на третій позиції.

Узгодженість думок всіх експертів визначаємо за допомогою коефіцієнта

конкордації, який обчислюється за формулою:

$$W = \frac{12S}{m^2(n^3 - n)} \quad (2.2),$$

де W – коефіцієнт конкордації; m – кількість експертів у групі; $m = 15$; n – кількість педагогічних умов; $n = 10$; S – сума квадратів різниць рангів (відхилення від середнього); $S = 13289$.

$$W = \frac{12 \cdot 117287,7}{15^2(10^3 - 10)} = 0,631$$

Коефіцієнт конкордації становить 0,631, що говорить про наявність високого ступеня узгодженості думок експертів.

Для оцінювання значущості коефіцієнта конкордації обчислимо критерій узгодження Пірсона:

$$\chi^2 = \frac{12S}{mn(n+1)} = n(m-1)W \quad (2.3),$$

$$\chi^2 = 15(10-1)0,631 = 85,18$$

Обчислений χ^2 порівняємо з табличним значенням для числа ступенів свободи $K = n - 1 = 10 - 1 = 9$ і при заданому рівні значущості $\alpha = 0,05$. Так як χ^2 розрахунковий $85,18 >$ табличного $(16,91898)$, то $W = 0,631$ є не випадковою величиною, а тому отримані результати мають сенс і можуть використовуватися у дослідженні.

Отже, шляхом експертного оцінювання визначено, що комплекс педагогічних умов ми будемо розглядати у контексті трьох компонентів:

- підвищення мотивації педагогів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій;
- запровадження спецкурсу «Особистісно-орієнтований підхід у професійній освіті»;
- застосування дистанційної системи методичної підтримки професійного розвитку викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О у міжкурсовий період підвищення кваліфікації.

Першою педагогічною умовою нами визначено підвищення мотивації педагогів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

Аналізуючи результати досліджень О. Леонтьєва [114], А. Маслоу [276], С. Рубінштейна [197], О. Селіванової [209], О. Шамралюк [258] та ін., ми схиляємось до думки, що мотивація є однією з визначальних проблем психології людини щодо готовності до діяльності. До мотивації відносять все те, що спонукає реально здійснювати активність, загальні і конкретні життєві цілі, заради яких людина діє.

Дослідження мотивації має різні аспекти: А. Маслоу [276] трактував мотив, як потребу; С. Рубінштейн [197] мотив, як задоволення потреб; О. Леонтьєв [114], вважав, що мотив входить у структуру самої діяльності; О. Селіванова [209], визначає мотив, як основну спонукальну силу в психічній діяльності, пізнавально-емоційній психологічній системі, яка виконує функцію регулятора поведінки, О. Шамралюк [258] стверджує, що мотив є особистою зорієнтованістю на опанування сучасними технологіями та професійне зростання. Визнано, що будь-яка діяльність виходить з певних мотивів і спрямована на досягнення певних цілей, а причиною мотивів виступають потреби людини, своєрідні «пружини» людської діяльності. За переконаннями Б. Ломова [118], реальною силою, що спонукає людину до дії, може бути не лише його власна потреба, а й потреби інших людей. Рівень мотивації визначається саме тим, якою мірою в мотивах даної конкретної людини відображаються суспільні потреби: чим більше в них пред'явлені ці потреби, тим вище оцінюється і рівень мотивації [118, с.250]. Аналіз досліджень з проблеми мотивації діяльності і поведінки людини показав, що вчені включають в поняття мотивації такі її структурні компоненти, як мотиви, потреби, наміри, спонукання. В процесі діяльності відбувається розвиток і трансформація мотиваційної структури суб'єкта діяльності.

У дослідженні професійної діяльності В. Шадрикова [257], виявлено особливості розвитку мотивації в умовах оволодіння трудовою діяльністю. Вчений зазначає, що в процесі професійної діяльності відбувається розвиток і трансформація мотиваційної структури суб'єкта діяльності в двох напрямках:

відбувається трансформація загальних мотивів особистості в трудові; зі зміною рівня професіоналізації змінюється і система професійних мотивів. Дане положення означає, що у викладачів спеціальних дисциплін розвиток мотивації буде відбуватися за рахунок того, що педагогічна діяльність поєднується із фаховою (із певної галузі). Ця особливість його подвійно мотивує розвиватися і в педагогічній, і в фаховій площині.

Дослідження в області мотивації педагогічної діяльності Є. Ільїна показали, що всі мотиви можна об'єднати в три групи: 1) мотиви повинності, 2) мотиви зацікавленості і захопленості викладанням предмета, 3) мотиви захопленості спілкуванням з дітьми («любов до дітей») [83, с. 279].

Педагогічна діяльність, як і будь-яка інша діяльність, визначається не одним окремо взятим мотивом, а має багатогранний характер. Закономірно, що вчені виділяють зовнішню і внутрішню мотивацію в діяльності педагога. До зовнішньої мотивації відносять мотивацію, безпосередньо не пов'язану з педагогічною діяльністю, а саме, мотивацію матеріальної винагороди, мотивацію схвалення, престиж, мотивацію кар'єрного зростання і т.п. Внутрішня мотивація характеризується системою мотивів, безпосередньо пов'язаних з діяльністю педагога - це інтерес до педагогічної професії, орієнтація на процес і результат педагогічної діяльності, мотиви професійного та особистісного зростання. Крім того, важливим внутрішнім мотивом є також мотив самовдосконалення і самоактуалізації. Останні з перерахованих мотивів набувають особливого значення на сучасному етапі розвитку професійної освіти у зв'язку її орієнтацією на гуманістичну спрямованість, яка пред'являє високі вимоги до готовності педагогів здійснювати професійно-теоретичну підготовку з використанням особистісно-орієнтованих педагогічних технологій. Ця готовність проявляється в одночасному прагненні до професійного та особистісного самовдосконалення, до оволодіння новими педагогічними технологіями, перебудови системи взаємин з учнями, подолання стереотипів у своїй діяльності, до власного творчого зростання. У кінцевому результаті вона вимагає зміни сформованого раніше власного стилю педагогічної діяльності.

Ми погоджуємося із думкою М. Михнюк про те, що мотиваційна сфера викладачів спеціальних дисциплін є динамічною, тому позитивна мотивація може виникати в ході як професійно-педагогічної діяльності, так і в процесі самовдосконалення. Реалізація цієї педагогічної умови здійснюється завдяки визначенню потреб викладачів спеціальних дисциплін в участі у різних заходах внутрішньо училищної методичної роботи, на регіональному рівні, у процесі підвищення професійної кваліфікації в умовах виробництва [131, с. 187].

У контексті розвитку мотивації викладачів спеціальних дисциплін до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій вважаємо за необхідне розглядати її в двох напрямках. По-перше, з точки зору місця професійної мотивації в загальній структурі мотивів і, по-друге, оцінивши ставлення педагога до змін, тобто потреби в педагогічних нововведеннях, їх сприйнятливості, що визначає змістовну сторону особистісно-орієнтованої спрямованості професійної діяльності. Для того, щоб сформувані позитивне ставлення до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, необхідно сформувані такі мотиви діяльності, які б забезпечували усвідомлення потреб у суспільно значимій професійно-педагогічній діяльності, спрямованій на професійну підготовку та розвиток професійно важливих якостей майбутніх кваліфікованих робітників.

Другою педагогічною умовою комплексу умов розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій є *запровадження спецкурсу «Особистісно-орієнтований підхід у професійній освіті»*. Для реалізації цієї умови нами розроблено спецкурс «Особистісно-орієнтований підхід у професійній освіті», метою якого є освоєння педагогами знань в області особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, формування у них умінь проектувати особистісно-орієнтовані педагогічні технології та використовувати їх у своїй педагогічній діяльності. Під час опанування спецкурсу педагоги ознайомляться з концептуальними основами та реалізацією особистісно-орієнтованого підходу в П(ПТ)О.

Очевидно, що роль викладача спеціальних дисциплін у становленні здобувача освіти як майбутнього професіонала досить вагома, оскільки він здійснює разом із професійно-практичною та вузькопрофільною (в межах певної галузі) підготовкою ще й загальнопедагогічну діяльність. Тому інтеграція професійних, виробничих та психолого-педагогічних знань потребує різнобічних компетенцій. Зважаючи на інновації в різних сферах економіки, сучасних вимог ринку праці до кваліфікованого персоналу, система підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів П(ПТ)О у міжкурсовий період потребує постійних змін, доповнень та коригування змісту. Отже, актуалізується необхідність пошуку способів підвищення рівня професійних знань, умінь, ціннісних установок викладачів спеціальних дисциплін, підтримка та стимулювання окремих аспектів їх педагогічної діяльності у міжкурсовий період. Крім цього, сучасне інформаційне суспільство зумовлює необхідність оновлення змісту, форм і методів курсів підвищення кваліфікації та методичної роботи, посилює значення самоосвітньої діяльності педагога, актуалізує потребу в постійному обміні досвідом за фахом з іншими педагогами. Враховуючи стрімкі зміни в освіті великого значення набувають такі якості системи підвищення кваліфікації як системність, цілісність, гнучкість, мобільність, елективність. Саме запровадження спецкурсу дозволяє системі підвищення кваліфікації оперативно реагувати на ті зміни, які відбуваються в сфері науки та виробничих технологій.

Спецкурс побудований на основі застосування таких андрагогічних принципів: усвідомленість і самостійність навчання, спільна діяльність викладача курсу і слухача, опора на педагогічний досвід педагогів-колег, індивідуалізація та системність навчання, актуалізація результатів навчальної діяльності, елективність навчання, розвиток освітніх потреб. При цьому він включає такі етапи: психолого-педагогічна діагностика, планування процесу підвищення кваліфікації, його реалізація, рефлексія і корекція результатів навчання. Всі ці етапи реалізуються послідовно на основі врахування індивідуальних особливостей кожного слухача. Курс побудований таким чином, що провідна роль в процесі навчання належить саме слухачам. Це забезпечується спільною

освітньою діяльністю слухачів і викладачів курсів на всіх етапах: кожен слухач курсів налаштовується на самореалізацію та самостійність, використання свого життєвого досвіду в процесі опанування курсу, ділиться новаторськими педагогічними ідеями з колегами-викладачами, переймає їхній передовий досвід і прогресивні методики навчання.

Під час викладання спецкурсу використовуються сучасні технології навчання, переважно евристичні форми і методи проведення занять, які найбільш сприяють розвитку професійних якостей педагогів. В першу чергу це стосується подачі теоретичного матеріалу. Для цього використовуються лекційні заняття, а саме – активні лекції, при проведенні яких вагома роль надається не викладачеві, а саме слухачам курсів. Серед них доцільно виділити такі:

- лекція-бесіда, яка передбачає діалог лектора з аудиторією і забезпечує можливість встановлення безпосереднього контакту лектора зі слухачами;
- лекція-диспут, в процесі якої відбувається вільний обмін думками між лектором і аудиторією;
- лекція-консультація, яка передбачає розгляд найбільш складних питань спецкурсу;
- проблемна лекція, протягом якої відбувається вирішення певних проблем;
- лекція у вигляді «круглого столу», на яку запрошують експертів і консультантів.

Педагогічна практика свідчить, що подача теоретичного матеріалу повинна здійснюватися в тісній співпраці зі слухачами, на основі врахування їхнього педагогічного досвіду. Лекції спецкурсу мають проблемний характер, висвітлюють актуальні питання педагогіки і психології і спонукають педагогів до вдосконалення професійних знань і навичок шляхом самостійної роботи під час навчання на курсах та в міжкурсової період. Теми спецкурсу мають практичну спрямованість, насичені методичними порадами та рекомендаціями, спираються на передовий досвід викладачів-новаторів регіону. Курс побудований таким чином, що під час навчання використовуються елементи проблемного навчання, анкетування, творчі

завдання для позааудиторної роботи. На лекціях активно використовуються полемічні форми викладання, які супроводжуються постановкою дискусійних проблем, вирішенням різноманітних педагогічних ситуацій. При цьому слухачі не просто фіксують нову навчальну інформацію, а творчо її сприймають, аналізують і розмірковують над проблемами, які ставить перед ними лектор.

Значна частина часу відведена на семінарські та практичні заняття. При цьому частина з них проводиться у вигляді конференцій з обміну педагогічним досвідом, ділових ігор, а також використовуються активні та інтерактивні форми і методи навчання. Такі підходи, на нашу думку, створюють необхідні умови для якісного опанування педагогами змісту спецкурсу.

Третьою педагогічною умовою нами визначено застосування дистанційної системи методичної підтримки професійного розвитку викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О у міжкурсовий період підвищення кваліфікації.

В основі дистанційної системи методичної підтримки професійного розвитку викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О у міжкурсовий період підвищення кваліфікації є системний підхід, проаналізований у багатьох працях знаних науковців. Системний підхід являє собою напрям методології наукового пізнання з позиції розгляду досліджуваних об'єктів як систем, тобто сукупності елементів, пов'язаних в єдине ціле. Інтерпретація системного підходу в педагогіці відображена в роботах В. Афанасьєва [13], Л. Базиль [18], Е. Юдіна [267], В. Садовського [26] та ін.

Виходимо з того, що професійний розвиток викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О у міжкурсовий період підвищення кваліфікації є процесом цілеспрямованим, з ієрархічною структурою, який відбувається в межах освітнього процесу закладу освіти, цілісність якого забезпечується наявністю різноманітних зв'язків. Розглянемо досліджуване явище як педагогічну систему.

В. Садовський підкреслював інтегративність системного підходу, вважаючи його міждисциплінарним за своїм характером. Для всіх педагогічних систем встановлені загальні властивості: гнучкість, динамічність, варіативність, адаптивність, стабільність, прогностичність, спадкоємність, цілісність.

Розглянемо основні принципи системного підходу, якими ми керувалися при побудові даної системи:

- принцип єдності: розгляд системи як цілого і як сукупності частин (елементів);
- принцип зв'язності: розгляд будь-якої частини разом з її зв'язками та оточенням;
- принцип модульності: виділення модулів в системі та розгляд її як сукупності модулів;
- принцип розвитку: врахування змінюваності системи, її здатності до розвитку, розширення, заміни елементів, накопичення інформації;
- принцип децентралізації: поєднання в прийнятих рішеннях і управлінні централізації і децентралізації.

Усі ці принципи зумовлюють специфічні способи досягнення цільових завдань педагогічної освіти, відкривають нові оригінальні методи побудови, вдосконалення та подальшого застосування освітніх систем. У дослідженні об'єктів системного підходу науковці оперують цілим рядом понять: система, зв'язок, відношення, структура, елемент, функція, управління, організація та багато інших.

Для чіткого розуміння визначення «дистанційна система методичної підтримки професійного розвитку викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О у міжкурсовий період підвищення кваліфікації» зосередимо свою увагу на ключових поняттях. Ключовим поняттям пропонованого нами визначення є – «система». Термін «система» (в пер. з грец. *systema* – ціле, складене з частин; з'єднання) можна розуміти як:

- безліч закономірно пов'язаних один з одним елементів (предметів, явищ, поглядів, знань і т.п.), що являють собою певну єдність освітніх дій;
- порядок, обумовлений планомірним, правильним розташуванням частин у певному зв'язку, суворе дотримання послідовності дій, прийнятий, установлений розпорядок;

– форма, спосіб, організація діяльності (індивідуальної, колективної) [100, с.459].

Перелік визначень поняття «система» подано в роботах багатьох науковців, зокрема В. Садовський у своїй роботі «Підстави загальної теорії систем» [202], робить досить ґрунтовний аналіз, який свідчить, що зміст поняття постійно доповнюється новими ознаками, і, як наслідок, формулювання стають більш складнішими. У визначенні системи, яке подається в роботах І. Блауберг, В. Садовського, Е. Юдіна, система являє собою цілісний комплекс взаємопов'язаних елементів, що утворюють особливу єдність із середовищем [26, с. 39 – 53].

І. Трайнев [248, с.18], досліджуючи системний підхід, розуміє під системою цілісний об'єкт дослідження з чітко вираженими межами, з необхідним і достатнім для функціонування системи набором елементів (компонентів) та їх тісну взаємодію. Автор стверджує, що для системи характерна і дуже важлива наявність нової якості, не властивої жодному з її утворюючих елементів.

На основі аналізу поняття «система», які пропонують учені, ми у своїй роботі під поняттям «система» будемо розуміти – *«окремі частини, компоненти, аспекти, форми, способи діяльності, певний порядок та послідовність дій в освіті, що являють собою цілий комплекс взаємопов'язаних елементів та утворюють особливу єдність із навчальним середовищем»*. Погоджуємося з думкою науковців, що по відношенню до будь-якої системи завжди можна виділити ряд ключових аспектів.

Ключовими аспектами дистанційної системи методичної підтримки професійного розвитку викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О у міжкурсовий період підвищення кваліфікації є:

- морфологічні аспекти (визначають зміст компонентів, з яких утворена система);
- структурні аспекти (розкривають внутрішню організацію системи і способи взаємодії утворюючих її компонентів);

- функціональні компоненти (показують функції, які повинна виконувати система та її функціональні компоненти);
- генетичні аспекти (аспекти, що відповідають на питання – яким чином виникла система, які етапи еволюції системи, які перспективи її подальшого розвитку).

Наступним ключовим поняттям визначення «дистанційна система методичної підтримки педагогів» є термін «*методична підтримка*».

Для більшого розуміння термінологічної бази розглянемо більш детально такі поняття, як «*метод*» та «*методична робота*».

Метод (походить від грец. слова *Methodos*) – шлях, навчання, спосіб дослідження [143, с. 34]. Метод – це сукупність прийомів і операцій практичного перетворення дійсності, досягнення певних результатів у пізнанні та практиці. Словосполучення «методична служба» та «методична робота» доповнюють сутнісне значення даного терміна та обумовлюють їх основне призначення.

Різноманітним аспектам професійного розвитку педагогів присвячено дослідження сучасних українських і зарубіжних учених, що створює перспективи для подальшого вивчення й узагальнення явищ і фактів, які виникають у сфері післядипломної педагогічної освіти.

Питання вдосконалення навчального процесу в системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів і всієї системи післядипломної педагогічної освіти стали предметом наукових розробок Л. Даниленко [55], С. Крисюка [105], А. Кузьмінського [109], В. Лугового [120], В. Олійника [147], Н. Протасової [182] та ін.

Психологію професійного розвитку особистості загалом і педагога зокрема розглядали Л. Виготський [43], А. Маркова [125], Л. Мітіна [128], В. Семиченко [210] та ін.

Теоретичні та практичні аспекти організації методичної роботи досліджено у працях С. Абдуліної [2], Н. Грищенко [53], А. Єрмоли [68], І. Жерносека [70], В. Пуцова [188], Л. Шевчук [264].

На думку переважної більшості науковців, методична робота є своєрідною організаційною основою для формування та постійної підтримки інноваційної та педагогічної діяльності.

В. Лізінський, наприклад, розглядає методичну роботу як комплекс загальних напрямів: організаційно-педагогічна діяльність (здійснення постійної взаємодії з педагогами шляхом використання різноманітних підходів з метою створення оптимальних умов для розкриття їх можливостей, професійних інтересів і здібностей); самостійна методична діяльність (передбачає підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації кадрів з усіх предметів за всіма видами педагогічної діяльності); методичне забезпечення освітнього процесу (має безперервний характер, постає з реальних проблем, що виникають під час педагогічної діяльності та включають широкий набір видів, форм і змісту діяльності); діагностично-аналітична діяльність (виявлення особистісних і професійних проблем діяльності педагога, мотивація та стимулювання педагогів, створення сприятливих умов для їх професійної діяльності) [115, с. 120].

Дослідження Л. Позднякової висвітлюють актуальні питання вивчення ролі педагога в ході впровадження нових технологій в практику роботи закладу освіти, вплив діяльності педагога щодо засвоєння особистісно-орієнтованих технологій на підвищення його кваліфікації [171, с. 15].

Л. Шевцова та Л. Кутова обґрунтовують думку про те, що методична система – найважливіша ланка системи безперервної освіти педагогічного колективу, яка дозволяє реалізувати: функцію інтеграції (створення «простору можливостей» для всіх учасників освітнього процесу, об'єднання зусиль педагогів і адміністрації для вирішення завдань, які постають перед сучасним закладом освіти); функцію диференціації (створення мікросередовищ, які дозволять педагогу вибудувати власну траєкторію вдосконалення професійної майстерності) [261, с. 267].

На основі аналізу науково-методичної літератури та власного досвіду роботи з викладачами закладів П(ПТ)О області ми дійшли висновку, що пріоритетними

завданнями методичних служб щодо роботи з педагогічними кадрами у системі післядипломної педагогічної освіти є:

- надання постійної допомоги освітянам у плануванні, організації та аналізі педагогічної діяльності;
- ефективна реалізація принципів і методичних прийомів навчання і виховання з постійним моніторингом сучасних тенденцій розвитку освіти;
- вивчення та впровадження перспективного педагогічного досвіду;
- ознайомлення педагогів із досягненнями психолого-педагогічної науки з метою підвищення наукового рівня;
- забезпечення безперервної самоосвітньої діяльності та підвищення рівня професійної майстерності педагога;
- залучення педагогів до творчих, пошукових дій, експериментальної, інноваційної, наукової діяльності;
- досягнення оптимального рівня освіти, вихованості та творчого розвитку учнів.

Ми вважаємо, що ефективне вирішення цих завдань методичної роботи у системі післядипломної педагогічної освіти повинне відбуватися за умови спільної колективної діяльності, а самоосвітня діяльність, цілеспрямована активність, безперервна робота над собою кожного окремого педагога є головним, провідним фактором на шляху до успіху. Система методичної роботи покликана сприяти творчому та професійному зростанню педагога, створювати оптимальні умови для педагогічного вдосконалення педагога, формувати та розвивати його педагогічну індивідуальність, забезпечити всі можливі варіанти для реалізації самоосвітньої діяльності.

У цілому терміни «підтримка навчання», «педагогічна допомога», «педагогічна підтримка», «методична підтримка» характеризується особистісно-орієнтованою спрямованістю на кожного педагога. Перші згадки про технології підтримки ми знайшли в працях зарубіжних вчених А. Маслоу [276], К. Роджерса [277].

У науково-педагогічній літературі зміст терміна «педагогічна підтримка» отримав подальший розвиток. Науковці у своїх працях визначають педагогічну підтримку як самостійне явище освіти, націлене на процеси індивідуалізації навчання та організацію діяльності у життєвому полі взаємодії з учнями з опорою на їх власні зусилля і досягнення. Ми цілком погоджуємося з твердженням М. Вікуліної [39] про те, що семантичний та педагогічний зміст поняття «підтримки» полягає в тому, що підтримувати можна лише те, що вже є в наявності, але на недостатньому рівні. У визначенні «дистанційна система методичної підтримки професійного розвитку викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О у міжкурсовий період підвищення кваліфікації», термін «підтримка» ми будемо розглядати як систему заходів, що сприятиме ефективному формуванню готовності викладачів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій з можливостями постійної самоосвітньої діяльності та співпраці з методичними центрами координації.

Враховуючи характеристики всіх ключових понять визначення дистанційної системи методичної підтримки професійного розвитку викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О у міжкурсовий період підвищення кваліфікації, що входить до комплексу визначених нами ефективних педагогічних умов розвитку готовності педагога, які були детально описані нами, ми під *дистанційною системою методичної підтримки професійного розвитку викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О у міжкурсовий період підвищення кваліфікації* будемо розуміти – *форми, способи діяльності, певний порядок та послідовність дій, що являє собою цілий комплекс взаємопов'язаних дистанційних елементів, спрямованих на методичну підтримку педагога за допомогою використання ІКТ та сучасних інтернет-сервісів.*

Головною метою дистанційної системи методичної підтримки професійного розвитку викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О у міжкурсовий період підвищення кваліфікації є розвиток у них готовності до використання сучасних педагогічних технологій шляхом постійної методичної підтримки, методичних консультацій, спільного обговорення проблемних питань саме у

міжкурсовий період у зручний для педагога час шляхом максимального залучення до творчої самостійної діяльності з метою отримання нових знань та вмінь.

У міжкурсовий період основним джерелом розвитку професійної компетентності педагога у сфері використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій є: дослідницька, самоосвітня діяльність, участь у тематичних семінарах, тренінгах, майстер класах, спілкування з колегами, проведення практичних занять з предмета з використанням особистісно-орієнтованих педагогічних технологій тощо. Завдяки компонентам дистанційної системи методичної підтримки професійного розвитку викладачів, кожен учасник освітнього процесу має можливість отримання системної, індивідуальної, методичної допомоги саме в міжкурсовий період.

Учасники дистанційної системи методичної підтримки професійного розвитку викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О у міжкурсовий період підвищення кваліфікації, як правило, здійснюють діяльність в таких напрямках:

- *методичний* – ініціація обговорення проблемних питань використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій в педагогічній діяльності, створення методичних і дидактичних матеріалів;

- *проектувальний* – розроблення майстер-класів, тренінгів, дистанційних курсів для учасників спільноти, створення і реалізація мережевих проектів для учнів;

- *освітній* – самоосвіта в процесі участі в дистанційних тренінгах або майстер-класах.

«Центр сучасних педагогічних технологій» забезпечує методичну підтримку викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О з:

- розроблення програмних продуктів навчального призначення і цифрових навчальних матеріалів (цифрового контенту), в тому числі, електронних засобів для дистанційного навчання;

- розроблення матеріалів для нових технологій навчання, в тому числі особистісно-орієнтованих, адаптації їх до умов П(ПТ)О;

- розповсюдження наукових знань з проблем використання сучасних педагогічних технологій в закладах П(ПТ)О;
- розроблення авторських електронних продуктів для навчання, які засновані на особистісно-орієнтованому підході і підтримують дослідницьку та пошукову діяльність учнів;
- створення власного методичного банку цифрових ресурсів (Додаток Н);
- організації семінарів та майстер-класів для викладачів з використання сучасних педагогічних технологій.

Розглянемо структуру комплексної моделі системи з методичним центром координації і підтримки роботи системи та відповідних функціональних компонентів для виконання всіх завдань системи, описаних вище (рис. 2.1).

Рис. 2.1 Структура комплексної моделі дистанційної системи методичної підтримки професійного розвитку викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О у міжкурсовий період підвищення кваліфікації

Для повноцінного функціонування та виконання головної мети дистанційної системи методичної підтримки професійного розвитку викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О у міжкурсовий період підвищення кваліфікації під час

дослідження було організовано роботу інтернет-сайту «Центр сучасних освітніх технологій», який розміщено за адресою <https://webcnот.blogspot.com/> (рис. 2.2).

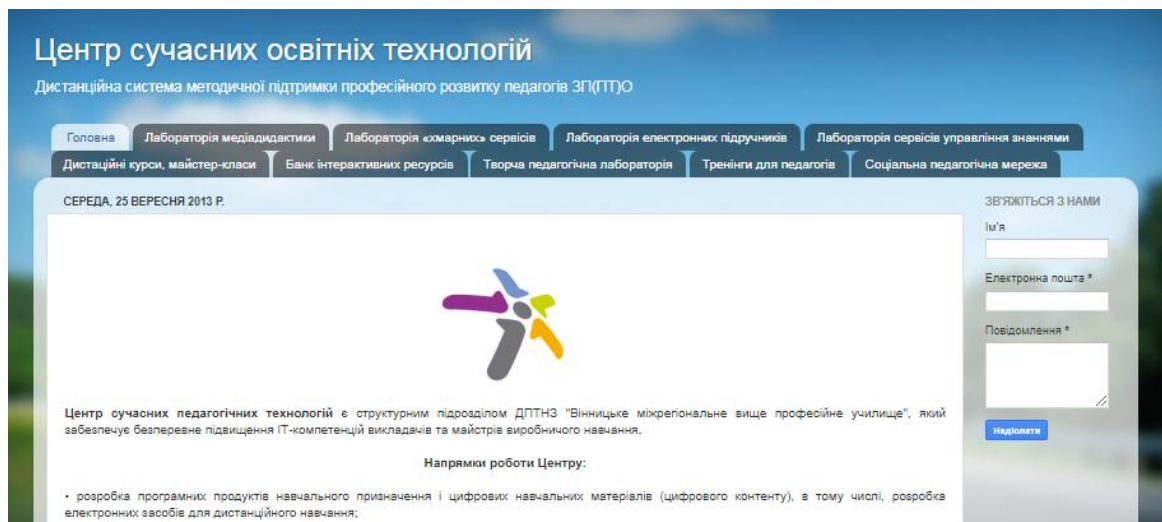

Рис. 2.2 Структура сайту «Центр сучасних освітніх технологій», (скріншот)

Дистанційна система методичної підтримки професійного розвитку викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О вирішує не лише завдання впровадження сучасних освітніх технологій, а й неформального підвищення кваліфікації працівників освіти у міжкурсовий період. Таке неформальне підвищення кваліфікації здійснюється на основі інтерактивної взаємодії педагогів з метою інформаційного обміну, спільного використання методичних ресурсів і співпраці при вирішенні методичних питань.

Принципами роботи дистанційної системи методичної підтримки професійного розвитку викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О у міжкурсовий період підвищення кваліфікації є:

- взаємозв'язок наукових теоретичних положень і педагогічної практики з питань використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій в освітньому процесі закладів П(ПТ)О;
- інноваційний характер діяльності;
- добровільність участі в роботі дистанційної системи педагогів закладів П(ПТ)О;
- націленість учасників системи на продуктивну діяльність;
- особиста мотивація учасників дистанційної системи.

Сьогодні вже є очевидним той факт, що загальні професійні якості педагога, його готовність до самоосвіти та самовдосконалення на пряму залежать від його рівня готовності використовувати у своїй професійній практиці нові форми та методи, сучасні засоби навчання, у тому числі й електронні засоби навчання, інформаційно-комунікаційні технології.

Використання інформаційних технологій, електронних засобів навчання, впровадження в освітній процес проектної діяльності з використанням мультимедійних продуктів, робота з сучасними інтернет-технологіями в умовах спільної, щоденної діяльності в інформаційно-освітньому середовищі, пошук інформаційних, дидактичних матеріалів у мережі Інтернет – усе це вимагає від педагога обізнаності щодо різних видів сучасних технологій та вміння практично застосовувати деякі з них.

Так, наприклад, у межах дослідження з проблемних питань розвитку готовності викладачів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій під час роботи зі слухачами курсів підвищення кваліфікації (спецкурс), постійної мережевої взаємодії в міжкурсовий період (дистанційна система методичної підтримки професійного розвитку викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О у міжкурсовий період підвищення кваліфікації), онлайн-консультування та спілкування засобами інтернет-комунікацій ми отримали позитивний результат. Дуже важливу роль на шляху до такого результату відіграла чітко спланована система методичної роботи в закладі з методичним центром координації та підтримки цієї роботи в НМЦ ПТО.

Процес оновлення змісту методичної роботи з педагогічними кадрами в закладах П(ПТ)О, на нашу думку, можна розділити на два основних етапи:

- організоване управління процесом професійного розвитку педагогів шляхом інтеграції додаткових навчальних систем освіти через різні форми підвищення кваліфікації у міжкурсовий період;
- безпосередня самоосвітня діяльність на основі системи методичної роботи закладу освіти з постійною підтримкою та подальшою координацією діяльності методичних служб – регіональних НМЦ ПТО.

Отже, роль регіональних НМЦ ПТО у формуванні готовності педагога до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій і в першому, і в другому варіанті дуже важлива. Продумана система методичної роботи дозволить створити необхідні умови для безперервної освіти педагога, його саморозвитку та самоосвіти, а короткочасні спецкурси в міжквартальний період сприятимуть професійному розвитку педагогів закладів П(ПТ)О.

Подальше розв'язання проблем підтримки педагогів професійного навчання у міжкурсовий період, постійна координація їхньої педагогічної діяльності безпосередньо у своєму навчальному закладі можливі за умови впровадження додаткових сучасних систем.

2.3 Модель розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів професійної (професійно-технічної) освіти до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій

Для того щоб глибше проникнути в сутність об'єкта нашого дослідження – розвиток готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, нами був використаний метод моделювання.

На певному етапі розвитку науки виникає необхідність в формально-логічних методах. І одним з таких методів є метод моделювання, як оптимальний спосіб фіксації наукового знання, який використовується з метою полегшення процесу пізнання на основі спрощення і виділення істотних властивостей і зв'язків у досліджуваній системі.

Моделювання (фр. *Modele* – зразок) – процес створення моделей, схем, знакових або реальних аналогів, що відображають істотні властивості більш складних об'єктів (прототипів), служить дослідним інструментарієм для вивчення окремих аспектів і властивостей прототипу [73, с. 98].

У педагогічній науці є різні визначення поняття «модель», серед яких нами вибрано визначення В. Штофф; це пояснюється тим, що він трактує модель з системної позиції, що відповідає методологічним підставам нашого дослідження.

Згідно В. Штофф, «під моделлю в широкому значенні розуміють подумки або практично побудовану структуру, яка буде показувати ту або іншу частину дійсності в спрощеній (схематизованій або ідеалізованій) і наочній формі» [265, с. 9]. Модель – це засіб пізнання, головна ознака якого – відображення реальності [251, с. 167]. Загальні вимоги до моделі конкретизуються І. Ісаєвим, який вказує на наступні критерії: зв'язаність, цілісність, стабільність, спостережуваність, видимість.

Отже, процес моделювання розвитку готовності викладачів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій ґрунтується на розумінні нами моделі як штучно створеного об'єкта у вигляді подумки представленої і матеріально реалізованої схеми, в якій системоутворюючими компонентами виступають мета, діяльність суб'єктів і результат, що відображає і відтворює об'єкт дослідження в більш простому вигляді і здатна його заміщати [116, с. 25].

Аналізуючи різні варіанти процесу педагогічного моделювання, ми приходимо до висновку, що їх об'єднує одна принципова обставина – грамотний підбір методологічних підходів, на основі яких розгортається сама модель і її структурні компоненти. Причому, як правило, методологічні підходи відображені на початку моделі, в перших її компонентах. Дотримуючись підходів, які традиційно склалися в педагогіці вибудовування моделей, позначимо основні методологічні підходи, які будуть виступати орієнтиром розвитку готовності викладачів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

Основним методологічним підходом до побудови і дослідження моделі в нашому дослідженні є системний підхід, можливості застосування якого, відображені в роботах В. Беспалько [20], Т. Ільїної [84], Н. Кузьміної [107] та ін.

А. Вербицький визначає систему як ціле, що складається з взаємозв'язаних між собою елементів, причому не розкладених далі компонентів складних об'єктів, явищ, процесів. Закони, принципи або порядок зв'язків цих елементів утворюють внутрішню структуру системи, а характер взаємодії її з оточуючими умовами – її функціонування [38, с. 6].

Отже, побудова моделі розвитку готовності викладачів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, на наш погляд, має будуватися на цілісності процесу, під яким відзначають його відносну незалежність від середовища та інших систем. Крім цього, модель повинна відображати структуру системи і фіксувати зв'язки між елементами даної системи.

У нашому дослідженні в моделюванні розвитку готовності викладачів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій ми спиралися на системний підхід і виходили з наступного:

- системний аналіз дозволяє виявити більш широку пізнавальну реальність в порівнянні з тією, яка досягається соціально-науковими методами;

- пошук конкретних механізмів цілісності об'єкту і виявлення досить повної типології його зв'язків є основою для побудови нових схем пояснення, пізнання, дослідження;

- складність досліджуваного об'єкта відображається при системному аналізі через різноманіття його «внутрішніх» і «зовнішніх» зв'язків, що дозволяє розглядати кілька різних членувань одного і того ж об'єкта на що підлягають вивченню системи.

Моделювання процесу розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій є перевіркою того, чи дійсно існують зв'язки, відношення, структури, які формулюються в даній теорії та реалізуються в моделі.

Розроблена модель є цілісною системою побудови процесу розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій і представляється нами п'ятьма модулями: цільовим, методологічним, змістовим, діяльнісним та результативним представленими на рисунку 2.3.

Охарактеризуємо складові розробленої моделі розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

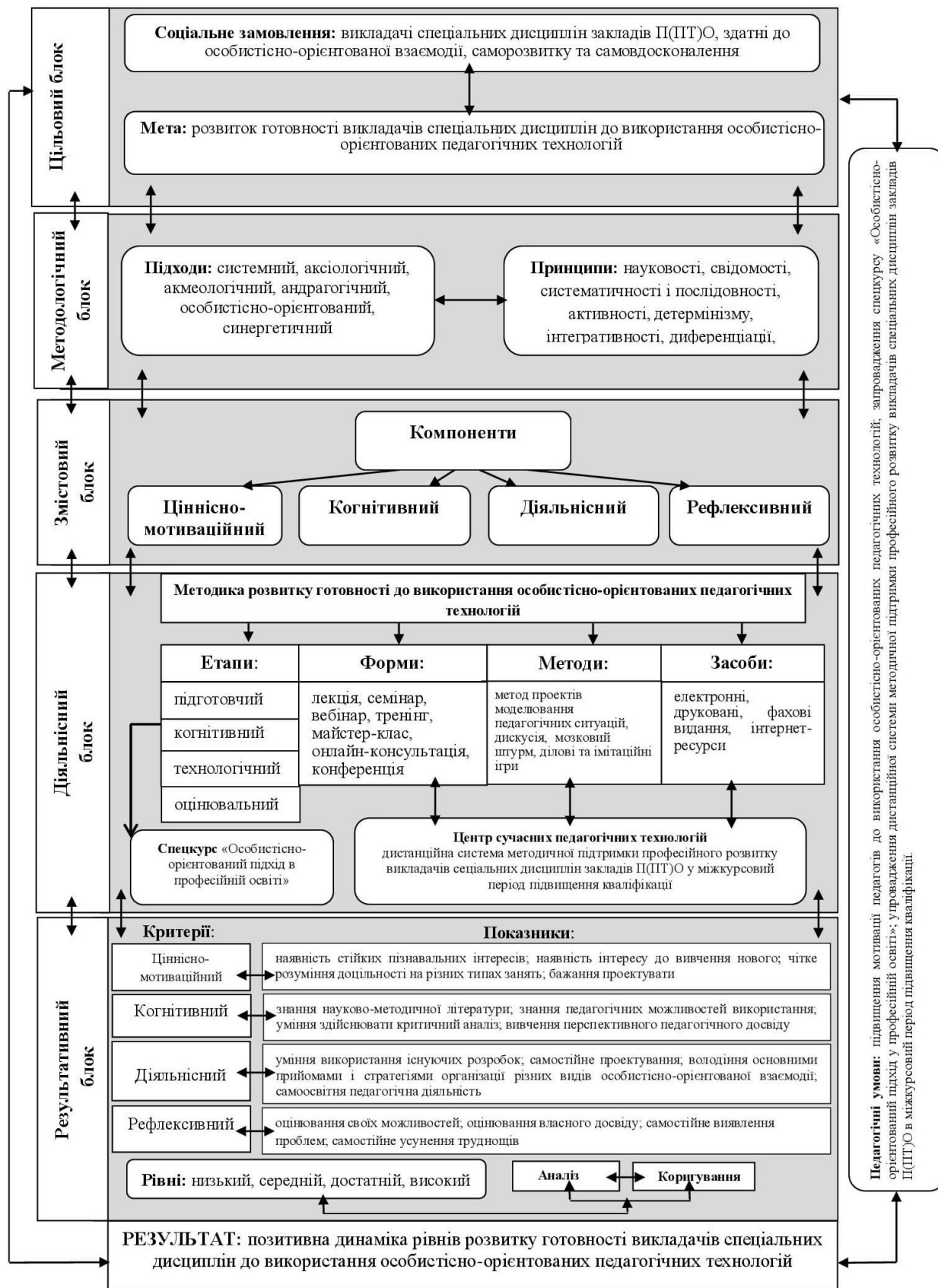

Рис. 2.3 Модель розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій

Цільовий блок моделі включає наступні компоненти: *соціальне замовлення* на викладача спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О, з готовністю до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, саморозвитку та самовдосконалення, яке визначає *мету* – розвиток готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій. При постановці мети ми враховували, що в самому загальному розумінні мета є очікуваним, бажаним станом системи, обов'язково передбачає досягнення запланованого результату, тобто мета повинна задаватися кінцевим результатом. Мета є стрижневою педагогічною категорією, що зв'язує воедино всі компоненти педагогічної системи.

Відповідно до визначеної мети конкретизовано основні *завдання*: формування у викладачів спеціальних дисциплін стійкого інтересу до особистісно-орієнтованих педагогічних технологій та потреби їх використовувати у своїй педагогічній діяльності; удосконалення системи курсового підвищення кваліфікації викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О шляхом введення спецкурсу «Особистісно-орієнтований підхід в професійній освіті»; запровадження майстер-класів у міжкурсовий період з використання інформаційних технологій в особистісно-орієнтованих педагогічних технологіях; створення і запровадження дистанційної системи методичної підтримки професійного розвитку викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О у міжкурсовий період підвищення кваліфікації.

Відповідно до визначеної мети конкретизовано основні *завдання*: формування у викладачів спеціальних дисциплін стійкого інтересу до особистісно-орієнтованих педагогічних технологій та потреби їх використовувати у своїй педагогічній діяльності; удосконалення системи курсового підвищення кваліфікації викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О шляхом введення спецкурсу «Особистісно-орієнтований підхід в професійній освіті»; запровадження майстер-класів у міжкурсовий період з використання інформаційних технологій в особистісно-орієнтованих педагогічних технологіях; створення і запровадження дистанційної системи методичної підтримки

професійного розвитку викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О у міжкурсовий період підвищення кваліфікації.

Методологічний блок моделі містить підходи і принципи, тобто основних вихідних положень, що визначають відбір змісту, форм і методів навчання [16, с.43]. Спроекована модель розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій базується на системному, акмеологічному, аксіологічному, андрагогічному, особистісно-орієнтованому та синергетичному підходах включає в себе єдність цільової, методологічної, змістовної, діяльнісної та результативної складових: мета, принципи, етапи, рівні готовності, педагогічні умови, а також зміст, форми і методи на кожному з етапів.

Системний підхід орієнтує на розгляд досліджуваних явищ як цілісної системи. В. Афанасьєв визначає систему як сукупність об'єктів, взаємодія яких викликає появу нових, інтегральних якостей, не властивих окремо взятим утворюючим систему компонентам [12, с.19]. В контексті нашого дослідження застосування системного підходу забезпечує вивчення феномену готовності як інтегрального утворення особистості, яке за відповідних умов розвивається та має певну структуру. Системний підхід сприяє розкриттю цілісності методичної системи розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій та упровадження її в практику роботи закладів освіти.

Акмеологічний підхід передбачає собою досягнення певних вершин в особистісному і професійному розвитку. Однак самі по собі дані вершини повинні досягатися на основі цінностей особистості.

Аксіологічний підхід визнає базові цінності, на основі яких і відбувається вдосконалення особистості. При цьому дані цінності мають свою специфіку у різних вікових категорій педагогів.

Андрагогічний підхід ґрунтується на обліку і розумінні психології дорослого для ефективної організації його навчання.

Застосування *особистісно-орієнтованого підходу* в якості методологічної основи ґрунтується на особистісній орієнтації і варіативності підвищення кваліфікації педагогів, можливості вибору педагогами (курсантами) необхідного їм рівня освіти, шляхів і способів її отримання, а також забезпечить наступність курсової підготовки.

Аналіз тенденцій у розвитку сучасної професійної освіти дозволяє нам зробити висновок про те, що реалізація особистісно-орієнтованого підходу виступає в якості способу гуманізації педагогічної діяльності та освіти в цілому. Готовність педагога до реалізації особистісно-орієнтованого підходу в педагогічній діяльності слід розглядати як важливу умову її гуманізації.

Побудова процесу розвитку готовності та її компонентів у викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О на *синергетичному підході* дозволить забезпечити прогнозування і чітке формулювання стратегічних цілей, які визначають ефективність процесу розвитку готовності до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, визначення тенденцій подальшого професійного розвитку. Ефективність досліджуваного підходу обґрунтована тим, що в ньому закладені концептуальні аспекти процесів розвитку і саморозвитку, моделювання.

Системну спрямованість наукового дослідження розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій забезпечили дидактичні принципи.

На думку А. Вербицького, педагогічний принцип визначається як система вихідних теоретичних положень і вимог до проектування, організації і здійснення цілісного освітнього процесу, що впливає з його закономірностей і реалізованих у всіх ланках педагогічної системи: цілях, змісті, педагогічних технологіях, діяльності викладача і діяльності учнів [38, с. 8]. До основних характеристик принципів І. Подласий відносить: обов'язковість (втілення в практику), комплексність (використання в системі, взаємодоповнюючи один одного), рівнозначність (однакову увагу до всіх принципів) [167, с.40]. З урахуванням вищезначеного виділимо основні принципи, на яких базується процес розвитку

готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

Аналіз дидактичних принципів, їх сутності та походження дав змогу виділити основоположні принципи розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій: науковості, свідомості, систематичності і послідовності, активності, детермінізму, інтегративності, диференціації, зв'язку теорії з практикою.

Принцип науковості передбачає розкриття причинно-наслідкових зв'язків явищ, процесів, подій, включення в процес навчання науково перевірених знань, які відповідають сучасному рівню розвитку науки. Дотримання даного принципу нами здійснювалося на всіх етапах дослідження: під час створення спецкурсу «Особистісно-орієнтований підхід в професійній освіті», розроблення серії майстер-класів з використання інформаційних технологій в особистісно-орієнтованому навчанні, узагальненні результатів експерименту.

Принцип систематичності і послідовності вимагає дотримання наступності у вивченні окремих тем і навчальних дисциплін, забезпечення логічних зв'язків між засвоєнням способів дій і знань, між формами і методами навчання та формами і методами контролю (самоконтролю), передбачає безперервний перехід від нижчого до вищого ступеня викладання. З дотриманням такої умови ми будували всі навчальні матеріали для викладачів, що забезпечило засвоєння ними великого об'єму матеріалу за короткий термін курсового навчання.

Принцип свідомості передбачає позитивне та відповідальне ставлення до навчання. Наприклад, відповідно до вимог цього принципу опанування знань про особистісно-орієнтовані педагогічні технології буде ефективним тоді, коли викладачі проявлятимуть пізнавальну активність.

Принцип активності вимагає діяльнісного ставлення до об'єктів, які вивчаються. Розрізняють активність репродуктивну і продуктивну (творчу). Підчас проведених майстер-класів ми стимулювали розвиток усіх рівнів активності викладачів за допомогою створення проблемних ситуацій, емоційної

забарвленості спілкування та ігрової імітації.

Змістовий блок моделі відображає структуру взаємопов'язаних і взаємообумовлених компонентів готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій: ціннісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний.

Ціннісно-мотиваційний компонент визначає: систему ціннісних орієнтацій наявність інтересу до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, мотивація до професійного самовдосконалення та саморозвитку в даному напрямі. *Когнітивний* компонент включає: комплекс знань про сучасні вимоги до результатів професійної освіти, пошуку необхідної інформації для отримання нового знання. *Діяльнісний* компонент: уміння працювати в творчих (проектних) групах, аналізувати і оцінювати себе як суб'єкта процесу вдосконалення професійної діяльності. *Рефлексивний* компонент: осмислення як отриманої інформації з урахуванням реальних умов діяльності педагога, так і впроваджуваних у свою практику особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

До структури **діяльнісного блоку** входять форми, методи, засоби, що використовуються для розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій. Вони обґрунтовані в методиці готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій (п.2.4), що складається із чотирьох етапів: підготовчого, когнітивного, технологічного, оцінювального.

На *підготовчому етапі* процесу розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, який відбувається в межах курсового підвищення кваліфікації, педагоги вчаться аналізувати власний професійний досвід з акцентом на його переосмисленні та виявленні, виявленні «слабких» і «сильних» сторін у своїй діяльності. Для цього використовується методика SWOT-аналізу.

На *когнітивному етапі* під час проходження спецкурсу за модульною структурою «Особистісно-орієнтований підхід в професійній освіті» викладачі відвідують лекції та практичні заняття. Практичні заняття проводяться у вигляді проектів, моделювання педагогічних ситуацій, дискусій, мозкових штурмів, ділових та імітаційних ігор.

На *технологічному етапі*, який проходить уже після завершення курсового навчання, викладачі спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О проходять серію майстер-класів з розвитку готовності до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, які мають дистанційну підтримку та інтегровані в дистанційну систему методичної підтримки професійного розвитку викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О у міжкурсний період підвищення кваліфікації «Центр сучасних освітніх технологій». Слід зауважити, що ми використали уже готову підструктуру одного із закладів П(ПТ)О Вінницької області, трансформували і розширили її до регіонального рівня. Взаємодія в ній відбувається шляхом постійної методичної підтримки, методичних консультацій, спільного обговорення проблемних питань саме у міжкурсний період.

На *оцінювальному етапі* розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій підбиваються підсумки навчання. Результати річної роботи презентуються викладачами на конференції «Використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій: ефективний досвід». Під час конференції, яка може проходити як в очному режимі, так і онлайн, педагоги діляться досвідом використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, обговорюють кращі педагогічні практики використання цих технологій, порівнюють свої доробки з іншими.

Результативний блок моделі включає критерії (ціннісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний), за якими визначається рівень готовності викладачів спеціальних дисциплін до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій (низький, середній, достатній, високий)

Для дослідження ефективності комплексу педагогічних умов щодо готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій нами була розроблена діагностична шкала критеріїв готовності. У дослідженні для виявлення рівнів готовності ми використовували метод кількісної обробки результатів діагностики, який дозволив нам відносно ступеня прояву кожного критерію визначити відповідний кількісний показник.

Для об'єктивного вирішення питання, на якому рівні готовності знаходиться викладач, нами було здійснено аналіз відносного показника – узагальнений коефіцієнт готовності, який ми отримали як відношення отриманого сумарного бала до максимальної кількості балів, що мали можливість набрати викладачі під час дослідження.

Під час розрахунків узагальненого коефіцієнта готовності ми використовували методики визначення коефіцієнтів засвоєння В. Беспалько [20]. При загальному коефіцієнті готовності $K > 0,7$ можна вважати процес навчання успішно завершеним.

На основі аналізу визначених критеріїв та їх показників під час експериментальної роботи ми визначили такі рівні готовності викладачів спеціальних дисциплін до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій у своїй професійній діяльності: низький рівень; середній рівень; достатній рівень; високий рівень.

Низький рівень готовності – мінімальний прояв прагнення виявляти проблеми в своїй педагогічній діяльності і знаходити особистісно-орієнтовані педагогічні технології для їх вирішення; переважання супутніх мотивів, що впливають на готовність педагогів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій; знання про особистісно-орієнтовані педагогічні технології і способи їх використання поверхневі, проявляються лише епізодично; недостатньо висока оцінка переваг особистісно-орієнтованих педагогічних технологій в умовах реалізації особистісного і компетентнісного підходів в професійній освіті; джерела і канали інформації про особистісно-орієнтовані

педагогічні технології використовуються рідко; мінімальне володіння прийомами і стратегіями організації різних видів діяльності учнів; не оцінює свої можливості і не виявляє проблеми; не вміє аналізувати ситуацію впровадження нововведення, прогнозувати дії і знаходити оптимальний вихід, аргументувати вибір.

Середній рівень готовності – властивий для груп викладачів, які впевнено володіють основними прийомами, необхідними використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій; уміють організувати особистісно-орієнтовану взаємодію на своєму для досягнення конкретних педагогічних завдань; чітко усвідомлюють необхідність використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

Достатній рівень готовності – ситуативний прояв прагнення виявляти проблеми в своїй педагогічній діяльності та знаходити особистісно-орієнтовані педагогічні технології для їх вирішення; мотивація, пов'язана з готовністю педагогів до освоєння і використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, носить нестійкий характер; системні знання про особистісно-орієнтовані педагогічні технології, їх переваги і способи використання в умовах реалізації особистісного і компетентнісного підходів в професійній освіті, проте глибина проявляється педагогом іноді і по окремих аспектах; ситуативне (за потребою) використання джерел і каналів інформації про особистісно-орієнтовані педагогічні технології; володіння окремими прийомами і стратегіями організації різних видів діяльності учнів; оцінює свої можливості і не виявляє проблеми; вміє аналізувати ситуацію впровадження нововведення, важко прогнозувати дії, знаходити оптимальний вихід і аргументувати вибір.

Високий рівень готовності – постійно проявляється в прагненні виявляти проблеми в своїй педагогічній діяльності і знаходити особистісно-орієнтовані педагогічні технології для їх вирішення; мотивація, пов'язана з готовністю педагогів до освоєння і використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, носить стійкий характер; глибокі, стійкі, системні знання про особистісно-орієнтовані педагогічні технології, їх переваги і способи використання в умовах реалізації особистісного і компетентнісного підходів в

професійній освіті; регулярне використання джерел і каналів інформації про особистісно-орієнтовані педагогічні технології; суворе застосування алгоритму технології; володіння основними прийомами і стратегіями організації різних видів діяльності учнів; оцінює свої можливості і виявляє проблеми; вміє аналізувати ситуацію впровадження нововведення, прогнозувати дії і знаходити оптимальний вихід, аргументувати вибір; беруть активну участь у віртуальних педагогічних спільнотах.

Особливістю описуваної моделі є її спрямованість на досягнення цільових установок розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій. Її ресурси сприяють розширенню меж вирішення вузькопрофільних завдань і оволодіння педагогами новими способами саморозвитку. Особистісно-орієнтовані педагогічні технології вдало вписуються в педагогічну діяльність сучасного викладача спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О, разом з тим, опанування даних технологій педагог може і в міжкурсовий період.

2.4 Методика розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів професійної (професійно-технічної) освіти до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій

Розроблення методики стало результатом наукового пошуку щодо розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, зумовленого комплексом педагогічних умов.

Методика експерименту – це сукупність мислительних і реальних операцій, розташованих у певній послідовності, відповідно до якої досягається мета дослідження. В нашому випадку – це теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка педагогічних умов розвитку готовності викладачів

спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

Розроблення методики розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій здійснювалася за наступними кроками:

- визначення часу реалізації методики, виділення етапів її здійснення з метою встановлення динаміки змін в досліджуваних умовах розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій;

- розроблення завдань розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, визначення змісту педагогічної роботи на кожному з етапів реалізації методики;

- апробація і при необхідності коригування розробленої методики.

Здійснюючи *перший крок* у складанні методики – визначення часу її реалізації та виділення відповідних етапів, ми проаналізували психолого-педагогічну, методичну літературу, пов'язану з організацією та здійсненням навчання дорослих.

З огляду на те, що розвиток такого особистісного утворення, як готовність є досить складним, ми взяли якості тимчасового інтервалу для реалізації методики навчальний рік. Для викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О такий часовий проміжок є зручним з огляду на те, що він не порушує звичного ритму роботи, в цьому викладач здійснює свою педагогічну, методичну і самоосвітню діяльність. Беручи до уваги тривалість часу відповідного навчання, ми виділили чотири етапи в структурі методики: *підготовчий, когнітивний, технологічний і оцінювальний*.

Другий крок у складанні методики – розроблення завдань і визначення змісту педагогічної роботи. Цьому процесу сприяв аналіз наукової літератури, результати, отримані на початку експерименту, а також виділена нами в п.1.2.

структура готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

Зазначимо, що в структурі розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій виділено чотири компоненти: ціннісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний і рефлексивний. Вони виступають як орієнтири, спрямовані на вибудовування самого процесу розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

Третім кроком в розробленні методики є її реалізація і оцінювання. Здійснюючи реалізацію авторської методики, зазначимо, що середовище розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій є комплексним і складається із закладу, який здійснює післядипломну освіту педагогів ЗП(ПТ)О, закладу освіти, в якому працює викладач та дистанційної системи методичної підтримки професійного розвитку викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О у міжкурсовий період підвищення кваліфікації.

Такий підхід дозволить пролонговано вибудувати процес розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

Зміст виділених етапів методики розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій представлено в таблиці 2.4.

Реалізація першого завдання здійснювалася на **підготовчому етапі** процесу розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій. . Відзначимо, що дослідження є формою проектної діяльності, в зв'язку з цим кожному педагогу на початку експерименту було запропоновано свій проект, роботу над яким він здійснював протягом всього терміну реалізації методики. Сенс такого проекту полягав в наступному: необхідно проаналізувати особистісно-орієнтовані

педагогічні технології з точки зору доцільності використання під час викладання своєї дисципліни, виявити переваги порівняно з іншими педагогічними технологіями і розробити серію власних уроків з використанням особистісно-орієнтованих педагогічних технологій в межах навчальної теми або модуля.

Таблиця 2.4

Зміст етапів методики розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій

Назва етапу	Зміст етапу
Підготовчий	Аналіз власного досвіду використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, його переосмислення; виявлення «слабких» і «сильних» сторін у своїй діяльності
Когнітивний	Опанування викладачами спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О спецкурсу «Особистісно-орієнтований підхід в професійній освіті» в межах курсів підвищення кваліфікації
Технологічний	Навчання у міжкурсовий період на майстер-класах з розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій; дистанційна взаємодія в регіональній дистанційній системі методичної підтримки професійного розвитку викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О у міжкурсовий період підвищення кваліфікації
Оцінювальний	Презентація власного проекту, який складається з серії уроків з використанням особистісно-орієнтованих педагогічних технологій в межах навчальної теми або модуля; вдосконалення своєї діяльності на основі зроблених висновків

Однак, для того, щоб встановити для себе педагогічні та методичні переваги в особистісно-орієнтованому підході, важливо встановити ті психолого-педагогічні основи, які утворюють його базу. Тут акцент робився на його переосмисленні, виявленні «слабких» і «сильних» сторін у своїй діяльності. У зв'язку з цим виникла необхідність використання для цього SWOT-аналізу власних «сильних» і «слабких» сторін. На даному етапі викладачі вчилися аналізувати власний професійний досвід, акцент робився на його переосмисленні рис. 2.4.

Рис. 2.4 Матриця SWOT-аналізу

Для SWOT-аналізу свого педагогічного досвіду викладачі застосовували наступний алгоритм:

1. Що я вмію робити (мої сильні сторони і недоліки)?
2. Що б мені хотілося вдосконалити в своїй роботі (професійні і особисті цінності)?
3. Що можна зробити для того, щоб удосконалити свою педагогічну діяльність (можливості і загрози зовнішніх умов навколишнього середовища)?
4. Чого очікує громадськість від моєї діяльності (держава, учні, батьки учнів)?

Для того, щоб зрозуміти свої ресурсні педагогічні можливості, необхідно проаналізувати особистісні якості, на основі яких вибудовуються ці можливості. Цьому сприяє виконання ряду вправ на самооцінку і самоаналіз. Педагогам, зокрема, пропонувалося заповнити наступну таблицю (табл. 2.5).

Дана вправа дозволяє відзначити педагогу свої позитивні і негативні якості. Однак пропонується вказати не тільки переваги і недоліки в чистому вигляді, але і подивитися на них відносно, тобто з позиції позитивних якостей в негативних і, навпаки.

Таблиця 2.5

Моя особистість в цілому

П'ять моїх позитивних якостей	П'ять моїх негативних якостей в позитивному аспекті
... .	... .
П'ять моїх негативних якостей	П'ять моїх позитивних якостей в негативному аспекті
... .	... .

Ще одна вправа, що дозволяє здійснити професійне цілепокладання в діяльності педагога, називається «Сходинок моєї професійної діяльності». Вчителю необхідно намалювати сходи, кожна ступінь яких характеризує найважливішу подію його професійного життя (від першого проведеного уроку до теперішнього часу). Далі потрібно задати собі питання: «Де прямо зараз я перебуваю на цих сходах?» Проаналізувати своє «Я» в контексті минулого. Запланувати: якою буде наступна сходинка в майбутньому? Таким чином, подібна рефлексія рівня професійного розвитку на даний момент дозволяє намітити тенденції професійного самопроекування педагога.

Здійснюючи аналіз власних ресурсних можливостей викладачам було важливо виявити потребу в джерелах отримання знань із використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій. Тому вирішення другого завдання здійснювалося на другому етапі – **когнітивному етапі** розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій. Основна його суть полягає в отриманні системних знань із ефективного використання викладачами спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О особистісно-орієнтованих педагогічних технологій. Даний етап здійснюється під час опанування викладачами спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О спецкурсу «Особистісно-орієнтований підхід в професійній освіті» в межах курсів підвищення кваліфікації.

Програма спецкурсу розрахована на 30 годин (1 кредит ЄКТС). Зміст спецкурсу опирається на зміст дисциплін «Психологія» та «Педагогіка» та складається з 6 модулів, послідовність вивчення яких відповідає поступовому розкриттю змісту і визначає структуру навчального предмета. (Додаток Е). Зміст спецкурсу орієнтований на побудову цілісного процесу навчання, що сприяє підвищенню рівня знань, необхідних для опанування особистісно-орієнтованих педагогічних технологій. В основу побудови блоків-модулів покладено загальні принципи системного та діяльнісного підходів; принципи відбору навчального матеріалу з урахуванням специфіки об'єкта професійної діяльності.

У першому модулі «Орієнтація на особистість в структурі цінностей і принципів педагогічного мислення» вивчаються фактори, які пробуджують інтерес до особистісно-орієнтованому підході в професійній освіті; передумови побудови моделі особистісно-орієнтованої освіти; особистість, правила розвитку особистості; особистісний підхід як методологічний принцип.

У другому модулі «Особистісно-орієнтоване навчання, зародження особистісно-орієнтованого підходу в освіті» з'ясовуються поняття особистісно-орієнтованого навчання і освіти, становлення особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, сутність особистісно-орієнтованого навчання.

Третій модуль «Проблеми сучасної теорії особистісно-орієнтованої освіти» розкриває механізм розвитку особистісної сфери людини; приділяє увагу розробленню технології педагогічного вивчення та підтримки ситуації розвитку особистості та професійній готовності викладачів спеціальних дисциплін до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

Четвертий модуль «Теоретико-методологічні основи організації особистісно-орієнтованого уроку» розглядає характерні риси особистісно-орієнтованого уроку. Під час походження цього модуля викладачі отримають рекомендації до підготовки і проведення особистісно-орієнтованого уроку. Також вони навчатимуться проводити педагогічний аналіз особистісно-орієнтованого уроку професійно-теоретичної підготовки.

У п'ятому модулі «Розвиток особистості учнів на особистісно-орієнтованому уроці» розкрито питання щодо розроблення завдань для розвитку індивідуальності особистості, застосування рівневих завдань, організації особистісно-орієнтованого освітнього середовища.

Оцінювання успішності учнів при використанні особистісно-орієнтованого підходу в навчанні забезпечується шостим модулем спецкурсу. Також в ньому приділяється увага моніторингу впливу особистісно-орієнтованого підходу на ефективність процесу навчання, контролю знань і успішності учнів, а також застосуванню рейтингового контролю в оцінюванні знань учнів.

Всі блоки складаються з лекційних та практичних занять. Лекційні заняття є необхідною базою для формування знань, умінь і навичок, а також професійно значущих особистісних якостей. Практичні заняття проводяться у вигляді ділових ігор, розбору педагогічних ситуацій, що дозволяє розвивати дослідницькі навички, навички колективної взаємодії та прийняття рішення, формують необхідні вміння.

Важливим засобом формування інтересу, а також взаємозалежної системи необхідних знань і умінь у викладачів спеціальних дисциплін є творчі практичні завдання. Вони включають в себе пошук проблемних питань до навчального тексту, підготовку різноманітних проектів, складання «рекомендацій», виконання творчих робіт (розроблення алгоритму тих чи інших дій, складання таблиць, схем та ін.). Після виконання завдання від групи висуваються два - три представники з найцікавішими роботами і відбувається «захист» (свого проекту, версії тлумачення, «рекомендацій»). Значимість подібних завдань полягає в тому, що викладачі отримують можливість перевірити на практиці свою теоретичну підготовку, визначити напрями роботи по саморозвитку, апробувати власні професійні проекти.

Творчі завдання розглядаються нами не як самоціль, обов'язкова і неодмінна умова проходження спецкурсу, а як засіб професійно-особистісного саморозвитку педагога, інструмент контролю за ступенем сформованості пізнавальних інтересів, якістю засвоєння знань і їх прикладним характером.

В результаті проходження спецкурсу викладачі спеціальних дисциплін набувають умінь: використовувати особистісно-орієнтовані педагогічні технології з метою включення в освітній процес усіх учнів, у тому числі з особливими потребами в освіті; ставити виховні цілі, що сприяють розвитку учнів, незалежно від їх здібностей і характеру; проводити заняття професійно-теоретичної підготовки, спираючись на досягнення в області педагогічної, психологічної наук.

Нагадаємо, що в якості педагогічних умов було виділено використання інформаційних технологій в процесі розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій та упровадження дистанційної системи методичної підтримки професійного розвитку викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О у міжкурсовий період підвищення кваліфікації.

Такі умови реалізуються в єдності на третьому етапі розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій – **технологічному**.

Сучасні досягнення в розвитку інформаційних технологій дозволяють організувати процес підвищення кваліфікації в міжкурсовий період поза межами організації підвищення кваліфікації в інтерактивній дистанційній формі, що робить навчання більш гнучким, відповідає потребам і можливостям викладачів. Розкриємо докладний їх зміст і особливості реалізації.

Під новими інформаційними технологіями навчання Ю. Машбиць розуміє технології, які в освітньому процесі використовують засоби інформатизації навчання, в першу чергу, це комп'ютер [126, с.13].

В. Лапінський [113] виокремлює такі напрями впровадження у навчальний процес засобів інформаційно-комунікаційних технологій: розроблення єдиних науково-методичних підходів до вирішення задач інформатизації навчання; підготовка педагогічних кадрів до освоєння засобів інформаційно-комунікаційних технологій та їх впровадження в навчальний процес; підготовка студентів до використання сучасних засобів навчально-пізнавальної діяльності та отримання

знань; розроблення окремих методик використання сучасних інформаційних технологій навчання в навчальному процесі.

За В. Імбер, інформаційно-телекомунікаційні технології навчання – це сучасні способи подання інформації та роботи з нею за допомогою комп'ютерів і засобів зв'язку (телефону, радіо, телебачення, супутникового зв'язку і т. ін.) для реалізації освітнього процесу та забезпечення інтенсифікації навчання [87, С. 114].

На думку В. Лопати, створення інформаційно-телекомунікаційного середовища – одне із найважливіших завдань сьогодення. Без його розв'язання неможлива побудова інформаційного суспільства і впровадження новітніх інформаційних технологій у сферах виробництва, бізнесу, науки, освіти. Саме інформація стає нині стратегічним ресурсом, а найбільший успіх супроводжує тих, хто активно використовує і пропонує сучасні засоби і послуги інформаційних і телекомунікаційних технологій [119, с.75-76].

Аналіз сучасних робіт вітчизняних і зарубіжних вчених в області дидактичного потенціалу інформаційних технологій дозволяє нам виділити наступний методичний та дидактичний потенціал інформаційних і дистанційних освітніх технологій, використання яких:

- сприяє створенню гнучких і адаптивних освітніх програм, що відповідають на зміни П(ПТ)О;
- забезпечує підвищення фахового рівня викладачів спеціальних дисциплін, здатних орієнтуватися не тільки в межах вузькоспеціальних знань і компетенцій, а й готових до розширення знань і умінь в сфері психолого-педагогічної підготовки;
- дозволяє інтегрувати викладачів різних закладів освіти у віртуальне освітнє співтовариство.

Основне призначення інноваційних технологій в системі підвищення кваліфікації викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О – досягнення якісно нових, більш високих результатів у розвитку професійно-педагогічних якостей педагогів, зокрема, використання особистісно-орієнтованих педагогічних

технологій, не лише відповідають сучасним вимогам, але і перспективним вимогам. Націленість в майбутнє повинна стати основною складовою у визначенні перспектив розвитку післядипломної освіти. Уміння передбачити основні тенденції в процесах розвитку і вдосконалення професійної освіти і бути готовим до кардинальних змін у професійній діяльності – вимога до педагога, актуальність якої стає все очевиднішою.

Кінцевим результатом інноваційної діяльності закладу підвищення кваліфікації має стати гармонійне поєднання форм і методів, що реалізуються в освітньому процесі, які дозволять досягти найбільш оптимального рівня ключових компетенцій учнів на курсах педагогів.

Аналіз діяльності педагогічних колективів закладів П(ПТ)О Вінницької області, як інноваційних майданчиків показав, що інноваційний процес – процес імовірнісний, який характеризується підвищеними ризиками, невизначеністю в прогнозуванні кінцевих результатів, а, отже, потребує всебічної і ретельної підготовчої роботи. У загальному обсязі даної роботи можна виділити кілька етапів:

- формування і зміцнення організаційного ядра майбутніх інноваційних змін;
- визначення об'єкта нововведень, цілей і завдань, конкретних управлінських процесів формування та розвитку інноваційної діяльності;
- розроблення науково-методичного забезпечення інноваційного процесу;
- створення умов для ефективною мотивації педагогічного колективу, забезпечення його єдності в розумінні важливості перетворень;
- забезпечення безперервного професійного вдосконалення як окремих педагогів, так і педагогічного колективу в цілому на основі оволодіння передовими педагогічними технологіями.

Враховуючи вищезначені етапи, на третьому технологічному етапі методики автором створена серія майстер-класів з розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, які мають дистанційну підтримку та

інтегрована в дистанційну систему методичної підтримки професійного розвитку викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О у міжкурсовий період підвищення кваліфікації. Майстер-клас – це інтерактивна форма навчання і обміну досвідом, що об'єднує формат тренінгу та конференції.

Тематика майстер-класів відображає різноманітні аспекти використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій: «Інтелект-карти: створення та використання», «Майстерня веб-квестів» (Додаток С), «Динамічні презентації Презі: теорія і практика» (Додаток Р), «Інтерактивні вправи LearningApps» (Додаток П), «Створення інтерактивних зображень ThingLink» (Додаток Т), «QR-коди в навчальному процесі» (Додаток М), «Створення динамічних фотофільмів», «Я веду освітній блог» (Додаток У), «Створення інтерактивних плакатів Glogster Edu», «Створення інтерактивних завдань в програмі Hot Potatoes», «Онлайн-дошка як засіб візуалізації та організації колективної роботи учнів» (Додаток Д), «Системи голосування» та ін.

Семантичний аналіз словосполучення «майстер-клас» – (від англійського *masterclass*: *master* – кращий в якій-небудь області + *class* - заняття, урок) – дозволяє означити його, як сучасну форму проведення навчального тренінгу-семінару для відпрацювання практичних навичок за різними методиками і технологіями з метою підвищення професійного рівня та обміну передовим досвідом учасників, розширення кругозору та долучення до новітніх галузей знань.

У педагогічній літературі існує кілька десятків визначень поняття «майстер-клас». Ми будемо спиратися на визначення М. Поташника, який означив ключові властивості майстер - класу, як форми професійного навчання педагогів. На його думку, майстер-клас (форма учнівства) – активна форма творчої самореалізації педагога, коли педагог-майстер передає свій досвід слухачам шляхом прямого і коментованого показу прийомів роботи [174, с. 78].

Тобто майстер-клас в освіті – форма підвищення професійної майстерності педагогів, мета якої – знайомство з авторськими доробками, освоєння і

відпрацювання практичних навичок за різними методиками і технологіями навчання та виховання.

Методика проведення майстер-класів не має якихось строгих і єдиних норм. Принцип майстер-класу: «Я знаю, як це робити. Я навчу вас». Майстер-клас – це двосторонній процес, і відносини «викладач - слухач» є абсолютно необхідними. Безперервний контакт, практично індивідуальний підхід до кожного слухача відрізняє майстер-класи від інших форм і методів навчання.

Структура майстер-класу різної спрямованості будується за принципом, що відображає логіку процесу пізнання: введення нових знань, засвоєння знань, рефлексія. Г. Русскіх розділив майстер-клас на п'ять етапів: презентація педагогічного досвіду педагогом-майстром, уявлення системи навчальних занять, проведення імітаційної гри, моделювання і рефлексія. [199, с. 38 - 40] (Додаток В).

Програма проведення майстер-класу за технологією А. Машукова ділиться на наступні складові: індукція, самоконструкція, соціоконструкція, соціалізація, афішування, розрив і рефлексія [127, с. 3] (Додаток Г).

В межах методики розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій ми проводили майстер-класи за вищевказаними структурами та власною, розробленою, спираючись на попередні, яка представлена в таблиці 2.6.

Отже, майстер-клас повинен мати логічну завершеність, бути результативним, містити набір оптимальних засобів вирішення цілей і завдань заняття, демонструвати особисті інтереси і особливості педагога, його освіченість, широту кругозору, вміння вийти за межі свого предмета, піднятися до філософських узагальнень, показати соціальну і громадянську зрілість.

Як зазначалось нами вище, дистанційні майстер-класи інтегровані в дистанційну систему методичної підтримки професійного розвитку викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О у міжкурсний період підвищення кваліфікації «Центр сучасних освітніх технологій». Внаслідок функціонування

Центру сучасних педагогічних технологій відбуваються позитивні зміни в системі роботи більшості педагогічних працівників.

Таблиця 2.6

Структура проведення майстер-класу
(укладено автором)

Етапи	Зміст	Діяльність учасників
Підготовчо-організаційний: постановка цілей і завдань.	Привітання, вступне слово майстра, незвичайний початок заняття.	Вступають в діалог, проявляють активну позицію, тим самим допомагаючи майстру в проведенні заняття.
Основна частина: зміст майстер-класу, план дій, що включає поетапну реалізацію теми.	Методичні рекомендації педагога для відтворення теми майстер-класу. Показ прийомів, використовуваних в процесі майстер-класу, показ своїх "родзинок" (прийомів) з коментарями.	Виконують завдання відповідно до позначеної завданням, індивідуальне створення задуманого.
Афішування: представлення виконаних робіт. Заключне слово. Аналіз ситуації за критеріями: оволодіння загально інтелектуальними способами діяльності; розвиток здатності до рефлексії; розвиток комунікативної культури.	Організовує обмін думками присутніх, дає оцінку тому, що відбувається.	Рефлексія, активізація самооцінки і самоаналізу з приводу діяльності на майстер-класі.

Якщо ще кілька років тому педагоги переважно використовували мережу Інтернет з метою пошуку інформаційних матеріалів для забезпечення навчального процесу, то тепер з'явилась ще одна стійка тенденція розвитку ІКТ-компетентностей: розроблення власних методичних ресурсів, створення електронних навчальних матеріалів, обмін ними і надання їх учням для навчання. Безумовно, цьому сприяла зростаюча популярність майстер-класів, які проводяться в межах роботи Центру сучасних педагогічних технологій.

Реалізація Центру сучасних педагогічних технологій як регіональної системи підтримки педагогів у міжкурсовий період забезпечує: інформатизацію системи післядипломної освіти, спрямованої на задоволення освітніх інформаційних і комунікаційних потреб учасників освітнього процесу шляхом

організації роботи проблемно-творчих лабораторій; створення сучасних засобів навчання, що відповідають світовому науково-технічному рівню і є важливою передумовою реалізації ефективних стратегій досягнення освітніх цілей; створення умов для творчого зростання, постійного підвищення освітнього і кваліфікаційного рівнів, удосконалення майстерності викладачів, шляхом організації підвищення їхньої фахової компетентності.

Досвід організації діяльності Центру сучасних педагогічних технологій свідчить про те, що в процесі участі педагогів у методичних заходах Центру розширюється діапазон використання сучасних педагогічних прийомів, методів та технологій навчання, що в подальшому позитивно впливає на результативність їх роботи, зростання педагогічної майстерності.

На четвертому, **оцінювальному** етапі розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій підбиваються підсумки навчання. Набуті викладачами знання отримують втілення в конкретному проекті, робота над яким почалася ще на перших етапах навчання на спецкурсі «Особистісно-орієнтований підхід в професійній освіті». Результати річної роботи презентуються викладачами на конференції «Використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій: ефективний досвід». Під час конференції, яка може проходити як в очному режимі, так і онлайн, педагоги діляться досвідом використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, обговорюють кращі педагогічні практики використання цих технологій, порівнюють свої доробки з іншими.

На цій підставі вважаємо доречним використання бенчмаркінгового дослідження на даному етапі розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

У науковій літературі існують різні контексти поняття бенчмаркінгу як інструменту вдосконалення власної діяльності. Наприклад, Е. Князев і Я. Євдокимова говорять про бенчмаркінговий проект [94, с. 120]. В. Градобоев

розглядає бенчмаркінг як невід'ємний елемент стратегічної діяльності успішних організацій [51, с. 56]. Під бенчмаркінговим дослідженням в освіті розуміють процес виявлення, вивчення і оцінки кращих ефективних педагогічних практик, освоєння яких з високою ймовірністю впливає на формування або розвиток педагогом або освітньою установою конкурентних переваг в певному освітньому сегменті.

В контексті нашої методики бенчмаркінг вдало інтегрується в останній етап завдяки впливу на нарощування викладачами спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О конкурентних переваг використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій та вирізняється цільовою орієнтацією на самовдосконалення професійної діяльності педагогів за допомогою вивчення і впровадження цінного педагогічного досвіду.

Описана методика показує, що сам процес розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій дозволяє педагогам реалізуватися шляхом удосконалення свого методичного стилю педагогічної діяльності.

Загальні результати реалізації даної методики представлені в наступному розділі «Експериментальна перевірка результативності педагогічних умов розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів професійної (професійно-технічної) освіти до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій».

Висновки до другого розділу

1. З урахуванням тенденцій гуманізації П(ПТ)О, її особистісної спрямованості та роль викладача спеціальних дисциплін у цьому процесі, нами *визначено загальну наукову мету* дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-

орієнтованих педагогічних технологій. Відповідно до поставленої мети визначено завдання дослідження.

2. Враховуючи різні трактування поняття педагогічні умови відомих науковців, ми в своєму дослідженні під педагогічними умовами розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій будемо розуміти певні обставини, що сприяють підготовці викладачів до реалізації цього виду діяльності з урахуванням потреб, інтересів та можливостей педагогів.

Шляхом експертного оцінювання визначено, що комплекс педагогічних умов ми будемо розглядати у контексті трьох компонентів: підвищення мотивації педагогів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій; запровадження спецкурсу «Особистісно-орієнтований підхід у професійній освіті»; застосування дистанційної системи методичної підтримки професійного розвитку викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О у міжкурсовий період підвищення кваліфікації.

3. Для того щоб глибше проникнути в сутність об'єкта дослідження та спираючись на системний підхід, розроблено модель розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій є цілісною системою і представляється нами п'ятьма модулями: цільовим, методологічним, змістовим, діяльнісним та результативним.

Особливістю описуваної моделі є її спрямованість на досягнення цільових установок розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій. Її ресурси сприяють розширенню меж вирішення вузькопрофільних завдань і оволодіння педагогами новими способами саморозвитку. Особистісно-орієнтовані педагогічні технології вдало вписуються в педагогічну діяльність сучасного викладача спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О. Разом з тим опанування даних педагогічних технологій педагог може і в міжкурсовий період.

4. Розроблено методику розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, що поєднує найбільш раціональні технології, методи й форми організації курсового навчання та навчання в міжкурсовий період.

Описана методика показує, що сам процес розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій дозволяє педагогам реалізуватися шляхом удосконалення свого методичного стилю педагогічної діяльності.

Основний зміст розділу опубліковано в роботах автора [228, 229, 230, 231, 232, 236, 237, 240, 242, 278].

РОЗДІЛ 3

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ РОЗВИТКУ ГОТОВНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

3.1 Програма і хід експериментального дослідження

Аналіз філософських і наукових психолого-педагогічних джерел, результати якого представлені в першому розділі, дозволили виявити низку суперечностей, які сформульовані у вступній частині дослідження. Сформульовані протиріччя не лише підтвердили актуальність проблеми дослідження, а й дозволили сформулювати мету дослідження, що полягає в обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

Експериментальна частина дослідження планувалася і здійснювалася відповідно до гіпотези та основних підходів до організації педагогічного експерименту, розробленими Т. Алексєнко [7], А. Ашеровим [14], Ю. Бабанським [17], І. Волощук [43], С. Гончаренко [49], В. Григор'євим [124], П. Лузаном [121], М. Манилічем, В. Сушанко [7] та ін.

Організація експериментальної частини дослідження включає низку суттєвих чинників, одним із яких є розроблення гіпотези, оскільки від ступеня її розробленості залежить стратегія дослідження.

У загальному розумінні поняття «гіпотеза» (*анг. hypothesis основа, припущення*) – наукове припущення, яке пояснює явища, достовірність або хибність яких ще не доведена. Як правило, якщо теоретичні припущення підтверджуються, вони стають достовірною науковою теорією.

На думку В. Ядова, гіпотеза – це «головний методологічний інструмент, що організує весь процес дослідження і підкоряє його внутрішній логіці» [271].

В. Загвязинський розглядає гіпотезу як форму передбачення результатів відкриття: «Гіпотеза – це свого роду епіцентр дослідження, проведеного як на макро-, так і на мікрорівні. У формі гіпотези виникає і розвивається нове знання, нова теорія. Саме в гіпотезі синтетично представлені зміст і процесуальна сторона творчого пошуку: вихідна концептуальна основа, ідея і задум її реалізації» [76, с. 56].

Здійснивши ґрунтовний аналіз філософської літератури ми будемо розглядати гіпотезу в двох варіантах: 1) робоча гіпотеза – тимчасове припущення з метою систематизації наявного фактичного матеріалу з тематики дослідження; 2) наукова (реальна) гіпотеза, яку ми сформуваємо, коли був накопичений значний фактичний матеріал і ми отримали можливість висунути нашу модель рішення проблеми зі сформованими положеннями, певними уточненнями та виправленнями, які можуть бути розвинені в наукову теорію, втілені в сучасні методики та технології.

Наукова гіпотеза повинна відповідати низці встановлених філософами і логіками принципів: бути закономірним продовженням і доповненням матеріалу, на підставі якого була розроблена, пояснювати факти; застосовуватися до широкого кола явищ; не порушувати закони формальної логіки; може бути підтверджена або спростована новими дослідженнями, експериментами, безпосередніми спостереженнями.

Аналіз стану готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій дозволив висунути гіпотезу нашого дослідження: *рівень готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О зростатиме, якщо визначити і впровадити умови, які включають підвищення мотивації педагогів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій; запровадження спецкурсу «Особистісно-орієнтований підхід у професійній освіті»; застосування дистанційної системи*

методичної підтримки професійного розвитку викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О у міжкурсовий період підвищення кваліфікації.

З метою перевірки гіпотези нашого дослідження та підтвердження теоретичного припущення щодо ефективності роботи експериментальної моделі готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій нами було організовано та проведено в реальних умовах освітнього процесу регіону педагогічний експеримент.

В роботі В. Краєвського [103, с. 240] під експериментом розуміється науково організований досвід навчання і виховання, який дозволяє спостерігати за важливими для дослідника явищами, контролювати їх прояв в конкретних умовах, встановлювати чи відбувається поліпшення якості підготовки студентів. експеримент вважається комплексним методом, що включає такі прийоми як спостереження, бесіда, інтерв'ю, анкетування, здійснення діагностики робіт, спеціальне створення необхідних ситуацій і т.д.

Ю. Бабанський зазначає, що педагогічний експеримент є методом комплексного характеру, оскільки його проведення передбачає комплексне використання методів спостереження, бесід, опитувань, тестування, діагностики та ін. [17, с.101].

У структурі наукового експерименту Ю. Сурмін [224] виокремлює три етапи: підготовчий (розроблення методологічного і методичного розділів програми експерименту, формування належних умов для проведення досліджу); реалізаційний етап (наочно-практична діяльність експериментатора й обстежуваних – випробування, спостереження, контроль, вимірювання змінних, управління експериментом тощо); етап аналізу й узагальнення результатів (перетворення експериментального факту).

Дослідження розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій проводилося впродовж 2014 – 2020 років у три етапи, зміст кожного з них представлений в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Програма експериментального дослідження

Назва етапу	Зміст
Підготовчий етап (2014-2015)	Визначення етапів експериментальної роботи. Розроблення програми експерименту. Визначення експериментальної бази дослідження. Визначення вибіркової сукупності. Добір учасників експерименту. Визначення контрольних та експериментальних груп. Визначення критеріїв та показників діагностики рівнів готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.
Реалізаційний етап (2015-2017)	Діагностика та аналіз рівнів готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій у контрольних та експериментальних групах. Експериментальна перевірка результативності педагогічних умов.
Етап аналізу і узагальнення (2017-2020)	Діагностика та аналіз рівнів готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій. Кількісний і якісний аналіз результатів експерименту. Формулювання висновків.

На кожному з етапів, в залежності від цілей і поставлених завдань, використовувалися різні методи дослідження та виконувалася відповідна робота. Витрачений час на підготовку, проведення та загальний аналіз результатів експерименту ми умовно розбили на три послідовних етапи.

Підготовчий етап: на даному етапі вивчалися актуальні проблемні питання розвитку готовності педагогів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій; існуючі системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів закладів П(ПТ)О; було здійснено детальний огляд існуючих сучасних особистісно-орієнтованих педагогічних технологій та можливості їх використання в професійній діяльності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О.

Під час роботи над експериментом на етапі організації експериментального дослідження вирішувалися *такі завдання:*

- аналіз сучасних, інноваційних підходів до організації підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів П(ПТ)О у напрямі використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій;

- вивчення перспективного досвіду успішного використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій в освітньому процесі закладів П(ПТ)О;

- теоретичне обґрунтування актуальності розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій на основі аналізу та синтезу філософських, педагогічних, методичних праць вітчизняних та зарубіжних науковців;

- визначена проблема, мета, об'єкт і предмет дослідження, сформульовані тема дослідження, розроблена робоча гіпотеза, здійснено підготовку експериментальних матеріалів, визначено порядок, методи та форми здійснення констатуючого та формуючого експериментів.

За результатами етапу організації експериментального дослідження був визначений необхідний комплекс педагогічних умов для ефективного розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій. Основними методами на даному етапі були: вивчення та аналіз вітчизняних і зарубіжних джерел, спеціальної літератури, педагогічних видань, проведення анкетування та тестування викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О, вивчення діючих у закладах П(ПТ)О систем підвищення кваліфікації та особистісного професійного розвитку педагогів.

Реалізаційний етап: на даному етапі головним завданням було здійснення дослідної перевірки комплексу педагогічних умов та подальшої конкретизації і систематизації визначених педагогічних умов. Під час роботи над експериментом на етапі реалізації експериментального дослідження вирішувалися *такі завдання:*

- удосконалення традиційних і створення нових форм організації систем підвищення кваліфікації та особистісного розвитку викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О;

- створення спільноти педагогічних працівників закладів П(ПТ)О та дистанційної системи методичної підтримки професійного розвитку викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О у міжкурсовий період підвищення кваліфікації;
- визначення критеріїв рівня готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій;
- аналіз та систематизація експериментальних даних;
- проведення зрізів на визначення рівня готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій;
- здійснення первинної статистичної обробки результатів дослідження, діагностика рівнів готовності викладачів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, анкетування, спостереження, бесіди;
- експериментальна перевірка основних положень гіпотези.

На даному етапі була визначена тривалість експерименту та необхідна кількість експериментальних об'єктів (добір учасників експерименту до експериментальних та контрольних груп). При формуванні відповідних груп ми керувалися такими критеріями та принципами: групи повинні бути однаковими за рівнем кваліфікації викладачів; і в експериментальних, і в контрольних групах повинні бути представники різних предметних галузей в однаковій кількості. Завдяки принципу однорідності, яким ми керувалися при створенні експериментальних та контрольних груп, було сформовано однакові групи за кількістю та рівнем кваліфікації з представниками різних предметних галузей. На початку експерименту умови були однаковими для обох типів груп.

Етап аналізу і узагальнення: на даному етапі дослідження відбувалося теоретичне осмислення та подальша інтерпретація експериментальних даних, перевірка отриманих результатів ефективності розробленої моделі, оформлення висновків експериментального дослідження. На останньому етапі дослідження нами використовувалися такі методи: теоретичне узагальнення, аналіз, синтез,

систематизація отриманих результатів. Багато відомих науковців зазначають, що констатація та інтерпретація результатів експериментального дослідження з подальшою математичною обробкою даних дуже важливі етапи експерименту.

При формуванні експериментальних та контрольних груп ми чітко дотримувалися наведених вище критеріїв та принципів, завдяки чому ми укомплектували групи викладачів спеціальних дисциплін – експериментальну та контрольну – з максимально можливим однаковим рівнем кваліфікації слухачів курсів (згідно з навчальними планами курсів підвищення кваліфікації НМЦ ПТО у Вінницькій області). Групи формувалися з представників різних предметних галузей, вихідні умови експерименту були приблизно однаковими у всіх групах. Таким чином, викладачі, що брали участь у дослідженні, перебували в рівних експериментальних умовах на початку дослідження.

Для формування контрольної і експериментальної груп обсяг вибіркової сукупності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О з урахуванням обсягу генеральної сукупності ми використали інформаційно-аналітичні матеріали щодо освіти, науки та інтелектуальної власності за 2014 рік (за загальною редакцією Б. Г. Чижевського). Відповідно до документу педагогів професійного навчання закладів П(ПТ)О України становила 5600 осіб. Приймаючи дане значення як генеральну сукупність, ми розрахували вибірку сукупність за формулою:

$$n = 1/(\Delta^2 + \frac{1}{N}) \quad (3.1)$$

де n – обсяг вибіркової сукупності; Δ – припустима помилка репрезентативності (5%); N – обсяг генеральної сукупності.

$$n = 1/(\Delta^2 + \frac{1}{N}) \quad (3.2)$$

$$n = \frac{1}{(0,05)^2 + \frac{1}{5600}} = 370$$

Отже, вибірка сукупність майстрів виробничого навчання аграрного профілю складає 336 осіб. Її частка від генеральної дорівнює

$$\frac{n}{N} = \frac{370}{5600} = 0,07 = 7\%$$

Відповідно для проведення експерименту було сформовано контрольну та експериментальну групи чисельністю по 185 осіб, що відповідає репрезентативному обсягу і забезпечує достовірність висновків.

Відсоткове співвідношення учасників експерименту після остаточного формування груп виявилось таким: викладачі які, викладають спеціальні дисципліни аграрного профілю (25,2%), викладачі які, викладають електротехнічні дисципліни (11,3%), викладачі спеціальних дисциплін кулінарного профілю (17,1%), викладачі спеціальних дисциплін будівельного профілю (19,2%), викладачі спеціальних дисциплін загальних галузей виробництва (17,4%), викладачі швейного профілю (6,3%), викладачі спеціальних економічних дисциплін (3,5%). На різних етапах нашого дослідження експериментальною роботою було охоплено 370 викладачів спеціальних дисциплін з різних закладів П(ПТ)О.

Для оцінювання рівня розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій підбір методик здійснювався відповідно до критеріїв і показників (Додаток Л).

Після проходження курсів підвищення кваліфікації на базі НМЦ ПТО у Вінницькій області (спецкурс «Особистісно-орієнтований підхід в професійній освіті», лекції, практичні заняття, консультації) контрольні групи викладачів поверталися в звичайні середовища своїх навчальних закладів без можливостей подальшої системної підтримки методичною службою у міжкурсний період, без систематичної координації його педагогічної діяльності з проблемних питань використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій та без можливості постійного онлайн-спілкування з колегами з різних навчальних закладів та методистами НМЦ ПТО.

Експериментальні групи викладачів після проходження курсів підвищення кваліфікації на базі НМЦ ПТО у Вінницькій області, навпаки, отримували всі ці

можливості у своїх навчальних закладах шляхом реалізації комплексу педагогічних умов моделі та реєстрації у системі з доступом до всіх онлайн-інструментів дистанційної системи методичної підтримки професійного розвитку викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О у міжкурсовий період підвищення кваліфікації.

Основні можливості та роль дистанційної системи методичної підтримки професійного розвитку викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О у міжкурсовий період підвищення кваліфікації у комплексі педагогічних умов готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій детально описано у II розділі нашого дослідження нагадаємо лише головну мету системи: це «розвиток готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій шляхом надання постійної методичної допомоги, персональних консультацій, спільного обговорення проблемних питань саме в міжкурсовий період через сучасні засоби інтернет-комунікацій у зручний для педагога час шляхом їх максимального залучення до творчої самостійної діяльності з метою отримання нових знань та вмінь».

Під час організації та проведення педагогічного експерименту на різних етапах дослідження ми використовували методи експертних оцінок. Методи експертних оцінок неодноразово використовувалися багатьма дослідниками в проблемних педагогічних дослідженнях як спосіб одержання попередніх відомостей про об'єкт та предмет дослідження, для перевірки та уточнення гіпотез і завдань дослідження, для визначення ефективних педагогічних умов експерименту і, звісно ж, при оцінюванні ефективності досліджуваної експериментальної моделі.

Ми погоджуємось із думкою науковців про те, що методи, які враховують компетентну думку декількох експертів, більш об'єктивні, ніж індивідуальна експертна оцінка. Тому у своєму дослідженні для отримання об'єктивних даних ми використовували цілий комплекс методів експертних оцінок, а саме:

– *метод індивідуальної експертної оцінки* – застосовувався нами для вивчення особистості педагога, його початкового рівня готовності до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій;

– *морфологічний експертний метод* – використовувався нами для аналізу рівня ціннісно-мотиваційного компоненту готовності педагогів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій;

– *метод оцінювання* (визначення рейтингів) – ми використовували для вивчення професійної діяльності викладачів спеціальних дисциплін на основі коефіцієнтів даних, отриманих з анкет, тестів, опитувань;

– *метод самооцінки* – застосовувався нами для оцінювання педагогами власних знань щодо рівня володіння особистісно-орієнтованими педагогічними технологіями на основі спеціально розроблених нами анкет. Необхідно також зазначити, що самооцінка виконувалася у кількісній та якісній формі;

– *метод групових експертних оцінок* – був доцільним для нас під час визначення експертами рівня теоретичної та практичної готовності, що дозволило після статистичної обробки результатів порівняти результати, отримані методом самооцінки, з результатами оцінювання експертів.

З метою отримання об'єктивних результатів експерименту ми застосовували методи статистичної обробки до результатів, одержаних під час експериментального дослідження. Статистичні методи при обробці матеріалів застосовуються для обґрунтування висновків, отриманих в результаті експерименту, при спостереженнях, опитуваннях, тестуваннях тощо. Методи статистичної обробки результатів експерименту класифікуються вченими по-різному. Розглянемо для прикладу класифікацію методів за Д. Ільєсовим [85, с.257]: методи, що дозволяють обчислювати елементарну математичну статистику, характеризують вибірковий розподіл даних; методи, які дають можливість спостерігати за динамікою вимірювання окремих даних вибірки; методи, що дозволяють робити достовірні висновки при зв'язках, які існують між змінними величинами (наприклад, порівняння вибірових даних).

Результати сформованих рівнів готовності, які ми отримували у контрольних та експериментальних групах, оцінювались нами за 5-бальною шкалою по кожному з показників готовності. Усі відповіді викладачів оброблялися методами математичної статистики та групувалися в подальшому відповідно до групи (експериментальна/контрольна).

Безпосередньо рівень готовності викладача до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій визначався методом кількісної обробки результатів діагностики, який дозволив відносно ступеня прояву кожного критерію визначити кількісний показник.

На основі аналізу визначених критеріїв та їх показників під час експериментального дослідження ми визначили такі рівні готовності викладачів спеціальних дисциплін до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій у своїй професійній діяльності:

- низький рівень (U_1);
- середній рівень (U_2);
- достатній рівень (U_3);
- високий рівень (U_4).

Низький рівень готовності (U_1) – мінімальний прояв прагнення виявляти проблеми в своїй педагогічній діяльності і знаходити особистісно-орієнтовані педагогічні технології для їх вирішення; переважання супутніх мотивів, що впливають на готовність педагогів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій; знання про особистісно-орієнтовані педагогічні технології і способи їх використання поверхневі, проявляються лише епізодично; недостатньо висока оцінка переваг особистісно-орієнтованих педагогічних технологій в умовах реалізації особистісного і компетентнісного підходів в професійній освіті; джерела і канали інформації про особистісно-орієнтовані педагогічні технології використовуються рідко; мінімальне володіння прийомами і стратегіями організації різних видів діяльності учнів; не оцінює свої можливості і не виявляє проблеми; не вміє аналізувати ситуацію впровадження нововведення, прогнозувати дії і знаходити оптимальний вихід, аргументувати вибір.

Середній рівень готовності (U₂) – властивий для груп викладачів, які впевнено володіють основними прийомами, необхідними використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій; уміють організувати особистісно-орієнтовану взаємодію на своєму для досягнення конкретних педагогічних завдань; чітко усвідомлюють необхідність використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

Достатній рівень готовності (U₃) – ситуативний прояв прагнення виявляти проблеми в своїй педагогічній діяльності та знаходити особистісно-орієнтовані педагогічні технології для їх вирішення; мотивація, пов'язана з готовністю педагогів до освоєння і використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, носить нестійкий характер; системні знання про особистісно-орієнтовані педагогічні технології, їх переваги і способи використання в умовах реалізації особистісного і компетентнісного підходів в професійній освіті, проте глибина проявляється педагогом іноді і по окремих аспектах; ситуативне (за потребою) використання джерел і каналів інформації про особистісно-орієнтовані педагогічні технології; володіння окремими прийомами і стратегіями організації різних видів діяльності учнів; оцінює свої можливості і не виявляє проблеми; вміє аналізувати ситуацію впровадження нововведення, важко прогнозувати дії, знаходити оптимальний вихід і аргументувати вибір;

Високий рівень готовності (U₄) – постійно проявляється в прагненні виявляти проблеми в своїй педагогічній діяльності і знаходити особистісно-орієнтовані педагогічні технології для їх вирішення; мотивація, пов'язана з готовністю педагогів до освоєння і використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, носить стійкий характер; глибокі, стійкі, системні знання про особистісно-орієнтовані педагогічні технології, їх переваги і способи використання в умовах реалізації особистісного і компетентнісного підходів в професійній освіті; регулярне використання джерел і каналів інформації про особистісно-орієнтовані педагогічні технології; суворе застосування алгоритму технологій; володіння основними прийомами і стратегіями організації різних видів діяльності учнів; оцінює свої можливості і виявляє проблеми; вміє аналізувати

ситуацію впровадження нововведення, прогнозувати дії і знаходити оптимальний вихід, аргументувати вибір; беруть активну участь у віртуальних педагогічних спільнотах.

Ми дійшли висновку, що розвиток готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, як правило, відбувається за висхідною спіраллю: від елементарних знань і навичок використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій до високого рівня володіння даними технологіями. Також слід зазначити, що перехід від нижчого рівня до вищого не передбачає повного виключення попереднього рівня: знання і вміння, отримані на більш низькому рівні, є базовою основою для поглиблення на новому, більш високому рівні готовності.

3.2 Аналіз результатів експериментального дослідження

Для визначення кількісного показника рівня готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій ми обрали метод математичної обробки даних на основі U-критерію Манна-Уїтні. Критерій призначений для оцінювання відмінностей між двома вибірками за рівнем будь-якої кількісної ознаки та дозволяє виявляти відмінності між вибірками, коли $n_1, n_2 \geq 3$ або $n_1 = 2, n_2 \geq 5$. Цей статистичний метод був запропонований Ф. Вілкоксоном і удосконалений та розширений Х. Манном і Д. Уїтні, тому U-критерій частіше називають їх іменами [275].

Для визначення статистичної достовірності експериментального впливу комплексу педагогічних умов на розвиток готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій розглянемо педагогічну гіпотезу у вигляді двох статистичних гіпотез.

За умовами U- критерія Манна-Уїтні, чим менша область перехрещуваних значень, тим більш ймовірно, що відмінності достовірні. Емпіричне значення критерію U відображає те, наскільки велика зона збігу між рядами. Тобто, чим менше $U_{\text{емп.}}$, тим більш ймовірно, що відмінності достовірні. Якщо набуте значення U менше табличного або дорівнює йому, то визнається наявність істотної відмінності між рівнем ознаки в даних вибірках (приймається альтернативна/конкуруюча гіпотеза). Якщо ж набуте значення U більше за табличне, приймається нульова гіпотеза. Достовірність відмінностей тим вища, чим меншим є значення U .

Перша – нульова гіпотеза (H_0) полягає в тому, що комплекс педагогічних умов не сприяє розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, тобто викладачі експериментальних груп не досягли мети дослідження. Другу альтернативну/конкуруючу гіпотезу (H_1) сформулюємо таким чином: виконання комплексу педагогічних умов значно сприяє готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій у своїй професійній діяльності, що й доводить переваги нових форм, прийомів та методів роботи, які були застосовані в експериментальних групах.

Для визначення U-критерію ми виконували такі операції:

1. Склали єдиний ранжувальний ряд з вибірок обох типів груп, що зіставляються, розмістивши їх елементи у міру зростання ознаки і приписавши меншому значенню менший ранг. Загальна кількість рангів виглядає так:

$$N = n_1 + n_2 \quad (3.3),$$

де n_1 – кількість одиниць у першій вибірці, а n_2 – кількість одиниць у другій вибірці.

2. Розділили єдиний ранжируваний ряд на два, що складався відповідно з одиниць першої та другої вибірок. Визначили окремо суму рангів, що припали на долю елементів першої вибірки, й окремо – на долю елементів другої вибірки.

Визначили більшу з двох рангових сум (T_x) таку, що відповідає вибірці з (n_x) одиниць.

3. Визначали значення U- критерію за формулою:

$$U = n_1 \cdot n_2 + \frac{n_x \cdot (n_x + 1)}{2} - T_x \quad (3.4)$$

4. Співставляли набуте значення U- критерію з табличним для визначення рівня статичної значущості (Додаток Е).

Усі отримані відповіді викладачів, які брали участь в експерименті, оброблялися за допомогою методів математичної статистики і групувалися за відповідними рівнями. Для дослідження ефективності комплексу педагогічних умов щодо готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій нами була розроблена діагностична шкала критеріїв готовності. У нашому дослідженні для виявлення рівнів готовності ми використовували метод кількісної обробки результатів діагностики, який дозволив нам відносно ступеня прояву кожного критерію визначити відповідний кількісний показник.

Отримані бали ми заносили до зведеної таблиці результатів, з відповідними результатами критеріїв, показників та рівнів сформованої готовності викладача (таблиця 3.2). Для об'єктивного вирішення питання, на якому рівні готовності знаходиться викладач, нами було здійснено аналіз відносного показника – *узагальнений коефіцієнт готовності*, який ми отримали як відношення отриманого сумарного бала до максимальної кількості балів, що мали можливість набрати викладачі під час дослідження:

$$K_{узг} = \frac{N_1}{N_2} \quad (3.5),$$

де $K_{узг}$ – узагальнений коефіцієнт готовності, N_1 – сума балів за показниками критеріїв готовності викладача (від n_1 до n_{16}), N_2 – максимально можлива кількість балів за критеріями готовності ($N_2 = 5 \cdot 16 = 80$).

$$N_1 \text{ обчислюємо за формулою: } N_1 = \Pi_1 + \Pi_2 + \Pi_3 + \Pi_4 + \dots + \Pi_{16} \quad (3.6),$$

Під час розрахунків узагальненого коефіцієнта готовності ми використовували методики визначення коефіцієнтів засвоєння В. Беспалько [20]. Автор стверджує, що при загальному коефіцієнті готовності $K > 0,7$ можна вважати процес навчання успішно завершеним. Ми цілком погоджуємося з автором, оскільки згідно з нашою шкалою вимірювання рівнів готовності це *середній рівень готовності* (U_2), який характерний для викладачів, які впевнено володіють основними прийомами, необхідними використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій; уміють організувати особистісно-орієнтовану взаємодію для досягнення конкретних педагогічних завдань; чітко усвідомлюють необхідність використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

Викладачі, які під час дослідження отримали показники *середнього рівня готовності* (U_2), за нашими даними майже всі використовували у своїй роботі дистанційну систему методичної підтримки професійного розвитку викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О у міжкурсний період підвищення кваліфікації, тому у ході подальшої активної діяльності у них залишається можливість до самонавчання та самовдосконалення своїх знань, умінь та навичок використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

Правило визначення загального рівня готовності, на якому знаходиться викладач, можна описати за допомогою таких співвідношень:

$$0,9 < K_{\text{узг.}} \leq 1,0 - \text{високий рівень готовності } (U_4);$$

$$0,8 < K_{\text{узг.}} \leq 0,9 - \text{достатній рівень готовності } (U_3);$$

$$0,7 < K_{\text{узг.}} \leq 0,8 - \text{середній рівень готовності } (U_2);$$

$$K_{\text{узг.}} \leq 0,7 - \text{низький рівень готовності } (U_1);$$

Для визначення рівнів сформованості готовності викладача до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій ми використовували такі критерії:

(K_1) – ціннісно-мотиваційний критерій готовності;

(K_2) – когнітивний критерій готовності;

(K_3) – діяльнісний критерій готовності;

(К₄) – рефлексивний критерій готовності;

Таке складне поняття, як «готовність педагога», що формується при виконанні окремо визначених педагогічних вимог, просто не можливо вимірювати без використання спеціальних показників, які здатні дати набагато глибший аналіз предмета нашого дослідження. Показники – це кількісні або якісні характеристики формування того чи іншого критерію.

У своєму дослідженні ми використовували цілий комплекс показників, які й визначали ефективність впливу педагогічних умов на компоненти готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій. За результатами експериментального дослідження ми визначили структурний комплекс критеріїв та показників, що відповідають досліджуваним видам готовності викладача в нашій роботі (рис. 3.1).

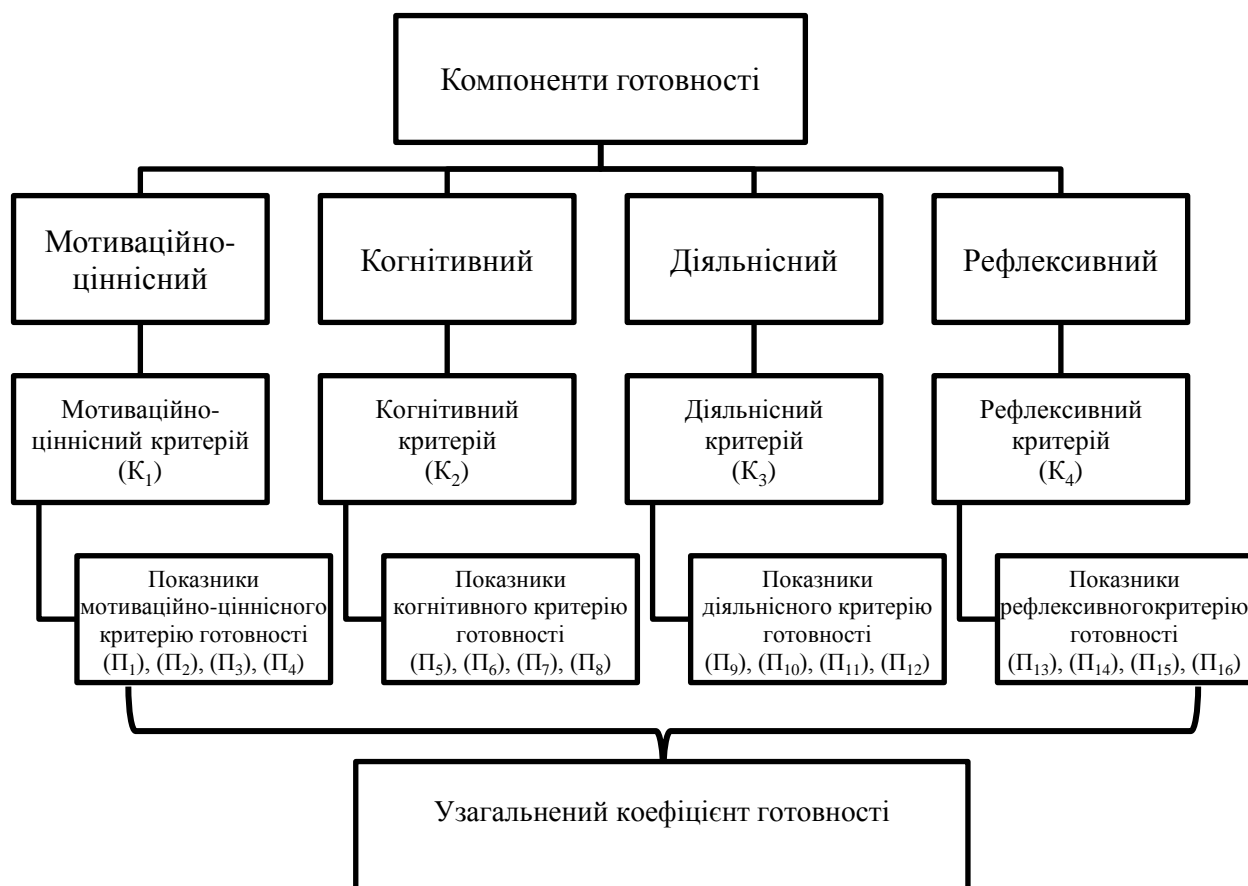

Рис. 3.1 Структурний комплекс компонентів, критеріїв та показників для обрахунку узагальненого коефіцієнта готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О

Розглянемо на прикладі фрагмента однієї із загальних таблиць діагностики рівня готовності викладачів (*курси підвищення кваліфікації викладачів спеціальних дисциплін* закладів П(ПТ)О), яким чином розраховувалися загальна сума балів по кожному викладачу, узагальнений коефіцієнт його готовності та визначення відповідного рівня готовності (таблиця 3.2).

Таблиця 3.2

Зведена таблиця результатів

№ н/п	Прізвище, ім'я, по батькові	Ціннісно-мотиваційний критерій готовності (K ₁)				Когнітивний критерій готовності (K ₂)				Діяльнісний критерій готовності (K ₃)				Рефлексивний критерій готовності (K ₃)				загальна сума балів	узагальнений коефіцієнт готовності (K _{узг.})	рівень готовності (U ₀).
		П ₁	П ₂	П ₃	П ₄	П ₅	П ₆	П ₇	П ₈	П ₉	П ₁₀	П ₁₁	П ₁₂	П ₁₃	П ₁₄	П ₁₅	П ₁₆			
1	Білий О.О.	3	3	3	4	4	4	4	4	3	4	3	3	4	5	4	4	62	0,8	(U ₂)
2	Оверко Л.С.	3	3	2	4	3	3	4	3	3	3	3	3	3	3	3	3	49	0,6	(U ₂)
3	Гудзь Н.М.	4	3	4	3	2	3	2	3	3	4	3	3	3	3	3	3	49	0,6	(U ₃)
4	Мельник О.І.	3	3	2	3	3	4	3	4	3	3	3	4	3	3	3	3	50	0,6	(U ₄)
---	----- -	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Для більшого розуміння алгоритму розрахунку узагальненого коефіцієнта наводимо приклад розрахунку коефіцієнта слухача курсів Мельник О.І. Узагальнений коефіцієнт готовності (K_{узг.}) ми визначаємо за формулами (3.5) та (3.6):

$$N_1 = 3 + 3 + 2 + 3 + 3 + 4 + 3 + 4 + 3 + 3 + 3 + 4 + 3 + 3 + 3 + 4 = 51.$$

N₂ ми визначаємо за максимально можливою кількістю балів за всі показники, які може отримати викладач. Оскільки показників за критеріями готовності у нас 16, а кожний показник вимірюється за нашою шкалою від 1 до 5, то максимально можлива кількість балів – 80.

$$N_2 = 5 * 16 = 80$$

$$K_{\text{узг}} = \frac{N1}{N2} = \frac{51}{80} = 0,6.$$

З наведеного вище прикладу ми бачимо, що троє викладачів з контрольної групи отримали коефіцієнти узагальнення 0,6, що, згідно з нашими правилами визначення загального рівня готовності викладача ($K_{\text{узг}} \leq 0,7$), свідчать про низький рівень готовності (U_1). Викладач, який отримав коефіцієнт узагальнення 0,8, згідно з тими ж правилами ($0,7 < K_{\text{узг}} \leq 0,8$), має середній рівень готовності (U_2).

Розглянемо більш детально компоненти готовності, критерії та показники, які були представлені нами в загальному структурному комплексі (рис 3.1).

Ціннісно-мотиваційний компонент готовності викладачів ми виявляли на основі анкет, опитувань та звичайних бесід для з'ясування ставлення кожного викладача щодо питань упровадження та використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

Особлива увага зверталася на виявлення пізнавальних стійких інтересів у галузі сучасних педагогічних технологій взагалі та в усвідомленні в необхідності використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій у своїй професійній діяльності зокрема.

Під *ціннісно-мотиваційним компонентом* готовності викладача ми розуміємо сформованість інтересу до вивчення та подальшого впровадження у свою професійно-педагогічну діяльність нових особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, наявність стійкого бажання займатися науково-методичною роботою з актуальних проблем впровадження особистісно-орієнтованих педагогічних технологій в освіту, готовності до самоосвітньої діяльності та самовдосконалення на основі використання сучасних педагогічних технологій.

Розвиток готовності викладачів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій не може полягати лише у відповідних знаннях і вміннях, особлива увага при цьому повинна приділятися й розвитку мотивів та потреб педагога. Розвиток необхідних мотивів не відбувається спонтанно, він потребує

спеціального формування з обов'язковою орієнтацією на ціннісно-мотиваційні аспекти.

У нашому дослідженні це чітко прослідковується в оцінках викладачів щодо ефективності та необхідності використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій в різних видах навчально-методичної роботи, у підвищенні своєї самооцінки щодо потенційних можливостей використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, загального позитивного ставлення до проблем гуманізації професійної освіти.

Ціннісно-мотиваційний критерій готовності (K_1) ми визначали за такими показниками:

- P_1 – наявність стійких пізнавальних інтересів у галузі особистісно-орієнтованих педагогічних технологій;
- P_2 – наявність інтересу до вивчення нових особистісно-орієнтованих педагогічних технологій;
- P_3 – чітке розуміння доцільності використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій на різних типах занять;
- P_4 – бажання проектувати особистісно-орієнтовані педагогічні технології.

Для визначення ціннісно-мотиваційного критерію готовності (K_1) ми використовували таку формулу:

$$(K_1) = P_1 + P_2 + P_3 + P_4 \quad (3.7),$$

За кожен показник (P_1, P_2, P_3, P_4) ціннісно-мотиваційного критерію готовності (K_1), згідно з нашою шкалою оцінювання, викладач мав можливість набрати від 0 до 5 балів, максимально можлива кількість отриманих балів за всіма показниками 20. Правило визначення рівня готовності ціннісно-мотиваційного критерію (K_1), на якому знаходиться кожен викладач, ми встановлювали за допомогою таких співвідношень:

- $15 < (K_1) \leq 20$ – *високий рівень*;
- $10 < (K_1) \leq 15$ – *достатній рівень*;
- $5 < (K_1) \leq 10$ – *середній рівень*;

$0 < (K_1) \leq 5$ – *низький рівень*.

Для більшого розуміння алгоритму визначення рівнів сформованості ціннісно-мотиваційного, когнітивного, діяльнісного та рефлексивного компонентів готовності кожного з викладачів контрольних та експериментальних груп розглянемо приклади розрахунків критеріїв готовності K_1, K_2, K_3, K_4 на основі даних, отриманих від слухача курсів експериментальної групи Білого О.О. (таблиця 3.3).

Таблиця 3.3

Рівень ціннісно-мотиваційного компонента готовності викладачів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій

Прізвище, ім'я, по батькові	Ціннісно-мотиваційний критерій готовності (K_1)				Загальна сума балів	Правило визначення рівня готовності	Рівень ціннісно-мотиваційного компонента готовності
	Π_1	Π_2	Π_3	Π_4			
Білий О.О.	2	2	3	3	$(K_1) = 10$	$5 < (10) \leq 10$	<i>середній рівень</i>

Когнітивний показник готовності викладачів ми визначали за допомогою анкет, тестів, опитувань, що містили питання, які визначають наявність у викладачів: знань про існуючі джерела інформації з проблемних питань особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, про різноманітність можливостей використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, про способи самоосвітньої діяльності тощо.

Під час дослідження ми з'ясували, що на розвиток когнітивного компонента готовності викладачів до впровадження особистісно-орієнтованих педагогічних технологій значний вплив має освітнє середовище навчального закладу. Слід зауважити, що курсів підвищення кваліфікації для викладачів спеціальних дисциплін на базі НМЦ ПТО явно не достатньо, оскільки курсове підвищення кваліфікації викладачі спеціальних дисциплін проходять переважно один раз на 5 років, а сучасні знання, зокрема й педагогічні, оновлюються частіше. Лише завдяки постійній підтримці викладача у міжкурсовий період та наявності

відповідного інформаційно-освітнього середовища в навчальному закладі педагоги показали найкращі результати теоретичної готовності. Жодні короточасні курси з питань використання сучасних педагогічних технологій не будуть досить ефективними, поки викладач не перевірить ці знання на практиці.

Когнітивний критерій готовності (K_2) ми визначали за такими показниками:

- P_5 – знання науково-методичної літератури з питань особистісно-орієнтованих педагогічних технологій та інформаційних інтернет-джерел;
- P_6 – знання педагогічних можливостей використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій;
- P_7 – уміння здійснювати критичний аналіз існуючих особистісно-орієнтованих педагогічних технологій з точки зору методики їх використання;
- P_8 – вивчення перспективного педагогічного досвіду використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій у нашій країні та за її межами.

Для з'ясування когнітивного критерію готовності (K_2) ми використовували таку формулу:

$$(K_2) = P_5 + P_6 + P_7 + P_8 \quad (3.8),$$

За кожен показник (P_5, P_6, P_7, P_8) когнітивного критерію готовності (K_2), згідно з нашою шкалою оцінювання, викладач мав можливість набрати від 0 до 5 балів, максимально можлива кількість отриманих балів за всіма показниками 20.

Правило визначення когнітивного критерію (K_2), ми встановлювали за допомогою наступних співвідношень:

- $15 < (K_2) \leq 20$ – *високий рівень*;
- $10 < (K_2) \leq 15$ – *достатній рівень*;
- $5 < (K_2) \leq 10$ – *середній рівень*;
- $0 < (K_2) \leq 5$ – *низький рівень*.

Приклад розрахунків показників (P_5, P_6, P_7, P_8) та визначення рівня готовності когнітивного критерію готовності (K_2) на основі даних, отриманих від слухача курсів Білого О.О. (таблиця 3.4).

Таблиця 3.4

Рівень когнітивного компонента готовності викладача до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій

Прізвище, ім'я, по батькові	Когнітивний критерій готовності (K_2)				Загальна сума балів	Правило визначення рівня готовності	Рівень когнітивного компонента готовності
	P_5	P_6	P_7	P_8			
Голубович О.О.	3	3	4	2	$(K_2) = 12$	$10 < (12) \leq 15$	<i>достатній рівень</i>

Діяльнісний компонент готовності викладачів ми визначали за допомогою оцінювання виконаних завдань застосування на практиці сукупності знань і способів вирішення професійних завдань, які освоює педагог, уміння працювати в творчих (проектних) групах, вирішення педагогічних ситуацій (Додаток Ж).

Діяльнісний компонент готовності викладача (K_3) ми визначали за такими показниками:

- P_9 – уміння використання існуючих розробок особистісно-орієнтованих педагогічних технологій зі свого предмета;
- P_{10} – самостійне проектування особистісно-орієнтованих педагогічних технологій до свого уроку;
- P_{11} – володіння основними прийомами і стратегіями організації різних видів особистісно-орієнтованої взаємодії;
- P_{12} – самоосвітня педагогічна діяльність, спрямована на подальший розвиток готовності до використання сучасних особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

Для виявлення діяльнісного критерію готовності викладача (K_3) ми використовували таку формулу:

$$(K_3) = P_9 + P_{10} + P_{11} + P_{12} \quad (3.9)$$

За кожен показник ($P_9, P_{10}, P_{11}, P_{12}$) діяльнісного критерію готовності викладача (K_3), згідно з нашою шкалою оцінювання, викладач мав можливість набрати від 0 до 5 балів, максимально можлива кількість отриманих балів за всіма показниками 20. Правило визначення рівня готовності когнітивного критерію

(K_3), на якому знаходиться кожен викладач, ми з'ясували за допомогою таких співвідношень:

$15 < (K_3) \leq 20$ – *високий рівень*;

$10 < (K_3) \leq 15$ – *достатній рівень*;

$5 < (K_3) \leq 10$ – *середній рівень*;

$0 < (K_3) \leq 5$ – *низький рівень*.

Наводимо приклад розрахунків показників ($\Pi_9, \Pi_{10}, \Pi_{11}, \Pi_{12}$) для визначення рівня діяльнісного критерію готовності (K_3) на основі даних слухача курсів Білого О.О. (таблиця 3.5).

Таблиця 3.5

Рівень діяльнісного компонента готовності викладача до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій

Прізвище, ім'я, по батькові	Діяльнісний критерій готовності (K_3)				Загальна сума балів	Правило визначення рівня готовності	Рівень діяльнісного компонента готовності
	Π_9	Π_{10}	Π_{11}	Π_{12}			
Білий О.О.	3	2	2	2	(K_3) = 9	$5 < (9) \leq 10$	<i>середній рівень</i>

Рефлексивний компонент готовності викладачів ми визначали за допомогою анкет, тестів, опитувань, що містили питання, які визначають уміння оцінювання викладачами своїх можливостей і виявлення проблем, вміння аналізувати ситуацію впровадження нововведення і прогнозування своїх дій, аргументування свого вибору тощо (Додаток И).

Рефлексивний компонент готовності викладача (K_4) ми визначали за такими показниками:

– Π_{13} – оцінювання викладачами своїх можливостей використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій;

– Π_{14} – оцінювання власного досвіду використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій;

- Π_{15} – самостійне виявлення проблем використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій;
- Π_{16} – самостійне усунення труднощів у застосуванні обраної особистісно-орієнтованої педагогічної технології для організації освітнього процесу.

Для виявлення рефлексивного критерію готовності викладача (K_4) ми використовували таку формулу:

$$(K_4) = \Pi_{13} + \Pi_{14} + \Pi_{15} + \Pi_{16} \quad (3.10)$$

За кожен показник (Π_{13} , Π_{14} , Π_{15} , Π_{16}) рефлексивного критерію готовності (K_4), згідно з нашою шкалою оцінювання, викладач мав можливість набрати від 0 до 5 балів, максимально можлива кількість отриманих балів за всіма показниками 20.

Правило визначення рівня готовності рефлексивного критерію (K_4), на якому знаходиться кожен викладач, ми з'ясували за допомогою таких співвідношень:

- $15 < (K_4) \leq 20$ – *високий рівень*;
- $10 < (K_4) \leq 15$ – *достатній рівень*;
- $5 < (K_4) \leq 10$ – *середній рівень*;
- $0 < (K_4) \leq 5$ – *низький рівень*.

Наводимо приклад розрахунків показників (Π_{13} , Π_{14} , Π_{15} , Π_{16}) для визначення рівня рефлексивного критерію готовності (K_4) на основі даних слухача курсів Білого О.О. (таблиця 3.6).

Такий підхід до виявлення рівня готовності кожного викладача до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій дозволив нам відстежити рівень готовності викладачів на всіх етапах експериментального дослідження по кожному з чотирьох компонентів готовності: ціннісно-мотиваційному, когнітивному, діяльнісному та рефлексивному.

Після аналізу отриманих результатів експериментального дослідження ми дійшли висновку, що кожен окремий критерій готовності викладача (ціннісно-мотиваційний K_1 , когнітивний K_2 , діяльнісний K_3 і рефлексивний K_4) має

приблизно однакову вагу при визначенні узагальненого коефіцієнта готовності викладача ($K_{узг}$).

Таблиця 3.6

Приклад визначення рівня рефлексивного компонента готовності викладача до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій

Прізвище, ім'я, по батькові	Діяльнісний критерій готовності (K_3)				Загальна сума балів	Правило визначення рівня готовності	Рівень діяльнісного компонента готовності
	P_9	P_{10}	P_{11}	P_{12}			
Білий О.О.	3	2	2	2	$(K_3) = 9$	$5 < (9) \leq 10$	<i>середній рівень</i>

Під час аналізу викладачів, з даними, отриманими в контрольних групах викладачів, до і після експерименту, що дозволило визначити загальну ефективність впливу досліджуваного комплексу педагогічних умов та перевірити ці результати відповідними методами статистичної обробки результатів шляхом зіставлення двох емпіричних розподілів між собою.

Для діагностики критеріїв ціннісно-мотиваційного, когнітивного, діяльнісного та рефлексивного компонента готовності викладачів (K_1, K_2, K_3, K_4) щодо використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій на початку експериментального дослідження нами був проведений діагностичний зріз у контрольних та експериментальних групах (ЕГ/КГ).

У контрольних та експериментальних групах були отримані такі результати (у відсотках):

– *Ціннісно-мотиваційний компонент готовності (ЕГ/КГ)* – кількість викладачів, які мають низький рівень – 22,4/26,2%, середній рівень – 35,8/32,7%, достатній рівень – 27,6/30,8%, високий рівень – 14,2/10,3%;

– *когнітивний компонент готовності (ЕГ/КГ)* – кількість викладачів, які мають низький рівень – 35,2/31,4%, середній рівень – 51,4/53,2%, достатній рівень – 8,8/9,2%, високий рівень – 4,6/ 6,2%;

– *діяльнісний компонент готовності (ЕГ/КГ)* – кількість викладачів, які мають низький рівень – 60,2/57,3%, середній рівень – 28,4/32,8%, достатній рівень – 7,3/6,7%, високий рівень – 4,1/ 3,2%;

– *рефлексивний компонент готовності (ЕГ/КГ)* – кількість викладачів, які мають низький рівень – 32,4/28,1%, середній рівень – 50,5/54,3%, достатній рівень – 14,6/16,7%, високий рівень – 2,5/ 1,8%.

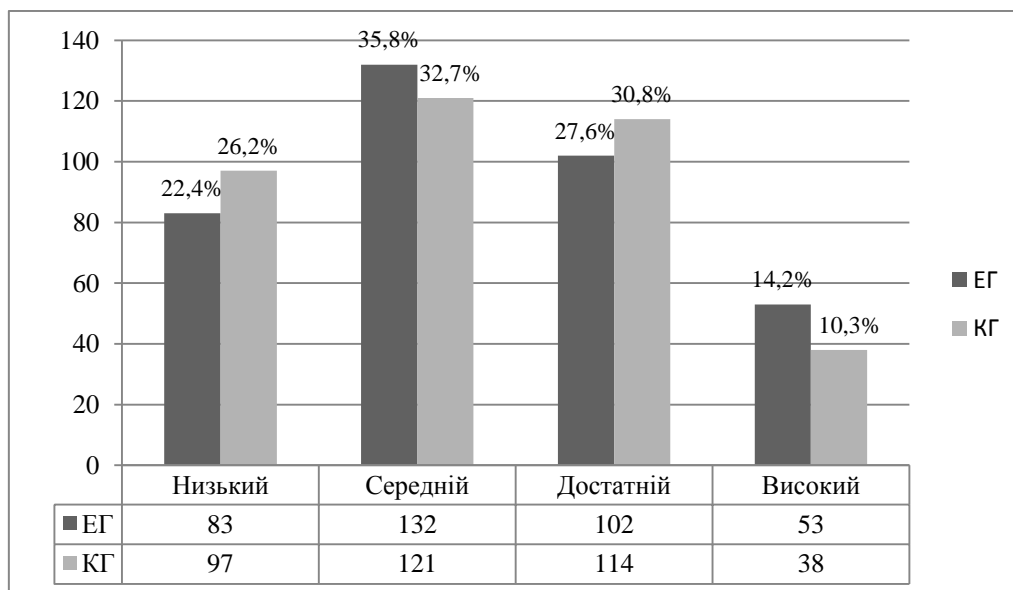

Рис.3.2 Розвиненість ціннісно-мотиваційного компонента готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій в ЕГ та КГ на початку експерименту

Порівнявши відсоткові результати діагностичного зрізу у експериментальних і контрольних групах, ми з'ясували, що сформований рівень ціннісно-мотиваційного компоненту готовності є практично однаковим у обох групах. Переважна більшість викладачів, згідно з показниками (P_1, P_2, P_3, P_4) ціннісно-мотиваційного критерію готовності (K_1), мають середній, достатній та високий рівень ціннісно-мотиваційного компоненту готовності, що свідчить про наявність у них уже сформованого інтересу до вивчення та подальшого впровадження у свою професійно-педагогічну діяльність особистісно-орієнтованих педагогічних технологій; наявність стійкого бажання займатися науково-методичною роботою з актуальних проблем упровадження особистісно-орієнтованих педагогічних технологій в професійну освіту; готовності до самоосвітньої діяльності та самовдосконалення.

Але очевидним є той факт, що ціннісно-мотиваційний компонент готовності не виникає у викладача спонтанно, а формується поступово з усе більшим усвідомленням необхідності використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

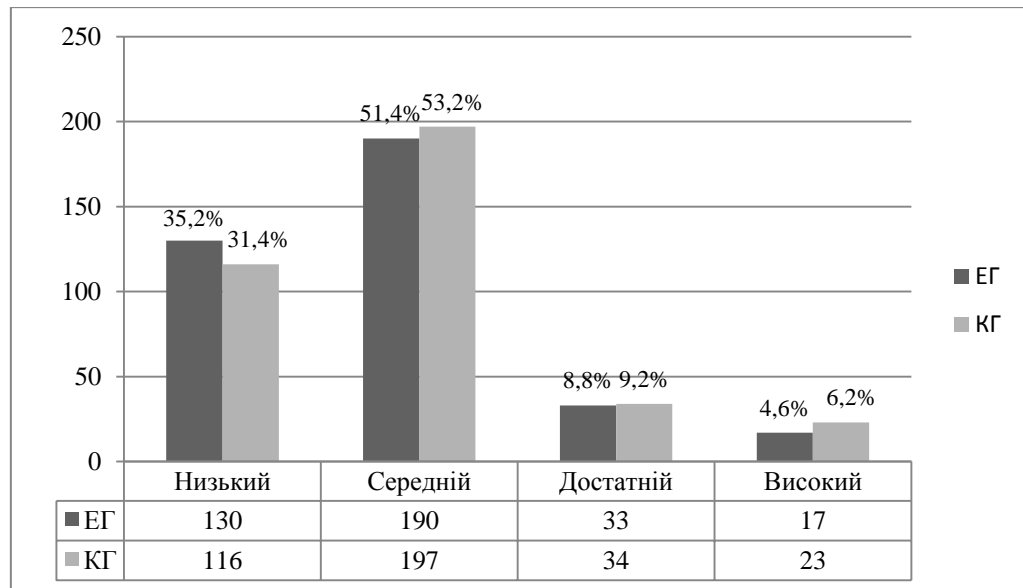

Рис. 3.3 Розвиненість когнітивного компонента готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій в ЕГ та КГ на початку експерименту

Когнітивний компонент готовності викладачів щодо використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій ми визначали за допомогою контрольних тестових запитань для перевірки наявних теоретичних знань: про існуючі особистісно-орієнтовані педагогічні технології; про педагогічні можливості використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій; про сучасні тенденції розвитку особистісно-орієнтованих педагогічних технологій; про можливі способи самоосвітньої діяльності в галузі особистісно-орієнтованих педагогічних технологій тощо.

Порівнявши результати діагностичного зрізу в експериментальних і контрольних групах, згідно з показниками (П₅, П₆, П₇, П₈) когнітивного критерію теоретичної готовності (К₂) на початку експерименту, ми встановили, що сформований рівень когнітивного компоненту готовності у відсоткових показниках майже не відрізняється у обох групах. На відміну від ціннісно-мотиваційного, коли більшість викладачів мали середній, достатній та високий

рівень готовності, показники когнітивного компоненту готовності викладача показали зовсім інші результати. Майже 85% викладачів мають низький та середній рівень готовності і лише 15% достатній та високий рівень сформованої готовності.

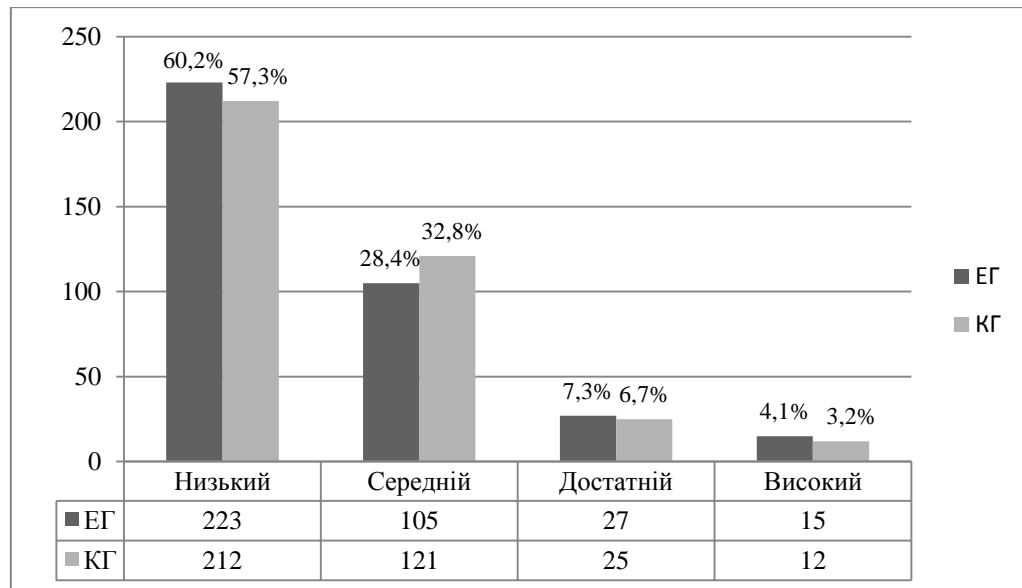

Рис. 3.4 Розвиненість діяльнісного компоненту готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій в ЕГ та КГ на початку експерименту

Діяльнісний компонент готовності викладачів ми визначали за допомогою показників (P_9 , P_{10} , P_{11} , P_{12}) діяльнісного критерія (K_3). Показники критерію дозволили нам виявити практичні навички використання джерел і каналів інформації про особистісно-орієнтовані педагогічні технології, уміння застосовувати алгоритм технології, володіння основними прийомами і стратегіями організації різних видів діяльності учнів засобами особистісно-орієнтованих педагогічних технологій тощо.

Після детального аналізу результатів діагностичного зрізу в експериментальних і контрольних групах, згідно з показниками діяльнісного критерію (K_3) на початку експерименту, ми виявили, що лише 10 % викладачів мають достатній та високий рівень сформованої діяльнісного компоненту готовності, 30% – середній і 60 % викладачів мають низький рівень.

Це свідчить про те, що викладачі до цього часу майже не використовували особистісно-орієнтовані педагогічні технології або використовували їх епізодично, без відповідних теоретичних знань та практичних навичок. Самостійна активність значної частини викладачів у реалізації даної діяльності практично відсутня.

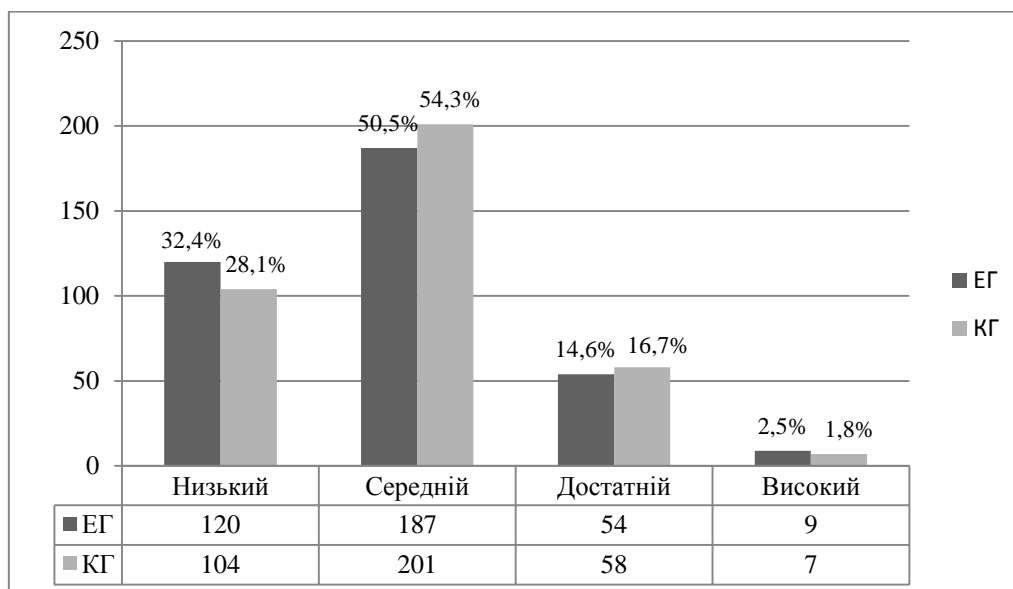

Рис. 3.5 Розвиненість рефлексивного компонента готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій в EG та KG на початку експерименту

Рефлексивний компонент готовності викладачів ми визначали за допомогою показників (P_{13} , P_{14} , P_{15} , P_{16}) діяльнісного критерію (K_4). Показники критерію дозволили нам виявити рефлексивні навички оцінювання своїх можливостей і виявляти проблеми, уміння аналізувати ситуацію впровадження нововведення, прогнозувати дії і знаходити оптимальний вихід, аргументувати вибір особистісно-орієнтованої педагогічної технології тощо.

Після ґрунтовного аналізу результатів рефлексивного зрізу в експериментальних і контрольних групах, згідно з показниками рефлексивного критерію (K_4) на початку експерименту, ми виявили, що лише близько 17 % викладачів мають достатній та високий рівень сформованої рефлексивного компоненту готовності, трохи більше 50% – середній і біля 30 % викладачів мають низький рівень рефлексивного компоненту готовності.

Це свідчить про те, що викладачі не достатньо володіють рефлексивними навичками оцінювання своїх можливостей і виявлення проблем, прогнозувати дії і знаходити оптимальний вихід, аргументувати вибір особистісно-орієнтованої педагогічної технології тощо.

На основі отриманих результатів за критеріями готовності викладачів (ціннісно-мотиваційного критерію готовності (K_1), когнітивного критерію готовності (K_2), діяльнісного критерію (K_3) та рефлексивного критерію (K_4) на початку експерименту, ми можемо зробити певні висновки.

Переважає більшість викладачів спеціальних дисциплін мають бажання використовувати особистісно-орієнтовані педагогічні технології у своїй педагогічній практиці, про це свідчать високі показники ціннісно-мотиваційного критерію (K_1), але в той же час не мають достатніх базових теоретичних знань. Це показали показники (P_5 ; P_6 ; P_7 ; P_8) когнітивного критерію готовності (K_2). Майже у всіх викладачів відсутні практичні навички використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, що підтверджують показники діяльнісного критерію (K_3).

Детально проаналізувавши кожен групу показників за всіма чотирма критеріями готовності (K_1 , K_2 , K_3 , K_4), ми отримали сформовані рівні ціннісно-мотиваційного компонента, теоретичного компонента, практичного компонента та рефлексивного компонента готовності кожного викладача, який брав участь у дослідженні. Результати діагностичного зрізу кожного викладача в експериментальних та контрольних групах ми представили у загальних відсотках по кожному виду готовності (рис. 3.2, 3.3, 3.4, 3.5).

Для визначення загального стану сформованої готовності викладачів у відсотках на початку констатуючого експерименту в обох групах нами було здійснено розрахунки узагальненого коефіцієнта готовності ($K_{узг}$) по кожному викладачу.

Після розрахунків результатів за всіма показниками на початку експерименту (нульовий діагностичний зріз) в контрольних та експериментальних групах були отримані такі результати загального рівня готовності викладачів до

використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій (у відсотках ЕГ/КГ):

- низький рівень (U_1) – 59,2/62,4%;
- середній рівень (U_2) – 25,3/19,4%;
- рівень (U_3) – 10,7/13,2%;
- високий рівень (U_4) – 4,9/ 5% (табл.3.7).

Таблиця 3.7

Рівень готовності викладачів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій на початку експерименту (у %)

Рівень готовності до використання	Ціннісно-мотиваційний показник готовності (K_1)	Когнітивний показник готовності (K_2)	Діяльнісний показник готовності (K_3)	Рефлексивний показник готовності (K_4)
	Узагальнений коефіцієнт готовності ($K_{\text{взг}}$)			
	Експериментальні групи		Контрольні групи	
<i>низький рівень</i> (U_1)	59,1 %		62,4 %	
<i>середній рівень</i> (U_2)	25,3 %		19,4 %	
<i>достатній рівень</i> (U_3)	10,7 %		13,2 %	
<i>високий рівень</i> (U_4)	4,9 %		5 %	

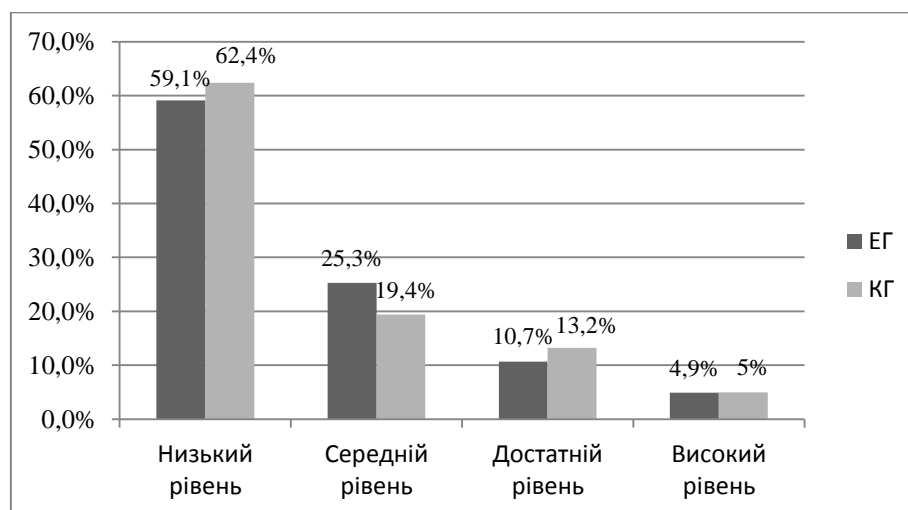

Рис. 3.6 Порівняльна діаграма готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій на початку експерименту в ЕГ та КГ

Як видно на діаграмі, різниця початкового стану готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій у своїй професійній діяльності на початку експерименту в обох групах незначна (від 1% - 3%). Це свідчить про те, що при формуванні експериментальних та контрольних груп ми чітко дотримувалися наведених вище критеріїв та принципів, завдяки чому отримали групи викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О з максимально можливим однаковим рівнем кваліфікації.

Отже, викладачі до початку формуючого експерименту перебували в рівних експериментальних умовах, що дозволяє нам вважати нашу вибірку викладачів з контрольних груп максимально тотожною до вибірки з викладачів експериментальних груп з великим ступенем вірогідності.

На наступних етапах реалізації, констатації та інтерпретації експериментального дослідження нами були зроблені контрольні діагностичні зрізи у експериментальних та контрольних групах з метою порівняння вхідної та підсумкової (контрольної) діагностики рівнів готовності до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій та були використані математичні правила на основі U-критерію Манна-Уїтні (англ. Mann - Whitney U-test) [275], за яким приймається або відкидається та чи інша статистична гіпотеза дослідження.

Після закінчення реалізаційного етапу експерименту (підсумковий/контрольний зріз) в контрольних та експериментальних групах нами були отримані такі результати:

– *ціннісно-мотиваційний компонент готовності* (ЕГ/КГ) – кількість викладачів, які мають низький рівень – 0/2,8%, середній рівень – 12,9/41,8%, достатній рівень – 52,3/39,2%, високий рівень – (34,8/16,2)%;

– *когнітивний компонент готовності* (ЕГ/КГ) – кількість викладачів, які мають низький рівень – 15,6/29,8%, середній рівень – 48,2/49,7%, достатній рівень – 17,5/12,9%, високий рівень – 18,7/7,6%;

– *діяльнісний компонент готовності* (ЕГ/КГ) – кількість викладачів, які мають низький рівень – 4,7/48,5%, середній рівень – 42,8/34,7%, достатній рівень – 32,1/12,4%, високий рівень – 20,4/4,4%;

– *рефлексивний компонент готовності* (ЕГ/КГ) – кількість викладачів, які мають низький рівень – 9,2/11%, середній рівень – 21,6/38,4%, достатній рівень – 40,5/18,4%, високий рівень – 32,4/28,4%.

Отримані результати обох діагностичних зрізів (нульовий та контрольний) дозволяють нам чітко простежити динаміку змін ціннісно-мотиваційного, когнітивного, діяльнісного та рефлексивного компонентів готовності викладачів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

Для здійснення порівняльного аналізу отриманих результатів розглянемо також діаграми (рис. 3.7, рис. 3.8, рис. 3.9), що відображають сформовані рівні готовності викладачів експериментальних та контрольних груп по закінченні формуючого експерименту, та співставимо отримані результати нульового та контрольного зрізів у порівняльних таблицях (3.7, 3.8, 3.9).

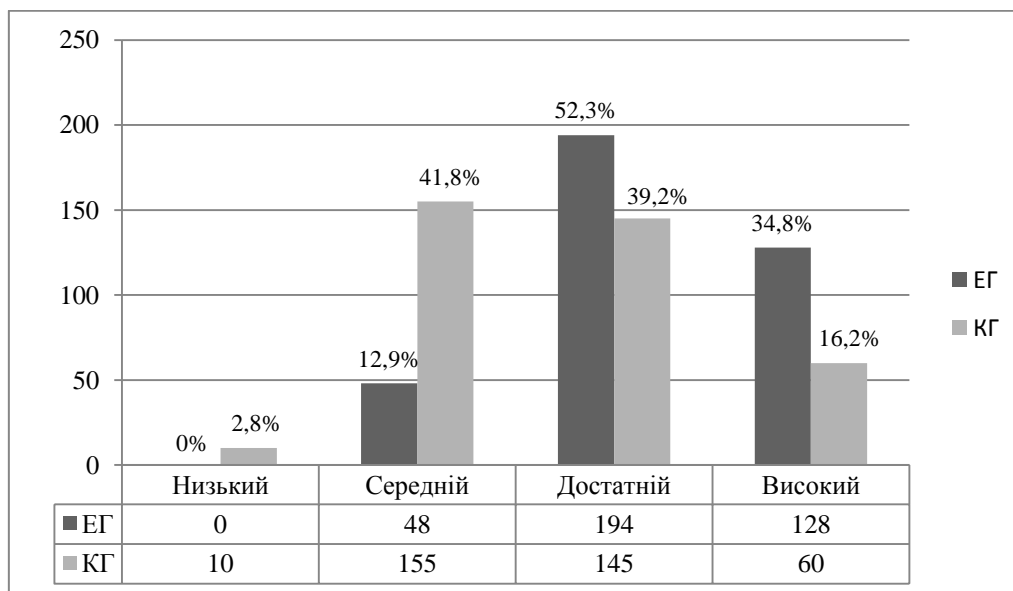

Рис. 3.7 Рівні ціннісно-мотиваційного компоненту готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О після закінчення експерименту в EG та КГ

Для більшої наочності отриманих результатів та аналізу відсоткових показників сформованих рівнів ціннісно-мотиваційного компоненту готовності

педагогів під час експериментального дослідження (нульовий та контрольний зріз) розглянемо дані, зображені на: діаграмі (рис. 3.2, нульовий зріз) та (рис. 3.7, контрольний зріз) та у вигляді порівняльної таблиці (таблиця 3.8).

Таблиця 3.8

Результати нульового та контрольного зрізів ціннісно-мотиваційного компонента готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій на початку та по закінченню експерименту (у %)

Групи викладачів	Нульовий, контрольний зріз та динаміка змін	Рівні ціннісно-мотиваційного компонента готовності			
		низький рівень	середній рівень	достатній рівень	високий рівень
експериментальні групи викладачів	нульовий зріз	22,4%	35,8%	27,6%	14,2%
	контрольний зріз	0%	12,9%	52,3%	34,8%
контрольні групи викладачів	нульовий зріз	26,2%	32,7%	30,8%	10,3%
	контрольний зріз	2,8%	41,8%	39,2%	16,2%

З таблиці 3.8 видно, що після закінчення експерименту за результатами контрольного зрізу в експериментальних групах повністю відсутні викладачі, які мають низький рівень ціннісно-мотиваційного компонента готовності до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій. У контрольних групах кількість викладачів, які знаходилися на низькому рівні готовності, також знизилася з 26,2% до 2,8%. Ми пов'язуємо таке зниження відсотка ціннісно-мотиваційного компонента готовності викладачів у контрольних групах з тим, що вони після проходження спецкурсу «Особистісно-орієнтований підхід в професійній освіті» в межах курсів підвищення кваліфікації усвідомили всі переваги використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій в освітньому процесі.

На початку експерименту (нульовий зріз) 35,8% викладачів мали середній рівень готовності в експериментальних групах та 32,7% у контрольних. Під кінець експерименту (контрольний зріз) в експериментальних групах цей показник

знизився з 35,8% до 12,9%, у той час як в контрольній групі він, навпаки, збільшився з 32,7% до 41,8%. Проаналізувавши зміни відсоткових показників викладачів, що мають середній рівень ціннісно-мотиваційного компоненту готовності, ми зробили висновок, що в переважній більшості показники середнього рівня готовності змінилися за рахунок викладачів, які були на низькому рівні готовності, а на контрольному зрізі отримали значно кращі результати і відповідно отримали вищий рівень ціннісно-мотиваційного компоненту готовності.

У процесі аналізу динаміки змін показників достатнього та високого рівня ціннісно-мотиваційного компоненту готовності ми з'ясували, що абсолютно всі викладачі показали кращі результати на контрольному зрізі. Це свідчить про підвищення їх рівня ціннісно-мотиваційного компоненту готовності.

В цілому, результати, подані в діаграмах (рис. 3.2, рис. 3.7) та таблиці 3.8, свідчать про значне зростання ціннісно-мотиваційного компоненту готовності у педагогів обох груп. Під кінець експерименту у всіх викладачів експериментальних груп та 97,2% викладачів контрольних груп був сформований інтерес до вивчення особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, зафіксовано стійке бажання займатися науково-методичною роботою з актуальних проблем упровадження особистісно-орієнтованих педагогічних технологій в освіту, викладачі психологічно готові до самоосвітньої діяльності та самовдосконалення.

Наприкінці експерименту з усіх викладачів, що брали участь у експериментальному дослідженні, лише 2,8% (низький рівень ціннісно-мотиваційного компоненту) мали пасивно-формальне ставлення до проблемних питань особистісної орієнтації професійної освіти та впровадження сучасних педагогічних технологій навчання в свою професійно-педагогічну діяльність зокрема. На відміну від ціннісно-мотиваційного компонента готовності, коли більшість викладачів (на початку експерименту) мали середній, достатній та високий рівень готовності, показники когнітивного компонента готовності викладача (на початку експерименту), виявилися зовсім іншими. Майже 85%

викладачів мали низький та середній рівень готовності і лише 15% від усіх мали достатній та високий рівень сформованої готовності.

Для аналізу відсоткових показників сформованих рівнів когнітивного компонента готовності педагогів під час експериментального дослідження (нульовий та контрольний зріз) розглянемо дані, зображені на діаграмі (рис. 3.3, нульовий зріз) та діаграмі (рис. 3.8, контрольний зріз) та у вигляді порівняльної таблиці (таблиця 3.9).

За результатами контрольного зрізу після закінчення експерименту в експериментальних групах показник викладачів, що мали низький сформований рівень готовності, зменшився на 19,6%, у контрольних групах цей показник зменшився лише на 1,6%, тобто практично залишився сталим. З відсоткових показників таблиці, отриманих у контрольних групах, на відміну від експериментальних, ми можемо зробити висновок, що показники середнього, достатнього та високого рівнів готовності викладачів залишилися майже без змін – від 1,4% до 3,7%.

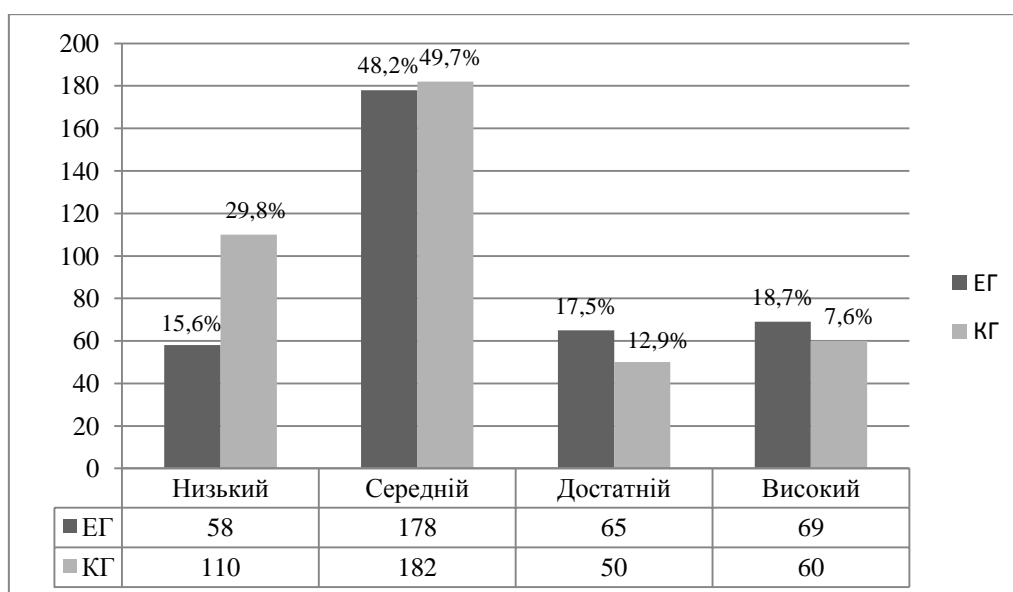

Рис.3.8 Рівні когнітивного компонента викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О готовності після закінчення експерименту в EG та KG

Таблиця 3.9

**Результати нульового та контрольного зрізів когнітивного компонента
готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до
використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій на початку
та після закінчення експерименту (у %)**

Групи викладачів	Нульовий, контрольний зріз та динаміка змін	Сформовані рівні когнітивного компонента готовності			
		низький рівень	середні й рівень	достатні й рівень	високий рівень
експериментальні групи викладачів	нульовий зріз	35,2%	51,4%	8,8%	4,6%
	контрольний зріз	15,6%	48,2%	17,5%	18,7%
контрольні групи викладачів	нульовий зріз	31,4%	53,2%	9,2%	6,2%
	контрольний зріз	29,8%	49,7%	12,9%	7 ,6%

Отримані результати свідчать про те, що викладачі контрольних груп після проходження курсів підвищення кваліфікації (спецкурс «Особистісно-орієнтований підхід в професійній освіті») перебуваючи у своїх закладах, не мали можливості підвищувати свій рівень когнітивного компонента готовності до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, хоча вони й мали відповідну мотивацію згідно з показниками ціннісно-мотиваційного показника готовності, подані в таблиці 3.8.

На відміну від контрольних груп, в експериментальних ми спостерігали позитивну динаміку розвитку достатнього та високого рівнів готовності. Так, відсоток викладачів з достатнім та високим рівнем когнітивного компонента готовності збільшився на 8,7% та 14,1% відповідно. Ми пов'язуємо таке збільшення відсотку теоретичної готовності викладачів у експериментальних групах з тим, що вони після проходження спецкурсу «Особистісно-орієнтований підхід в професійній освіті» в межах курсів підвищення кваліфікації отримали можливість для подальшої взаємодії із центром координації діяльності спільноти у міжкурсовий період. Усі викладачі експериментальних груп були учасниками

віртуальної педагогічної мережі та системи дистанційної підтримки «Центр сучасних освітніх технологій». Завдяки інструментам системи у викладачів експериментальних груп була можливість отримання постійної необхідної педагогічної допомоги у вигляді методичних консультацій, спільного обговорення та постійного обміну інформацією з проблемних питань використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій у зручний для них час.

На початку експерименту після детального аналізу результатів діагностичного (нульового) зрізу в експериментальних і контрольних групах, згідно з показниками діяльнісного критерію (K_3), ми виявили, що лише 10% викладачів мають достатній та високий рівень сформованого діяльнісного компонента готовності, 30% – середній і 60 % викладачів мають низький рівень (рис. 3.4).

Результати, отримані під час контрольного зрізу, після закінчення експерименту продемонстрували зовсім інші відсоткові показники діяльнісного компонента готовності (рис. 3.9).

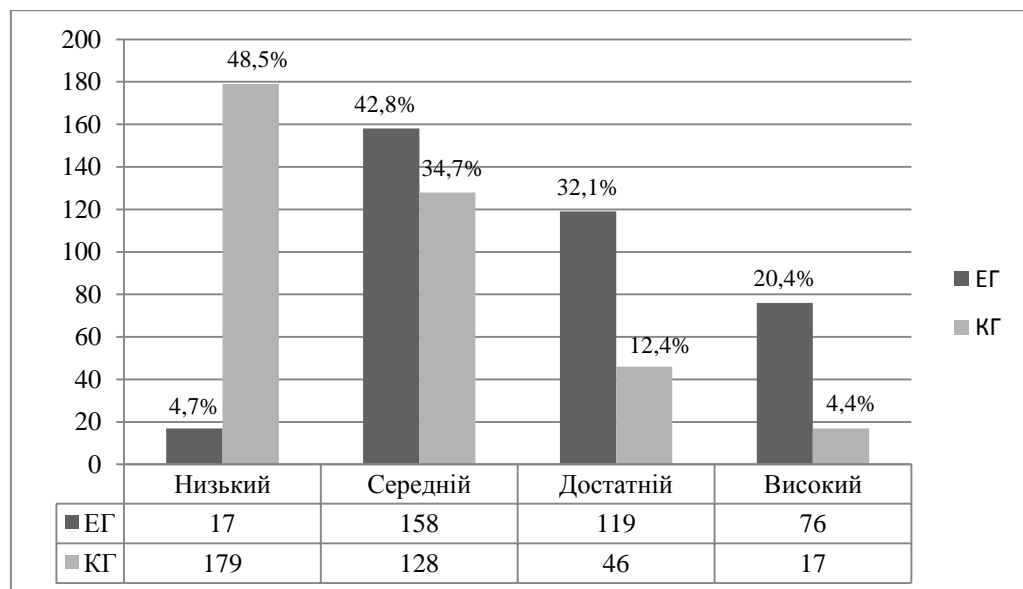

Рис.3.9 Рівні діяльнісного компонента готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О після закінчення експерименту в EG та KG

Розглянемо відсоткові показники сформованих рівнів діяльнісного компоненту готовності педагогів, отримані під час експериментального дослідження на початку експерименту та при його завершенні (рис. 3.4, рис. 3.9). Для наочності отриманих результатів одержані дані наводимо у вигляді порівняльної таблиці (таблиця 3.10).

Таблиця 3.10

Результати нульового та контрольного зрізів діяльнісного компонента готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій на початку та по закінченню експерименту (у %)

Групи викладачів	Нульовий та контрольний зріз	Сформовані рівні діяльнісної готовності			
		низький рівень	середній рівень	достатній рівень	високий рівень
експериментальні групи викладачів	нульовий зріз	60,2%	28,4%	7,3%	4,1%
	контрольний зріз	4,7%	42,8%	32,1%	20,4%
контрольні групи викладачів	нульовий зріз	57,3%	32,8%	6,7%	3,2%
	контрольний зріз	48,5%	34,7	12,4%	4,4%

Аналіз результатів показує, що відсоток викладачів експериментальних груп, які мають достатній та високий рівень діяльнісного компонента готовності, значно збільшився після закінчення експерименту. Показники високого рівня готовності збільшилися в експериментальних групах на 16,3%, у той час, як у контрольних групах цей показник залишився майже без змін (збільшився на 1,2%). Також значно збільшилися показники достатнього рівня діяльнісного компонента готовності в обох групах викладачів: на 5,7% у контрольних групах та на 24,8% у експериментальних групах. Показник викладачів експериментальних груп, що мають достатній рівень діяльнісного компонента готовності, у 4 рази більший, ніж у контрольних групах. Це свідчить про те, що комплексна реалізація педагогічних умов, у яких перебували викладачі експериментальних груп, значно покращує показники готовності викладачів. Зростання відсотка достатнього рівня

готовності у викладачів контрольних груп (5,7%) можна пояснити самоосвітньою діяльністю викладачів і позитивними результатами курсів підвищення кваліфікації (спецкурс «Особистісно-орієнтований підхід в професійній освіті»), що нам підтверджують показники ціннісно-мотиваційного компонента готовності у викладачів обох груп на початку експерименту.

Для аналізу відсоткових показників сформованих рівнів рефлексивного компонента готовності педагогів під час експериментального дослідження (нульовий та контрольний зріз) розглянемо дані, зображені на діаграмі (рис. 3.4, нульовий зріз) та діаграмі (рис. 3.10, контрольний зріз) та у вигляді порівняльної таблиці (таблиця 3.11).

За результатами контрольного зрізу після закінчення експерименту в експериментальних та контрольних групах у викладачів, що мали низький та середній сформований рівень готовності, зменшився приблизно на однакову величину: 17,1% та 15,9% відповідно, це свідчить про те, що значна частина викладачів в ході експерименту почали оцінювати свої можливості у використанні особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

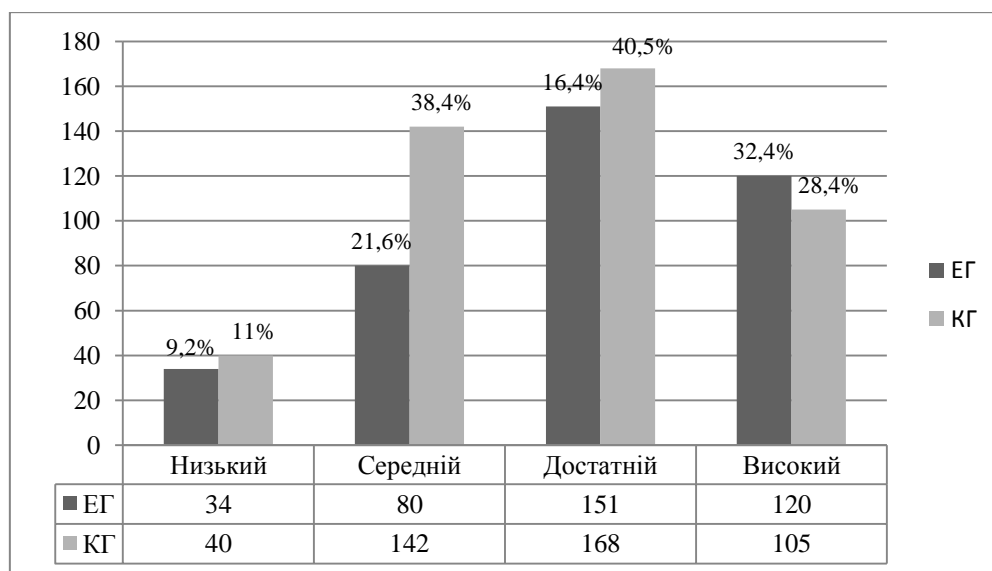

Рис.3.10 Результати, що відображають рівень рефлексивного компонента готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О після закінчення формуючого експерименту в EG та KG

Таблиця 3.11

Результати нульового та контрольного зрізів рефлексивного компонента готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій на початку та після закінчення експерименту (у %)

Групи викладачів	Нульовий, контрольний зріз та динаміка змін	Сформовані рівні когнітивного компонента готовності			
		низький рівень	середній рівень	достатній рівень	високий рівень
експериментальні групи викладачів	нульовий зріз	32,4%	50,5%	14,6%	2,5%
	контрольний зріз	9,2%	21,6%	40,5%	32,4%
контрольні групи викладачів	нульовий зріз	28,1%	54,3%	16,72%	1,8%
	контрольний зріз	11%	38,4%	18,4%	28,4%

З відсоткових показників таблиці, отриманих у контрольних та експериментальних групах щодо достатнього та високого рівнів готовності, то в обох випадках спостерігається зростання в межах від 1,% (у контрольній групі) до 29,9% (у експериментальній групі).

Отримані результати свідчать про те, що викладачі контрольних груп після проходження курсів підвищення кваліфікації (спецкурс «Особистісно-орієнтований підхід в професійній освіті») перебуваючи у своїх закладах, не набули рефлексивних навиків щодо використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій у своїй професійній діяльності і не виявляють проблем та не аналізують ситуацію щодо впровадження нововведення, хоча вони й мали відповідну мотивацію згідно з показниками ціннісно-мотиваційного компонента готовності, подані в таблиці 3.11. На відміну від контрольних груп, в експериментальних ми спостерігали позитивну динаміку розвитку достатнього та високого рівнів рефлексивного компонента готовності.

Після розрахунків результатів за всіма показниками ціннісно-мотиваційного, когнітивного, діяльнісного та рефлексивного компонентів

готовності викладачів під кінець констатуючого експерименту (контрольний діагностичний зріз) у контрольних та експериментальних групах були отримані такі результати загального рівня готовності викладачів ($K_{\text{узг}}$) до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій (у відсотках ЕГ/КГ):

- низький рівень (U_1) – 5,8/44,5%,
- середній рівень (U_2) – 15,8/34%,
- достатній рівень (U_3) – 43,6/18%,
- високий рівень (U_4) – 34,8/3,5%.

Таблиця 3.12

Рівень готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій після закінчення експерименту (у %)

Рівень готовності до використання	Ціннісно-мотиваційний компонент готовності (K_1)	Когнітивний компонент готовності (K_2)	Діяльнісний компонент готовності (K_3)	Рефлексивний компонент готовності (K_4)
	Узагальнений коефіцієнт готовності ($K_{\text{узг}}$)			
	Експериментальні групи		Контрольні групи	
<i>низький рівень</i> (U_1)	5,8 %		44,5 %	
<i>середній рівень</i> (U_2)	15,8 %		34 %	
<i>достатній рівень</i> (U_3)	43,6 %		18 %	
<i>високий рівень</i> (U_4)	34,8 %		3,5 %	

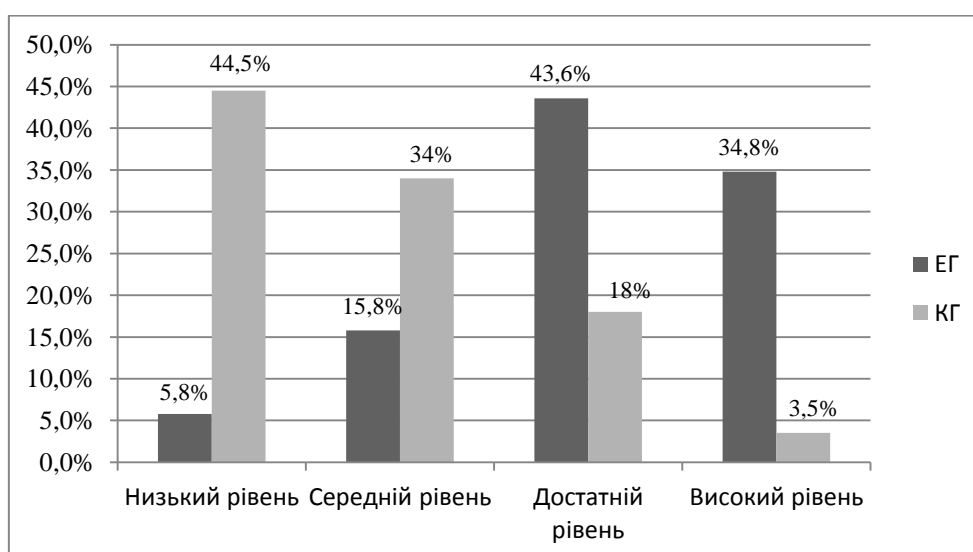

Рис.3.11 Порівняльна діаграма готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій після закінчення експерименту в ЕГ та КГ

На відміну від показників, відображених у порівняльній діаграмі готовності викладачів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій на початку експерименту (рис. 3.6), де різниця початкового стану готовності викладачів експериментальних та контрольних груп була незначна (від 1% - 3%), діаграма готовності викладачів після закінчення формуючого експерименту у експериментальних та контрольних групах (рис. 3.11) показує зовсім інші результати. З показників діаграми видно, що 78,3% викладачів експериментальних груп після закінчення формуючого експерименту мають достатній та високий рівень готовності, що на 64,9% більше, ніж на початку експерименту.

Отримані загальні відсоткові дані в експериментальних та контрольних групах, згідно з розрахунками коефіцієнту узагальненого рівня готовності по кожному викладачу, дозволили нам проаналізувати загальну динаміку змін процесу розвитку готовності викладачів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій в експериментальних та контрольних групах по кожному з рівнів готовності (U_1, U_2, U_3, U_4).

Динаміку змін рівнів готовності викладачів (D) до даного виду діяльності ми визначали за такою формулою:

$$D = U_{(\text{кін})} - U_{(\text{поч.})} \quad (3.11),$$

де $U_{(\text{кін})}$ – відсоток викладачів відповідного рівня готовності після закінчення експерименту; $U_{(\text{поч.})}$ – відсоток викладачів відповідного рівня готовності на початку експерименту. Розглянемо отримані дані у вигляді таблиці 3.13.

Результати таблиці 3.13 свідчать, що у викладачів експериментальних груп динаміка змін більш виражена, ніж у викладачів контрольних груп, де відсоткові результати на початку експерименту та після його закінчення майже незмінні. Порівнюючи результати обох груп, ми можемо зробити висновок, що позитивна динаміка розвитку достатнього (+34% викладачів) та високого (+38,5% викладачів) рівнів готовності в експериментальних групах пов'язана саме з комплексом ефективних педагогічних умов, у яких перебували викладачі цієї

групи під час експериментального дослідження та постійним використанням системи дистанційної системи методичної підтримки професійного розвитку викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О у міжкурсовий період підвищення кваліфікації.

Таблиця 3.13

Узагальнені результати нульових та контрольних діагностичних зрізів та розрахунок динаміки процесу розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О (у %)

Рівень готовності до використання	Ціннісно-мотиваційний компонент готовності (K ₁)	Когнітивний компонент готовності (K ₂)	Діяльнісний компонент готовності (K ₃)	Рефлексивний компонент готовності (K ₄)		
	Узагальнений коефіцієнт готовності (K _{узг})					
	експериментальні групи			контрольні групи		
	U _(поч.)	U _(кін)	D	U _(поч.)	U _(кін)	D
<i>низький рівень (U₁)</i>	59,1	5,8	-53,3	62,4	44,5	-17,9
<i>середній рівень (U₂)</i>	25,3	15,8	-9,5	19,4	34	+14,6
<i>достатній рівень (U₃)</i>	10,7	43,6	+32,9	13,2	18	+4,8
<i>високий рівень (U₄)</i>	4,9	34,8	+29,9	5	3,5	-1,5

Дані таблиці 3.12 демонструють, що всі викладачі експериментальних груп значно підвищили свій рівень готовності щодо використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

Необхідно відзначити також відсоток викладачів у контрольних групах, які на час експерименту не були забезпечені відповідними педагогічними умовами та не мали можливості використовувати у своїй роботі дистанційну систему методичної підтримки професійного розвитку викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О у міжкурсовий період підвищення кваліфікації, але показали позитивну динаміку підвищення рівня готовності (+19,8% викладачів). Ми пов'язуємо це з значним підвищенням ціннісно-мотиваційного компоненту готовності викладачів обох груп після проходження курсів підвищення кваліфікації (спецкурс «Особистісно-орієнтований підхід в професійній освіті») та подальшою самоосвітньою діяльністю кожного викладача.

Для визначення загальної динаміки процесу розвитку готовності викладачів експериментальних та контрольних груп за всіма рівнями готовності (U_1, U_2, U_3, U_4) під час експериментального дослідження, нами був визначений середній показник рівня готовності (U_{cp}) обох груп. Середній показник рівня готовності (U_{cp}) експериментальних та контрольних груп дозволив нам визначити кількісну оцінку загального рівня готовності викладачів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

Даний показник ми визначали за такою формулою:

$$U_{cp} = \frac{(n_1 \cdot 1 + n_2 \cdot 2 + n_3 \cdot 3 + n_4 \cdot 4)}{n_1 + n_2 + n_3 + n_4} \quad (3.12),$$

де n_1 – кількість викладачів, що мають низький рівень готовності (U_1); n_2 – кількість викладачів, що мають середній рівень готовності (U_2); n_3 – кількість викладачів, що мають достатній рівень готовності (U_3); n_4 – кількість викладачів, що мають високий рівень готовності (U_4).

Отримані дані дозволили нам визначити абсолютний приріст готовності (P) викладачів експериментальних та контрольних груп та визначити відповідний коефіцієнт зростання рівня готовності (K) всіх викладачів експериментальних та викладачів контрольних груп для подальшого аналізу.

Під абсолютним приростом готовності (P) ми розуміли різницю між порівнюваним контрольним рівнем готовності і вищим нульовим рівнем більш раннього періоду, прийнятим за основу порівняння.

Абсолютний приріст рівня готовності (P) розглянемо у вигляді формули:

$$P = U_{(контр.)} - U_{(нул.)} \quad (3.13),$$

де $U_{(контр.)}$ – середнє значення рівня готовності викладачів після закінчення експерименту; $U_{(нул.)}$ – середнє значення рівня готовності викладачів на початку експерименту.

Коефіцієнт зростання рівня готовності (K) ми обчислювали за формулою:

$$K = U_{(контр.)} / U_{(нул.)} \quad (3.14).$$

Розглянемо отримані дані у вигляді таблиці 3.14 та діаграми (рис. 3.12).

Дані таблиці 3.14 та діаграми (рис. 3.12) демонструють, що початкові рівні середнього показника готовності викладачів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій в експериментальних та контрольних групах були майже однакові. У процесі розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, під час експериментального дослідження у педагогів експериментальних груп ми відзначали значне підвищення абсолютного приросту рівня готовності, на відміну від викладачів контрольних груп.

Таблиця 3.14

Загальна динаміка процесу розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій під час експерименту в експериментальних та контрольних групах

Показник	ЕГ	КГ
$U_{(нул.)}$ - середнє значення рівня готовності викладачів на початку експерименту	1,9	2,1
$U_{(контр.)}$ – середнє значення рівня готовності викладачів після закінчення експерименту	4,2	2,4
(Р) – абсолютний приріст рівня готовності	2,3	0,3
(К) – коефіцієнт зростання рівня готовності	2,2	1,1

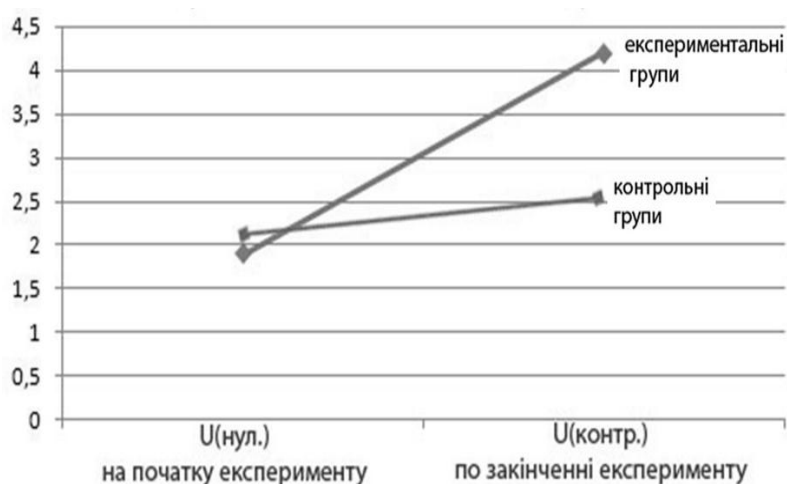

Рис. 3.12 Динаміка абсолютного приросту рівня готовності педагогів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій в ЕГ та КГ під час експериментального дослідження

З результатів, поданих у таблиці 3.14, ми бачимо, що коефіцієнт зростання рівня готовності (К) у викладачів експериментальних груп у два рази більший, ніж у викладачів контрольних груп (експериментальні групи (К) = 2,2; контрольні групи (К) = 1,1).

На діаграмі (рис. 3.12) ми відстежуємо більш виражену динаміку абсолютного приросту рівня готовності викладачів експериментальних груп (1,9 → 4,2) та досить незначну у викладачів контрольних груп (2,1 → 2,4).

Така значна розбіжність показників експериментальних та контрольних груп цілком підтверджує наше припущення, висунуте на початку дослідження, що актуальні завдання із розвитку готовності викладачів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій у своїй професійній діяльності будуть успішно вирішені за умови реалізації запропонованого комплексу педагогічних умов та застосування дистанційної системи методичної підтримки професійного розвитку викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О у міжкурсовий період підвищення кваліфікації.

Для оформлення результатів наукового дослідження та організації математичної, статистичної та подальшої аналітичної обробки отриманих результатів під час експериментального дослідження ми використовували методи вторинної статистичної обробки результатів на основі пакета «Аналіз», що входить до складу стандартного офісного пакета Microsoft Office Excel. У числі вторинних методів ми застосовували аналіз і методи порівняння первинних статистик у двох або декількох вибірках.

Для визначення статистичної достовірності експериментального впливу комплексу педагогічних умов на розвиток готовності викладачів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій шляхом прийняття або відхилення конкуруючої гіпотези H_1 (виконання комплексу педагогічних умов значно сприяє ефективному формуванню готовності викладачів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій у своїй професійній діяльності) у своєму дослідженні ми використовували критерій Манна-Уїтні для

оцінювання відмінностей узагальненого коефіцієнта готовності викладача ($K_{\text{узг.}}$) за рівнем вираженості для двох незалежних вибірок.

Для обрахунків U-критерію Манна-Уїтні та прийняття чи відхилення конкуруючої/альтернативної гіпотези нашого дослідження ми створили дві незалежні вибірки з викладачів експериментальних та контрольних груп. Критерій дозволяє виявити відмінності в значенні параметра навіть між малими вибірками (кількість значень у вибірках повинна бути більшою від трьох), але найкращі результати критерій показує при об'ємі вибіркового даних

$$n_1 \geq 19, n_2 \geq 19.$$

Саме тому для підтвердження статистичної достовірності експериментального впливу комплексу педагогічних умов на розвиток готовності викладачів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій ми продемонструємо результати обрахунків двох груп (експериментальної та контрольної), які мають таку ж кількість (по 19 осіб у кожній групі).

Розглянемо отримані вибірки з коефіцієнтами викладачів у експериментальній та контрольній групі у вигляді таблиці 3.15.

Таблиця 3.15

Вибірка узагальненого коефіцієнта готовності викладачів експериментальної та контрольної групи наприкінці експерименту

Вибірка 1																			
(K _{узг.}) – вибірки викладачів експериментальної групи																			
K _{узг.}	0,49	0,68	0,69	0,77	0,76	0,79	0,89	0,87	0,76	0,79	0,87	0,78	0,79	0,83	0,91	0,92	0,93	0,95	0,94
Вибірка 2																			
(K _{узг.}) – вибірки викладачів контрольної групи																			
K _{узг.}	0,42	0,39	0,67	0,64	0,61	0,62	0,67	0,66	0,63	0,65	0,78	0,72	0,74	0,71	0,87	0,83	0,81	0,85	0,91

Для доведення статистичної достовірності експериментального впливу у своєму дослідженні ми висунули педагогічну гіпотезу у вигляді двох статистичних гіпотез. Перша – нульова гіпотеза (H_0) полягає в тому, що комплекс

педагогічних умов узагалі не впливає на процес розвитку готовності викладача до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій у своїй професійній діяльності, тобто різниця між сформованою готовністю викладачів експериментальних і контрольних груп дорівнює нулю. Друга альтернативна/конкуруюча гіпотеза (H_1) передбачає таке: комплекс педагогічних умов ефективно впливає на розвиток готовності викладачів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій у своїй професійній діяльності, що й доводить переваги експериментальної методики, за якою працювали викладачі експериментальних груп.

Для прийняття чи відхилення нульової гіпотези (H_0) ми проводили розрахунки U-критерію Манна-Уїтні та порівнювали отримане емпіричне значення ($U_{\text{емп}}$) з таблицею критичних значень критерію ($U_{\text{кр}}$) (Додаток Ф).

Згідно з правилами критерію, якщо набуте значення ($U_{\text{емп}}$) менше за табличне або ж дорівнює йому, то визнається достовірність істотних відмінностей між сформованими рівнями в даних вибірках (приймається альтернативна гіпотеза H_1). Якщо ж набуте емпіричне значення ($U_{\text{емп}}$) буде більшим за табличне, то приймається нульова гіпотеза (H_0), і відмінності між сформованими рівнями вважаються незначними.

Достовірність відмінностей у вибірках тим вища, чим менше отримане емпіричне значення ($U_{\text{емп}}$). Правило прийняття чи відхилення нульової гіпотези (H_0) можна записати у вигляді таких співвідношень:

$(U_{\text{емп}}) \leq (U_{\text{кр}})$ - приймаємо альтернативну/конкуруючу гіпотезу (H_1);

$(U_{\text{емп}}) > (U_{\text{кр}})$ - приймаємо нульову гіпотезу (H_0).

Отже, чим менше значення критерію, тим вірогідніше, що відмінності між значеннями параметра у вибірках достовірні. Розглянемо результати ранжування груп викладачів (табл. 3.17).

Емпіричне значення U-критерію Манна-Уїтні ми обраховували за формулою (3.4):

$$U_{\text{емп}} = 19 \cdot 19 + \frac{19 \cdot (19+1)}{2} - 469,5,$$

$$U_{\text{емп}} = 361 + \frac{380}{2} - 469,5,$$

$$U_{\text{емп}} = 361 + 190 - 469,5,$$

$$U_{\text{емп}} = 81,5.$$

Таблиця 3.17

Матриця ранжування експериментальних та контрольних груп викладачів

№	Вибірка 1 ($K_{\text{узг.}}$) – вибірки викладачів експериментальної групи	Ранг 1	Вибірка 2 ($K_{\text{узг.}}$) – викладачів контрольної групи	Ранг 2
1	0.49	3	0.39	1
2	0.68	12	0.42	2
3	0.69	13	0.61	4
4	0.76	17.5	0.62	5
5	0.76	17.5	0.63	6
6	0.77	19	0.64	7
7	0.78	20.5	0.65	8
8	0.79	23	0.66	9
9	0.79	23	0.67	10.5
10	0.79	23	0.67	10.5
11	0.83	26.5	0.71	14
12	0.87	30	0.72	15
13	0.87	30	0.74	16
14	0.89	32	0.78	20.5
15	0.91	33.5	0.81	25
16	0.92	35	0.83	26.5
17	0.93	36	0.85	28
18	0.94	37	0.87	30
19	0.95	38	0.91	33.5
Сума рангів		469.5		271.5
Результат:		$U_{\text{емп}} = 81.5$		
Критичні значення критерія				
$p \leq 0.01$		$(U_{\text{кр}})$	$p \leq 0.05$	
101			123	

Для зручності розрахунків U-критерію Манна-Уїтні у всіх експериментальних та контрольних групах викладачів з метою перевірки статичної достовірності отриманих відсоткових даних під час експериментального дослідження ми використовували методи вторинної статистичної обробки результатів на основі пакета «Аналіз», що входить до складу стандартного офісного пакета Microsoft Office Excel (за наявності пакета

Microsoft Office Excel). Для ранжування ми застосовували функцію РАНГ і автоматичного сортування, що дозволило максимально спростити розрахунки.

Під час внесення коефіцієнтів до вибірок автоматично вираховувалась сума рангів по кожній з вибірок та вираховувалось емпіричне значення ($U_{\text{емп}}$) даних.

На (рис. 3.13). подаємо приклад розрахунку U-критерію Манна-Уїтні інструментами офісного пакета Microsoft Office Excel.

Розрахунок U-критерію Манна - Уїтні				
		n1	n2	
1				
2				
3				
4	1	0.49	0.39	нульовий рівень готовності
5	2	0.68	0.42	
6	3	0.69	0.61	низький рівень готовності
7	4	0.76	0.62	
8	5	0.76	0.63	середній рівень готовності
9	6	0.77	0.64	
10	7	0.78	0.65	достатній рівень готовності
11	8	0.79	0.66	
12	9	0.79	0.67	високий рівень готовності
13	10	0.79	0.67	
14	11	0.83	0.71	
15	12	0.87	0.72	
16	13	0.87	0.74	
17	14	0.89	0.78	
18	15	0.91	0.81	
19	16	0.92	0.83	
20	17	0.93	0.85	
21	18	0.94	0.87	
22	19	0.95	0.91	
23				
67				
70	n1		19	
71	n2		19	
72	Средній ранг (n1)		24,71	
73	Средній ранг (n2)		14,29	
74	Статистика U Манна-Уитни		81,5	

Рис.3.13 Приклад розрахунку U- критерію Манна-Уїтні інструментами офісного пакета Microsoft Office Excel

За нашими розрахунками отримане емпіричне значення ($U_{\text{емп}} = 81,5$) знаходиться в зоні значущості ($U_{\text{емп}} \leq U_{\text{кр}}$). Отже, приймаємо альтернативну/конкуруючу гіпотезу (H_1) (рис 3.14).

Дані таблиці 3.17 та рис. 3.14 свідчать, що ($U_{\text{емп}} \leq U_{\text{кр}}$), тому нульова гіпотеза (H_0) відхиляється на рівні значущості $p = 0,05$ і приймається альтернативна/конкуруюча гіпотеза дослідження (H_1), на підставі чого ми можемо зробити коректний висновок, що сформований рівень готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-

орієнтованих педагогічних технологій в експериментальних групах знаходиться на більш високому рівні, ніж у викладачів контрольних груп.

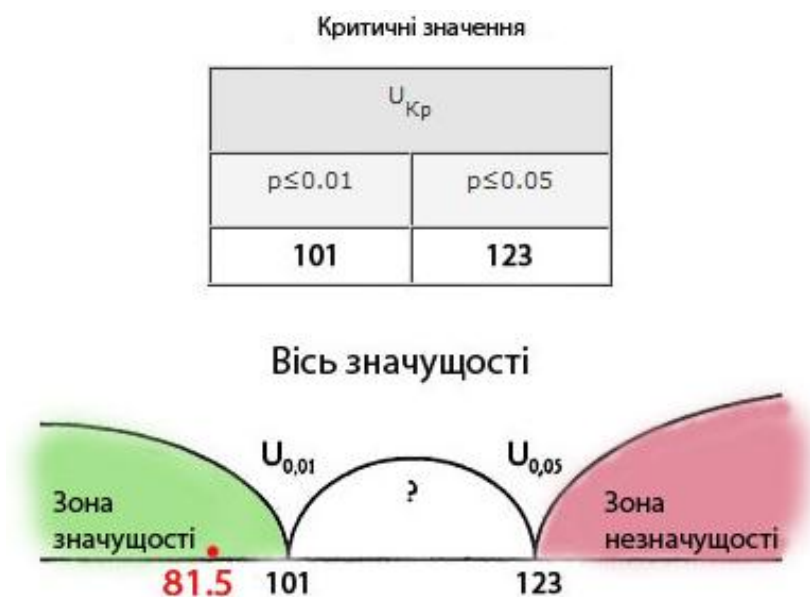

Рис. 3.14 Вісь значущості U -критерію Манна-Уїтні

Математична, статистична та аналітична обробка результатів узагальнених коефіцієнтів готовності викладачів підтвердила більш позитивну динаміку процесу розвитку готовності у викладачів експериментальних груп на фоні контрольних. Розвиток готовності викладачів в експериментальних групах відбувся під впливом обраних нами педагогічних умов та завдяки реалізації дистанційної системи методичної підтримки професійного розвитку викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О у міжкурсовий період підвищення кваліфікації.

Це означає, що комплексна реалізація структурно-функціональної моделі нашого дослідження сприяє формуванню готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

Висновки до третього розділу

1. Аналіз стану готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій

дозволив висунути гіпотезу нашого дослідження. З метою перевірки гіпотези нашого дослідження та підтвердження теоретичного припущення щодо ефективності роботи експериментальної моделі готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій нами було організовано та проведено в реальних умовах освітнього процесу регіону педагогічний експеримент.

Експериментальне дослідження здійснювалося поетапно протягом п'яти років: з 2014 по 2020 рр. На кожному з етапів, в залежності від цілей і поставлених завдань, використовувалися різні методи дослідження та виконувалася відповідна робота. Витрачений час на підготовку, проведення та загальний аналіз результатів експерименту ми умовно розбили на три послідовних етапи.

Підготовчий етап: вивчалися актуальні проблемні питання розвитку готовності педагогів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій; існуючі системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів закладів П(ПТ)О; здійснено детальний огляд існуючих сучасних особистісно-орієнтованих педагогічних технологій та можливості їх використання в професійній діяльності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О.

За результатами даного етапу дослідження був визначений необхідний комплекс педагогічних умов для ефективного розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій. Основними методами на даному етапі були: вивчення та аналіз вітчизняних і зарубіжних джерел, спеціальної літератури, педагогічних видань, проведення анкетування та тестування викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О, вивчення діючих у закладах П(ПТ)О систем підвищення кваліфікації та особистісного професійного розвитку педагогів.

Реалізаційний етап: на даному етапі головним завданням було здійснення дослідної перевірки комплексу педагогічних умов та подальшої конкретизації і систематизації визначених педагогічних умов. На даному етапі була визначена

тривалість експерименту та необхідна кількість експериментальних об'єктів (добір учасників експерименту до експериментальних та контрольних груп). При формуванні відповідних груп ми керувалися такими критеріями та принципами: групи повинні бути однаковими за рівнем кваліфікації викладачів; і в експериментальних, і в контрольних групах повинні бути представники різних предметних галузей в однаковій кількості.

Завдяки принципу однорідності, яким ми керувалися при створенні експериментальних та контрольних груп, було сформовано однакові групи за кількістю та рівнем кваліфікації з представниками різних предметних галузей. На початку експерименту умови були однаковими для обох типів груп.

Етап аналізу і узагальнення: на даному етапі експериментального дослідження відбувалося теоретичне осмислення та подальша інтерпретація експериментальних даних, перевірка отриманих результатів ефективності розробленої моделі, оформлення висновків дослідження. На останньому етапі експериментального дослідження нами використовувалися такі методи: теоретичне узагальнення, аналіз, синтез, систематизація отриманих результатів.

Основний зміст розділу опубліковано в роботах автора [227, 235, 241, 278].

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У дисертації теоретично узагальнено й запропоновано розв'язання наукової проблеми розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій. Отримані результати засвідчили досягнення мети, вирішення поставлених завдань, підтвердили гіпотезу і дали змогу сформулювати такі висновки:

2. Результати теоретичного аналізу проблеми дослідження свідчать, що в педагогічній теорії і практиці значна увага приділяється філософським, психологічним, соціальним, економічним, морально-етичним аспектам готовності педагогічних працівників до використання педагогічних технологій. Водночас поза увагою дослідників залишилися важливі питання розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

На основі аналізу дефініцій наукових термінів дослідження уточнено *суть поняття* «готовність викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій» представлено як складне інтегральне утворення, яке визначає здатність педагога до толерантної суб'єкт-суб'єктної взаємодії на основі стійких потреб і мотивів активізації педагогічної діяльності, ґрунтовного володіння комплексом спеціальних і методичних знань, умінь розробляти продуктивні алгоритми опанування здобувачами професійної освіти майбутньою професійною діяльністю у синтезі зі сформованими установками на інноваційну організацію освітнього процесу. *Структуру розвитку готовності* викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій конкретизовано взаємозумовленими ціннісно-мотиваційним, когнітивним, діяльнісним і рефлексивним компонентами. Визначено рівні розвиненості готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій (початковий, середній, достатній та високий) і розкрито їх зміст.

3. Визначено та обґрунтовано *педагогічні умови*, що сприяють розвитку

готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, а саме: підвищення мотивації педагогів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій; запровадження спецкурсу «Особистісно-орієнтований підхід у професійній освіті»; застосування дистанційної системи методичної підтримки професійного розвитку викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О у міжкурсовий період підвищення кваліфікації.

4. Спроектована *модель* спрямована на забезпечення послідовних якісних змін, підпорядкованих загальній меті – розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, відображає його цілісність через взаємозв'язок цільового, методологічного, змістового, діяльнісного та результативного блоків та слугує додатковим засобом дослідження означеного феномену. У цільовому блоці конкретизовано мету і завдання, визначені для розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, у методологічному – методологічні підходи (системний, аксіологічний, акмеологічний, андрагогічний, особистісно-орієнтований, синергетичний) і дидактичні принципи (науковості, свідомості, систематичності і послідовності, активності, детермінізму, інтегративності, диференціації). До змістового блоку віднесено компоненти (ціннісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний). Діяльнісний компонент представлений методикою розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, що охоплює етапи, форми, методи та засоби. Результативний – відображає критерії, показники, рівні сформованості готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

Запропонована модель дає змогу на основі схематичного представлення розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій впливати на його

вдосконалення.

5. *Методика* поетапного розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій охоплює чотири етапи: *підготовчий* (аналіз власного досвіду використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, його переосмислення; виявлення «слабких» і «сильних» сторін у своїй діяльності); *когнітивний* (опанування викладачами спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О спецкурсу «Особистісно-орієнтований підхід в професійній освіті»); *технологічний* (участь у майстер-класах із розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій; взаємодія в дистанційній системі методичної підтримки професійного розвитку педагогів у міжкурсний період підвищення кваліфікації); *оцінювальний* (презентація власного проекту з використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій в межах навчальної теми або модуля; вдосконалення своєї діяльності на основі зроблених висновків).

Апробація методики довела результативність запропонованих педагогічних умов, що позначилося на підвищенні рівня готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій ЕГ. Зокрема, після формувального етапу експерименту статистично значуще збільшилася кількість викладачів із достатнім (+32,9%) та високим (+29,9%) рівнем готовності до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій. Натомість, на 53,3 % зменшилася чисельність педагогів з низьким рівнем готовності до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

6. На основі проведеного дослідження підготовлено та впроваджено методичні рекомендації щодо розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій. Їх зміст розкриває суть і структуру досліджуваного феномену, методику поетапного розвитку готовності викладачів спеціальних

дисциплін закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, програму спецкурсу «Особистісно-орієнтований підхід в професійній освіті», розглянуто основні підходи до здійснення самоосвітньої діяльності педагогів у міжкурсний період підвищення кваліфікації.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів окресленої проблеми. Подальшого вивчення потребують теоретичні і методичні засади розвитку готовності майстрів виробничого навчання закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, методологічні основи професійного розвитку педагогів професійного навчання в умовах євроінтеграційних процесів, тенденції професійного розвитку педагогічного персоналу закладів професійної освіти та навчання в країнах Європейського Союзу

РОЗДІЛ 2

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдулина О.А. Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования. Москва: Просвещение, 1990. с. 121-134.
2. Абдуллина С. К. Инновационные формы организации методической работы школы : монография. Казань: Издво Казанского гос. пед. ун-т., 2000. 224 с.
3. Автомонов П. П. Технологія педагогічного успіху: навч. посіб. Київ: ВПЦ «Київ. ун-т», 2002. 180 с.
4. Авшенюк Н. М. Тенденції професійного розвитку вчителів у розвинених англomовних країнах в умовах глобалізації). *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. Серія: Педагогіка та психологія. 2016. Вип. 2. С. 13-17. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmdupp_2016_2_3 (дата звернення 11.05.2018).
5. Азгальдов, Г.Г., Костин, А.В. Садовов, В.В., 2012. Квалиметрия для всех: учеб. пособие. Москва : ИД ИнформЗнание. с. 64.
6. Алексеев Н. А. Личностно-ориентированное обучение: вопросы теории и практики: монография. Тюмень: Изд-во ТГУ, 1996. 216 с. С.89.
7. Алексєнко Т. А. Сушанко В. В. Основи педагогічного експерименту і кваліметрії: навч.-метод. посібник. Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці: Рута, 2003. 41с.
8. Андреев В. И. Педагогика высшей школы. Инновационнопрогностический курс: учебное пособие. Казань. Центр инновационных технологий, 2006. 500 с.
9. Андрущенко В. Організоване суспільство. Проблема організації та суспільної самоорганізації в період радикальних трансформацій в Україні на рубежі століть: досвід соціально-філософського аналізу. Київ: ТОВ «Атлант ЮЕмСі», 2006. 502 с.
10. Антонова Н.О. Ціннісні орієнтації студентів з різним типом готовності до професійної діяльності психолога. *Практична психологія та соціальна робота*, 2011. № 2/3. с. 16 – 18.

11. Артюшина М. В. Інноваційно-зорієнтований підхід до професійного навчання майбутніх кваліфікованих робітників. Професійна освіта: проблеми і перспективи. 2014. Вип. 6. С. 9-14. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Profos_2014_6_4 (дата звернення 03.05.2019).
12. Афанасьев В.Г. О системном подходе к воспитанию (школьников). *Советская педагогика*. 1991. N 2. С. 77 – 80.
13. Афанасьев В.Г. Общество: системность, познание и управление. Москва, 1981. 234 с.
14. Ашерев А. Т. Подготовка, экспертиза и защита диссертаций: учебн. пособ. Харьков: УИПА, 2002. 135 с.
15. Ашерев А. Т. Подготовка, экспертиза и защита диссертаций: учебн. пособ. Харьков: УИПА, 2002. 135 с.
16. Бабанский Ю. К. Педагогика: учеб. пособие для студентов пед. ин-ов [Ю. К. Бабанский, В.А.Сластенин, Н. А.Сорокин и др.]; под ред: Ю. К. Бабанского. Москва: Просвещение, 1998. 479 с.
17. Бабанский Ю. К. Избранные педагогические труды. Москва: Педагогика, 1989. 560 с.
18. Базиль Л.О. Професійно-кар'єрне зростання педагогів професійної школи в умовах ринкової економіки: концептуально-світоглядні аспекти. *Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи*: тези доп. ІХ міжнар. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 9-10 листоп. 2017 р.) / ред. кол.: Н.Г. Ничкало, М.Є. Скиба, В.О. Радкевич та ін. Хмельницький : ХНУ, 2017. С. 74-76.
19. Батышев С. Я. Профессиональная педагогика: учеб. для студентов, обучающихся по пед. специальностям и направлениям / под. ред. Батышева С. Я., Новикова А. М. Москва: Ассоциация «Профессиональное образование», 1997. 512 с.
20. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии. Москва: Педагогика, 1989. 191 с.

21. Беспалько В.П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения. Москва: Изд-во ин-та профессионального образования, 1995. 336с.
22. Беспалько, В.П. Основы теории педагогических систем. Воронеж : Изд. Воронеж, ун-та, 1977. 304 с.
23. Бех І. Д. Виховання особистості: У 2 кн. Київ: Либідь, 2003. Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: науковопрактичні засади. 2003. 344 с.
24. Биков В. Ю. Теоретико-методологічні засади створення і розвитку сучасних засобів та е-технологій навчання. *Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992-2002*: зб. наук. праць до 10-річчя АПН України. Харків: ОВС, 2002. Ч.2. С. 182-189.
25. Благодаренко Л. Ю. Особистісно-орієнтоване навчання фізики в педагогічних класах: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2003. 226 с.
26. Блауберг И. В., Садовский В. Н., Юдин Э. Г. Системный подход в современной науке. *Проблемы методологии системного исследования*. Москва, 1970. с. 201 – 205.
27. Большой психологический словарь / сост. и общ. ред. Б. Мещеряков, В. Зинченко. СПб. : Прайм-ЕВРОЗНАК. 2003. 672 с.
28. Бондарчук О.І. Модель психологічної підготовки керівників освітніх організацій до діяльності в умовах змін. *Організаційна психологія. Економічна психологія*: наук. журнал; за ред. С. Д. Максименко, Л. М. Карамушки. К.: Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2015. № 1. с. 36.
29. Борисова Н. В. Технологичность образовательного процесса как показатель его качества. *Среднее профессиональное образование*. 1998. № 3. С. 17–20.
30. Бородієнко О. В. Забезпечення якості підготовки педагогів професійного навчання: аналіз зарубіжного досвіду. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України*. Професійна педагогіка: зб. наук. праць. 2018. Вип. 16. С. 152-161.
31. Борытко Н. М. В пространстве воспитательной деятельности : монографія. Волгоград: Перемена, 2001. 180 с.

32. Браже Т. Г. Развитие творческого потенциала учителя. *Советская педагогика*. 1989. №8. С. 89-94.
33. Бражнич О. Г. Педагогічні умови диференційованого навчання учнів загальноосвітньої школи: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Кривий Ріг, 2001. 238 с.
34. Брюханова Н. О. Про діяльнісний підхід до формування змісту підготовки інженерно-педагогічних кадрів. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти* : зб. наук. пр. Харків : УПА, 2007. № 17. С. 148–162.
35. Васянович Г. П. Підвищення кваліфікації педагогічних кадрів на Заході. *Вибрані твори* : зб. наук. праць : у 6-ти т. Львів : «Сполом» 2012. Т. VI. С. 205–212.
36. Введенский В. Н. Моделирование профессиональной компетентности педагога. *Педагогика*. 2003. № 10. С. 51–55.
37. Великий тлумачний словник української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. 173 с.
38. Вербицкий А. А. Психолого-педагогические основы образования взрослых: теория и модели контекстного обучения. *Новые знания*. 2002. № 3. с. 5 – 9.
39. Викулина М. А. Личностно-ориентированный подход в педагогике: теоретическое обоснование и пути реализации: учебное пособие. Н.Новгород, НГЛУ им. Н.А. Добролюбова, 2004. 296 с.
40. Виленский В.Я. Технологии профессионально-ориентированного обучения в высшей школе: учеб. пособие [В.Я. Виленский, П.И. Образцов, А.И. Уман]; под ред. В.А. Сластенина. Москва: Педагогическое общество России, 2005. 192 с.
41. Вітвицька С. С. Методологічні основи ступеневої педагогічної освіти. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Житомир: Житомирський державний університет, 2005. Вип. 21. С. 8–11.
42. Волощук І. С. Основи наукових досліджень. Педагогіка: навч. посібник. Київ, 2006. 107с.

43. Выготский Л. С. Педагогическая психология. Москва: Педагогика, 1991. 480 с.
44. Гаргай В. Б. США: персональный подход в повышении квалификации учителей. *Педагогика*. 1993. № 1. С.110–115.
45. Гармаева Т.В. Готовность педагогов к инновационной деятельности / [Электронный ресурс]. <http://www.myshared.ru/slide/508611/> (дата звернення: 04.08.2016)
46. Герганов Л. Д. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки кваліфікованих робітників морського профілю на виробництві: дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Ін-т проф.-техн. освіти НАПН України. Київ, 2016. 485 с.
47. Гоноболин Ф. Н. Книга об учителе. М.: Просвещение, 1965. 260 с.
48. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження. Методологічні поради молодим науковцям. Київ; Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. 278 с.
49. Гончаренко С. У., Олійник П. М., Федорченко В. К., Фоменко Н. А., Поважна Л. І. Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі: навч. посіб. для студ., магістрів, аспірантів і викладачів вищих навч. закл. Київ: Вища школа, 2003. 323 с.
50. Горохов В.А., Коханова А.Л. Основы непрерывного образования в СССР. Москва: Высшая школа, 1987. 420 с.
51. Градобоев В. В. Формирование стратегии бенчмаркинга: зарубежный опыт и российская практика : дис. ... канд. экон. наук : 08.00.14 / Москва, 2007. 161 с.
52. Гранюк Л.О. Технологія створення модульних програм підвищення кваліфікації вчителів. Київ:УПКККО, 1995. 49с.
53. Грищенко Н. А. Розвиток комунікативних умінь учителів у системі методичної роботи загальноосвітньої школи : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Кіровоградський держ. педагогічний ун-т ім. Володимира Винниченка. Кіровоград, 2006. 214 с.

54. Гуревич Р. С. Інформаційно-телекомунікаційні технології в навчальному процесі та наукових дослідженнях: навч. посіб. Київ-Вінниця: ТОВ Планер, 2005. 366 с.
55. Даниленко Л. І. Модернізація системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників в умовах її інноваційного розвитку. *Післядипломна освіта в Україні*. 2008. № 2. С 8-10.
56. Денисенко В.В. Соціальний аспект підготовки майбутніх учителів початкових класів. *Соціальна робота в Україні і за рубежом: психолого-педагогічні, правові, соціологічні, медичні аспекти* : зб. наук. ст. Ужгород — Херсон : Мистецька лінія, 2002. С.103—107.
57. Державний стандарт професійно-технічної освіти: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 17 серпня 2002 р. № 1135. Режим доступу: <http://osvita.ua/legislation/proftech/2451/>. (дата звернення 18.02.2020)
58. Деркач А.А. Акмеологические основы развития профессионала. Воронеж: МОДЭК, 2004. С. 425-461.
59. Деркач А.А. Акмеология: пути достижения вершин профессионализма. М.: Луч, 1993. 168 с.
60. Деркач, А.А. Акмеология: учеб. пособие / А. Деркач, В. Зазыкин. СПб.: Питер, 2003. 256 с.
61. Дерновский И.Д. Инновационные педагогические технологии: учеб. пособие Киев: Академвидав, 2004. 352 с.
62. Деятов Т. М. Тенденції розвитку неперервної освіти в країнах Східної Європи (друга половина ХХ століття) : дис... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. Київ, 2006. с. 432-470.
63. Дубасенюк О. А. Теоретичні і методичні основи виховної діяльності педагога : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04«Теорія і методика професійної освіти» / Інститут педагогіки і психології професійної освіти. Київ, 1996. 48 с.
64. Дуплійчук О.М. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів-філологів до застосування проектно-комунікативних технологій :

автореф. канд. пед. Наук:13.0004/ Житомирський державний університет імені Івана Франка. Житомир, 2015 с. 5-15.

65. Дурай-Новакова К. М. Формирование профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности. Доктор наук. М., 1983. с. 198-215.

66. Дуранов М. Е. Педагогический процесс и педагогическая деятельность: проблемы, исследование и организация: моногр. Москва: Гуманит. изд. центр «ВЛАДОС», 2009. 365 с.

67. Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А. Психологическая готовность М.: Наука, 1986. С.49-52.

68. Єрмола А.М. Технологія організації науково-методичної роботи з педагогічними кадрами: наук.-метод. пос. Харків : Курсор, 2006. 312 с.

69. Єршова Л. М. Трансформація системи цінностей учнівської і студентської молоді в контексті реформування вітчизняної професійної освіти. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка* (Київ). 2018. № 16. С. 162–168. URL: <http://doi.org/10.32835/2223-5752.2018.16.162-168>.

70. Жерносек І. П. Організація науково-методичної роботи в школі. Харків: Основа, 2006. 128 с.

71. Жуков Г.Н. Готовность к деятельности как социально-педагогическая категория: инновационный подход. *Образование и наука*. 2000. № 3(5).–С. 176–180.

72. Журавська Н. С. Теорія і практика підготовки викладачів аграрних дисциплін у вищих навчальних закладах країн Європейського Союзу : монографія. Ніжин : Видавець ПП Лисенко М. М., 2011. 320 с.

73. Журомская А. Г. Совершенствование профессиональной деятельности педагога учреждения дополнительного образования детей. *Образование: вчера, сегодня, завтра*: матер. IV Междунар. науч.-практ. интернет-конф. Оренбург: Детство, 2009. 180 с.

74. Загвязинский В. И. Исследовательская деятельность педагога. Москва: Академия 2010. 173 с.
75. Загвязинский В.И. Инновационные процессы в образовании. Педагогическая наука. Тюмень, 1990. 97 с.
76. Загвязинский В., Атаханов Р. Методология и методы психолого-педагогического исследования: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. Москва: Академия, 2003. 208 с.
77. Закон України «Про освіту». Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/1060-12. (дата звернення 08.01.2020)
78. Закон України «Про професійно-технічну освіту». Режим доступу : dinz.gov.ua/index/ua/material/110. (дата звернення 22.07.2019)
79. Зеер Э. Ф. Личностно-ориентированное профессиональное образование. Москва: Изд. центр АПО, 2002. 43 с. С. 25.
80. Зинченко В. П. Предпосылки становления теории непрерывного образования. *Советская педагогика*. 1991. № 1 С. 81 – 87.
81. Зязюн І. А. Технологізація освіти як історична неперервність. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2001. Вип. 1. С. 73–85.
82. Зязюн І. А. Філософія сучасної професійної освіти. *Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи*. – Київ: «Віпол», 2000. С. 11–57.
83. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. СПб.: Издательство «Питер», 2000. 512 с.
84. Ильина Т. А. Структурно-систематический подход к организации обучения. Москва :Просвещение, 1972. 82 с.
85. Ильясов Д. Ф., Сериков Г. Н. Принцип регулируемого эволюционирования в педагогике. Москва: ВЛАДОС, 2003. 336 с.
86. Исаев И. Ф. Профессионально-педагогическая, культура, преподавателя : учеб. пособие для студ. Вузов. Москва: Академия, 2002. 206 с.

87. Імбер В. Впровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій у навчальний процес ВНЗ. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету*. Серія: Педагогіка. 2005. №4. С.113 – 116.
88. Каленський А. А. Розвиток професійно-педагогічної етики у майбутніх викладачів спеціальних дисциплін : монографія . 2-ге вид., випр. і доп. К.: ЦП «Компринт», 2016. 424 с.
89. Калініна, І.О., Гожий, О.П., і Мусенко, Г.О., 2012. Врахування компетентності експертів у методах багатокритеріального аналізу в задачах раціонального вибору. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Комп'ютерні технології*. Вип. 179. Т. 191. с. 116-123.
90. Калугіна Т. В., Матвієнко О. В. Методологічні підходи до вивчення проблеми професійного саморозвитку викладачів іноземної мови в сучасній системі освіти. *Вісник Черкаського університету*. Черкаси, 2018. № 6. С. 97– 103.
91. Кларин М. В. Педагогическая технология в учебном процессе: (Анализ зарубеж. опыта). Москва: Знание, 1989. 75 с.
92. Кларин М.В. Инновации в мировой педагогике: обучение на основе исследования, игры и дискуссии. (Анализ зарубежного опыта). Рига: НПЦ «Эксперимент», 1995. 176 с.
93. Карелин А. Большая энциклопедия психологических тестов. Москва. «Эксмо», 2007. 416 с.
94. Князева, Е. А. Бенчмаркинг для вузов : учебно-методическое пособие. Москва: Университетская книга, Логос, 2006. 208 с.
95. Коваленко О. Е. Теоретичні засади професійної педагогічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів в контексті приєднання України до Болонського процесу : монографія / О. Е. Коваленко, Н. О. Брюханова, О. О. Мельниченко. Харків : УПА, 2007. 162 с.
96. Ковальчук В. І. Постановка проблеми розвитку педагогічної майстерності майстра виробничого навчання ПТНЗ у системі післядипломної освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій та загальноосвітній школі* : зб. наук. Праць. Вип. 24 (77). Запоріжжя: КПУ, 2012. С. 353–360.

97. Кондрашова Л.В. Методика подготовки будущего учителя к педагогическому взаимодействию с учащимися. Москва: Прометей МГПИ им. Ленина, 1998. 280 с.

98. Коношевський Л. Л. Використання інноваційних технологій в особистісно зорієнтованому навчанні студентів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. / Редкол. І. А. Зязюн (голова) та ін. Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. Вип. 16. С. 382-386.

99. Концепція розвитку професійно-технічної (професійної) освіти в Україні : затверджена МОН України та АПН України 05.07.2004 р. *Професійно-технічна освіта*. 2004. № 3. С. 2–5.

100. Короткий енциклопедичний словник. Київ: ДЦССМ, 2002. 536 с.

101. Косолапова Л.А. Готовность педагогов колледжа к совершенствованию профессиональной педагогической деятельности как педагогическая проблема. Интернет-журнал «Мир науки» 2017, Том 5, номер 5 <https://mir-nauki.com/PDF/32PDMN517.pdf> (дата звернення 09.09.2017)

102. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / за ред. Л. М. Проколієнко. Київ: Рад. школа, 1989. 608 с.

103. Краевский В.В. Общие основы педагогики. Москва: Изд. центр «Академия», 2005. 256 с.

104. Кремень В. Формування особистості професіонала. *Дидактика професійної школи*: зб. наук. праць / Хмельницький: ХНУ, 2005. Вип. 3. С. 3-6.

105. Крисюк С. В. Післядипломна освіта педагогічних кадрів як система. *Післядипломна освіта : проблеми управління, методичне забезпечення* / за ред. Г. С. Данилової, Г. А. Дмитренка. Київ: ІЗМН, 2000. 188 с.

106. Кручек В. А. Теоретичні і методичні основи формування культури педагогічної взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу вищих аграрних навчальних закладів : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / НАПН України; Ін-т вищ. освіти. К., 2013. 36 с.

107. Кузьмина Н.В. Формирование педагогических способностей. Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1961. 98 с.
108. Кузьміна Н. В. Здібності, обдарованість, талант учителя. *Педагогічна творчість і майстерність*: хрестоматія / укл. Н. В. Гузій. Київ: ІЗМН, 2000. С. 35–40.
109. Кузьмінський А. І. Теоретико-методологічні засади післядипломної педагогічної освіти в Україні : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. Київ, 2003. 443 с.
110. Кулалаєва Н. В. Концептуальні засади проєктного професійного навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України*. Професійна педагогіка: зб. наук. праць. 2018. Вип. 17. С. 14-21.
111. Купрієвич В.О. Професійний розвиток викладачів у системі післядипломної освіти: *Актуальні проблеми неперервної освіти в інформаційному суспільстві*: тези доп. міжнар. наук.-практ. конф., присв. 185-річчю Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. (м. Київ, 29-30 травня 2020 р.). С. 269-272.
112. Лаврентьев Г. В. Инновационные обучающие технологии в профессиональной подготовке специалистов [Электронный ресурс]. Барнаул: Издательство Алтайского гос. ун-та, 2002. Глава 2. Режим доступа: http://www.asu.ru/cppkp/index.files/ucheb.files/innov/Part1/chapter2/2_1.htm (дата звернення 23.11.2020)
113. Лапінський В. В. Дидактичні вимоги до комп'ютерно-орієнтованих засобів навчання. *Нові технології навчання*: Наук.-метод. зб./ кол. авт. Київ: Наук.-метод. центр вищої освіти, 2004. С.104 – 107.
114. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. 2-е изд. Москва : Политиздат, 1977. 304 с.
115. Лизинский В.М. О методической работе в школе. Москва: «Педагогический поиск», 2001 160 с.
116. Литвин А. В. Проблема обґрунтування педагогічних умов у наукових дослідженнях. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики*

навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. Вип. 44. Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2016. С. 119-123.

117. Лозовецька В. Т. Професійна компетентність. Енциклопедія освіти. Київ : Юрінком Інтер, 2008. С. 180

118. Ломов Б.Ф. Вопросы общей, педагогической и инженерной психологии. Москва: Педагогика, 1991. 296 с.

119. Лопата В. Мультисервисность от Watson Telecom. Зв'язок. 2004. №6. С. 75 – 76.

120. Луговий В. І. Тенденції розвитку педагогічної освіти в Україні : дис. ... д-ра пед. наук / Київ, 1995. 429 с.

121. Лузан П. Г. Основи науково-педагогічних досліджень: навч. посіб. / Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ: НАКККіМ, 2010. 270 с.

122. Лузан П. Г., Печковська І. М. Суть та дефініція поняття «педагогічна технологія». *Науковий вісник Нац. ун-ту біоресурсів і природокористування України*. Серія: Педагогіка, психологія, філософія. 2015. Вип. 220. С. 100–108.

123. Лутай В. С. Філософія сучасної освіти: навч. посібник К.: Центр «Магістр – S». 1996. – 256 с.

124. Маниліч М. І., Григор'єв В. А., Григор'єв Д. В. Основи наукових досліджень: навч. посіб. / М. І. Маниліч, В. А. Григор'єв, Д. В. Григор'єв. Чернівці: Букрек, 2005. 252с.

125. Маркова Т.Н. Моделирование стратегии повышения квалификации и профессиональной переподготовки педагогических кадров в системе непрерывного образования. *Известия высших учебных заведений. Северо-кавказский регион*. Спецвыпуск «Современное образование». 2006. С. 54 – 57.

126. Машбиц Е. И. Психолого-педагогические проблемы компьютеризации обучения. Москва: Педагогика, 1988. 192 с.

127. Машуков А.В. Организация и проведение мастер-классов. Методические рекомендации. Челябинск, 2007. 13 с.

128. Митина Л. М. Психология труда и профессионального развития учителя. Москва: Академия, 2004. 320 с.
129. Михайлов О.В. Готовность к деятельности как акмеологический феномен: содержание и пути развития: дис. ...канд. психол. наук: 19.00.13/ Москва, 2007. 166 с.
130. Михнюк М. І. Педагогічні умови розвитку професійної культури викладачів спеціальних дисциплін будівельного профілю. *Професійна освіта: проблеми і перспективи* : зб. наук. пр. / ІПТО НАПН України ; РВНЗ «КІПУ». Київ ; Сімферополь : НІЦ КІПУ, 2014. Вип. 7. С. 96–101.
131. Мешко Г.М. Вступ до педагогічної професії. Київ, 2010. Електронний ресурс. Режим доступу: http://pidruchniki.ws/16170701/pedagogika/vstup_do_pedagogichnoyi_profesiyi_-_meshko_gm (дата звернення 23.10.2020)
132. Моляко В. О. Психологічна готовність до творчої праці. К.: Знання УРСР, 1989. 43 с.
133. Моторіна В. Г. Дидактичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів математики у вищих педагогічних навчальних закладах: автореф. дис. д-ра пед. наук: 13.00.04. Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С.Сковороди. Харків, 2005. 45 с. С. 17.
134. Мыльник, В.В., Титаренко, Б.П. и Волочиенко, В.А. Исследование систем управления: учеб. пособие. Екатеринбург : Деловая книга, 2003. с. 35 – 42.
135. Мясищев В.Н. Психология отношений: / под ред. А.А. Бодалева. Воронеж, 1995. 356с.
136. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf. (дата звернення 17.06.2020)
137. Найн А.Я. Педагогические инновации и научный эксперимент. *Педагогика*. 1989. № 2. С. 12–19.

138. Ничкало Н. Г. Неперервна професійна освіта. *Неперервна професійна освіта* : проблеми, пошуки, перспективи : монографія / за ред. І. А. Зязюна. Київ : Віпол, 2000. С. 29–36.

139. Ничкало Н. Г. Трансформація професійно-технічної освіти України: монографія; АПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. Київ : Педагогічна думка, 2008. 198 с.

140. Новиков А. М. Методология образования Москва: Эгвес, 2006. 488 с.

141. Норкіна О. Ф. Гуманістичнозорієнтовані технології навчання дисциплін природничого циклу в загальноосвітній школі (кінець ХХ – початок ХХІ століття): дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Київ, 2004. 268 с. С. 42.

142. Огнев'юк В. О. Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку (світоглядно-методологічний аспект): автореф. дис. ... д-ра. філос. наук: 09.00.03 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2003. 36 с.

143. Ожегов С. И., Шведова Н. Ю. Толковый словарь русского языка. Москва: Изд-во «АЗЪ», 1992. 921 с.

144. Олійник А. І. Інформаційні технології як основа і засіб реалізації інноваційних процесів в сучасній освіті: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук: 09.00.10/ Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. Київ, 2008. 20 с.

145. Олійник В. В. Концептуальні підходи до розвитку наукових і науково-педагогічних кадрів. *Інноваційність у науці і освіті* / упоряд. : Н. Г. Ничкало; О. П. Савченко. Київ: Богданова А. М., 2013. С. 133–140.

146. Олійник В. В. Менеджмент розвитку фахового зростання педагогічних працівників профтехосвіти в сучасних умовах; АПН України, Ун-т менедж. освіти. Київ, 2009. с. 102-110.

147. Олійник В. В. Тенденції розвитку післядипломної освіти в умовах трансформації суспільства. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2013. № 1. С. 56-66.

148. Орлов В. Ф. Виховний процес і проблеми індивідуалізації в системі професійно-технічної освіти. *Науковий вісник Ін-т проф.-техн. освіти НАПН*

України. *Професійна педагогіка*: зб. наук. пр. / ред. кол.: В. О. Радкевич (голова) та ін. Київ: Пед. думка, 2013. Вип. 6. С. 73-77.

149. Освітні технології: навч.-метод. посіб. [О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.]; за заг. ред. О. М. Пехоти. Київ: А.С.К., 2001. 255 с.

150. Пальчук М. Сучасні проблеми компетентності педагога професійної школи. *Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи*: матер. IV міжнар. наук.-прак. конф. Хмельницький: Авіст, 2007. С. 299-302.

151. Панфилова А.П. Игровое моделирование в деятельности педагога : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений.; под общей ред. В.А. Слостенина, И.А. Колесниковой. Москва. 2007. 368 с.

152. Парыгин Б.Д. Социальная психология. Проблемы методологии, истории и теории СПб.: ИГУП, 1999. 592 с.

153. Педагог професійної школи: методичний посібник / Нестерова Л.В., Лузан П.Г., Манько В.М., Герлянд Т.М., Петрова М.Я., Романенко Л.В., Слатвінська О.А., Шевчук Л.І., Шимановський М.М. Київ: Педагогічна думка, 2012. с. 45 – 50.

154. Педагогика: Учебное пособие для студентов педагогических учебных заведений [В.А.Слостенин, И.Ф.Исаев, А.И.Мищенко, Е.Н.Шиянов]. Москва: Школа-Пресс, 1998. 512 с.

155. Педагогический словарь: учеб. пособие для студентов высших учеб. заведений / под ред. В.И. Загвязинского, А.Ф. Закировой. М.: Академия, 2008. 352 с.

156. Педагогічна майстерність: підручник / І. А. Зязюн, та ін. Київ : Вища школа, 2004. 286 с.

157. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті: монографія. [С. О. Сисоєва, А. М. Алексюк, П. М. Воловик, О. І. Кульчицька та ін.]; за ред. С. О. Сисоєвої. Київ: ВПОЛ, 2001. 502 с.

158. Педагогічні технології у професійній підготовці кваліфікованих робітників: довідник / Романова Г. М., Артюшина М. В., Слатвінська О. А. Київ : Інститут професійно-технічної освіти НАПН України, 2015. 87 с.

159. Перспективні освітні технології : наук.-метод. посіб. [А.М. Алексюк, І. Д. Бех, Т. Ф. Демків, І. Г. Єрмаков, І. О. Завадський]; за заг. ред. Г. С. Сазоненко. Київ : Гопак, 2000. 560 с. С. 329.
160. Петровский В.А. Феномен субъективности в развитии личности: [монография]. Самара, 1997. 102 с.
161. Пехота О. М. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій : навч. Посібник. Київ: Видавництво А.С.К., 2003. 240 с.
162. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: навч. посіб. / [О. М. Пехота, В. Д. Будақ, А. М. Старєва та ін.] ; за ред. І. А. Зязюна, О. М. Пехоти. Київ: Видавництво А.С.К., 2003. 240 с.
163. Підготовка педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів до розроблення та застосування проектних технологій професійного навчання: тренінг курс: навч. посібник [Аніщенко В. М., Кулалаєва Н. В., Романова Г. М., Пащенко Т. М., Шимановський М. М. та ін.]; за заг. ред. Г. М. Романової. Київ: ІПТО НАПН України, 2018. 190 с.
164. Плескач Л.Е. Технология педагогики, или Наука об искусстве становления целостного сознания. Краснодар : Перспективы образования, 1999. 224 с.
165. Пов'якель Н. І. Психологічна готовність до партнерства як ознака психічного здоров'я особистості та умова превенції конфліктів. *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент*, 2010. Вип. 2. с. 142. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mnf_2010_2_15 (дата звернення 10.03.2020).
166. Поваренков Ю.П. Психологические основы целостного подхода к процессу профессионализации личности. *Психологические исследования проблемы формирования личности профессионала*. Москва, 1991. с. 70.
167. Подласый И. П. Новый курс : учебник для студ. пед. вузов: в 2-х кн. Москва: Туманит, изд. центр ВЛАДОС, 2003. Кн.2: Процесс воспитания. 256 с.
168. Подмазин С. И. Личностно-ориентированное образование: Социально-философское исследование. Запорожский гос. ун-т. Запорожье: Просвіта, 2000. 250 с.

169. Подмазін С. І. Особистісно орієнтована освіта (соціальнофілософський аналіз): дис. ... доктора філос. наук: 09.00.03/ Дніпропетровський національний ун-т, Дніпропетровськ, 2006. 418 с.

170. Подымова Л.С. Теоретические основы, подготовки учителя к инновационной деятельности, дисс...доктора пед.наук. М., 1996.

171. Позднякова Л. Р. Повышение квалификации учителя в процессе овладения личностно-ориентированной образовательной технологией: автореф. дис.... к-та пед. Наук: / Ростов н/Дону, 1999. – 24 с.

172. Пономарева Н.С. Формирование готовности будущих инженеров к инновационной деятельности в образовательном процессе вуза: автореф. дис. ...канд. пед. наук / Брянск, 2001. 19 с.

173. Постанова Верховної Ради України «Про стан і перспективи розвитку професійно-технічної освіти в Україні». Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/699-IV. (дата звернення 12.10.2020)

174. Поташник М.М. Управление профессиональным ростом учителя в современной школе: методическое пособие. Москва: Педагогическое общество России, 2010. 448 с.

175. Прищепа Т.А. Развитие готовности педагога к инновационной деятельности на основе обогащающей образовательной среды в системе дополнительного профессионального образования: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Томск, 2010. 210 с.

176. Про затвердження Галузевої концепції розвитку неперервної педагогічної освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 14.08.2013 р. № 1176. *Вища школа*. 2013. № 9. С. 103–113.

177. Про затвердження Типового положення про атестацію педагогічних працівників: 06.10.2010 р. № 930. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1255-10>. (дата звернення 05.05.2018)

178. Концепція реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року[Електронний ресурс]: схвалено Розпорядженням Кабінету

Міністрів України від 12 червня 2019 р. № 419-р. *База даних «Законодавство України»* / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80#Text> (дата звернення 25.06.2019)

179. Про професійний розвиток працівників: Закон України від 05.07.2012 р. № 5067-VI. *База даних «Законодавство України»* / Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4312-17> (дата звернення: 17.02.2017).

180. Стратегія розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на період до 2023 року [Електронний ресурс]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/kolegiya-mon-shvalila-strategiyu-rozvitku-profesijno-tehnichnoyi-osviti-do-2023-roku> (дата звернення 21.01.2021).

181. Прокопенко І. Ф. Педагогічні технології: навч. посіб. Харків: Колегіум, 2005. 224 с.

182. Протасова Н. Г. Післядипломна освіта педагогів: зміст, структура, тенденції розвитку: монографія. Київ: Міленіум, 1998. 151 с.

183. Професійна освіта і навчання в Україні: сучасні технології управління : метод. посіб. / Л. М. Петренко, А. Р. Козак, С. П. Коваленко ; Ін-т проф.-техн. освіти НАПН України. - Д. : ІМА-прес, 2011. С. 133-142.

184. Професійна освіта: словник: навч. посіб. / С.У. Гончаренко та ін. Київ: Вища школа, 2000. 380 с.

185. Професійний стандарт «Педагог професійного навчання». Режим доступу : <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=22469103-4e36-4d41-b1bf-288338b3c7fa&title=RestrProfesiinikhStandartiv>. (дата звернення 18.12.2020)

186. Психологія. Словник / За заг. ред. В. Петровського, М. Ярошевського, 2-е вид. Москва : Політвид., 1990. 494 с.

187. Пуховська Л. П. Тенденції в розвитку професійної підготовки вчителів у країнах Західної Європи (кінець ХХ ст.). *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 1998. № 5. С. 253–261.

188. Пуцов В. Післядипломна педагогічна освіта як система. *Освіта на Луганщині*. №1. 2004. С.8 – 10.

189. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализации. Москва: Когито–Центр, 2002. 256 с
190. Радкевич В.О. Компетентнісний підхід до забезпечення якості професійної освіти і навчання. *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: матеріали звітної наук.-практ. конф. за 2011* / Інститут професійно-технічної освіти НАПН України; за заг. ред. В.О. Радкевич. Київ: ПТО НАПН України, 2012. С. 9-15.
191. Радкевич О. П. Соціальні мережі в професійному розвитку педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка: зб. наук. пр.* 2014. Вип. 8. С. 88–93.
192. Решетова З. А. Психологические основы профессионального обучения. Москва: Изд-во МГУ, 1985. С. 178.
193. Рогожкина Н. И. Оценивание результатов повышения квалификации. *Новые знания.* 2005. № 1. С. 23 – 25.
194. Романова Г. М. Проектування технологій професійного навчання майбутніх кваліфікованих робітників. *Професійно-техн. освіта.* 2014. № 1. С. 47, 64.
195. Романова Г.М. Застосування проектних технологій у формуванні особистісно-розвивального середовища ПТНЗ. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка* : збірник наук. праць. Вип. 11. Київ: Міленіум, 2016. С. 54-62.
196. Ростунов А.Т. Формирование профессиональной пригодности. Минск: ВШ, 1984с. 41.
197. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии .СПб.: Питер, 2002. 720 с.
198. Руденко Н. М. Підготовка майбутніх учителів початкової школи в умовах коледжу до застосування інтерактивних технологій на уроках математики: дис. ... к-та пед. наук: 13.00.04/ Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2016. с. 94.

199. Русских Г. А. Мастер-класс – технология подготовки учителя к творческой профессиональной деятельности. *Методист*, 2002. № 1 С. 38 – 40.
200. Сабурова Л.И. Диалектика импровизационного и стереотипного: дис. ...канд. филос. наук. Свердловск, 1988, с. 200.
201. Савченко О. П. Компетентнісний підхід у сучасній вищій школі. *Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку*. 2010. № 3. URL: http://intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_emagazine_pedagogical_science_vypuski_n3_2010_st_16/ (дата звернення 12.10.2017)
202. Садовский В. Н. Основания общей теории систем. Москва: Наука, 1974. 286 с.
203. Санникова А.И. Развитие творческого потенциала учащихся в образовательном процессе: Концепция и опыт реализации: моногр. Москва: Флинта; Наука, 2001. 230 с.
204. Саранцева, М.В. Управление процессом совершенствования профессионального мастерства педагогов системы общего образования на муниципальном уровне. *Томский вестник*. 2010. Вып. 1(91). С. 58 – 65.
205. Саяук В. І. Розвиток професійної компетентності вчителів географії у системі післядипломної педагогічної освіти: дис. ...канд. пед. наук: 13.00.04 / Київ, 2007. 236 с.
206. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии: учеб. пособ. для пед. вузов и ин-тов повышения квалификации. Москва: Народное образование, 1998. 256 с. Режим доступа : http://pedlib.ru/Books/1/0474/1_0474-50.shtml – С. 40 (дата звернення 23.02.2021)
207. Селевко, Г.К. Опыт системного анализа современных педагогических систем. *Школьные технологии*. 1996. № 6. С. 3-43.
208. Сисоєва С. О. Формування психолого-педагогічної компетентності студентів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю. *Проблеми освіти у Польщі та в Україні в контексті процесів глобалізації та євроінтеграції*: зб.

матеріалів Міжнар. наук-практ. конф., 22–24 квітня, 2009 р. / за ред. В. Кременя, Т. Левовицького, С. Сисоєвої. Київ; Житомир: КІМ, 2009. С. 192-201 с.

209. Селиванова Е.А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации. – Київ: Брама, 2004. 336 с.

210. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності: навч. посіб. Київ: Вища школа, 2004. С. 239 – 333.

211. Семиченко В.А. Проблемы мотивации поведения и деятельности человека : модульный курс психологи: лекции, практические занятия, задания для самостоятельной работы для преподавателей и студентов. К. : Миллениум, 2004. с. 324-478.

212. Семушина Л. Г. Рекомендации по внедрению современных технологий обучения. *Специалист*. 2005. № 9. С. 25–27.

213. Сериков В. В. Личностный подход в обучении: от концепции к технологии. *Проблемы обновления содержания общего образования*. Ростов-на-Дону, 1992. 153 с.

214. Серых А.Б. Формирование готовности педагога к работе с виктимными детьми. Калининград : БИЭФ, 2000 с. 97-104.

215. Скворцова С. О. Професійна компетентність вчителя: зміст поняття. *Наука і освіта*. 2009. № 4. С. 93–94.

216. Слостенин В. А. Профессионально-педагогическая подготовка современного учителя. *Советская педагогика*. 1991. № 10. С. 79-841.

217. Слостенин В.А. и др. Педагогика: учеб, пособие для студ. высш. пед. учеб, заведений [В.А. Слостенин, И.Ф. Исаев, Е.Н. Шиянов]; под ред. В.А. Слостенина. Москва: Издательский центр «Академия», 2002. С. 455.

218. Слостёнин В.А. Педагогика: инновационная деятельность Москва: Магистр, 1997. 224 с.

219. Слостёнин В.А. Профессионально-педагогическая культура в системе университетского образования. *Профессиональнопедагогическая культура: сущность, структура, формирование*. Москва, 1996. С. 7–14.

220. Слостенин В.А. Технологический контекст профессионально-педагогической культуры. Сб.науч.трудов МГШУ. Москва: Прометей, 1997.
221. Слостенин В.А. Москва: Издательский Дом.МАГИСТР-ПРЕСС, 2000. 488с.
222. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І.К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970—1980. Т. 2. С. 148.
223. Субботина Л.Ю. Формирование профессиональной готовности студентов к самостоятельной деятельности. *Ярославский педагогический вестник*, 2011. № 4. Том II. с. 295 – 298.
224. Сурмін Ю. П. Майстерня вченого. Підручник для науковця. Навчально-методичний центр «Консорціум з удосконалення менеджмент-освіти в Україні». Київ, 2006. 302 с.
225. Талызина Н. Ф. Управление процессом усвоения знаний. Москва: Изд-во Моск. ун-та, 1984. 334 с.
226. Теловата М. Т. Експериментальна методика наступності у професійній підготовці майбутніх фахівців та її вплив на ефективність і якість успішності. *Міжнаодний. наук. вісник*. 2011. Вип. 3 (22), ч. 1. С. 86-94.
227. Ткачук Г. Е., Воронюк О. М. Інформаційна система управління професійно-технічним навчальним закладом. *Професійно-технічна освіта*. №2. 2015. С. 20 – 22.
228. Ткачук Г. Е. Системно-комплексна діагностика готовності викладачів до реалізації особистісно-орієнтованого підходу в культурно-освітньому середовищі професійно-технічного навчального закладу. *Розвиток професійної культури майбутніх фахівців: виклики, досвід, стратегії і перспективи*: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ- Ірпінь, 21 червня 2016 р.); за заг. ред. В. О. Радкевич, Л. М. Петренко; Павлоград: ІМА-прес, 2016. С.76 – 79.
229. Ткачук Г. Е. Використання інформаційно-комунікаційних технологій як дієвого інструменту розвитку методичної компетентності педагогів *Методичні засади підвищення кваліфікації педагогічних працівників системи професійної*

освіти: зб. матеріалів Всеукр. Інтернет-конференції / за заг. ред. Л. І. Шевчук. Хмельницький: НМЦ ПТО ПК; ФОП Мельник А.А., 2016. С. 209-213.

230. Ткачук Г. Е. Інформаційно-освітнє середовище професійно-технічних навчальних закладів [Електронний ресурс] / Лузан П. Г., Гуменний О. Д., Липська Л. В., Гуменна Л. С., Зуєва А. Б., Кононенко А. Г., Белан В. Ю. Київ: 2017. URL: <http://pto.org.ua/> (дата звернення: 12.02.2019)

231. Ткачук Г. Е. Методика розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін професійно-технічних навчальних закладів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій. *Теорія і методика професійної освіти*: електронне наукове фахове видання. 2018. Вип. 15. URL: <https://jrnls.ivet.edu.ua/index.php/3/issue/view/71> (дата звернення: 18.10.2020).

232. Ткачук Г. Е. Методичні рекомендації щодо застосування технології проектного навчання у практиці підготовки кваліфікованих робітників автотранспортної галузі. / Д. В. Гоменюк, Н. В. Кулалаєва, Л. А. Романов, Г. М. Романова; за заг. ред. Г. М. Романової. Київ: Ін-т проф.-тех. освіти НАПН України, 2017. 97 с.

233. Ткачук Г. Е. Модель розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін професійно-технічних навчальних закладів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій. *Colloquium-journal: Pedagogical Sciences*. 2021. №5 (91). Рр. 27-31. DOI: 10.24412/2520-6990-2021-592-27-31.

234. Ткачук Г. Е. Особистісно-орієнтований підхід до підготовки кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах. *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання*: матеріали звітної наук.-практ. конф. за 2014 рік (м. Київ, 26 березня 2015 р.). Т. 1. / Інститут професійно-технічної освіти НАПН України; за заг. ред. В.О. Радкевич. Київ: ІПТО НАПН України, 2015. С. 195-197.

235. Ткачук Г. Е. Підвищення інформаційно-комунікаційної компетентності педагогічних працівників на базі Центру сучасних освітніх технологій Вінницького міжрегіонального вищого професійного училища.

Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: матеріали звітної наук.-практ. конф. за 2014 рік (м. Київ, 24-25 березня 2014 р.). Т. 2. / Інститут професійно-технічної освіти НАПН України; за заг. ред. В.О. Радкевич. Київ: ПТО НАПН України, 2014. С.153-154.

236. Ткачук Г. Е. Розвиток готовності викладачів спеціальних дисциплін професійно-технічних навчальних закладів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій: результати експерименту. *The Scientific Heritage: Pedagogical Sciences*. 2021. № 59. Р. 34-40. DOI: 10.24412/9215-0365-2021-59-3-34-39.

237. Ткачук Г. Е. Розвиток готовності викладачів спеціальних дисциплін професійно-технічних навчальних закладів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій: методичні рекомендації. Вінниця. 2019. 98 с.

238. Ткачук Г. Е. Розвиток ІКТ-компетентності педагогів у системі методичної роботи професійно-технічного навчального закладу. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка: зб. наук. праць*. 2015. Вип. 10. С.104-109.

239. Ткачук Г. Е. Система інформаційного забезпечення проектного навчання у ПТНЗ. *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: зб. матеріалів XI Всеукр. наук.-практ. конференції (звітної), присвяченої 25-річчю НАПН України (м. Київ, 29 березня - 13 квітня 2017 р.) / Інститут професійно-технічної освіти НАПН України; за заг. ред. В.О. Радкевич. К.: ПТО НАПН України, 2017. С. 186-187.*

240. Ткачук Г. Е. Теоретичні аспекти розвитку готовності педагогів професійно-технічних навчальних закладів до реалізації особистісно-зорієнтованого підходу. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка*. 2016. № 2. С. 27-31.

241. Ткачук Г. Е. Технологія використання мобільних пристроїв в інформаційному освітньому середовищі ПТНЗ. *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 7,*

19 квітня 2016 р.), Т. 1. / Інститут професійно-технічної освіти НАПН України / за заг. ред. В. О. Радкевич. Київ: ІПТО НАПН України, 2016. С.115-116.

242. Ткачук Г. Е. Центр сучасних освітніх технологій у професійно-технічному училищі. *Професійно-технічна освіта*. 2015. №1. С. 20-22.

243. Ткачук Г. Мережеві педагогічні спільноти як форма професійного розвитку викладачів спеціальних дисциплін професійно-технічних навчальних закладів. *Професійна освіта в умовах сталого розвитку*: збірник Матеріалів I Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 1 грудня 2016 р. /за заг.ред.В. О. Радкевич, Г. М. Романової; Інститут професійно-технічної освіти НАПН України. Павлоград: ІМА-прес, 2016. С. 257-259.

244. Ткачук Г.Е. Готовність викладачів ПТНЗ до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій як науково-педагогічна проблема *Актуальні проблеми та перспективи технологічної і професійної освіти*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 23-24 вересня 2016 року). Тернопіль:ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 2016. С. 91-92.

245. Ткачук Г.Е. Організація неперервної освіти педагогічних працівників на базі центру сучасних освітніх технологій ДПТНЗ «Вінницьке міжрегіональне вище професійне училище». *Неперервна освіта нового сторіччя: досягнення та перспективи*: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції: електронне видання. URL: http://konferenciazoiippo2017nap1.blogspot.com/p/blog-page_14.html (датазвернення 13.09.2020)

246. Ткачук Г.Е. Розвиток готовності викладачів спеціальних дисциплін до застосування особистісно-орієнтованих педагогічних технологій як важливий чинник у забезпеченні якості професійно-технічної освіти. *Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи*: тези доп. IX міжнар. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 9-10 листоп. 2017 р.) / ред. кол.: Н.Г. Ничкало, М.С. Скиба, В.О. Радкевич та ін. Хмельницький: ХНУ, 2017. С. 190-191.

247. Томский М.С. Повышение квалификации педагогов – фактор совершенствования управления педагогическим колледжем. СПО. 2009. №5. С. 2 – 4.

248. Торба Ю. І. Педагогічна підготовка викладачів спеціальних дисциплін та майстрів виробничого навчання ПТНЗ у системі післядипломної освіти : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Центральний ін-т післядипломної педагогічної освіти АПН України. Київ, 2004. 260 с.

249. Трайнев И. В. Конструктивная педагогика: учебное пособие / под общей ред. В. Л. Матросова. Москва : ТЦ Сфера, 2004. 320 с.

250. Философский энциклопедический словарь / Ильичёв, Л.Ф., Федосеев, П.Н., Ковалёв, С.М. и др. Москва: Сов. Энциклопедия, 1983. с. 33.

251. Філософський енциклопедичний словник/ ред.-упоряд. В. І. Шинкарук. Київ : Абрис, 2002. 742 с.

252. Фролов, И.Т. Философский словарь. Москва: Новые энциклопедии, 2009. 804 с.

253. Хрущ-Ріпська О.В. Психологічні засади формування у студентів педвузу готовності до майбутньої професійної діяльності. Київ, 1999. с. 36-41.

254. Чижевський Б. Г. Організаційно-педагогічні умови становлення ліцеїв в Україні. Київ: Інститут педагогіки АПН України, 1996. 249 с.

255. Чернилевский Д. В. Дидактические технологии в высшей школе: учеб. пособие1 для студ. Вузов. Москва : ЮНИТИ, 2002. 436 с.

256. Чобітько М. Г. Теоретико-методологічні засади особистісно орієнтованої професійної підготовки майбутніх учителів : дис... д-ра пед. наук: 13.00.04/ АПН України; Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих. Київ, 2007. 608 с.

257. Шавир П. А. Психология профессионального самоопределения в ранней юности. Москва: Педагогика, 1981. с. 7-94.

258. Шадриков В.Д. Деятельность и способности. Москва: Логос, 1994. 236 с.

259. Шамралюк О. Л. Мотивація майстрів виробничого навчання аграрного профілю до удосконалення технологічної культури в регіональній системі підвищення кваліфікації. *Проблеми підготовки фахівців–аграріїв у навчальних закладах вищої та професійної освіти*: зб. наук. пр. III міжнар. наук.-метод. конф. 04 жовтн. 2019 р. Ч. 2. (ПДАТУ, м. Кам'янець-Подільський). Тернопіль: ФОП Осадца Ю.В., 2019. С.215-217.

260. Шаповал Ю. Д. Педагогічні умови формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до особистісно орієнтованого навчання молодших школярів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Харків, 2007. 20 с.

261. Шаров А.А. Исследование ценностных ориентаций [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://psychology.net.ru>. (дата звернення 14.05.2020)

262. Шевцова Л. А., Кутовая Е. А. Какой сайт нужен школам? *Новые информационные технологии в образовании*: материалы XV Международной конференции. г.Троицк, 2004. с.267 – 268.

263. Шевченко Л. С. Підвищення кваліфікації та фахової майстерності педагогів ПТНЗ. *Педагог професійної школи* : зб. наук. пр. Вип. VIII. Київ: Науковий світ, 2007. С. 253–257.

264. Шевчук Л. І. Основні напрями розвитку професійної компетентності викладачів спеціальних дисциплін у системі післядипломної освіти. *Педагог професійної школи* : метод. посібник / авт. кол. : Л. В. Нестерова, П. Г. Лузан, В. М. Манько, Т. М. Герлянд та ін. Київ : Педагогічна думка, 2012. С. 110–115.

265. Шевчук Л.І. Розвиток професійної компетентності викладачів спеціальних дисциплін закладів профтехосвіти у системі післядипломної освіти: дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. Київ, 2001. 398 с. с. .204-210.

266. Штофф В.А. Моделирование и философия. Москва, 1996. 308 с.

267. Щербак О. І. Організаційно-педагогічні засади підвищення кваліфікації педагога професійного навчання. *Інноваційність у науці і освіті* / упоряд. : Н. Г. Ничкало ; І. Савченко. Київ: Богданова А. М., 2013. С. 294–301.

268. Юдин В.В. Педагогическая технология: учеб. пособие. Ярославль: ЯрГПУ, 1997. Ч. 1. 48 с.
269. Юртаєва О. Моделювання розвитку професійно-педагогічної компетентності майстра виробничого навчання будівельного профілю. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. 2010. Вип. 2. С. 276-284. Режим оступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/OD_2010_2_35 (дата звернення 12.12.2019)
270. Ягупов В. В. Педагогіка: навч. посіб. Київ: Либідь, 2003. 560 с.
271. Яковлева Н. М. Теория и практика подготовки будущего учителя к творческому решению воспитательных задач : автореф. дис. на соискание науч. степени д-ра пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Челябинск, 1992. 45 с.
272. Ядов В. А. Социологическое исследование: методология, программа, методы. Москва: Наука, 1987. 247 с.
273. Якиманская И. С. Личностно-ориентированное обучение в современной школе. М.: Сентябрь, 2000. 110 с.
274. Якиманская И. С. Технология личностно-ориентированного обучения в современной школе. М.: Сентябрь, 2000. 176 с. – С. 36-37.
275. Яценко С. Л. Педагогічні умови особистісно орієнтованого навчання учнів у гімназії: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Житомир, 2005. 259 с.
276. Mann H.B., Whitney D. R. On a test of whether one of two random variables is stochastically larger than the other. *Annals of Mathematical Statistics*. № 18. P. 50-60.
277. Maslow A. Motivation and personality. № 6, 1994. P. 17 – 21.
278. Rogers C.R. Client-Centered Therapy: The current practice, implications and the theory. Boston. 1951.
279. Tkachuk G. Pedagogical conditions for the development of readiness of teachers of special disciplines of vocational schools to use personality-oriented pedagogical technologies. *Colloquium-journal: Pedagogical Sciences*. 2021. № 4 (91). P. 43-45. DOI: 10.24412/2520-6990-2021-491-43-45.
280. Wilcoxon F. Individual Comparisons by Ranking Methods. *Biometrics Bulletin* 1. P. 80-83.

ДОДАТКИ

Додаток А

Визначення поняття «особистісно-орієнтовані технології»

№	Визначення	Автор	Джерело
	1	2	3
1	Специфічна індивідуальна (авторська) діяльність педагога з проектування навчальної діяльності і її практичної організації в рамках певної предметної галузі з орієнтацією на тип психічного розвитку тих, хто вчиться, і облік особистих можливостей педагога.	Алексеев Н.	Алексеев Н. А. Личностноориентированное обучение: вопросы теории и практики: [монография] / Н. А. Алексеев. – Тюмень: Изд-во ТГУ, 1996. – 216 с. – С.89
2	Метою є постійне збагачення досвідом творчості, формування механізму самореалізації особистості. Дидактична конструкція ООТ здійснюється шляхом адаптації освітнього процесу до особистісних можливостей учнів відповідно до завдань розвитку різних сфер особистості учня.	Благодаренко Л.	Благодаренко Л. Ю. Особистісно-орієнтоване навчання фізики в педагогічних класах: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Благодаренко Людмила Юріївна. – К., 2003. – 226 с. – С.112-113.
3	Різновид педагогічної діяльності, процес і результат створення, адекватної до потреб і можливостей особистості і суспільства системи соціалізації, особистісного і професійного розвитку людини в освітній установі, яка складається із, спеціальним чином сконструйованих під задану мету, методологічних, дидактичних, психологічних, інтелектуальних, інформаційних і практичних дій, операцій, прийомів, кроків учасників освітнього процесу, що гарантують досягнення поставлених освітніх цілей і свободу їх свідомого вибору.	Борисова Н	Борисова Н. В. Технологичность образовательного процесса как показатель его качества / Н. В. Борисова // Среднее профессиональное образование. – 1998. – № 3. – С. 17–20.
4	Організація такої системи взаємодій між учасниками процесу навчання, у якій найбільш повно використовуються індивідуальні особливості кожного, визначаються перспективи подальшого розумового розвитку й гармонійного вдосконалення особистості.	Гребенюк Л.	Перспективні освітні технології : наук.-метод. посіб. / [А.М. Алексюк, І. Д. Бех, Т. Ф. Демків, І. Г. Єрмаков, І. О. Завадський] ; за заг. ред. Г. С. Сазоненко. – К. : Гопак, 2000. – 560 с. – С. 329.

	1	2	3
5	<p>Особистісно-орієнтована технологія професійної освіти – це упорядкована сукупність дій, операцій й процедур, направлених на розвиток особистості, які інструментально забезпечують досягнення діагностованого і прогнозованого результату в професійно-педагогічних ситуаціях, що являють собою інтеграційну єдність форм і методів навчання у взаємодії студентів і педагогів в процесі розвитку індивідуального стилю діяльності.</p>	Зеер Е.	<p>Зеер Э. Ф. Личностноориентированное профессиональное образование / Эвальд Фридрихович Зеер. – М.: Изд. центр АПО, 2002. – 43 с. – С. 25.</p>
6	<p>Дидактична конструкція здійснюється через адаптацію освітнього процесу до особистісних можливостей студентів. До складу входять: знання про конкретні способи управління навчальним процесом; про алгоритми управління, адекватні вибраній стратегії навчання; створення схем орієнтовної основи навчальних дій; складання системи тестів і інших діагностичних процедур залежно від заданого рівня навчання; створення дидактичних текстів (технологічних карт) і відбір задач і ситуацій для навчання.</p>	Лаврентьев Г., Лаврентьева Н.	<p>Лаврентьев Г. В. Инновационные обучающие технологии в профессиональной подготовке специалистов [Электронный ресурс] / Г. В. Лаврентьев, Н. Б. Лаврентьева. – Барнаул: Издательство Алтайского гос. ун-та, 2002. – Глава 2. – Режим доступа : http://www.asu.ru/cppkp/index.files/ucheb.files/innov/Part1/chapter2/2_1.htm</p>
7	<p>Дидактичні характеристики особистісно-орієнтованих технологій передбачають особливості навчально-педагогічного процесу: проблемну побудову навчальної інформації; врахування навчальних можливостей студентів; управління навчальною діяльністю; демократичні форми взаємодії. Дидактична конструкція ООТ здійснюється за допомогою адаптації освітнього процесу до особистісних можливостей студентів і планових завдань розвитку різних сфер особистості.</p>	Моторина В.	<p>Моторина В. Г. Дидактичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів математики у вищих педагогічних навчальних закладах: Автореф. дис. д-ра пед. наук: 13.00.04 / В. Г. Моторина; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С.Сковороди. – Х., 2005. – 45 с. – С. 17</p>

	1	2	3
8	<p>Двостороння діяльність рівноправних суб'єктів навчально-виховного процесу – вчителя й учня, що спрямована на комплексне вирішення сучасних освітніх завдань на засадах гуманізації, гуманітаризації і демократизації. В цій технології функціонують оптимально організовані елементи педагогічної системи, а її ефективність визначається інноваційними принципами дидактики й виховання.</p>	Норкіна О.	Норкіна О. Ф. Гуманістичнозорієнтовані технології навчання дисциплін природничого циклу в загальноосвітній школі (кінець ХХ – початок ХХІ століття): дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Норкіна Ольга Федорівна. – К., 2004. – 268 с. - С. 42.
9	<p>В основі розробки діалогічний підхід, що визначає суб'єкт-суб'єктну взаємодію і збільшення міри свободи учасників педагогічного процесу, самоактуалізацію і самопрезентацію особистості майбутнього вчителя. ООТ означають персоналізацію педагогічної взаємодії, яка вимагає адекватного включення в цей процес особистісного досвіду (відчуттів, переживань, емоцій, відповідних їм дій і вчинків).</p>	Сластенин В., Руденко Н.	http://www.informika.ru/text/magaz/pedagog/pedagog_3/at7.html
10	<p>Формування в процесі навчання активної особистості, здатної самостійно будувати і коректувати свою навчально-пізнавальну діяльність. Орієнтація у розробці технології - на розвиток активності особистості в освітньому процесі.</p>	Семушина Л.	Семушина Л. Г. Рекомендации по внедрению современных технологий обучения / Л. Г. Семушина // Специалист. – 2005. – № 9. – С. 25–27.
11	<p>В центрі уваги - унікальна цілісна особистість, яка прагне максимальної реалізації своїх можливостей (самоактуалізації), відкрита для сприйняття нового досвіду, здатна на усвідомлений і відповідальний вибір в різноманітних життєвих ситуаціях. Технології особистісної орієнтації намагаються знайти методи і засоби навчання і виховання, відповідні індивідуальним особливостям кожної дитини.</p>	Селевко Г.	Селевко Г. К. Современные образовательные технологии [Электронный ресурс]: учеб. пособ. для пед. вузов и ин-тов повышения квалификации / Г. К. Селевко. – М. : Народное образование, 1998. – 256 с. – Режим доступа : http://pedlib.ru/Books/1/0474/1_0474-50.shtml – С. 40.

	1	2	3
12	Метою педагогічних технологій, спрямованих на творчий розвиток суб'єктів освітнього процесу, які є гуманістичними, зверненими на особистість, тобто особистісно-орієнтованими, - є забезпечення реалізації і самореалізації творчих можливостей суб'єктів педагогічної взаємодії, позитивної динаміки їх особистісного і професійного творчого розвитку.	Сисоева С.	Педагогічні технології у неперервній професійній освіті : [монографія / С. О. Сисоева, А. М. Алексюк, П. М. Воловик, О. І. Кульчицька та ін.] ; за ред. С. О. Сисоевої. – К. : ВПОЛ, 2001. – 502 с.– С. 53.
13	Передбачає розробку змісту, засобів, методів навчання, що передбачає цілеспрямовані і систематичні зусилля педагога за такими напрямками: робота з суб'єктним досвідом учня; виявлення і використання образів як особливих особистісних утворень; розкриття способів мислення, які склались в досвіді пізнання кожного учня.	Якиманська І.	Якиманская И. С. Технология личностно-ориентированного обучения в современной школе / И. С. Якиманская. – М.: Сентябрь, 2000. – 176 с. – С. 36-37.
14	Освітня технологія, головною метою якої є взаємний і плідний розвиток особистості педагога й його учнів на основі рівності в спілкуванні й партнерства в спільній діяльності.	Бех І.	Перспективні освітні технології : наук.-метод. посіб. / [А.М. Алексюк, І.Д. Бех, Т.Ф. Демків, І.Г. Єрмаков] ; за заг. ред. Г. С. Сазоненко. – К.: Гопак, 2000. – 560 с. – С. 303
15	Призначення полягає в тому, щоб підтримувати і розвивати природні якості дитини, її здоров'я й індивідуальні здібності, допомагати в становленні її суб'єктивності, соціальності, культурної ідентифікації, творчої самореалізації особистості.	Пехота О.	Освітні технології: Навчально-методичний посібник / За заг.ред. О.М.Пехоти. – К.:А.С.К., 2001. – 255с. – С.44. 184

Анкета
готовності педагогів закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій

Шановний колего!

Просимо Вас взяти участь в анкетуванні, яке проводиться з метою вивчення стану готовності педагогів закладів П(ПТ)О до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій
Щиро дякуємо за відверті відповіді!

1. Яке твердження найбільшою мірою відображає ваш досвід використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій?

- Ніколи не використовував
- Намагався використовувати, але не дуже успішно
- Успішно використовував один чи кілька разів
- Постійно та успішно використовую

2. Які Ви знаєте особистісно-орієнтовані педагогічні технології?

3. Чи використовуєте Ви інформаційно-комунікаційні технології при проведенні уроків?

4. Які педагогічні технології Ви впроваджуєте в практику своєї педагогічної діяльності?

5. Чи вважаєте Ви, що особистісно-орієнтовані педагогічні технології є ефективнішими за традиційні технології навчання у професійній освіті у більшості випадків?

- Так
- Ні

6. Чи вважаєте Ви доцільним використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій для предметів, що Ви викладаєте?

- Так
- Ні

7. У чому, на Ваш погляд полягають переваги особистісно-орієнтованих педагогічних технологій? _____

8. У чому, на Ваш погляд полягають недоліки особистісно-орієнтованих педагогічних технологій? _____

9. Як Ви оцінюєте достатність наявних умов для успішного запровадження особистісно-орієнтованих педагогічних технологій у професійній освіті? (поставте «+» у відповідній клітинці)

Умови	Низька	Посередня	Висока
☐ Готовність педагогів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій			
☐ Забезпеченість відповідними навчально-методичними матеріалами			
☐ Матеріально-технічне оснащення кабінетів та майстерень			
☐ Оптимальність складу навчальних груп			
Інші умови: _____ _____ _____			

10. Чи можете Ви адекватно оцінити результативність своєї педагогічної праці, власний рівень розвитку професійних здібностей і якостей?

- Так
 Ні
 Частково

11. Які види підвищення кваліфікації є для Вас найважливішими у забезпеченні власного професійного розвитку? (можливі кілька варіантів відповідей)

- самоосвіта;
 методичні заходи на рівні навчального закладу
 регіональні методичні заходи;
 стажування;
 довгострокове підвищення кваліфікації

12. Як ви оцінюєте свій рівень сформованості знань, умінь та особистісних якостей, необхідних для використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій? (поставте «+» у відповідній клітинці)

Знання, уміння та особистісні якості	Рівень сформованості		
	Слабкий	Достатній	Досконалий
Знання:			
☐ Розкривати сутність			
☐ Матеріально-технічне та особливості цих технологій			
☐ Називати результати, які можуть бути отримані після застосування цих технологій			
☐ Описувати етапи реалізації цих технологій			
☐ Називати і характеризувати методи і прийоми цих технологій			
Інші знання: _____ _____ _____			
Уміння:			
☐ Проектувати особистісно-орієнтовані педагогічні технології			
☐ Планувати реалізацію особистісно-орієнтованих педагогічних технологій			
☐ Уміння працювати в творчих (проектних) групах			
Інші уміння: _____ _____ _____			
Особистісні якості:			
☐ Мотивувати учнів до навчальної діяльності			
☐ Координувати реалізацію особистісно-орієнтованих педагогічних технологій			

☐ Допомогати учням у вирішенні проблем, які виникають на уроках			
☐ Організувати особистісно-орієнтовану взаємодію між учасниками освітнього процесу			
Інші якості: <hr/> <hr/> <hr/>			

13. Якими джерелами інформації Ви найчастіше користуєтеся для власного професійного удосконалення? (можливі кілька варіантів відповідей)

- нормативно-правові і методичні документи;
- обмін досвідом між колегами;
- педагогічні періодичні та фахові видання;
- науково-педагогічна література;
- Інтернет.

14. Чи хотіли би ви удосконалити своє володіння особистісно-орієнтованими педагогічними технологіями?

- Так
- Ні
- Важко сказати

Програма проведення майстер-класу

за технологією Г.А. Русских

Тема:

Цілі:

- ознайомлення педагогів з авторською системою навчально-виховної роботи педагога-майстра;
- мотивація усвідомленої діяльності педагогів, які беруть участь в роботі майстер-класу;
- формування індивідуального стилю творчої педагогічної діяльності педагогів;
- відпрацювання прийомів моделювання власного педагогічного досвіду;
- оволодіння прийомами педагогічної рефлексії.

Керівник:

Час проведення:

Місце проведення:

Тривалість роботи:

Учасники майстер-класу:

План проведення майстер-класу

I. Вступне слово

II. Майстер клас

Тема "... " - П.І.Б., звання майстра.

1. Презентація педагогічного досвіду майстра:

- коротке обґрунтування основних ідей технології по темі "..."; ефективність їх практичного застосування;
- опис досягнень в досвіді роботи педагога - майстра;
- визначення проблем і перспектив у роботі.

2. Подання системи занять по темі "...":

- основні прийоми роботи, які педагог-майстер демонструє педагогам;
- представлення посібників, дидактичного матеріалу по темі;
- представлення інформаційних і нормативних матеріалів, які використовує педагог-майстер.

3. Імітаційна гра:

- Педагог-майстер проводить заняття з педагогами, демонструючи прийоми ефективної роботи;
- педагоги одночасно грають дві ролі: учнів експериментальної групи і експертів, присутніх на занятті.

4. Моделювання:

- самостійна робота педагогів з розроблення власної моделі заняття в режимі технології педагога-майстра (педагог-майстер грає роль консультанта, організовує самостійну діяльність педагогів і управляє нею);
- обговорення авторських моделей занять.

5. Рефлексія.

- дискусія за результатами спільної діяльності педагога-майстра і педагогів.

Результатом спільної діяльності є модель заняття в режимі сучасної технології, що відображає індивідуальний стиль творчої педагогічної діяльності педагога-майстра і педагогів – учасників майстер-класу.

Програма проведення майстер-класу

за технологією А.В. Машукова

Основні елементи технології проведення майстер-класу:

1. Індукція.

Постановка проблемної ситуації, яка мотивує творчу діяльність кожного. Це може бути завдання навколо слова, предмета, малюнка, спогади - найчастіше несподіване для учасників, і обов'язково особистісне. Така проблемна ситуація в технології майстерень називається індуктором (індукцією). Складаючи індуктор, треба співвіднести його з почуттями, думками, емоціями, які він може викликати в учасників.

2. Самоконструкція

Індивідуальне створення гіпотези, рішення, тексту, малюнка, проекту.

3. Соціоконструкція

Групова робота. Майстер розбиває завдання на ряд завдань. Групам належить придумати спосіб їх вирішення. Причому учасники вільні у виборі методу, темпу роботи, шляхи пошуку. кожному надана незалежність у виборі шляху пошуку рішення, дано право на помилку і на внесення коректив. Побудова, створення результату групою і є соціоконструкція.

4. Соціалізація.

Будь-яка діяльність в групі представляє зіставлення, звірку, оцінку, корекцію оточуючими його індивідуальних якостей, іншими словами, соціальну пробу, соціалізацію. Коли група виступає зі звітом про виконання завдання, важливо, щоб в звіті були задіяні усі. Це дозволяє використовувати унікальні здібності всіх учасників майстер-класу, дає їм можливість самореалізуватися, що дозволяє врахувати і включити в роботу різні способи пізнання кожного педагога.

5. Афішування.

Представлення результатів діяльності учасників майстер-класу і майстра (текстів, малюнків, схем, проектів, рішень і ін.) і ознайомлення з ними.

6. Розрив.

Найближче відображають зміст цього поняття слова «осаяння», «інсайт», «розуміння». Розуміння різне: себе, інших, прийому, методу, технології. Розрив – це внутрішнє усвідомлення учасником майстер-класу неповноти або невідповідності старого знання новому, внутрішній емоційний конфлікт, посувають до поглиблення в проблему, до пошуку відповіді, до звірки нового знання з інформаційним джерелом. Це те, що в інших формах трансляції педагогічного досвіду підноситься педагогу, а тут він запитує сам, шукає самостійно, іноді за допомогою майстра, колеги, учасника майстер-класу. Такий же процес можна спостерігати в лабораторіях учених, дослідників, коли тривалий пошук приводить їх не тільки до накопичення інформації по досліджуваному питанню, але і до іншого розумінню, а часом і до розриву зі старою теорією, старим обґрунтуванням.

7. Рефлексія.

Останній і обов'язковий етап – відображення почуттів, відчуттів, що виникли в учасників під час майстер-класу. Це багатий матеріал для рефлексії самого майстра, для удосконалення ним структури майстер-класу, для подальшої роботи.

Майстер-клас «Онлайн-дошка як засіб візуалізації та організації колективної роботи учнів»

(розроблено автором)

Майстер-клас призначений для педагогів, які бажають зробити свій урок цікавішим, продуктивнішим; підвищити мотивацію навчальної діяльності учнів; сприяти розвитку навичок їх спільної роботи. Педагоги ознайомляться з сервісом візуалізації та розвитку навичок колективної роботи – онлайн-дошкою. Даний майстер-клас допоможе педагогам побачити переваги використання даного ресурсу в проектній роботі; надасть широку базу сервісів і програм зі створення подібних ресурсів.

Мета: розвиток готовності і здатності педагогів використовувати онлайн-дошки на уроках професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки в закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

Завдання майстер-класу: створення розвивального освітнього середовища для навчання педагогів роботі з онлайн-дошкою та її використання в освітньому процесі; сприяння застосуванню знань і умінь з проектування сучасних педагогічних технологій; сприяння підвищенню пізнавальної активності учнів за допомогою використання нової форми роботи; сприяння розвитку навиків особистісно-орієнтованої взаємодії педагогів та учнів.

В результаті навчання на майстер-класі:

Опанують знання: про сервіси по створенню онлайн-дошок; цілях і формах використання їх на уроках теоретичного та виробничого навчання.

Придбають вміння: працювати в сервісі Padlet; формулювати навчальні, виховні завдання використання ресурсу.

Набудуть навиків: роботи з онлайн-дошкою; планування та використання ресурсу на уроці.

Педагоги будуть мати: уявлення про сервіси зі створення онлайн-дошок, їх місце в освітньому процесі; список онлайн-сервісів зі створення подібних ресурсів; отримають можливість ознайомитись з роботою колег і обговорити результати роботи.

Програма майстер-класу

Модуль 1. Онлайн-сервіси зі створення віртуальної дошки для спільної роботи. Створюємо колективну дошку.

Модуль 2. Онлайн-дошка як засіб візуалізації та організації колективної роботи учнів. Методи і прийоми використання онлайн-дошки на уроці і в позаурочний час.

Модуль 3. Підведення підсумків. Рефлексія.

Практична частина

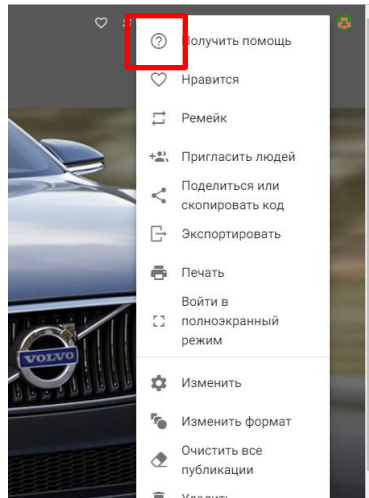
Модуль 1. Онлайн-сервіси зі створення віртуальної дошки для спільної роботи. Створюємо колективну дошку

1. Ознайомтесь з інструкцією.

Інструкція по роботі з онлайн-дошкою Padlet

Розробник подбав про те, щоб ми не заплуталися під час роботи. Для того, щоб познайомитися з інструкцією, клікнемо на значок «?»

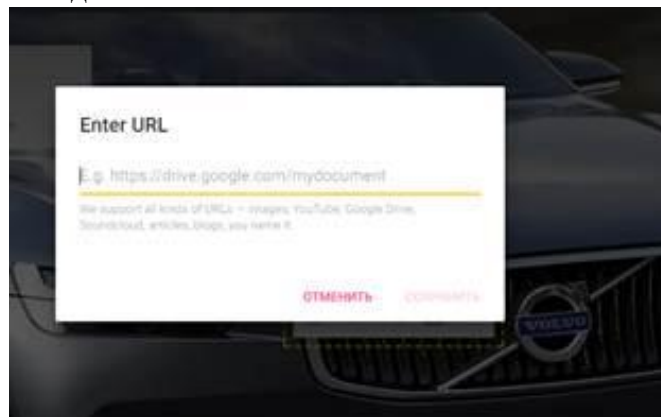

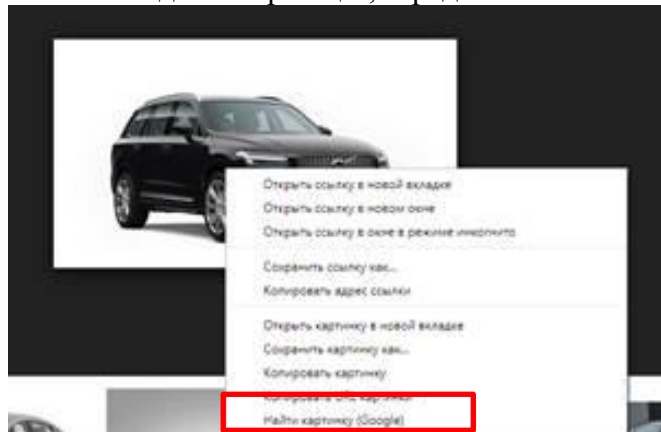
Верхнє поле (1) для написання заголовка (червоний шрифт), нижнє (2) для тексту (чорний шрифт).

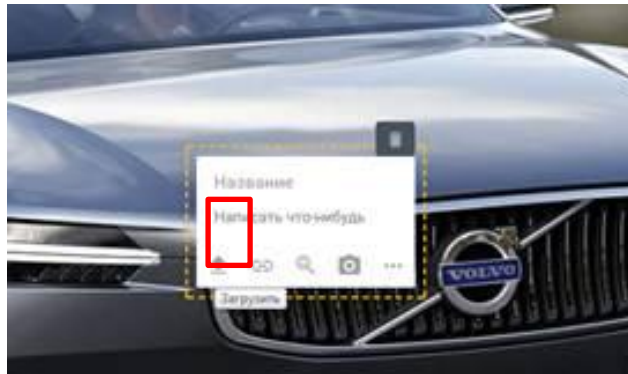
Вставка картинки або відео по URL. Якщо Ви хочете це зробити, клікніть на значок (ланцюжок), відкриється вікно для вставки URL.

Що таке URL і де його взяти? При кліці на будь-яку картинку або будь-яке відео в Інтернеті правою кнопкою миші випадає набір опцій, серед яких КОПІЮВАТИ URL.

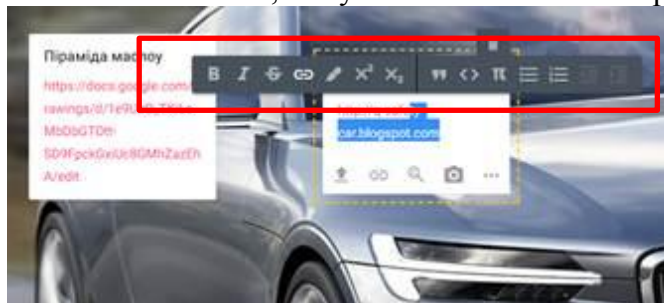

Значок зі стрілочкою дає можливість завантажити файл з комп'ютера.

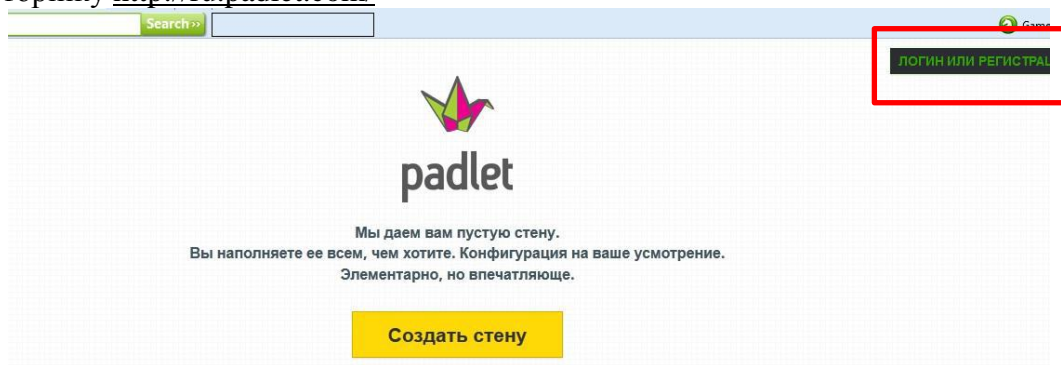
Останній значок робить можливим проводити запис за допомогою веб-камери. Якщо ви захочете видалити свій пост, потрібно просто клікнути на значок кошика (червоний ярличок на жовтому фоні) у правому верхньому куті. Робота з текстом:

Якщо ви виділите написаний вами текст, то тут же з'явиться панель редагування тексту.

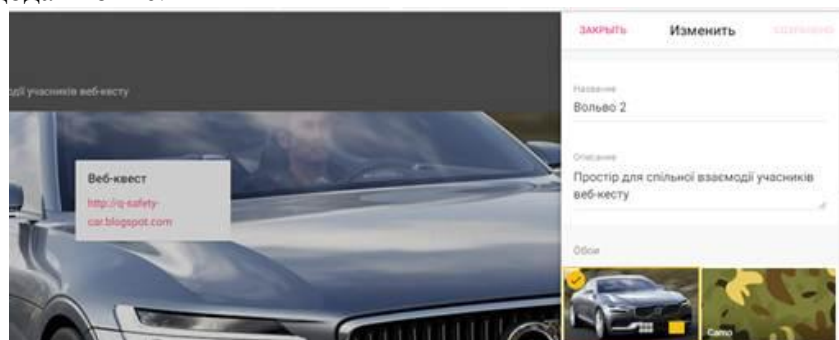

Тут ви можете вибрати цитування «», жирний шрифт, курсив, закреслення, список (маркований і нумерований), відступ. Якщо потягнути за край поля, можна розтягнути поле як в довжину, так і в ширину.

Хочете зробити свою стіну? Тоді реєструємося, тим більше, що зробити це просто! Йдемо на головну сторінку <http://ru.padlet.com/>

Створіть свою стіну і ... творіть! Клікнувши на значок шестерні, ви зможете вставити логотип вашої дошки. Можна вибрати з уже запропонованого або завантажити своє. Ви можете дати дошці назву і додати опис.

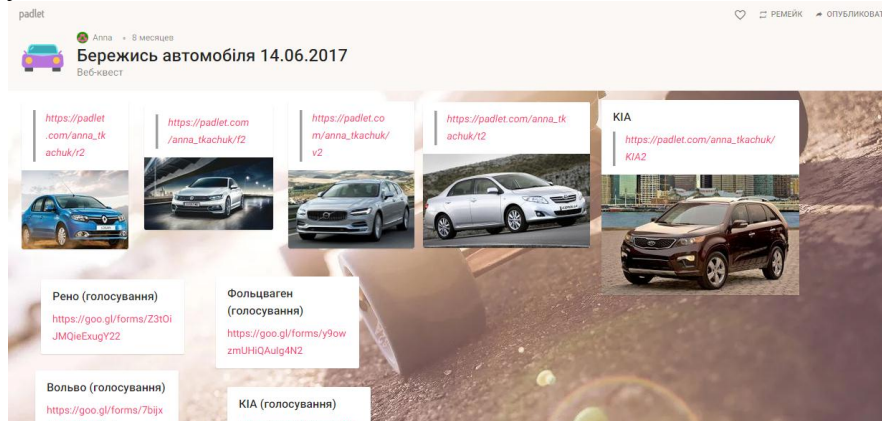

На жовтій панелі справа є іконка картинки і внизу напис ОБОЇ. Ця опція дає можливість змінити фон вашої дошки. Ви можете як скористатися запропонованими варіантами, так і завантажити свою картинку великого розміру.

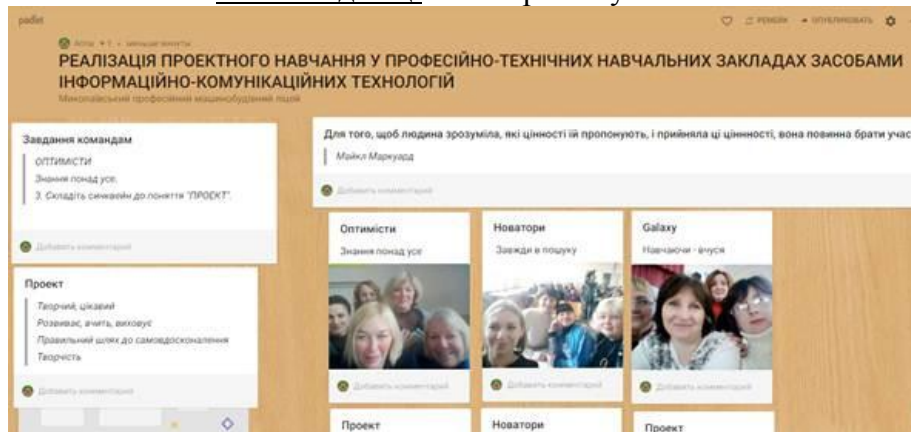
Опція КОМПОНОВКА під опцією ШПАЛЕРИ дає можливість компоувати записи на дошці. Опція ПРИВАТНІСТЬ дає доступ (або не дає) до вашої дошки. Опція ПОВІДОМЛЕННЯ сповістить про всі зміни на вашій дошці, варто лише поставити галочку у віконці.

З цікавих нам опцій залишилися, мабуть, КОПІЮВАТИ І ВИДАЛИТИ дошку. Клік на значок «і» дає вам можливість відстежити кількість постів і дату створення дошки.

Створену дошку ви можете опублікувати в соцмережах, експортувати в декількох форматах, роздрукувати, вставити на сайт або блог.

2. Прикріпіть свій запис на спільній дошці майстер-класу.

3. Постарайтеся не просто обмежитися текстом, а розмістити зображення або відео.

Модуль 2. Онлайн-дошка як засіб візуалізації та організації колективної роботи учнів. Методи і прийоми використання онлайн-дошки на уроці і в позаурочний час

1. Ознайомтеся із статтею "Онлайн-дошка в навчальному процесі".

В освіті завжди застосовували і досі застосовують найрізноманітніші види наочності. Роль їх в процесі навчання виняткова. Особливо в тому випадку, коли використання наочних засобів не зводиться до простого ілюстрування з метою зробити навчальний курс більш доступним і легким для засвоєння, а стає органічною частиною пізнавальної діяльності учня, засобом формування і розвитку не тільки наочно-образного, а й абстрактно-логічного мислення. Це в свою чергу вимагає суттєвої переробки і зміни традиційних наочних засобів навчання, які повинні стати динамічними, інтерактивними та мультимедійними. У зв'язку з цим особливий інтерес викликає комп'ютерна візуалізація навчальної інформації, яка дозволяє наочно представити на екрані об'єкти і процеси у всіляких ракурсах, у деталях, з можливістю демонстрації внутрішніх взаємозв'язків складових частин, у тому числі прихованих в реальному світі, і, що особливо важливо, у розвитку, у тимчасовому і просторовому русі.

Забезпечується комп'ютерна візуалізація навчальної інформації специфічними наочними засобами навчання, *створеними* на основі сучасних мультимедійних технологій, завдяки яким у процес навчання стає можливим включати все різноманіття наочних засобів - текст, *графіку*, звук, анімації, відеозображення. Це, наприклад, інтерактивні карти, *анімовані (динамічні)* опорні конспекти, *інтерактивні* плакати тощо. І мова в даному випадку йде не про простий перевід традиційних наочних посібників (*таблиць, схем, картин, ілюстрацій*) в цифровий формат, а про розробку і створення абсолютно нових видів наочності. При цьому їх поява викликана не тільки потребою в експресивній візуальній інформації і зорової стимуляції, до яких вже встигли звикнути сучасні учні, а й дидактичними особливостями цього нового виду навчальної наочності.

«*Визуалізуйте* роботу! Одна картинка варто тисячі слів», «Залучайте команду. Одна голова добре, а багато - краще»- такі фрази ви можете прочитати на одному з онлайн-порталів, що пропонують розпочати роботу з використанням цього ресурсу (онлайн-дошки). Ми ж додаємо: «Поспішайте

- робити урочну і позаурочну роботу цікавішими;
- формувати вміння вчитися за допомогою цього продукту;
- підвищувати продуктивність свого уроку! »

Чим може стати для вас онлайн-дошка? Засобом

– оцінки психологічного стану на будь-якому етапі уроку (дошка настроїв) візуалізації інформації

– навчання навичкам співпраці ... і не тільки! За допомогою цього сервісу можна створити окремий номер учнівської газети, статтю, оголошення, документ для спільної роботи і т.д. Учні можуть самі

- створити кластери або опорні конспекти,
- представляти користувачеві інформацію в наочному вигляді;
- компактно описувати закономірності, *притаманні* початковому набору даних;
- знижувати розмірність або стискати інформацію;
- відновлювати прогалини в наборі даних.

Проводьте мозкові штурми, *працюйте* над груповими проектами. Це дуже цікаво!

2. Ознайомтесь із оглядом сервісів, які можна використовувати для подібної роботи.

1. **Stixy**- Створення віртуальних столів, доступ до яких можна надати всім або обраним користувачам. Принцип створення дуже простий - об'єкти перетягуються на робочий стіл і до них прикріплюються документи (текстові та графічні файли) і матеріали для ознайомлення.

Стікери є зручним інструментом. Творці ресурсу **Stixy** вирішили перенести цей винахід в онлайн, попутно удосконаливши корисну ідею.

На віртуальному робочому столі безкоштовного сервісу можна розміщувати замітки, фотографії, посилання на документи або нагадувальки про майбутні справи. Все робиться легко і невимушено за допомогою перетягування певного значка з меню в будь-яку зручну область робочого столу. Технологія дозволяє швидко заповнити простір вікна зображеннями, документами, мультимедійними матеріалами. При цьому робоча область сервісу нагадує офісний стіл, заповнений великою кількістю матеріалів. Можливість створення декількох віртуальних робочих столів створює додаткові зручності роботи з сервісом.

Інструкція

Вчимося працювати з віртуальною інтерактивною дошкою Stixy

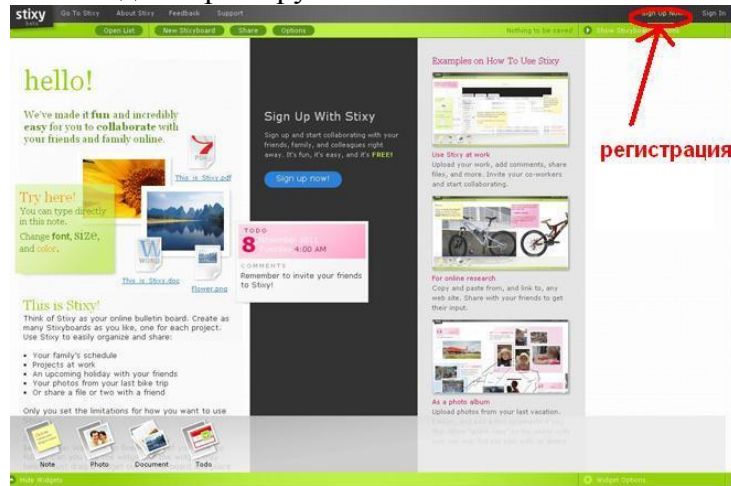
Сучасні веб-сервіси надають величезні можливості для спільної (колективної) роботи учнів як у навчальному закладі, так і перебуваючи поза стінами навчального кабінету. Одним з таких сервісів є веб-дошка **Stixy**, що дозволяє розміщувати стікери з необхідними записами, картинками (фотографії), файли різних форматів, листочки віртуального календаря.

Всі об'єкти, розміщені на цій дошці, можна редагувати не тільки її творцю. Якщо вам необхідно, то ви можете надати доступ до дошки всім, кому побажаєте, і працювати колективно.

Отже, з чого почати?

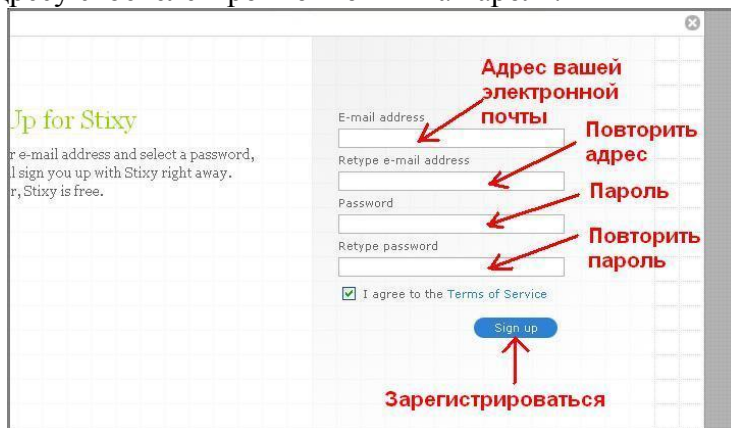
Для створення онлайн-дошки йдемо на головну сторінку, розташовану за адресою <http://www.stixy.com>

Для початку роботи необхідно зареєструватися.

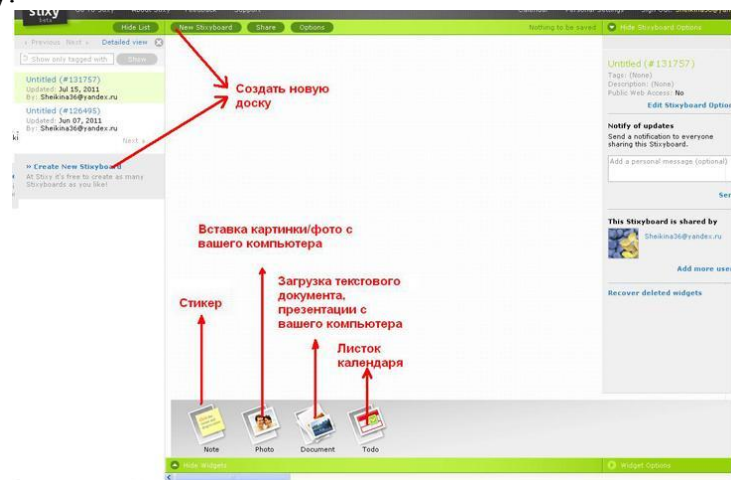

регистрация

У вікні вводимо адресу своєї електронної пошти та пароль.

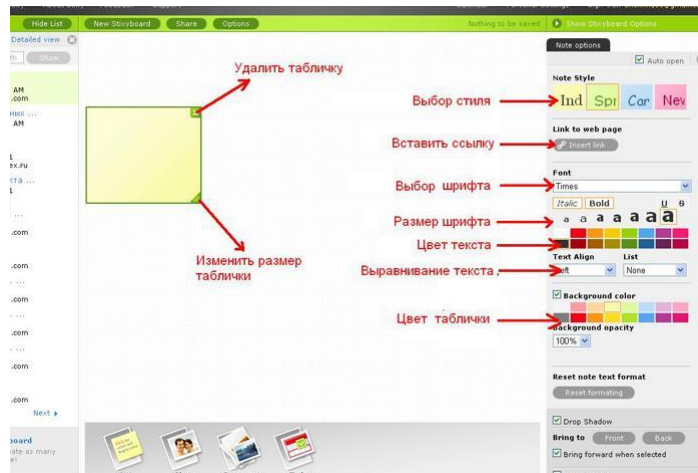

Після успішної реєстрації відкривається вікно з «чистою» дошкою, де ви можете починати створювати свою дошку.

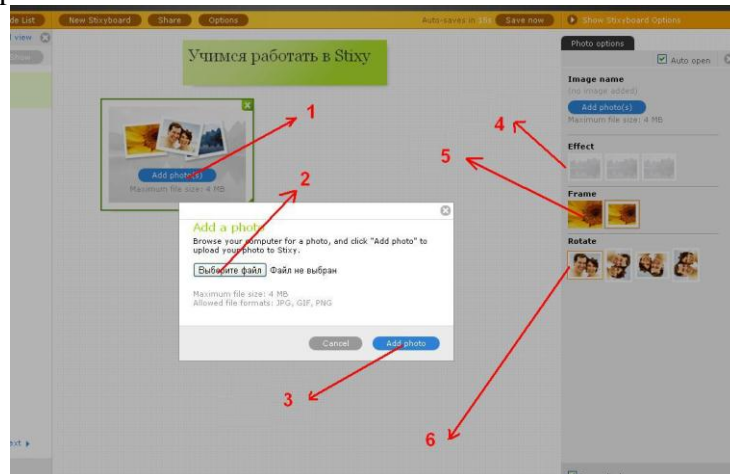

Для розміщення на дошці стікера (таблички із записами) досить лівою кнопкою мишки перетягнути його на робоче поле, розташувавши його там, де вам необхідно. Таблички можна

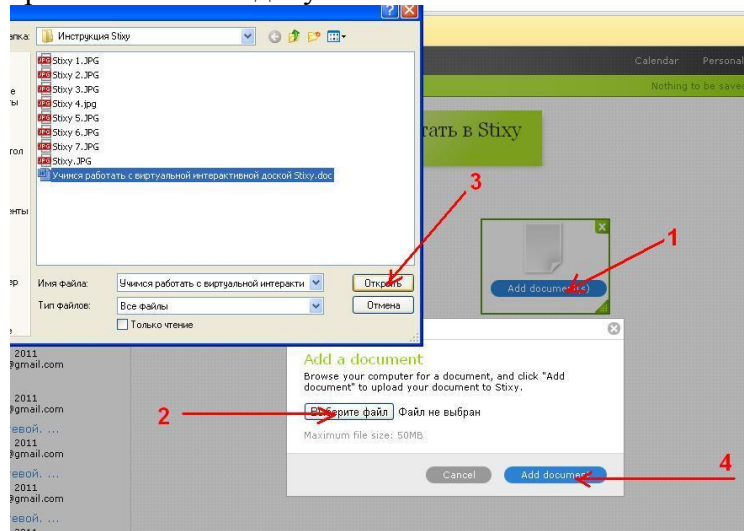
вільно переміщувати по робочому полю. Після того, як на дошці виявиться перша табличка, праворуч з'явиться панель редагування. Тут можна поекспериментувати і змінити зовнішній вигляд таблички.

Натиснувши лівою кнопкою миші на зображення фотографії або документа і перетягнувши їх на робоче поле, ви отримати можливість вставити зображення або документи, що знаходяться на вашому комп'ютері. Сервіс дозволяє редагувати завантажені зображення. Наприклад, 4 - застосувати ефекти чорно-білого зображення, 5 - зображення з рамкою або без, 6 - змінити положення картинки.

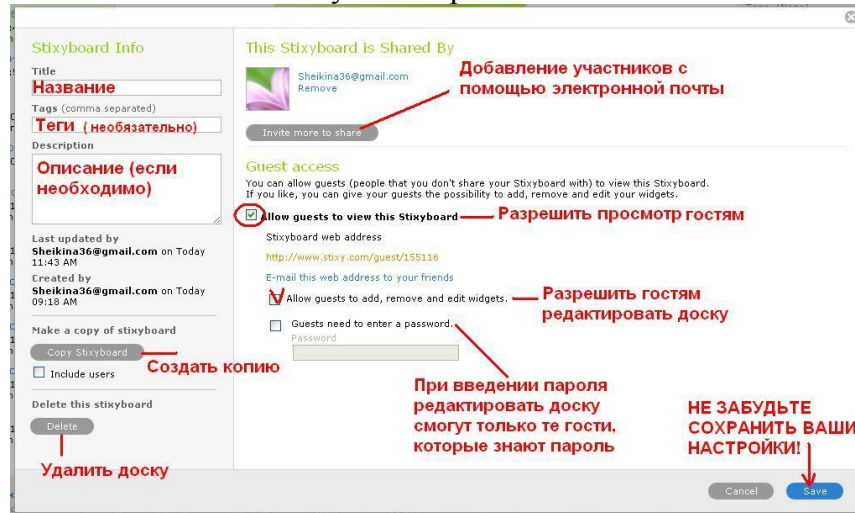
Аналогічно діємо при завантаженні документів.

Зміни, що вносяться вами, зберігаються автоматично протягом 30 секунд. Але Ви можете самі зберегти вашу роботу натиснувши на "Save now".

Змінити назву віртуальної дошки, надати доступ для редагування іншим учасникам, ви зможете скориставшись кнопкою "Edit Stixyboard Options"

Якщо, вам не потрібно, щоб гості редагували вашу дошку, а могли тільки її переглядати, то ви ставите прапорець у вікні "Allow guests to view this Stixyboard" і зберігаєте за допомогою кнопки "Save".

2.Онлайн сервіс **WikiWall** - це сервіс (позиціонується як стінгазета), який дозволяє групі користувачів розташовувати на загальній сторінці інформацію та редагувати блоки з текстами, картинками і відео. Почавши роботу з віртуальною інтерактивною дошкою, користувачі отримують у своє розпорядження порожню сторінку, яка в WikiWall називається стінгазета.

За замовчуванням сторінка містить розмітку, яку можна при бажанні прибрати. На вільному полі стінгазети можна розмістити текстовий фрагмент всередині текстового прямокутного блоку, а також відео з Мережі і картинки у форматах JPG, GIF, PNG.

Всі блоки, що розміщуються на стінгазеті, отримують свій номер - по порядку їх розміщення. Блоки можна перетягувати по сторінці, змінювати їх розмір. Крім того, на панелі інструментів стінгазети розміщені кнопки доступу до інших функцій (інструменти малювання-

олівець, лінійка, гумка). За допомогою кнопки «Дивитися» можна відкрити створену сторінку в режимі перегляду – редагування сторінки не буде доступно. Для початку роботи немає необхідності реєструватися. Досить педагогу почати роботу і розіслати посилання учасникам проекту електронною поштою. Це необхідно для ідентифікації учасників групи.

Інструкція

Вчимося працювати з віртуальною інтерактивною дошкою WikiWall

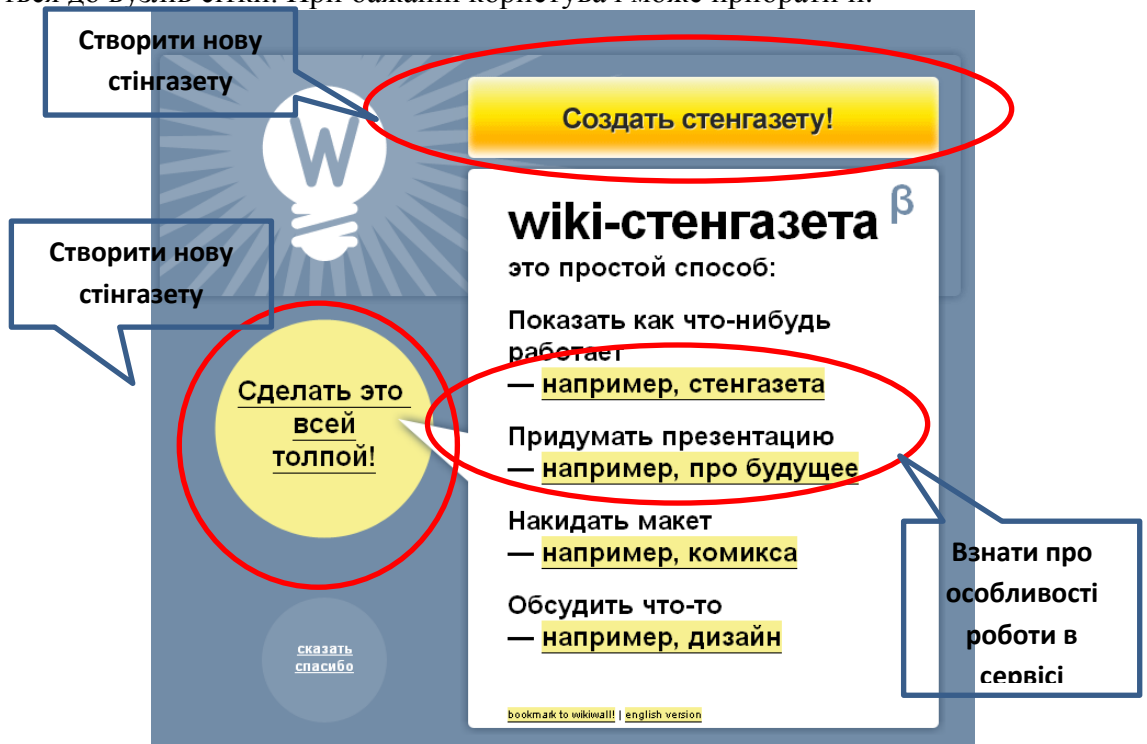
В адресному рядку Інтернет браузера вкажіть адресу сервісу <http://www.wikiwall.ru>

1. На сторінці, ви можете познайомитися з особливостями роботи сервісу, перейшовши за посиланням Показати, як що-небудь працює.

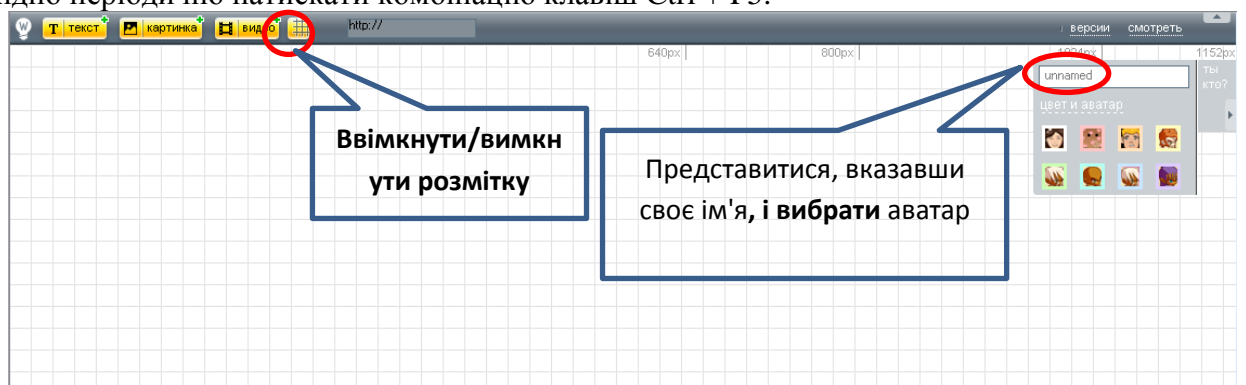
2. Перейдіть по посиланню Зробити це всім натовпом і почніть створювати свою онлайн-газету. Сторінка в WikiWall називається стінгазета.

3. Реєстрація на сайті не передбачена, але користувачам можна представитися, вказавши своє ім'я, і вибрати аватар, також можна завантажити і свій власний аватар (це може стати в нагоді, щоб бачити, хто вносив зміни на сторінці). Для цього перейдіть за посиланням Ти хто?

4. За замовчуванням стінгазета містить розмітку (сітку). Усі розміщені об'єкти прив'язуються до вузлів сітки. При бажанні користувач може прибрати її.

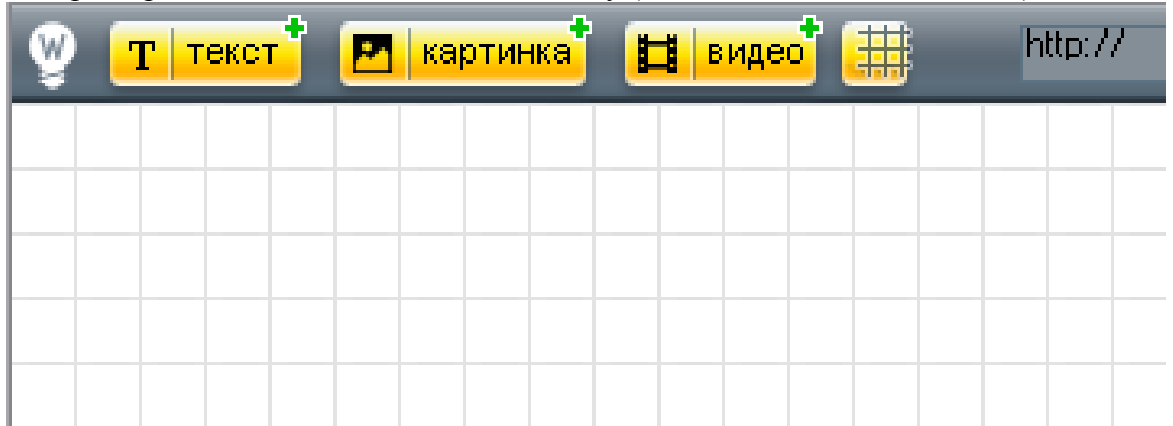
5. Зверніть увагу! Щоб бачити зміни, які вносять інші учасники на сторінці газети, необхідно періодично натискати комбінацію клавіш Ctrl + F5.

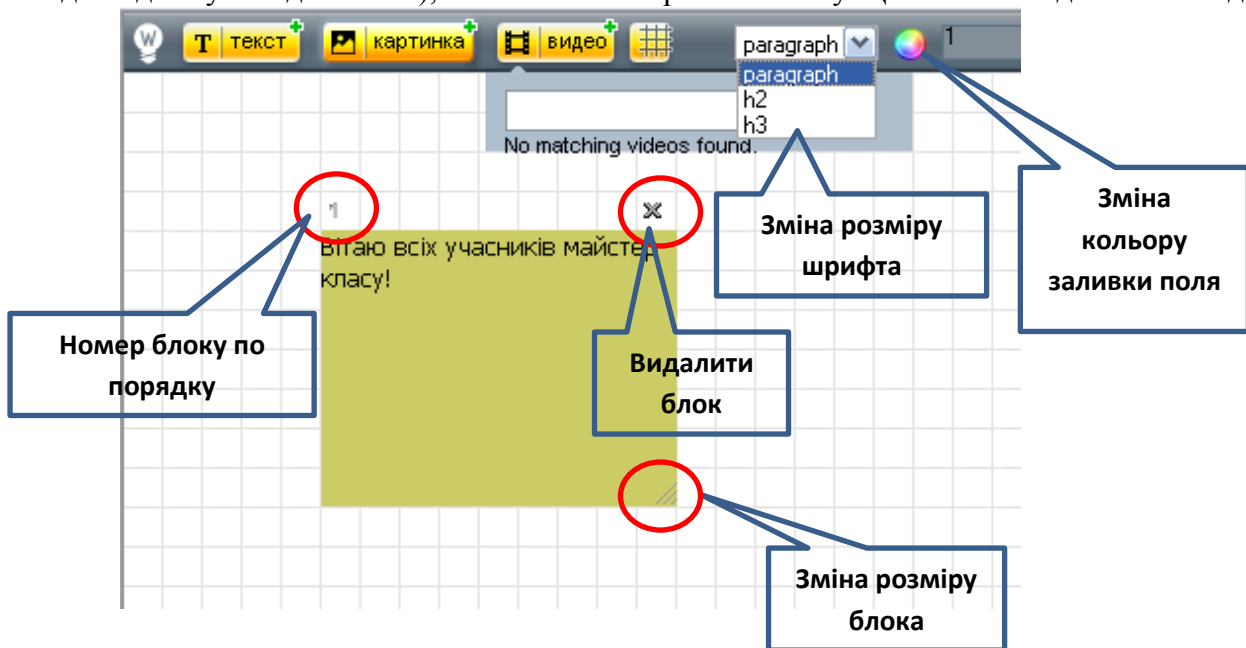

6. На вільному полі стінгазети користувачі можуть розміщувати текстові фрагменти (Кнопка Текст), картинки (Кнопка Зображення) у форматах JPG, GIF, PNG, а також відео з мережі Інтернет з сервісів YouTube або RuTube (Кнопка Відео).

7. Всі блоки (текст, зображення, відео), що розміщуються в стінгазеті, отримують свій номер згідно з порядком їх розміщення користувачем. Блоки можна переміщати по сторінці, змінювати їх розмір, видаляти або змінювати заливку (тільки для текстових блоків).

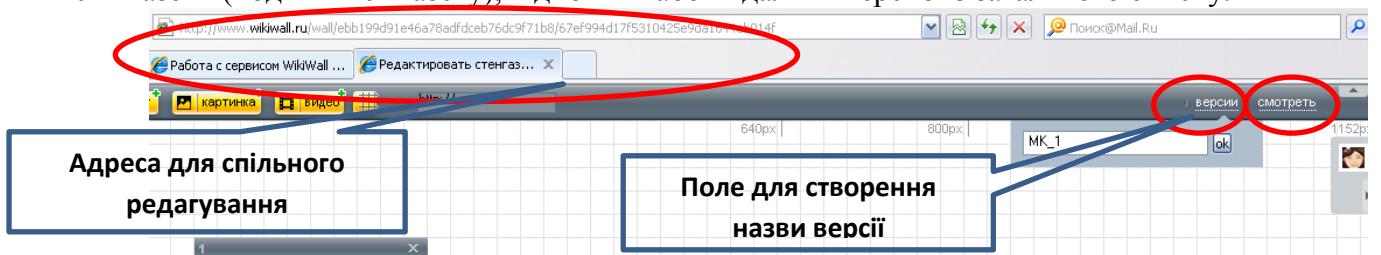

8. Також текстові блоки можна використовувати для спілкування користувачів (писати один одному повідомлення), які спільно створюють газету. Ці блоки завжди можна видалити.

9. В якості фону можна використовувати будь-яку Web-сторінку.

10. Кожну створену версію Wiki-газети можна назвати. Ви можете переглянути стан стінгазети (подивитися газету), відновити або видалити версію із загального списку.

11. За допомогою кнопки Смотриеть можна відкрити створену сторінку в режимі перегляду - редагування сторінки не буде доступно.

Модуль 3. Підведення підсумків. Рефлексія

Програма спеціального курсу
«Особистісно-орієнтовані педагогічні технології в професійній освіті»
(для слухачів курсів підвищення кваліфікації)

Головний стратегічний напрям розвитку системи професійної (професійно-технічної) освіти – інтеграція у світовий освітній простір, вирішення проблеми особистісно-орієнтованого навчання, тобто такого навчання, у якому особистість учня була б у центрі уваги викладача, в якій пізнавальна діяльність учня, а не викладання, була би провідною. Така побудова освіти відображає гуманістичний напрямок у філософії, психології і педагогіці. Вирішення цих завдань відкриває великі можливості у пошуку нових засобів, форм і методів навчання. В освіті постійно з'являються нові підходи і погляди до організації процесів навчання і виховання. Виникає проблема готовності викладача до використання нововведень у навчальному процесі, впровадження особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

Вивчення спецкурсу передбачає наявність систематичних, ґрунтовних знань із педагогіки та психології, цілеспрямованої роботи над вивченням спеціальної літератури, активної роботи на лекціях та практичних заняттях, самостійної роботи та виконання індивідуальних завдань.

1.1. Мета опанування спецкурсу

Розвиток готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів професійної (професійно-технічної) освіти до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, шляхом удосконалення професійних компетентностей викладачів спеціальних дисциплін закладів професійної (професійно-технічної) освіти в питаннях використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій і розробки сучасних педагогічних технологій реалізації.

№ з/п	Тема модуля	Кількість годин				
		Всього	Аудиторна робота			Самостійна робота
			Лекції	Семіна-ри	Практ. заняття	
Розділ 1. Особистісно-орієнтовані педагогічні технології: концептуальні основи						
1.	Орієнтація на особистість в структурі цінностей і принципів педагогічного мислення	2	2			2
2.	Особистісно-орієнтоване навчання, зародження особистісно-орієнтованого підходу в освіті	2		1		2
3.	Проблеми сучасної теорії особистісно-орієнтованої освіти	2	2			2
Розділ 2. Реалізація особистісно-орієнтованого підходу в професійній освіті						
4.	Теоретико-методологічні основи організації особистісно-орієнтованого уроку	3	2	1		2
5.	Розвиток особистості учнів на особистісно-орієнтованому уроці	6	2	2	2	2
6.	Оцінювання успішності учнів при використанні особистісно-орієнтованого підходу в навчанні	4		2	2	2
	Кількість годин:	30	8	6	4	12
	Кількість кредитів ECTS:	1				

1.2. Перелік запланованих результатів навчання з дисципліни

Найменування компетенції	Результати навчання з дисципліни
здатність здійснювати навчання, виховання і розвиток з урахуванням соціальних, вікових, психофізичних і індивідуальних особливостей, в тому числі особливих освітніх потреб учнів	<p><i>уміти:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – використовувати і апробувати особистісно-орієнтований підхід до навчання з метою включення в освітній процес всіх учнів, в тому числі з особливими освітніми потребами; – ставити виховні цілі, що сприяють розвитку учнів, незалежно від їх здібностей і характеру; – проводити навчальні заняття, спираючись на досягнення в області педагогічної, психологічної наук; <p><i>володіти:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – навичками надання допомоги будь-якому учню незалежно від його реальних навчальних можливостей, особливостей поведінки, стану психічного і фізичного здоров'я
готовність до взаємодії з учасниками освітнього процесу	<p><i>уміти:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – співпрацювати з іншими педагогічними працівниками та іншими фахівцями у рішенні освітніх завдань

1.3 Зміст розділів курсу

Розділ 1. Особистісно-орієнтовані педагогічні технології: концептуальні основи

Тема 1. Орієнтація на особистість в структурі цінностей і принципів педагогічного мислення.

Фактори, які пробуджують інтерес до особистісно-орієнтованої освіти. Передумови побудови моделі особистісно-орієнтованої освіти. Особистість, правила розвитку особистості. Особистісний підхід як методологічний принцип.

Тема 2. Особистісно-орієнтоване навчання, зародження особистісно-орієнтованого підходу в освіті.

Поняття особистісно-орієнтованого навчання. Становлення особистісно-орієнтованого навчання, зародження особистісно-орієнтованого підходу в освіті. Сутність особистісно-орієнтованого навчання.

Тема 3. Проблеми сучасної теорії особистісно-орієнтованої освіти.

Поняття і сутність особистісно-орієнтованої освіти. Механізм розвитку особистісної сфери людини. Розробка технології підтримки ситуації розвитку особистості. Професійна готовність педагогів до реалізації особистісно-орієнтованого навчання.

Розділ 2. Реалізація особистісно-орієнтованого підходу в професійній освіті

Тема 4. Теоретико-методологічні основи організації особистісно-орієнтованого уроку.

Характерні риси особистісно-орієнтованого уроку. Рекомендації до підготовки та проведення особистісно-орієнтованого уроку. Педагогічний аналіз особистісно-орієнтованого уроку.

Тема 5. Розвиток особистості учнів на особистісно-орієнтованому уроці.

Завдання для розвитку індивідуальності особистості. Застосування рівневих завдань. Організація освітнього середовища.

Тема 6. Оцінювання успішності учнів при використанні особистісно-орієнтованого підходу в навчанні

Оцінювання при особистісно-орієнтованому підході до навчання. Моніторинг впливу особистісно-орієнтованого підходу на ефективність процесу навчання. Контроль знань та успішності учнів. Застосування рейтингового контролю для оцінювання знань учнів.

1.4 Методичне забезпечення курсу

Тема заняття	Освітні технології, методи і форми навчання
Тема 1 – 6	Лекція - технологія ілюстративно-наочного навчання (пояснення, бесіда, мультимедіа-презентація), проблемно-пошукові активні технології (проблемна лекція)
Тема 1 – 6	Семинар - технологія ілюстративно-наочного навчання (пояснення, бесіда), проблемно-пошукові активні технології (проблемний семінар); технології проектування; рейтингові технології

1.5 Перелік навчально-методичного забезпечення для самостійної роботи курсантів

Види самостійної роботи	Теми	Форми самостійної роботи
Аудиторна	Тема 1 – 6	виконання письмових завдань, передбачених планом практичного заняття (теми 1-6), в тому числі есе (тема 6)
Поза аудиторна	Тема 1 – 6	– опрацювання конспекту лекції (теми 1-6), – підготовка групового проекту по темам курсу розробка презентації для його захисту (Теми 1-6)

1.6 Приблизний перелік письмових завдань, передбачених планом практичного заняття

1. Яке практичне значення для учня має розвиток його суб'єктного досвіду в межах особистісно-орієнтованого навчання стосовно предмету, який ви викладаєте?

2. Зіставте особистісно-орієнтовані і традиційні педагогічні технології за такими критеріями: основна ідея, мета використання, пріоритети, змістовні аспекти застосування, основні методи, принципи, тип взаємодії учасників освітнього процесу, критерії аналізу і оцінки ефективності застосування, мотивація. Оформити в таблицю.

3. Підберіть конспект уроку, відповідний характеристиці особистісно-орієнтованого уроку з предмету, який ви викладаєте. Покажіть, в чому полягає його «особистісна орієнтованість». Чому ви вибрали саме його.

4. Наведіть приклади рівневих завдань з предмету, який ви викладаєте (за різними рівнями складності).

5. Перерахуйте, які якості особистості учня можуть бути сформовані на особистісно-орієнтованому уроці.

6. Проаналізуйте можливості застосування рейтингового контролю знань і успішності учнів на уроках професійно-теоретичного або професійно-практичного циклу за умов дотримання особистісної педагогіки.

7. Напишіть есе на тему «Освіта без невстигаючих учнів: міф чи реальність?»

8. Сформулюйте рекомендації щодо організації уроку професійно-теоретичного або професійно-практичного циклу з застосуванням особистісно-орієнтованого підходу?

1.7 Перелік основної і додаткової навчальної літератури

Основна навчальна література

281.Артюшина М. В. Інноваційно-зорієнтований підхід до професійного навчання майбутніх кваліфікованих робітників. Професійна освіта: проблеми і перспективи. 2014. Вип. 6. С. 9-14. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Profos_2014_6_4

282.Викулина М. А. Личностно-ориентированный подход в педагогике: теоретическое обоснование и пути реализации: учебное пособие. Н.Новгород, НГЛУ им. Н.А. Добролюбова, 2004. 296 с.

283.Виленский В.Я. Технологии профессионально-ориентированного обучения в высшей школе: учеб. пособие [В.Я. Виленский, П.И. Образцов, А.И. Уман]; под ред. В.А. Слостенина. Москва:Педагогическое общество России, 2005. 192 с.

284.Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація: навч. посібник / Н.В. Волкова. – К., 2006. – С.187 – 196. 11. Зайченко І. Педагогіка: навч. посібник. – Чернігів, 2003. – 528 с

285.Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: підручник, 3-тє видання, виправлене. К.:Академвидав, 2015. 352 с.

286.Інноваційні технології навчання: Навч. посібн. для студ. вищих технічних навчальних закладів / [Кол. авторів; відп. ред. Бахтіярова Х.Ш.; наук. ред. Арістова А.В.; упорядн. словника Волобуєва С.В.]. К.: НТУ, 2017. 172 с.

287.Зеер Э. Ф. Личностно-ориентированное профессиональное образование. Москва: Изд. центр АПО, 2002. 43 с. С. 25.

288.Нісімчук А. Сучасні педагогічні технології: навч. посібник / А.Нісімчук, О.Падалка, О.Шпак. – К., 2000. – С. 9 – 15. 4. Підласий І. Практична педагогіка або три технології: інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти / І.Підласий. – К., 2004. – С. 64 – 74.

289.Освітні технології: навч.-метод. посіб. [О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.]; за заг. ред. О. М. Пехоти. Київ: А.С.К., 2001. 255 с.

290.Бех І. Особистісно-зорієнтоване виховання: шляхи реалізації /І.Бех. – Рідна школа, 2009. – № 12. – С. 7 – 11.

291.Педагогічні технології: теорія та практика / За ред. М.В. Гриньової. Полтава, 2014.

292.Перспективні освітні технології : наук.-метод. посіб. [А.М. Алексюк, І. Д. Бех, Т. Ф. Демків, І. Г. Єрмаков, І. О. Завадський]; за заг. ред. Г. С. Сазоненко. Київ : Гопак, 2000. 560 с. С. 329.

293.Прокопенко І. Ф. Педагогічні технології: навч. посіб. Харків: Колегіум, 2005. 224 с.

294.Пехота О.М. Особистісно-орієнтована освіта. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukraci/pedagogika/2000/7-1-4.pdf>

295.Стрельников В. Ю. Сучасні технології навчання у вищій школі: модульний посібник для слухачів авторських курсів підвищення кваліфікації викладачів МПК ПУЕТ / В. Ю. Стрельников, І. Г. Брітченко. Полтава : ПУЕТ, 2013. 309 с.

296.Ткачук Г. Е. Методичні рекомендації щодо застосування технології проектного навчання у практиці підготовки кваліфікованих робітників автотранспортної галузі. / Д. В. Гоменюк, Н. В. Кулалаєва, Л. А. Романов, Г. М. Романова; за заг. ред. Г. М. Романової. Київ: Ін-т проф.-тех. освіти НАПН України, 2017. 97 с.

297.Чепіль М. Педагогічні технології: навчальний посібник / М. Чепіль, Н. Дудник. К.: Академвидав, 2012 224 с.

298.Чобітько М.Г. Технології особистісно-орієнтованої освіти: навч.-метод. посібник. К.: Ніка-Центр, 2005. 88 с.

Додаткова навчальна література

1. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / за ред. Л. М. Проколієнко. Київ: Рад. школа, 1989. 608 с.

2. Лутай В. С. Філософія сучасної освіти: навч. посібник К.: Центр «Магістр – S». 1996. – 256 с.

3. Педагогічна майстерність: підручник / І. А. Зязюн, та ін. Київ : Вища школа, 2004. 286 с.

Методика визначення рівня сформованості професійних здібностей (соціально-педагогічні ситуації)

Адаптований варіант методики «Педагогічні ситуації» Мешико Г.М. [131]

Ця методика дозволяє судити про педагогічну готовність викладача на основі того, який вихід він знаходить з ряду описаних педагогічних ситуацій. Перед початком дослідження випробуваний отримує інструкцію такого змісту:

«Перед вами – низка складних педагогічних ситуацій. Познайомившись зі змістом кожної з них, необхідно вибрати з числа запропонованих варіантів реагування на цю ситуацію такий, який з педагогічної точки зору найбільш правильний, на вашу думку. Якщо жоден із запропонованих варіантів відповідей вас не влаштовує, то можна вказати свій, оригінальний.

Ситуація 1

Ви приступили до проведення уроку, всі учні заспокоїлися, настала тиша, і раптом у класі хтось голосно засміявся. Коли ви, не встигнувши нічого сказати, питально і здивовано подивилися на учня, який засміявся, він, дивлячись вам прямо в очі, заявив: «Мені завжди смішно дивитися на вас і хочеться сміятися, коли ви починаєте вести заняття». Як ви відреагуєте на це? Виберіть і відзначте підходящий варіант словесної реакції з числа запропонованих нижче.

1. «Ось тобі й на!»
2. «А чого тобі смішно?»
3. «Ну, і заради бога!»
4. «Ти що, хочеш зірвати урок?»
5. «Люблю веселих людей».
6. «Я радий (а), що створюю тобі веселий настрій».

Ситуація 2

На початку навчання або вже після того, як ви провели кілька занять, учень заявляє вам: «Я не думаю, що ви, як педагог, зможете нас чомусь навчити».

Ваша реакція:

1. «Твоя справа – вчитися, а не вчити вчителя».
2. «Таких, як ти, я, звичайно, нікому не зможу навчити».
3. «Можливо, тобі краще перейти в інший клас або до іншого вчителя?»
4. «Тобі просто не хочеться вчитися».
5. «Мені цікаво знати, чому ти так думаєш».
6. «Давай поговоримо про це докладніше. У моїй поведінці, напевно, є щось таке, що наводить тебе на подібну думку».

Ситуація 3

Учитель дає учню завдання, а той не хоче його виконувати і при цьому заявляє: «Я не хочу це робити!» – Якою має бути реакція вчителя?

1. «Не хочеш – примусимо!»
2. «Для чого ж ти тоді прийшов вчитися?»
3. «Тим гірше для тебе, залишайся неуком. Твоя поведінка схоже на поведінку людини, яка на зло своєму обличчю хотів би відрізати собі ніс».
4. «Ти віддаєш собі звіт в тому, чим це може для тебе закінчитися?»
5. «Не міг би ти пояснити, чому?»
6. «Давай сядемо і обговоримо – може, ти і прав».

Ситуація 4

Учень розчарований своїми навчальними успіхами, сумнівається у своїх здібностях і в тому, що йому коли-небудь вдасться як слід зрозуміти і засвоїти матеріал, і каже вчителю: «Як

ви думаєте, чи вдасться мені коли-небудь вчитися на відмінно і не відставати від інших хлопців у класі? »- Що повинен на це йому відповісти вчитель?

1. «Якщо чесно сказати – сумніваюся».
2. «О, так, звичайно, в цьому ти можеш не сумніватися».
3. «У тебе прекрасні здібності, і я пов'язую з тобою великі надії».
4. «Чому ти сумніваєшся в собі?»
5. «Давай поговоримо і з'ясуємо проблеми».
6. «Багато чого залежить від того, як ми з тобою будемо працювати».

Ситуація 5

Учень говорить учителеві: «На два найближчих уроку, які ви проводите, я не піду, тому що в цей час хочу сходити на концерт молодіжного ансамблю (варіанти: погуляти з друзями, побувати на спортивних змаганнях як глядач, просто відпочити від школи)» . – Як потрібно відповісти йому?

1. «Спробуй тільки!»
2. «Наступного разу тобі доведеться прийти в школу з батьками».
3. «Це – твоя справа, тобі ж здавати іспит (залік). Доведеться все одно звітувати за пропущені заняття, я потім тебе обов'язково запитаю ».
4. «Ти, мені здається, дуже несерйозно ставишся до занять».
5. «Можливо, тобі взагалі краще залишити школу?»
6. «А що ти збираєшся робити далі?»
7. «Мені цікаво знати, чому відвідування концерту (прогулянка з друзями, відвідування змагання) для тебе цікавіше, ніж заняття в школі».
8. «Я тебе розумію: відпочивати, ходити на концерти, бувати на змаганнях, спілкуватися з друзями дійсно цікавіше, ніж учитися в школі. Але я, тим не менш, хотів (а) б знати чому це так саме для тебе ».

Ситуація 6

Учень, побачивши вчителя, коли той зайшов у клас, говорить йому «Ви виглядаєте дуже втомленим і стомленим». – Як на це має відреагувати вчитель?

1. «Я думаю, що тобі не дуже пристойно робити мені такі зауваження».
2. «Так, я погано себе почуваю».
3. «Не хвилюйся про мене, краще на себе подивися».
4. «Я сьогодні погано спав, у мене багато роботи».
5. «Не турбуйся, це не завадить нашим заняттям».
6. «Ти – дуже уважний, спасибі за турботу!»

Ситуація 7

«Я відчуваю, що заняття, які ви ведете, не допомагають мені», – каже учень вчителю і додає: «Я взагалі думаю кинути заняття». – Як на це повинен відреагувати вчитель?

1. «Перестань говорити дурниці!»
2. «Нічого собі, додумався!»
3. «Можливо, тобі знайти іншого вчителя?»
4. «Я хотів би докладніше знати, чому в тебе виникло таке бажання?»
5. «А що, якщо нам попрацювати разом над вирішенням твоєї проблеми?»
6. «Може бути, твою проблему можна вирішити якимось інакше?»

Ситуація 8

Учень говорить учителеві, демонструючи зайву самовпевненість: «Немає нічого такого, що я не зумів би зробити, якби захотів. У тому числі мені нічого не вартує засвоїти ваш предмет ». – Якою має бути на це репліка вчителя?

1. «Ти занадто добре думаєш про себе».
2. «З твоїми-то здібностями? – Сумніваюся!»
3. «Ти, напевно, відчуваєш себе досить впевнено, якщо заявляєш так?»
4. «Не сумніваюся в цьому, бо знаю, що якщо ти захочеш, у тебе все вийде».
5. «Це, напевно, потребує великої напруги».

6. «Зайва самовпевненість шкодить справі».

Ситуація 9

У відповідь на зауваження вчителя учень говорить, що для того, щоб засвоїти навчальний предмет, йому не потрібно багато працювати: «Мене вважають досить здібним». – Що повинен відповісти йому на це вчитель?

1. «Це думка, якій ти навряд чи відповідаєш».
2. «Труднощі, які ти досі відчував, і твої знання аж ніяк не свідчать про це».
3. «Багато людей вважають себе здібними, але далеко не всі такими є».
4. «Я радий (а), що ти такої високої думки про себе».
5. «Це тим більше має змусити тебе докладати більше зусиль у навчанні».
6. «Це звучить так, ніби ти сам не дуже віриш у свої здібності».

Ситуація 10

Учень говорить учителеві: «Я знову забув принести зошит (виконати домашнє завдання і т.п.)». – Як впливає на це відреагувати вчителю?

1. «Ну от, знову!»
2. «Чи не здається тобі це проявом безвідповідальності?»
3. «Думаю, що тобі пора почати ставитися до справи серйозніше».
4. «Я хотів (ла) би знати, чому?»
5. «У тебе, мабуть, не було для цього можливості?»
6. «Як ти думаєш, чому я кожен раз нагадую про це?».

Ситуація 11

Учень в розмові з учителем каже йому: «Я хотів би, щоб ви ставилися до мене краще, ніж до інших учнів». – Як повинен відповісти вчитель на таке прохання учня?

1. «Чому це я повинен ставитися до тебе краще, ніж до всіх інших?»
2. «Я зовсім не збираюся грати в улюбленців і фаворитів!»
3. «Мені не подобаються люди, які заявляють так, як ти».
4. «Я хотів (ла) би знати, чому я повинен (на) особливо виділяти тебе серед інших учнів?»
5. «Якби я тобі сказав (а), що люблю тебе більше, ніж інших учнів, то ти почував би себе від цього краще?»
6. «Як ти думаєш, як насправді я до тебе ставлюся?»

Ситуація 12

Учень, висловивши вчителю свої сумніви з приводу можливості гарного засвоєння його навчального предмета, каже: «Я сказав вам про те, що мене турбує. Тепер ви скажіть, в чому причина цього і як мені бути далі?» – Що повинен на це відповісти вчитель?

1. «У тебе, як мені здається, комплекс неповноцінності».
2. «У тебе немає ніяких підстав для занепокоєння».
3. «Перш, ніж я зможу висловити обґрунтовану думку, мені необхідно краще розібратися в суті проблеми».
4. «Давай почекаємо, попрацюємо і повернемося до обговорення цієї проблеми через деякий час. Я думаю, що нам вдасться її вирішити».
5. «Я не готовий (а) зараз дати тобі точну відповідь, мені треба подумати».
6. «Не хвилюйся, і в мене свого часу нічого не виходило».

Ситуація 13

Учень говорить учителеві: «Мені не подобається те, що ви говорите і захищаєте на заняттях». – Яким має бути відповідь учителя?

1. «Це – погано».
2. «Ти, напевно, в цьому не розбираєшся».
3. «Я сподіваюся, що надалі, у процесі наших занять твоя думка зміниться».
4. «Чому?»
5. «А що ти сам любиш і готовий захищати?»
6. «На смак і колір товариша немає».

7. «Як ти думаєш, чому я це говорю і захищаю?»

Ситуація 14

Учень, явно демонструючи своє погане ставлення до кого-небудь з товаришів по класу, каже: «Я не хочу працювати (вчитися) разом з ним». – Як на це повинен відреагувати вчитель?

1. «Ну і що?»
2. «Нікуди не дінешся, все одно доведеться».
3. «Це нерозумно з твого боку».
3. «Але він теж не захоче після цього працювати (вчитися) з тобою».
4. «Чому?»
5. «Я думаю, що ти не правий».

Оцінювання результатів і висновки

Кожна відповідь випробуваного – вибір одного із запропонованих варіантів – оцінюється в балах відповідно до ключа, поданого в таблиці. Зліва по вертикалі в цій таблиці вказані порядкові номери педагогічних ситуацій, а праворуч зверху також за порядком представлені альтернативні відповіді на ці ситуації. В середині наведені бали, якими оцінюються різні варіанти відповідей на кожну педагогічну ситуацію.

Ключ до методики «Педагогічні ситуації»

Оцінка в балах різних варіантів відповідей на різні ситуації

№ ситуації	Обраний варіант відповіді та його оцінка в балах							
	1	2	3	4	5	6	7	8
1.	4	3	4	2	5	5	–	–
2.	2	2	3	3	5	5	–	–
3.	2	3	4	4	5	5	–	–
4.	2	3	3	4	5	5	–	–
5.	2	2	3	3	2	4	5	5
6.	2	3	2	4	5	5	–	–
7.	2	2	3	4	5	5	–	–
8.	2	2	4	5	4	3	–	–
9.	2	4	3	4	5	4	–	–
10.	2	3	4	4	5	5	–	–
11.	2	2	3	4	5	5	–	–
12.	2	3	4	5	4	5	–	–
13.	3	2	4	4	5	4	5	–
14.	2	2	3	4	4	5	–	–

Примітка. Вільні відповіді оцінюються окремо, і відповідні оцінки додаються до загальної суми балів. Здатність правильно вирішувати педагогічні проблеми визначається за сумою балів, набраною випробуваним за всіма 14 педагогічними ситуаціями, поділений на 14. Якщо випробуваний отримав середню оцінку вище 4,5 бала, то його педагогічна готовність вважається високою. Якщо оцінка знаходиться в інтервалі від 4,1 до 4,5 балів, то готовність є вище середньої. Якщо оцінка знаходиться в інтервалі від 3,6 до 4,0 бала, то готовність є середньою. Нарешті, якщо оцінка виявилася меншою, ніж 3,5 бала, то педагогічна готовність випробуваного є низькою.

Методика діагностики особистості на мотивацію до педагогічної діяльності

Адаптований варіант методики діагностики особистості на мотивацію до успіху Т. Елерса [93, ст. 243]

На кожне запитання потрібно відповісти “Так” або “Ні”.

1. Коли потрібно зробити вибір між двома варіантами, його потрібно зробити якнайшвидше, не відкладаючи на визначений час.
2. Я швидко розчаровуюсь, коли помічаю, що не можу виконати завдання на всі 100%.
3. Коли я навчаюсь чи працюю, то можна зробити висновок, що на карту поставлено все.
4. Коли виникає проблемна ситуація, то я найчастіше приймаю рішення одним із останніх.
5. Коли в мене два дні поспіль нема справ, то я втрачаю спокій.
6. У деякі дні мої успіхи нижче середнього.
7. У ставленні до себе я більш вимоглива, ніж у ставленні до інших.
8. Я більш доброзичлива, ніж інші.
9. Коли я відмовляюсь виконувати складне завдання, я потім себе картаю, оскільки воно було важливим для мене.
10. У процесі діяльності я потребую невеликих перерв для відпочинку.
11. Сердечність – це не основна моя якість.
12. Мої досягнення в навчанні не завжди однакові.
13. Мене більше захоплює інша професія, ніж та, якою я оволодіваю.
14. Осудження стимулює мене сильніше, ніж похвала.
15. Я знаю, що мої однокурсники вважають мене діловою людиною.
16. Труднощі спонукають мене приймати серйозніші рішення.
17. У мене легко викликати честолюбство.
18. Коли я працюю без задоволення, то це зазвичай помітно.
19. При виконанні роботи я не розраховую на допомогу інших.
20. Іноді я відкладаю те, що повинна була зробити сьогодні.
21. Потрібно розраховувати тільки на себе.
22. У житті дуже мало речей, важливіших за гроші.
23. Завжди, коли мені потрібно виконати важливе завдання, я ні про що інше не думаю.
24. Я не така честолюбивий/ва, як інші.
25. Наприкінці канікул я радію, що скоро розпочнеться навчання.
26. Коли я налаштована на будь-яку діяльність, я роблю її швидше і більш кваліфіковано, ніж інші.
27. Мені легше спілкуватися з людьми, котрі можуть сумлінно працювати.
28. Коли в мене нема справ, я почувуюся ніяково.
29. Мене потрібно виконувати відповідальні справи частіше, ніж іншим.
30. Коли мені потрібно прийняти рішення, я намагаюсь робити це якнайкраще.
31. Мої друзі іноді вважають мене лінивою.
32. Мої успіхи частково залежать від моїх друзів.
33. Нема сенсу заперечувати керівникові.
34. Іноді не знаєш, яку роботу потрібно виконувати.
35. Коли щось у мене не виходить, я просто нестерпна.
36. Зазвичай я мало уваги звертаю на результативність своєї діяльності.
37. Коли я працюю разом з іншими, моя діяльність більш ефективна.
38. Є багато справ, за які я берусь і не доводжу їх до кінця.
39. Я заздрю людям, котрі не завантажені роботою.

40. Я заздрю тим, хто прагне влади і соціального статусу.

41. Коли я впевнена, що перебуваю на правильному шляху, для доказів своєї правоти, я готова йти на крайні міри.

Ключ

Ви отримали по 1 балу за відповіді "Так" на такі питання: 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 14, 15, 16, 17, 21, 22, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 37, 41.

Ви отримали по 1 балу за відповіді "Ні" на такі питання: 6, 13, 18, 20, 24, 31, 36, 38, 39.

Відповіді на запитання: 1, 11, 12, 19, 23, 33, 34, 35, 40 – не враховуються.

Результат: від 1 до 10 балів: низька мотивація до педагогічної діяльності; від 11 до 16 балів: середній рівень мотивації до педагогічної діяльності; від 17 до 20 балів: помірно високий рівень мотивації до педагогічної діяльності; більше 21 бала: надто високий рівень мотивації до педагогічної діяльності.

Люди, які помірно налаштовані на успіх у діяльності, надають перевагу середньому рівню ризику. Ті, хто боїться труднощів, схильні до надто високого рівня ризику чи навпаки – бояться ризикувати. Чим вищою є мотивація до відповідної діяльності, досягнення її мети, тим менша готовність ризикувати. При сильній мотивації до педагогічної діяльності, її результативності, сподівання на успіх зазвичай скромніші, ніж при низькій

Методика визначення рівня сформованості професійних компетентностей педагогів

(розроблено автором)

Мета даної методики – виявлення рівня сформованості базових компетентностей педагогів, які дозволяють ефективно використовувати особистісно-орієнтовані педагогічні технології у своїй педагогічній діяльності.

Для педагогів складена анкета, яка передбачає відповіді на питання в трьох позиціях: 1) так; 2) немає; 3) виконую частково. 38 питань складені суцільним текстом. Питання анкети відображають шість напрямків базових компетентностей педагога щодо ефективно використовувати особистісно-орієнтовані педагогічні технології у своїй педагогічній діяльності:

1. Особистісні якості.
2. Постановка цілей і завдань використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.
3. Мотивація до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.
4. Інформаційна компетентність.
5. Розробка програм педагогічної діяльності та прийняття педагогічних рішень.
6. Компетенції в організації особистісно-орієнтованої взаємодії.

Обробка результатів анкет педагогів передбачає виявлення рівня (високий «так», середній «частково», низький «ні») сформованості базових компетентностей педагогів з усіх напрямків, що дозволить виділити проблемні питання і скласти програму корекції їхньої діяльності з використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

Анкета

1. Чи вірите ви в свої сили, як людини, що займається педагогічною діяльністю?
1) так 2) ні 3) вірю частково
2. Чи вірите Ви в сили своїх учнів?
1) так 2) ні 3) вірю частково
3. Чи вмієте Ви знаходити позитивні сторони у кожного учня, будувати освітній процес з опорою на ці сторони, підтримувати позитивні сторони розвитку?
1) так 2) ні 3) вмію частково
4. Чи знайомі Ви з індивідуальними і віковими особливостями своїх учнів?
1) так 2) ні 3) знайома/ий частково
5. Чи вважаєте Ви свою точку зору єдиною правильною?
1) так 2) ні 3) частково
6. Чи вмієте Ви вибудовувати систему формування майбутніх професійних інтересів учнів?
1) так 2) ні 3) можу частково
7. Чи вмієте Ви згладжувати емоційно напружену ситуацію?
1) так 2) ні 3) можу частково
8. Чи здатні Ви аналізувати свою педагогічну діяльність?
1) так 2) ні 3) можу частково
9. Чи вмієте Ви тему уроку перевести в методичні завдання уроку?
1) так 2) ні 3) можу частково
10. Чи володієте Ви методами перекладу цілі в навчальне завдання в конкретному віці?
1) так 2) ні 3) можу частково
11. Чи вмієте Ви забезпечити успіх в діяльності учнів?
1) так 2) ні 3) можу частково
12. Чи володієте Ви різними методами оцінювання і грамотно їх застосовуєте?

- 1) так 2) ні 3) володію частково
13. Чи вмієте Ви перетворювати навчальну задачу в особистісно-важливу для учнів?
- 1) так 2) ні 3) вмію частково
14. Чи вмієте Ви поєднувати теоретичні знання з практикою?
- 1) так 2) ні 3) вмію частково
15. Чи реалізуєте Ви в своїй педагогічній діяльності особистісно-орієнтовані педагогічні технології?
- 1) так 2) ні 3) реалізую частково
16. Формуєте Ви банк своїх методичних знахідок і методів особистісно-орієнтованих технологій навчання?
- 1) так 2) ні 3) формую частково
17. Чи володієте Ви знаннями сучасних досягнень в області методики навчання?
- 1) так 2) ні 3) володію частково
18. Чи володієте Ви теоретичними знаннями з психології, що характеризують індивідуальні особливості учнів?
- 1) так 2) ні 3) володію частково
19. Чи володієте Ви методами діагностики індивідуальних особливостей (можливо, спільно з психологом)?
- 1) так 2) ні 3) володію частково
20. Чи використовуєте Ви знання з психології в організації освітнього процесу?
- 1) так 2) ні 3) використовую частково
21. Чи розробляєте Ви індивідуальні проекти на основі особистісних характеристик учнів?
- 1) так 2) ні 3) розробляю частково
22. Чи враховуєте Ви свої індивідуальні особливості в проектуванні педагогічної діяльності?
- 1) так 2) ні 3) враховую частково
23. Чи умієте Ви вести самостійний пошук інформації?
- 1) так 2) ні 3) умію частково
24. Чи знаєте Ви вимоги до складання освітньої програми?
- 1) так 2) ні 3) знаю частково
25. Чи усвідомлено Ви розробляєте робочі програми?
- 1) так 2) ні 3) усвідомлюю частково
26. Чи знайомі Ви з навчально-методичними комплексами, які використовуються у вашому закладі?
- 1) так 2) ні 3) знайома/ий частково
27. Чи використовуєте Ви особистісно-орієнтовані педагогічні технології при розробці навчально-методичного комплексу?
- 1) так 2) ні 3) використовую частково
28. Чи використовуєте Ви особистісно-орієнтований підхід для вирішення різних педагогічних ситуацій?
- 1) так 2) ні 3) використовую частково
29. Чи володієте Ви набором знань нетипових конфліктних ситуацій?
- 1) так 2) ні 3) володію частково
30. Чи здатні Ви встановлювати суб'єкт - суб'єктні відносини?
- 1) так 2) ні 3) здатна/ий частково
31. Чи усвідомлюєте Ви необхідність особистісно-орієнтованих педагогічних технологій у власній педагогічній діяльності?
- 1) так 2) ні 3) усвідомлюю частково
32. Чи володієте Ви особистісно-орієнтованими підходами в оцінюванні знань і умінь учнів?
- 1) так 2) ні 3) володію частково

33. Чи знаєте Ви, що підлягає оцінюванню в педагогічній діяльності?
1) так 2) ні 3) знаю частково
34. Чи вмієте Ви перейти від педагогічного оцінювання до самооцінювання?
1) так 2) ні 3) вмію частково
35. Чи вільно Ви володієте навчальним матеріалом?
1) так 2) ні 3) володію частково
36. Чи вмієте Ви використовувати навички самооцінки для побудови інформаційної основи діяльності (учень повинен вміти визначити, чого йому не вистачає для вирішення завдання)?
1) так 2) ні 3) вмію частково
37. Чи вмієте Ви обґрунтувати обрані методи і засоби навчання?
1) так 2) ні 3) вмію частково
38. Чи вмієте Ви організувати використання інтелектуальних операцій, адекватних вирішеній задачі?
1) і 2) ні 3) вмію частково

Інтерпретація результатів:

1. Особистісні якості – 1 – 8 питань.

1.1 «Віра в сили і можливості учнів». Характеристика компетентності: дана компетентність є вираженням гуманістичної позиції педагога. Вона відображає основне завдання педагога – розкривати потенційні можливості учнів. Дана компетентність визначає позицію педагога щодо успіхів учнів. Віра в сили і можливості учнів знімає обвинувачувальну позицію щодо учнів, свідчить про готовність підтримувати учня, шукати для цього шляхи і методи, відстежувати успішність його діяльності.

Високий рівень сформованості такої базової компетентності як «Віра в сили і можливості учнів» (1-3) передбачає:

- уміння створювати ситуацію успіху для учнів;
- уміння здійснювати грамотне педагогічне оцінювання, мобілізуючу академічну активність;
- уміння знаходити позитивні сторони кожного учня, будувати освітній процес з опорою на ці сторони, підтримувати позитивні сторони цього розвитку;
- уміння розробляти індивідуально орієнтовані освітні проекти.

1.2 «Інтерес до внутрішнього світу учнів». Характеристика компетентності: інтерес до внутрішнього світу учнів передбачає не просто знання їх індивідуальних та вікових особливостей, але і вибудовування всієї педагогічної діяльності з опорою на індивідуальні особливості учнів. Дана компетентність визначає всі аспекти педагогічної діяльності.

Високий рівень сформованості такої базової компетентності як «Інтерес до внутрішнього світу учнів» (4) передбачає:

- уміння скласти усну і письмову характеристику учня, відображає різні аспекти його внутрішнього світу;
- уміння з'ясувати індивідуальні освітні потреби, можливості учня, труднощі, з якими він стикається;
- уміння побудувати індивідуалізовану освітню програму;
- уміння показати особистісну суть навчання з урахуванням індивідуальних характеристик внутрішнього світу.

1.3 «Відкритість до прийняття інших позицій, точок зору». Характеристика компетентності: відкритість до прийняття інших позицій і точок зору передбачає, що педагог не вважає свою точку зору єдиною правильною. Він цікавиться думкою інших і готовий її підтримувати у випадках достатньої аргументації. Педагог готовий гнучко реагувати на висловлювання учня, включаючи зміну власної позиції.

Високий рівень сформованості такої базової компетентності як «Відкритість до прийняття інших позицій, точок зору» (5) передбачає:

- переконання, що істина може бути не одна;
- інтерес до думок і позицій інших;
- врахування інших точок зору в процесі оцінювання учнів.

1.4 «Загальна культура». Характеристика компетентності: визначає характер і стиль педагогічної діяльності. Полягає в знаннях педагога про основні форми матеріального і духовного життя людини. Багато в чому визначає успішність педагогічного спілкування, позицію педагога в очах учнів.

Високий рівень сформованості такої базової компетентності як «Загальна культура» (6) передбачає:

- орієнтацію в основних сферах матеріального і духовного життя;
- знання матеріальних і духовних інтересів учнів;
- можливість продемонструвати свої досягнення;
- керівництво гуртками та секціями.

1.5 «Емоційна стійкість». Характеристика компетентності: визначає характер відносин в освітньому процесі, особливо в ситуаціях конфлікту. Сприяє збереженню об'єктивності оцінки учнів. Визначає ефективність володіння учнівським колективом.

Високий рівень сформованості такої базової компетентності як «Емоційна стійкість» (7) передбачає:

- у конфліктних ситуаціях педагог зберігає спокій;
- емоційний конфлікт не впливає на об'єктивність оцінки;
- педагог не прагне уникнути емоційно напружених ситуацій.

1.6 «Позитивна спрямованість на педагогічну діяльність. впевненість у собі». Характеристика компетентності: в основі даної компетентності лежить віра у власні сили, власну ефективність. Сприяє позитивним стосункам з колегами та учнями. Визначає позитивну спрямованість на педагогічну діяльність.

Високий рівень сформованості такої базової компетентності як «Позитивна спрямованість на педагогічну діяльність. Впевненість у собі» (8) передбачає:

- усвідомлення цілей та цінностей педагогічної діяльності;
- позитивний настрій;
- бажання працювати;
- висока професійна самооцінка.

1. Постановка цілей і завдань педагогічної діяльності – 9 – 10 питання.

2.1 «Уміння перевести тему уроку в педагогічне завдання». Характеристика компетентності: основна компетенція, що забезпечує ефективне цілепокладання в навчальному процесі. Забезпечує реалізацію суб'єкт-суб'єктного підходу, ставить учня в позицію суб'єкта діяльності, лежить в основі формування творчої особистості.

Високий рівень сформованості такої базової компетентності як «Уміння перевести тему уроку в педагогічне завдання» (9) передбачає:

- знання освітніх стандартів і програм, які їх реалізують;
- усвідомлення нетотожності теми уроку і мети уроку;
- володіння конкретним набором способів переведення теми уроку в завдання.

2.2 «Уміння ставити педагогічні цілі і завдання відповідно до вікових та індивідуальних особливостей учнів». Характеристика компетентності: дана компетентність є конкретизацією попередньої. Вона спрямована на індивідуалізацію навчання і завдяки цьому пов'язана з мотивацією та загальною успішністю.

Високий рівень сформованості такої базової компетентності як «Уміння ставити педагогічні цілі і завдання відповідно до вікових та індивідуальних особливостей учнів» (10) передбачає:

- знання вікових особливостей учнів;
- володіння методами переведення цілі в навчальне завдання у конкретному віці.

3. Мотивація навчальної діяльності - 11 - 13 питання.

3.1 «Уміння забезпечити успіх у діяльності». Характеристика компетентності: компетентність, що дозволяє учневі повірити в свої сили, самоствердитись у навчальній діяльності, один із основних способів забезпечити позитивну мотивацію навчання.

Високий рівень сформованості такої базової компетентності як «Уміння забезпечити успіх у діяльності» (11) передбачає:

- знання можливостей конкретних учнів;
- постановка навчальних завдань відповідно до можливостей учня;
- демонстрація успіхів учнів.

3.2 «Компетентність у педагогічному оцінюванні». Характеристика компетентності: педагогічне оцінювання служить реальним інструментом усвідомлення учнями своїх досягнень і недоліків. Без знання своїх результатів не можливо забезпечити суб'єктну позицію в освіті.

Високий рівень сформованості такої базової компетентності як «Компетентність у педагогічному оцінюванні» (12) передбачає:

- знання різноманіття педагогічних оцінок;
- знайомство з різними джерелами з даного питання;
- володіння різними методами оцінювання та їх застосування.

3.3 «Уміння перетворювати навчальну задачу в особистісно-важливу». Характеристика компетентності: це одна з найважливіших компетентностей, що забезпечують мотивацію навчальної діяльності.

Високий рівень сформованості такої базової компетентності як «Уміння перетворювати навчальну задачу в особистісно-важливу» (13) передбачає:

- знання інтересів учнів, їх освітніх потреб;
- уміння показати роль і значення досліджуваного матеріалу в реалізації особистих планів.

4. Інформаційна компетентність – 14 – 23 питання.

4.1 «Компетентність у предметі викладання». Характеристика компетентності: глибоке знання предмета викладання, який поєднується із загальною культурою педагога. Поєднання теоретичного знання з баченням його практичного застосування, що є передумовою встановлення особистісної значимості навчання.

Високий рівень сформованості такої базової компетентності як «Компетентність у предметі викладання» (14) передбачає:

- знання генезису формування предметного знання (історія, персоналії, для вирішення яких проблем розроблялося);
- можливості застосування отриманих знань для пояснення соціальних і природних явищ;
- володіння методами вирішення різних завдань.

4.2 «Компетентність у методах викладання». Характеристика компетентності: забезпечує можливість ефективного засвоєння знання і формування умінь, передбачених програмою. Забезпечує індивідуальний підхід і розвиток творчої особистості.

Високий рівень сформованості такої базової компетентності як «Компетентність у методах викладання» (15 - 17) передбачає:

- знання нормативних документів;
- демонстрація особистісно-орієнтованих методів навчання;
- наявність власних розробок і методів, авторської школи;
- знання сучасних досягнень в області методики навчання, в тому числі використання нових інформаційних та педагогічних технологій;
- використання в освітньому процесі сучасних методів навчання.

4.3 «Компетентність у суб'єктивних умовах діяльності (знання учнів і навчальних колективів)». Характеристика компетентності: дозволяє здійснювати індивідуальний підхід до організації освітнього процесу. Служить умовою гуманізації освіти. Забезпечує високу мотивацію академічної активності.

Високий рівень сформованості такої базової компетентності як «Компетентність у суб'єктивних умовах діяльності (знання учнів і навчальних колективів)» (18 - 22) передбачає:

- знання теоретичного матеріалу з психології, що характеризує індивідуальні особливості учнів;
- володіння методами діагностики індивідуальних особливостей (можливо, спільно із психологом);
- використання знань з психології в організації освітнього процесу;
- розробка індивідуальних проектів на основі особистісних характеристик учнів;
- володіння методами соціометрії;
- врахування особливостей навчальних колективів;
- знання (рефлексія) своїх індивідуальних особливостей і їх врахування у своїй діяльності.

4.4 «Уміння вести самостійний пошук інформації». Характеристика компетентності: забезпечує постійне професійне зростання і творчий підхід до педагогічної діяльності. Сучасна ситуація швидкого розвитку предметних областей, поява нових педагогічних технологій припускають безперервне оновлення власних знань і умінь, що забезпечує бажання і вміння вести самостійний пошук.

Високий рівень сформованості такої базової компетентності як «Уміння вести самостійний пошук інформації» (23) передбачає:

- професійну допитливість;
- уміння користуватися інформаційно-комунікаційними технологіями;
- використання баз даних в освітньому процесі.

5. Розробка програм педагогічної діяльності та прийняття педагогічних рішень – 24 – 29 питання.

5.1 «Уміння розробити особистісно-орієнтовану освітню програму, вибрати підручники і навчальні комплекти». Характеристика компетентності: уміння розробити особистісно-орієнтовану освітню програму є базовим в системі професійних компетентностей. Забезпечує реалізацію принципу академічних свобод на основі індивідуальних освітніх програм. Компетентність в розробці освітніх програм дозволяє здійснювати викладання на різних рівнях навчання та розвитку учнів.

Високий рівень сформованості такої базової компетентності як «Уміння розробити особистісно-орієнтовану освітню програму, вибрати підручники і навчальні комплекти» (24 - 27) передбачає:

- знання освітніх стандартів і зразкових програм;
- наявність персонально розроблених освітніх програм: характеристика цих програм за змістом, джерелами інформації з урахуванням індивідуальних характеристик учнів;
- обґрунтованість використовуваних освітніх програм;
- розроблення індивідуального навчального плану та індивідуального освітнього маршруту;
- знання підручників, обґрунтованість вибору і навчально-методичних комплектів, які використовуються в освітніх установах.

5.2 «Уміння приймати рішення в різних педагогічних ситуаціях». Характеристика компетентності: педагогу доводиться постійно приймати рішення:

- як встановити дисципліну;
- як мотивувати академічну активність;
- як викликати інтерес у конкретного учня;
- як забезпечити розуміння і т. д.

Вирішення педагогічних проблем становить суть педагогічної діяльності. При вирішенні проблем можуть застосовуватися як стандартні рішення, так і творчі (креативні) або інтуїтивні.

Високий рівень сформованості такої базової компетентності як «Уміння приймати рішення в різних педагогічних ситуаціях» (28- 29) передбачає:

- знання типових педагогічних ситуацій, що вимагають від педагога їх вирішення;

- знання критеріїв досягнення мети;
- знання нетипових конфліктних ситуацій;
- приклади вирішення конкретних педагогічних ситуацій;
- розвиненість педагогічного мислення.

6. Компетентності в організації навчальної діяльності – 30 – 38 питання.

6.1 «Компетентність у встановленні суб'єкт-суб'єктних відносин». Характеристика компетентності: є однією з провідних в системі гуманістичної педагогіки. Передбачає здатність педагога до взаєморозуміння, встановлення співпраці, здатність слухати і відчувати, з'ясовувати інтереси і потреби інших учасників освітнього процесу, позитивний настрій педагога.

Високий рівень сформованості такої базової компетентності як «Компетентність у встановлення суб'єкт-суб'єктних відноси » (30) передбачає: знання учнів;

- компетентність в цілепокладанні;
- предметна компетентність;
- методична компетентність;
- готовність до співпраці.

6.2 «Компетентність у забезпеченні розуміння педагогічного завдання і способів діяльності». Характеристика компетентності: домогтися розуміння навчального матеріалу – головне завдання педагога. Цього розуміння можна досягти шляхом включення нового матеріалу в систему вже освоєних знань або умінь і шляхом демонстрації практичного застосування досліджуваного матеріалу.

Високий рівень сформованості такої базової компетентності як «Компетентність у забезпеченні розуміння педагогічного завдання і способів діяльності» (31) передбачає:

- знання того, що знають і розуміють учні;
- вільне володіння матеріалом, що вивчається;
- усвідомлене включення нового навчального матеріалу в систему освоєних навчаються знань;
- демонстрація практичного застосування досліджуваного матеріалу;
- опора на чуттєве сприйняття.

6.3 «Компетентність у педагогічному оцінюванні». Характеристика компетентності: забезпечує процеси стимулювання навчальної активності, створює умови для формування самооцінки, визначає процеси формування особистісного «Я» учня, пробуджує творчі сили. Грамотне педагогічне оцінювання має спрямовувати розвиток учня від зовнішньої оцінки до самооцінки. Компетентність в оцінюванні інших повинна поєднуватися з самооцінкою педагога.

Високий рівень сформованості такої базової компетентності як «Компетентність у педагогічному оцінюванні» (32-34) передбачає:

- знання функцій педагогічної оцінки;
- знання видів педагогічної оцінки;
- знання того, що підлягає оцінюванню в педагогічній діяльності;
- володіння методами педагогічного оцінювання;
- вміння продемонструвати ці методи на конкретних прикладах;
- вміння перейти від педагогічного оцінювання до самооцінки.

6.4 «Компетентність в організації інформаційної основи діяльності учнів». Характеристика компетентності: будь-яка навчальна задача вирішується, якщо учень володіє необхідною для вирішення інформацією і знає спосіб вирішення. Педагог повинен володіти компетентністю в тому, щоб здійснити або організувати пошук необхідної для учня інформації.

Високий рівень сформованості такої базової компетентності як «Компетентність в організації інформаційної основи діяльності учнів» (35-36) передбачає:

- вільне володіння навчальним матеріалом;
- знання типових труднощів при вивченні конкретних тем;

- здатність дати додаткову інформацію або організувати пошук додаткової інформації, необхідної для вирішення навчальної задачі;
- вміння виявити рівень розвитку учнів;
- володіння методами об'єктивного контролю і оцінювання;
- вміння використовувати навички самооцінки для побудови інформаційної основи діяльності (учень повинен вміти визначити, чого йому не вистачає для вирішення завдання).

6.5 «Компетентність у використанні сучасних засобів і систем організації освітнього процесу».

Характеристика компетентності: забезпечує ефективність освітнього процесу.

Високий рівень сформованості такої базової компетентності як «Компетентність у використанні сучасних засобів і систем організації освітнього процесу» (37) передбачає:

- знання сучасних засобів і методів навчання;
- уміння використовувати засоби і методи навчання, адекватні поставленим завданням, рівню підготовленості учнів, їх індивідуальних особливостей;
- уміння обґрунтувати обрані методи і засоби навчання.

6.6 «Компетентність у способах розумової діяльності». Характеристика компетентності: компетентність у способах розумової діяльності.

Високий рівень сформованості такої базової компетентності як «Компетентність у способах розумової діяльності» (38) передбачає:

- знання системи інтелектуальних операцій;
- володіння інтелектуальними операціями;
- уміння сформувати інтелектуальні операції в учнів;
- уміння організувати використання інтелектуальних операцій, адекватних розв'язуванню задачам.

Діагностичні засоби та методики оцінювання готовності викладачів спеціальних дисциплін закладів професійної (професійно-технічної) освіти до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій

Показники	Методи діагностування
Ціннісно-мотиваційний компонент	
<ul style="list-style-type: none"> – наявність стійких пізнавальних інтересів у галузі особистісно-орієнтованих педагогічних технологій; – наявність інтересу до вивчення нових особистісно-орієнтованих педагогічних технологій; – чітке розуміння доцільності використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій на різних типах занять; – бажання проектувати особистісно-орієнтовані педагогічні технології. 	<ul style="list-style-type: none"> Бесіда Спостереження Анкетування Експертне оцінювання Адаптований варіант методики діагностики особистості на мотивацію до успіху Т. Елерса
Когнітивний компонент	
<ul style="list-style-type: none"> – знання науково-методичної літератури з питань особистісно-орієнтованих педагогічних технологій та інформаційних інтернет-джерел; – знання педагогічних можливостей використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій; – уміння здійснювати критичний аналіз існуючих особистісно-орієнтованих педагогічних технологій з точки зору методики їх використання; – вивчення перспективного педагогічного досвіду використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій у нашій країні та за її межами. 	<ul style="list-style-type: none"> Анкетування Експертне оцінювання Методичні кейси Адаптований варіант методики «Педагогічні ситуації» Г. Мешко
Діяльнісний компонент	
<ul style="list-style-type: none"> – уміння використання існуючих розробок особистісно-орієнтованих педагогічних технологій зі свого предмета; – самостійне проектування особистісно-орієнтованих педагогічних технологій до свого уроку; – володіння основними прийомами і стратегіями організації різних видів особистісно-орієнтованої взаємодії; – самоосвітня педагогічна діяльність, спрямована на подальший розвиток готовності до використання сучасних особистісно-орієнтованих педагогічних технологій. 	<ul style="list-style-type: none"> Бесіда Спостереження Анкетування Експертне оцінювання Діагностичні методики

Рефлексивний компонент	
<ul style="list-style-type: none"> – оцінювання викладачами своїх можливостей використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій; – оцінювання власного досвіду використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій; – самостійне виявлення проблем використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій; – самостійне усунення труднощів у застосуванні обраної особистісно-орієнтованої педагогічної технології для організації освітнього процесу. 	<p>Бесіда Спостереження Анкетування Експертне оцінювання SWOT-аналіз Методика визначення рівня сформованості професійних компетентностей педагогів (розроблено автором)</p>

Майстер-клас з дистанційною підтримкою «QR-коди в навчальному процесі»

(розроблено автором)

QR-коди в навчальному процесі

СТРАНИЦЬ

- Новини майстер-класу
- Про майстер-клас**
- Програма майстер-класа
- Завдання 1. Знайомство з QR
- Завдання 2. Онлайн-сервіси для кодування
- Завдання 3. Генерація QR-кодів
- Рефлексія
- Центр сучасних освітніх технологій

ПОНЕДЕЛЬНИК, 22 СЕНТЯБРЯ 2014 Г.

Запрошуємо педагогів прийняти участь у майстер-класі по створенню та використанню QR-кодів

Автор: Ткачук Ганна Едуардівна на 00:57   Коментарієв нет.

СТРАНИЦЬ

- Новини майстер-класу
- Про майстер-клас**
- Програма майстер-класа
- Завдання 1. Знайомство з QR
- Завдання 2. Онлайн-сервіси для кодування
- Завдання 3. Генерація QR-кодів
- Рефлексія
- Центр сучасних освітніх технологій

Про майстер-клас

Мета: Підвищення мотивації до використання технології QR-кодування в урочній та позаурочній діяльності, а так само демонстрація можливостей її застосування.

Завдання майстер-класу:

- познайомитися з поняттям "QR-код", освоїти технологічні прийоми роботи з інформаційними об'єктами, представленими у вигляді QR-кодів.
- отримати практичні навички установки програмного забезпечення для мобільних телефонів /смартфонів/ планшетів.
- розглянути практичні можливості використання QR-кодів в урочній та позаурочній діяльності.

Для кого: для викладачів та майстрів виробничого навчання.

Що потрібно для участі у майстер - класі:

- Зареєструватися в майстер-класі.
- Бажання дізнатися про новий сервіс.
- Мати **Файли різного формату** (зображення, тексти, відеоролики (завантажені на Ютуб) з обраної теми. Тему Ви вибираєте самі.

СТРАНИЦЬ

- Новини майстер-класу
- Про майстер-клас
- Програма майстер-класа**
- Завдання 1. Знайомство з QR
- Завдання 2. Онлайн-сервіси для кодування
- Завдання 3. Генерація QR-кодів

Програма майстер-класа

1. Знайомство із принципом "цифрового захоплення" через подання і читання інформації в форматі "швидкий відклик" (quick response).
  2. Встановлення на мобільних пристроях програми-рідера QR-кодів.
  4. Освоєння сервісів-генераторів і декодерів QR-кодів.
  5. Освоєння веб-сервісу зі створення вікторин з використанням QR-кодів.
  6. Наповнення скарбнички практичних ідей і варіантів використання даної технології роботи з інформацією в урочній та позаурочній діяльності.
  7. Розробка уроку (заходу) або їх елементів з використанням QR-кодів.
- Зареєструватися в банку QR-кодів

СТРАНИЦЬ

Новини майстер-класу

Про майстер-клас

Програма майстер-класа

Завдання 1. Знайомство з QR

Завдання 2. Онлайн-сервіси для кодування

Завдання 3. Генерація QR-кодів

Рефлексія

Центр сучасних освітніх технологій

Завдання 1. Знайомство з QR

QR (Quick Response перекладається як «швидка відповідь») коди представляють собою мініатюрні носії даних, які зберігають текстову інформацію об'ємом приблизно в половину сторінки формату А4. Ці дані кодуються за допомогою спеціальних програм або сервісів у вигляді білих і чорних квадратів (можуть бути виконані і в інших кольорах). QR-код містить в собі і додаткові дані, які потрібні для правильного розпізнавання (декодування) інформації спеціальними програмами мобільних телефонів чи інших пристроїв.

Розробила QR-код в 1994 році японська фірма Denso Wave. Задача QR-кодів полягала в зберіганні великого обсягу даних при невеликій площі їх розміщення. Процесу сканування не повинні перешкоджати ні ушкодження, ні часткове забруднення коду.

Будь-який смартфон або досить сучасний телефон легко зможе розпізнати і розшифрувати дану інформацію. Для цього потрібно тільки піднести камеру смартфона (або телефону) з встановленою програмою для розпізнавання QR-коду до коду. Програма розшифрує код, а потім запропонує виконати певну дію, передбачене у вмісті коду.

Найбільш поширені в світі такі формати:

СТРАНИЦЬ

Новини майстер-класу

Про майстер-клас

Програма майстер-класа

Завдання 1. Знайомство з QR

Завдання 2. Онлайн-сервіси для кодування

Завдання 3. Генерація QR-кодів

Рефлексія

Центр сучасних

Завдання 2. Онлайн-сервіси для кодування

Завдання 2. Кодуємо

1. Завантажуємо на свої мобільні пристрої підходящий додаток і активізуємо його.
2. У процесі запуску з'явиться своєрідна заставка, після зникнення якої відбувається включення камери мобільного пристрою. Фотографуємо = зчитуємо qr-коди, які нас оточують, все інше рідер зробить сам залежно від виду закодованого об'єкта. Насолоджуємося отриманою інформацією!
3. Створюємо самостійно qr- коди, використовуючи генератори. Ви переконаєтеся, наскільки це просто і захоплююче одночасно.
4. Оформити посилання на готову роботу в формі.

СТРАНИЦЬ

Новини майстер-класу

Про майстер-клас

Програма майстер-класа

Завдання 1. Знайомство з QR

Завдання 2. Онлайн-сервіси для кодування

Завдання 3. Генерація QR-кодів

Рефлексія

Центр сучасних освітніх технологій

Завдання 3. Генерація QR-кодів

Щоб вчитися і грати з QR-кодами нам буде потрібно мобільний пристрій з відповідними функціональними можливостями (мобільний телефон, планшет, ноутбук), вихід в Інтернет і спеціальні програмні інструменти.

Спектр програмних інструментів досить широкий.

Вибір залежить від наявних пристроїв і необхідного функціоналу.

Мені б хотілося познайомити вас з чудовим додатком QR Droid, для пристроїв на платформі Android, що дозволяє як зчитувати, так і створювати свої власні QR-коди і навіть реалізовувати ваш творчий потенціал.

Розглянемо його функціональні «корисності».

У плані зчитування QR-кодів додаток додатково дозволяє:

- Розшифровувати коди по зовнішньому посиланню;
- Розпізнавати коди зі збережених зображень в пам'яті пристрою;
- У режимі попередньо знайомитися з вмістом коду;
- Зберігати прочитаний QR-код, при необхідності редагувати його і розмішувати, де душе завгодно.

СТРАНИЦЬ

Новини майстер-класу

Про майстер-клас

Програма майстер-класа

Завдання 1. Знайомство з QR

Завдання 2. Онлайн-сервіси для кодування

Завдання 3. Генерація QR-кодів

Рефлексія

Центр сучасних

Рефлексія

Шановні колеги!

Які враження у Вас від майстер-класу?

Прошу залишити коментар.

Банк інтерактивних ресурсів

ДПТНЗ «Вінницьке міжрегіональне вище професійне училище»

Банк інтерактивних ресурсів

Спільна проблемно-творча лабораторія Центру сучасних освітніх технологій ДПТНЗ "Вінницьке міжрегіональне вище професійне училище"

Про проект   Динамічні плакати   Вікторини, тести   Кросворди   Пазли   Дидактичні ігри   Центр сучасних освітніх технологій

Динамічні плакати

- Оператор комп'ютерного набору. Обліковець
- Оператор комп'ютерного набору. Оператор комп'ютерної верстки
- Оператор комп'ютерного набору. Секретар
- Оператор комп'ютерного набору. Електромеханік з ремонту лічильно-обчислювальних машин
- Оператор комп'ютерного набору. Оператор комп'ютерної верстки
- Кабельник-спаювальник. Електромонтер лінійних споруд зв'язку
- Кухар. Кондитер
- Агент з постачання. Продавець продовольчих товарів

Дидактична гра з бухгалтерського обліку "Хто хоче стати мільйонером"

За характером і змістом бухгалтерський облік поділяють на:

A оперативний та статистичний

B аналітичний та синтетичний

C зведений та пооб'єктний

D фінансовий, податковий, управлінський

Відмінити текст

1 / 3

Як відмінити текст в колонках?

- за допомогою клавіш "CTRL+Z", повернутися за допомогою стрілки назад;
- за допомогою контекстного меню;
- "Разметка страницы"- "Колонки"- "Отменить задачу";
- процес додавання нового тексту;

Перевірити відповідь

Інтерактивний кросворд

"Основи бухгалтерського обліку"

Тема: "Облік розрахунків з оплати праці та соціального страхування"

Майстер-клас з дистанційною підтримкою «Інтерактивні вправи LearningApps»

(розроблено автором)

Інтерактивні вправи LearningApps

Новини майстер-класу

- Про майстер-клас
- Програма майстер-класа
- Про сервіс LearningApps
- Завдання 1. Реєструємось на LearningApps.com
- Завдання 2. Вчимося у інших
- Завдання 3. Створюємо інтерактивний кросворд
- Завдання 4. Створюємо інтерактивні пазли
- Рефлексія

ПЯТНИЦА, 29 НОЯБРЯ 2013 Г.

Запрошуємо педагогів прийняти участь в майстер-класі по створенню інтерактивних вправ

Інтерактивні вправи LearningApps

Новини майстер-класу

- Про майстер-клас**
- Програма майстер-класа
- Про сервіс LearningApps
- Завдання 1. Реєструємось на LearningApps.com
- Завдання 2. Вчимося у інших
- Завдання 3. Створюємо інтерактивний кросворд
- Завдання 4. Створюємо інтерактивні пазли
- Рефлексія

Про майстер-клас

Майстер-клас організовано лабораторією "хмарних" сервісів Центру сучасних освітніх технологій

Мета: підвищення рівня професійної компетентності педагогів у галузі інформаційно-комунікаційних технологій при організації навчальної діяльності учнів з використанням мережевого сервісу для створення інтерактивних вправ.

Інтерактивні вправи LearningApps

Новини майстер-класу

- Про майстер-клас
- Програма майстер-класа
- Про сервіс LearningApps
- Завдання 1. Реєструємось на LearningApps.com
- Завдання 2. Вчимося у інших**
- Завдання 3. Створюємо інтерактивний кросворд
- Завдання 4. Створюємо інтерактивні пазли
- Рефлексія

Завдання 2. Вчимося у інших

Перш ніж почати створення власних інтерактивних завдань з колекції шаблонів, пропонуємо сайтом, раджу познайомитися з галереєю сервісу. Для цього:

- натисніть «**Все упражнения**»;
- виберіть навчальний предмет і познайомтеся з роботами колег;
- вибравши інтерактивне завдання, яке Вас зацікавило, спробуйте створити аналогічне, натиснувши на кнопку «**Создать подобное приложение**».

АРХИВ БЛОГА
▼ 2013 (1)

Майстер-клас з дистанційною підтримкою «Динамічні презентації Prezi: теорія і практика»

(розроблено автором)

Динамічні презентації Prezi: теорія і практика

Майстер-клас для педагогів ДПТНЗ "Вінницьке міжрегіональне вище професійне училище"

ВТОРНИК, 26 НОЯБРЯ 2013 Г.

Запрошуємо педагогів прийняти участь в майстер-класі по створенню презентацій

Новини майстер-класу

- Про майстер-клас
- Програма майстер-класа
- Про технологію Prezi
- Завдання 1. Все пізнається у порівнянні
- Завдання 2. Візитна картка
- Завдання 3. Навчасьмось у інших

Динамічні презентації Prezi: теорія і практика

Майстер-клас для педагогів ДПТНЗ "Вінницьке міжрегіональне вище професійне училище"

Про технологію Prezi

Угорська програма Prezi дозволяє легко підготувати нелінійні, багаторівневі презентації. Оригінальність даної програми полягає в тому, що вся презентація розміщується на одному великому віртуальному аркуші, а її демонстрація - це подорож по цьому листу з динамічним масштабуванням. На аркуші можна довільно розмістити текст, медіаконтент, елементи дизайну. Потім ви наносите маршрут - сполучаєте елементи в порядку їх показу і визначаєте, в якому масштабі показувати кожен "слайд". При цьому, під час демонстрації можна легко змінювати маршрут і масштаб і вільно "гуляти" по презентації. Все це виглядає дуже динамічно і ефектно. Презентації можна демонструвати через інтернет або на своєму комп'ютері, завантаживши на нього локальну копію.

Новини майстер-класу

- Про майстер-клас
- Програма майстер-класа
- Про технологію Prezi**
- Завдання 1. Все пізнається у порівнянні
- Завдання 2. Візитна картка
- Завдання 3. Навчасьмось у інших

Динамічні презентації Prezi: теорія і практика

Майстер-клас для педагогів ДПТНЗ "Вінницьке міжрегіональне вище професійне училище"

Програма майстер-класа

Теоретичний блок

- Знайомство з презентацією "Робота в Prezi за 15 хвилин".
- Знайомство з методичними матеріалами:

1. Реєстрація в Prezi.
2. Особистий кабінет у Prezi.
3. Налаштування облікового запису.
4. Інтерфейс Prezi.
5. Створення презентації.

Новини майстер-класу

- Про майстер-клас
- Програма майстер-класа**
- Про технологію Prezi
- Завдання 1. Все пізнається у порівнянні
- Завдання 2. Візитна картка
- Завдання 3. Навчасьмось у інших

Майстер-клас з дистанційною підтримкою «Майстерня веб-квестів»

(розроблено автором)

Майстерня веб-квестів

Про майстер-клас

Мета: підвищення рівня професійної компетентності педагогів угалузі педагогічної технології веб-квест

Завдання майстер-класу:

- Проаналізувати особливості освітніх веб-квестів.
- Розкрити можливості пошукових систем як інструменту для створення освітніх веб-квестів.
- Створити приклади веб-квестів.

СТОРІНКИ

Про майстер-клас

Програма майстер-класа

Що таке веб-квест?

Завдання 1. Пошук Google

Завдання 2. Аналіз веб-квестів

Завдання 3. Головний сайт веб-квеста

Завдання 4. Інструменти для створення інтерактивни...

Завдання 5. Моніторинг роботи і підсумкові продукт...

Завдання 6. Аналіз створених веб-квесті

Майстерня веб-квестів

Програма майстер-класа

1. Що таке освітній веб-квест
2. Використання пошукових систем при створенні веб-квестів
3. Аналіз веб-квестів
4. Основний сайт-веб квесту і вимога до нього
5. Інтерактивні завдання веб-квесту
6. Моніторинг роботи і підсумкові продукти веб-квесту
7. Аналіз створених веб-квестів

СТОРІНКИ

Про майстер-клас

Програма майстер-класа

Що таке веб-квест?

Завдання 1. Пошук Google

Завдання 2. Аналіз веб-квестів

Завдання 3. Головний сайт веб-квеста

Завдання 4. Інструменти для створення інтерактивни...

Завдання 5. Моніторинг роботи і підсумкові продукт...

Майстерня веб-квестів

Завдання 1. Пошук Google

Веб-квест, як форма організації навчальної діяльності учнів, має на увазі активне використання пошукових систем.

Тому в зміст завдань необхідно включати різні види пошуку. Сьогодні ми познайомимося з деякими можливостями пошукової системи Google. Уважно вивчіть теоретичний матеріал про особливості пошуку, потім виконайте практичне завдання, яке розташоване в нижній частині цієї сторінки.

1. Як знайти точну фразу або форму слова

За допомогою оператора "". Укладіть фразу або слово в лапки, і система буде шукати тільки ті сторінки, де є така фраза.

СТОРІНКИ

Про майстер-клас

Програма майстер-класа

Що таке веб-квест?

Завдання 1. Пошук Google

Завдання 2. Аналіз веб-квестів

Завдання 3. Головний сайт веб-квеста

Завдання 4. Інструменти для створення інтерактивни...

Завдання 5. Моніторинг роботи і підсумкові продукт...

Майстер-клас з дистанційною підтримкою «Створення інтерактивних зображень ThingLink»

(розроблено автором)

Створення інтерактивних зображень ThingLink

СТРАНИЦЬ

Новини майстер-класу
 Про майстер-клас
 Про сервіс ThingLink
 Основні прийоми роботи в сервісі
 Завдання 1. Створення блок-схеми
 Завдання 2. Створення мультимедійного конспекту уроку
 Завдання 3.

ПОНЕДЕЛЬНИК, 22 СЕНТЯБРЯ 2014 Г.

Запрошуємо педагогів прийняти участь у майстер-класі по створенню інтерактивних зображень

Створення інтерактивних зображень ThingLink

СТРАНИЦЬ

Новини майстер-класу
 Про майстер-клас
 Про сервіс ThingLink
 Основні прийоми роботи в сервісі
 Завдання 1. Створення блок-схеми
 Завдання 2. Створення мультимедійного конспекту уроку
 Завдання 3. Створення

Про майстер-клас

Мета: Ознайомитися з можливостями сервісу Thinglink і розглянути варіанти його використання в освітній діяльності педагога і учня.

Завдання майстер-класу:

- вивчити можливості і основні прийоми роботи в сервісі;
- обговорити варіанти використання сервісу в освітній діяльності залежно від поставленої мети;
- створити інтерактивний освітній матеріал.

Створення інтерактивних зображень ThingLink

СТРАНИЦЬ

Новини майстер-класу
 Про майстер-клас
 Про сервіс ThingLink
 Основні прийоми роботи в сервісі
 Завдання 1. Створення блок-схеми
 Завдання 2. Створення мультимедійного конспекту уроку
 Завдання 3. Створення тематичного збірника ресурсів

Завдання 1. Створення блок-схеми

Створіть інтерактивну блок-схему, що демонструє будь-який пристрій, механізм, структуру, порядок і т.д. по обраній вами темі.

Порядок виконання завдання:

1. Ознайомтеся із запропонованими прикладами інтерактивних блок-схем.
2. Визначтеся з темою майбутньої блок-схеми.
3. Підберіть основне (фонове) зображення з урахуванням обраної теми. При необхідності відредагуйте зображення за допомогою графічних редакторів.

Майстер-клас з дистанційною підтримкою « Я веду освітній блог»

Я веду освітній блог

СТРАНИЦЬ

Новини майстер-класу

Про майстер-клас

Навчання 2.0

Модуль 1. Створення блога

Модуль 2. Дизайн блога

Модуль 3. Гаджети

Модуль 4. Наповнення блога

Рефлексія

Центр сучасних освітніх технологій ✂

Про майстер-клас

Професійні вчительські блоги набули поширення не так давно. Можна сказати, вони тільки зароджуються ... Цей спосіб взаємодії вчителів та учнів у мережі порівняно новий і для багатьох незвичний.

Якими можуть бути освітні блоги, щоб стати не просто модною забавою, але і корисним робочим інструментом?

Хочете дізнатися все про освітній блог і створити свій власний? Хочете навчитися використовувати блог для вирішення професійних завдань? Приходьте на майстер-клас і ви дізнаєтеся, як це зробити!

Що потрібно зробити, щоб стати учасником майстер-класу?

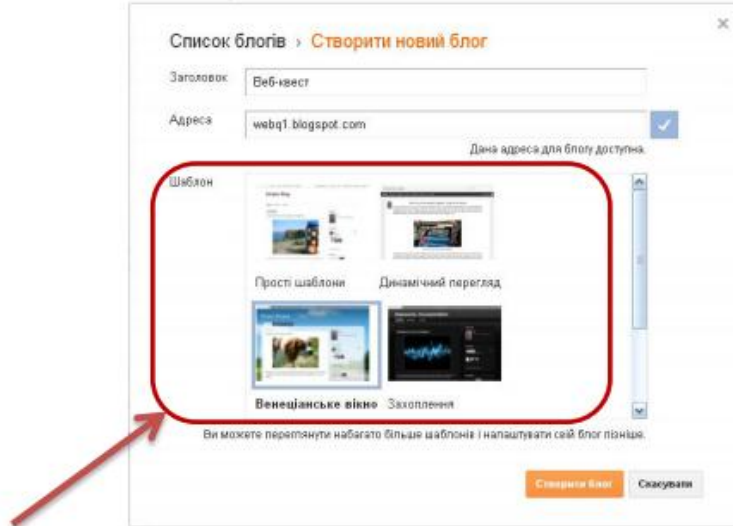
Щоб зареєструватися, необхідно заповнити **онлайн-форму**.

В ході навчання учасникам мастеркласу пропонується:

- Створити Google-акаунт;
- Використовувати різноманітні веб-сервіси;
- Освоїти роботу в середовищі blogger.com

ВИБРАТИ ШАБЛОН

На завершальному етапі вибирається шаблон з базових тем Bloggera:

Кожен варіант шаблону можна попередньо переглянути.

Шаблон ви можете змінити в будь-який момент, використовуючи в

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Ткачук Ганни Едуардівни

«Розвиток готовності викладачів спеціальних дисциплін професійно-технічних навчальних закладів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій»

зі спеціальності 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти»

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Ткачук Г. Е. Розвиток ІКТ-компетентності педагогів у системі методичної роботи професійно-технічного навчального закладу. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка: зб. наук. праць.* 2015. Вип. 10. С.104-109 (*наукометрична база Ulrich's Periodicals Directory*).

2. Ткачук Г. Е. Центр сучасних освітніх технологій у професійно-технічному училищі. *Професійно-технічна освіта.* 2015. №1. С. 20-22.

3. Ткачук Г. Е. Теоретичні аспекти розвитку готовності педагогів професійно-технічних навчальних закладів до реалізації особистісно зорієнтованого підходу. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка.* 2016. № 2. С. 27-31 (*наукометричні бази РИНЦ, Cite Factor, Eurasian Scientific Journal Index, Google Scholar, Index Copernicus, The Journals Impact Factor (JIF), Open Academic Journals Index, OpenAIRE, Polska Bibliografia Naukowa, Researchbib Journal Index and Archive, Scientific Indexing Services, Universal Impact Factor*).

4. Ткачук Г. Е. Методика розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін професійно-технічних навчальних закладів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій. *Теорія і методика*

професійної освіти: електронне наукове фахове видання. 2018. Вип. 15. URL: <https://jrnls.ivet.edu.ua/index.php/3/issue/view/71> (дата звернення: 18.10.2020).

5. Ткачук Г. Е. Розвиток готовності викладачів спеціальних дисциплін професійно-технічних навчальних закладів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій: результати експерименту. *The Scientific Heritage: Pedagogical Sciences*. 2021. № 59. Р. 34-40. DOI: [10.24412/9215-0365-2021-59-3-34-39](https://doi.org/10.24412/9215-0365-2021-59-3-34-39) (наукометричні бази РІНЦ, Google Scholar, Index Copernicus).

6. Tkachuk G. Pedagogical conditions for the development of readiness of teachers of special disciplines of vocational schools to use personality-oriented pedagogical technologies. *Colloquium-journal: Pedagogical Sciences*. 2021. № 4 (91). Р. 43-45. DOI: [10.24412/2520-6990-2021-491-43-45](https://doi.org/10.24412/2520-6990-2021-491-43-45) (наукометричні бази РІНЦ, Google Scholar, Index Copernicus).

7. Ткачук Г. Е. Модель розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін професійно-технічних навчальних закладів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій. *Colloquium-journal: Pedagogical Sciences*. 2021. №5 (91). Рр. 27-31. DOI: [10.24412/2520-6990-2021-592-27-31](https://doi.org/10.24412/2520-6990-2021-592-27-31) (наукометричні бази РІНЦ, Google Scholar, Index Copernicus).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

8. Ткачук Г. Е. Системно-комплексна діагностика готовності викладачів до реалізації особистісно-орієнтованого підходу в культурно-освітньому середовищі професійно-технічного навчального закладу. *Розвиток професійної культури майбутніх фахівців: виклики, досвід, стратегії і перспективи*: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ-Ірпінь, 21 червня 2016 р.); за заг. ред. В. О. Радкевич, Л. М. Петренко; Павлоград: ІМА-прес, 2016. С.76-79.

9. Ткачук Г. Е. Підвищення інформаційно-комунікаційної компетентності педагогічних працівників на базі Центру сучасних освітніх технологій Вінницького міжрегіонального вищого професійного училища. *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання*: матеріали звітної наук.-практ. конф. за 2014 рік (м. Київ, 24-25 березня 2014 р.). Т. 2. / Інститут

професійно-технічної освіти НАПН України; за заг. ред. В.О. Радкевич. Київ: ІПТО НАПН України, 2014. С.153-154.

10. Ткачук Г. Е. Особистісно-орієнтований підхід до підготовки кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах. *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання*: матеріали звітної наук.-практ. конф. за 2014 рік (м. Київ, 26 березня 2015 р.). Т. 1. / Інститут професійно-технічної освіти НАПН України; за заг. ред. В.О. Радкевич. Київ: ІПТО НАПН України, 2015. С. 195-197.

11. Ткачук Г. Е. Система інформаційного забезпечення проектного навчання у ПТНЗ. *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання*: зб. матеріалів XI Всеукр. наук.-практ. конференції (звітної), присвяченої 25-річчю НАПН України (м. Київ, 29 березня - 13 квітня 2017 р.) / Інститут професійно-технічної освіти НАПН України; за заг. ред. В.О. Радкевич. К.: ІПТО НАПН України, 2017. С. 186-187.

12. Ткачук Г.Е. Організація неперервної освіти педагогічних працівників на базі центру сучасних освітніх технологій ДПТНЗ «Вінницьке міжрегіональне вище професійне училище». *Неперервна освіта нового сторіччя: досягнення та перспективи*: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції: електронне видання. URL: http://konferenciazoiippo2017nap1.blogspot.com/p/blog-page_14.html (дата звернення 13.09.2020)

13. Ткачук Г. Е. Використання інформаційно-комунікаційних технологій як дієвого інструменту розвитку методичної компетентності педагогів *Методичні засади підвищення кваліфікації педагогічних працівників системи професійної освіти*: зб. матеріалів Всеукр. Інтернет-конференції / за заг. ред. Л. І. Шевчук. Хмельницький: НМЦ ПТО ПК; ФОП Мельник А.А., 2016. С. 209-213.

14. Ткачук Г.Е. Готовність викладачів ПТНЗ до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій як науково-педагогічна проблема *Актуальні проблеми та перспективи технологічної і професійної освіти*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 23-24 вересня 2016 року). Тернопіль:ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 2016. С. 91-92.

15. Ткачук Г.Е. Розвиток готовності викладачів спеціальних дисциплін до застосування особистісно-орієнтованих педагогічних технологій як важливий чинник у забезпеченні якості професійно-технічної освіти. *Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи*: тези доп. ІХ міжнар. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 9-10 листоп. 2017 р.) / ред. кол.: Н.Г. Ничкало, М.Є. Скиба, В.О. Радкевич та ін. Хмельницький: ХНУ, 2017. С. 190-191.

16. Ткачук Г. Мережеві педагогічні спільноти як форма професійного розвитку викладачів спеціальних дисциплін професійно-технічних навчальних закладів. *Професійна освіта в умовах сталого розвитку*: збірник Матеріалів І Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 1 грудня 2016 р. /за заг.ред. В. О. Радкевич, Г. М. Романової; Інститут професійно-технічної освіти НАПН України. Павлоград: ІМА-прес, 2016. С. 257-259.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

19. Ткачук Г. Е., Воронюк О. М. Інформаційна система управління професійно-технічним навчальним закладом. *Професійно-технічна освіта*. №2. 2015. С. 20-22.

20. Ткачук Г. Е. Технологія використання мобільних пристроїв в інформаційному освітньому середовищі ПТНЗ. *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 7, 19 квітня 2016 р.), Т. 1. / Інститут професійно-технічної освіти НАПН України / за заг. ред. В. О. Радкевич. Київ: ІПТО НАПН України, 2016. С.115-116.

21. Ткачук Г. Е. Моніторинг гармонійного розвитку особистості майбутнього кваліфікованого робітника засобами комп'ютерних технологій. *Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи*: зб. наук. праць. Львів: ЛДУ БЖД, 2015. Ч. 2. С.155-158.

22. Ткачук Г. Е. Розвиток готовності викладачів спеціальних дисциплін професійно-технічних навчальних закладів до використання особистісно-

орієнтованих педагогічних технологій: методичні рекомендації. Вінниця. 2019. – 98 с.

23. Ткачук Г. Е. *Інформаційно-освітнє середовище професійно-технічних навчальних закладів [Електронний ресурс] / Лузан П. Г., Гуменний О. Д., Липська Л. В., Гуменна Л. С., Зуєва А. Б., Кононенко А. Г., Белан В. Ю. Київ: 2017. URL: <http://pto.org.ua/> (дата звернення: 12.02.2019)*

24. Ткачук Г. Е. Електротехніка: електронний посібник для професії «Електромеханік з ремонту та обслуговування лічильно-обчислювальних машин» (Гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (Наказ № 1/11-9130 від 30.09.2010)).

23. Ткачук Г. Е. Методичні рекомендації щодо застосування технології проектного навчання у практиці підготовки кваліфікованих робітників автотранспортної галузі. / Д. В. Гоменюк, Н. В. Кулалаєва, Л. А. Романов, Г. М. Романова; за заг. ред. Г. М. Романової. Київ: Ін-т проф.-тех. освіти НАПН України, 2017. 97 с.

Додаток Ц**ДОВІДКИ ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ**

Ткачук Ганни Едуардівни

«Розвиток готовності викладачів спеціальних дисциплін професійно-технічних навчальних закладів до використання особистісно- орієнтованих педагогічних технологій»

зі спеціальності 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти»

(СКАНОВАНИ КОПІЇ)

 МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
 ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ДЕРЖАВНИЙ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ВІННИЦЬКЕ МІЖРЕГІОНАЛЬНЕ ВИЩЕ ПРОФЕСІЙНЕ УЧИЛИЩЕ»
 21009, Україна, м. Вінниця, вул. Стрілецька, 5 ,тел.(факс) 61-23-32,
 e-mail:vmvpu.vn.ua@gmail.com

Від 27.11.2020 № 01-18/378
 На № _____ від _____

Довідка

про впровадження результатів дослідження

Ткачук Ганни Едуардівни

на тему «Розвиток готовності викладачів спеціальних дисциплін професійно-технічних навчальних закладів до застосування особистісно-орієнтованих педагогічних технологій» на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Результати дисертаційного дослідження Ткачук Г.Е. «Розвиток готовності викладачів спеціальних дисциплін професійно-технічних навчальних закладів до застосування особистісно-орієнтованих педагогічних технологій» впроваджувалися у ДПТНЗ «Вінницьке міжрегіональне вище професійне училище» протягом 2015-2020 років.

За даний період дисертанткою створено Центр сучасних освітніх технологій, який став майданчиком для проектування нових змін освітньої практики, становлення і вдосконалення професійної компетентності педагогів.

Закріпленням інноваційного досвіду дисертантки є взаємодія викладачів навчального закладу в межах проектно-творчих лабораторій Центру. Взаємодія учасників проблемно-творчих лабораторій зумовила застосування на практиці можливостей ІКТ для розвитку готовності педагогів закладу до використання у своїй практиці особистісно-орієнтованих педагогічних технологій та їх непевного професійного розвитку.

Впровадження матеріалів дослідження щодо розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін до застосування особистісно-орієнтованих педагогічних технологій у роботу ДПТНЗ «Вінницьке міжрегіональне вище професійне училище» було обговорено на засіданні педагогічної ради (протокол № 3 від 25.11.2020 р.).

Директор ДПТНЗ «Вінницьке МВПУ»

О.Д.Дмитрик

УКРАЇНА
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ У ВІННИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

вул. Київська, 46, м. Вінниця, 21009, тел/факс 66-69-26, e-mail: vinmce@ukr.net, nmcvin@ukr.net, СДРПОУ 20098449

Відг. з 13.02.2020 № 01-17/397

На № _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дослідження «Розвиток готовності викладачів спеціальних дисциплін професійно-технічних навчальних закладів до застосування особистісно-орієнтованих педагогічних технологій» на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Ткачук Ганни Едуардівни

Пріоритетним завданням методичної служби професійної (професійно-технічної) освіти є модернізація змісту та структури післядипломної освіти педагогів ЗП(ПТ)О. Актуальною проблемою є формування у педагогів вмінь самоосвітньої діяльності, синтезу знань сучасних педагогічних технологій з подальшим їх застосуванням. Тому впровадження нових форм роботи регіональної методичної служби у напрямку підвищення кваліфікації педагогів ЗП(ПТ)О є актуальним.

Матеріали дисертаційного дослідження Ткачук Г.Е. використовувались при організації курсового підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти упродовж 2019 – 2020 років. Зокрема, в групах, сформованих з викладачів спеціальних дисциплін, було апробовано спецкурс «Особистісно-орієнтовані педагогічні технології» та отримано позитивні результати

Запровадження авторської методики щодо удосконалення систем підвищення кваліфікації викладачів ЗП(ПТ)О зумовило перехід систем підвищення кваліфікації педагогів ЗП(ПТ)О на новий зміст навчання, забезпечив його варіативність та відповідність вимогам сучасного суспільства.

Впровадження матеріалів дослідження щодо розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін до застосування особистісно-орієнтованих педагогічних технологій у роботу НМЦ ПТО у Вінницькій області було обговорено на засіданні навчально-методичної ради (протокол № від 22.12.2020 року).

Директор НМЦ ПТО
у Вінницькій області,
кандидат юридичних наук, доцент

В.С. Дорош

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ
ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ХМЕЛЬНИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ
 ЗКПО 22771726 розрахунковий рахунок 35213073018290,35228273018290
 В ДКСУ м. Київ МФО 820172

Е-mail: **hm_nmc@ukr.net** Тел./факс (0382) 67-43-33, 67-54-44
 вул. Інститутська, 10, м. Хмельницький, 29016

від «18» серпня 2020 р. № 01-38/438-1
 На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження в практику роботи Науково-методичного центру професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області результатів дисертаційного дослідження

Ткачук Ганни Едуардівни

на тему «Розвиток готовності викладачів спеціальних дисциплін професійно-технічних навчальних закладів до застосування особистісно-орієнтованих педагогічних технологій»

на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
 за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Матеріали дисертаційного дослідження впроваджувалися в НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області при організації підвищення кваліфікації викладачів спеціальних дисциплін ЗП(ПТ)О Хмельницької області упродовж 2018-2019 років.

Зокрема, дисертанткою було проведено тренінг з ІКТ-підтримкою «Запровадження особистісно-орієнтованих педагогічних технологій» для методистів НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області та педагогів ЗП(ПТ)О, який уможливив подальше транслявання позитивного досвіду та його впровадження в практику роботи ЗП(ПТ)О регіону.

Використання матеріалів дисертаційного дослідження сприяло підвищенню готовності педагогів до проєктування та використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, оновленню змісту методичної роботи у напрямі особистісно-орієнтованої взаємодії учасників освітнього процесу в ЗП(ПТ)О.

Впровадження матеріалів дослідження щодо розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін до застосування особистісно-орієнтованих педагогічних технологій у роботу НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області було обговорено на засіданні науково-методичної ради (протокол № 6 від 15.12.2020 року).

Директор Науково-методичного
центру професійно-технічної освіти
та підвищення кваліфікації
інженерно-педагогічних працівників
у Хмельницькій області, кандидат
педагогічних наук, доцент

Людмила Шевчук

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ
У ЗАКАРПАТСЬКІЙ ОБЛАСТІ**

☒ вул. Будигелів, 3/1 м. Ужгород, 88007 ☎ (03122) 66-83-09, факс (0312) 66-83-09
web-caifit: www.zpto.ues.by, e-mail: nmcptouzhhorod@gmail.com, код ЄДРПОУ 22115778

19.10.2019 р. № 237/01-16

ДОВІДКА

про впровадження

результатів дослідження «Розвиток готовності викладачів спеціальних дисциплін професійно-технічних навчальних закладів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій»

на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

ТКАЧУК ГАННИ ЕДУАРДІВНИ

Результати дисертаційного дослідження Ткачук Г.Е. були апробовані впродовж 2016-2019 років. Проведений автором дисертаційного дослідження аналіз готовності викладачів спеціальних дисциплін до застосування особистісно-орієнтованих педагогічних технологій дозволив обґрунтувати підходи щодо її розвитку з метою розв'язання суперечностей між орієнтацією навчального процесу на особистісний розвиток учня та відсутністю особистісно-орієнтованого освітнього середовища в межах професійно-технічного навчального закладу. З огляду на це, Ткачук Г.Е. пропонує активно впроваджувати в систему підвищення кваліфікації викладачів спеціальних дисциплін тренінгів та майстер-класів.

Особливого значення дисертантка надає застосуванню інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема, розроблений нею тренінг-курс «Застосування особистісно-орієнтованих педагогічних технологій у професійно-технічну» має комп'ютерну підтримку.

Впровадження матеріалів дослідження щодо розвитку готовності викладачів спеціальних дисциплін професійно-технічних навчальних закладів до застосування особистісно-орієнтованих педагогічних технологій у роботу НМЦ ПТО у Закарпатській області було обговорено на засіданні навчально-методичної ради (протокол № 3 від 19.10.2019).

Директор

Ольга СЛЮСАРЕВА